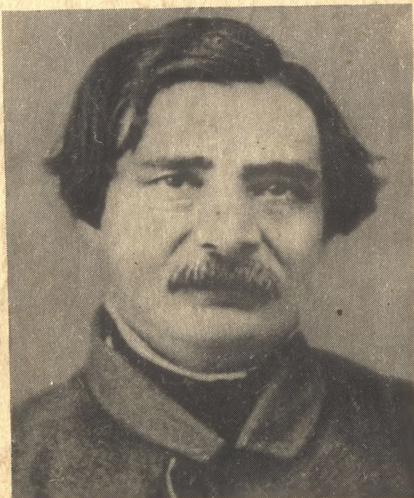
i. heliade rădulescu

«După D. Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii române este fără îndoială I. Heliade Rădulescu, scriitor cu suflet ardent, creator pretutindeni, desfășurat deopotrivă în viață și în artă, înzestrat cu mari însușiri și cu tot atît de mari cusururi. Ieșea din acea obscură pătură de tîrgoveți care avea să răzbată printre marile familii boierești și să întemeieze România modernă»

G. CĂLINESCU

editura minerva

Lei 5

686

i. heliade rădulescu

i. heliade rădulescu
versuri și proză

686 *Ion Heliade Rădulescu* – **Versuri şi proză**; text ales şi glosar de Vladimir Drimba, prefaţă şi tabel cronologic de Mircea Anghelescu; XXXVIII + 442 pp.; Minerva, 1972.

Ilustrația copertei : *Ion Bănulescu*

i. heliade rădulescu

versuri și proză

TEXT ALES ȘI STABILIT, CU GLOSAR,
DE VLADIMIR DRIMBA

PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC
DE MIRCEA ANGHELESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1972
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

ION HELIADE RĂDULESCU: UN CLASIC ÎN HAINE ROMANTICE?

Posteritatea l-a văzut întotdeauna pe Heliade ca pe un spirit universal, ca pe un om al Renaşterii, şi l-a judecat ca atare. Multitudinea preocupărilor sale a impietat întotdeauna asupra unei judecăţi obiective şi circumscrise a rezultatelor acestor preocupări, adică a *operei*. Din acest punct de vedere, activitatea sa de scriitor a fost cea mai nedreptăţită. Dacă în activitatea politică, atît de controversată, dar atît de importantă, dacă în activitatea culturală, de profesor, editor şi redactor de reviste, dacă în cea de autor de gramatici, de proiecte de ortografie şi de reforme lingvistice rolul său, rezultatele obţinute, chiar şi problemele în discuţie sînt mult mai bine cunoscute — şi dacă nu, cel puţin delimitate — în activitatea sa literară totul pluteşte încă în nebulos, într-o frecventă confuzie de planuri. Călinescu însuşi, în capitolul din *Istoria literaturii române*, reluat apoi, cu completări, într-o broşură aparte, consacră scriitorului mai puţin spaţiu decît omului public. Adevărul e că Heliade este o personalitate puternică, o minte speculativă şi ageră şi, mai ales, foarte activă; în condiţiile date, cînd totul trebuia făcut de la început, Heliade este plin de proiecte, de planuri, de întreprinderi grandioase, din care pe multe le-a şi început. E, desigur, mai pasionant şi poate chiar mai uşor să urmăreşti teoretic proiectele sale ambiţioase; este adevărat că D. Popovici, un istoric literar de o ri-

goare şi o profunzime rar egalată şi aproape tot atît de rar înţeleasă, a lăsat o carte fundamentală despre ideologia sa literară. Însă în „ideologia" literară a lui Heliade intră o mare parte din bagajul didactic asimilat involuntar, din aspiraţiile sale neîmplinite, din veleităţile, din ambiţiile lui literare, care nu coincid întotdeauna cu ceea ce el însuşi a oferit literaturii. Figura lui Heliade a mai fost evocată în lucrări de întindere diferită datorate lui Al. Piru, G. Munteanu, P. Cornea, D. Păcurariu, R. Tomoiagă, etc.; ele nu au lăsat în umbră meritele literare, culturale, istorice şi politice ale acestui titan al culturii noastre şi tocmai de aceea putem crede că, în cadrul general pe care l-au fixat atîtea contribuţii meritoase, ne putem limita pentru acest volum selectiv de literatură, la întrebarea mai modestă dar esenţială pentru noi: ce a însemnat literatura lui Heliade şi, mai ales, ce este astăzi literatura lui?

*

Ca orice scriitor de la începutul secolului trecut, nici Heliade nu poate fi definit printr-o singură formulă, ba chiar el mai puţin încă decît alţii, pentru că scriitorul fiind dublat tot timpul de un teoretician, o mare parte a scrierilor lui se resimt de intenţiile exemplificatoare, didactice, demonstrative, şi în intenţiile primului se amestecă constant tendinţele celui de-al doilea. Heliade însuşi, aşa cum s-a mai spus, era un temperament complex, contradictoriu, iar educaţia lui literară era şi ea amestecată, doctrinei clasice, insuflate de lectura lui Marmontel şi La Harpe, adăugîndu-i-se solide lecturi din autori preromantici şi romantici.

Însuşi debutul său în literatură stă sub imperiul necesităţii sau al ocaziei (traduceri necesare cursului său, ode ocazionale) adică sub zodii clasice; de esenţă clasică este la Heliade şi credinţa că literatura este operă de meşteşugar sau de bijutier, adică perfectibilă pe fragmente, prin aplicarea îndemnului lui Boileau: *„Polissez et repolissez..."*. Heliade nu se mulţumeşte cu critica fabulei lui Gr. Alexandrescu, el o şi „îndreaptă", arătînd cum ar fi trebuit să fie aceasta, după opinia sa, şi tot el se consideră îndreptăţit să schimbe cîte ceva în producţiile care-i erau trimise, chiar şi lui Costache Negruzzi, care nu mai era un debutant în 1839, cînd Heliade îi scrie: *„Cu prilejul acesta, publicînd şi trimiţînd versurile ce mi le-ai trimis, îţi dau de ştire mai întîi că, după voia ce mi-ai dat, am schimbat sau mai bine ţi-am stricat cîteva versuri. Îţi zic că* am stricat, *pentru că în zilele acestea numai poet nu sînt..."* [1] Altfel... Toată doctrina sa literară era, de altfel, nutrită din clasicism, şi nu întotdeauna din clasicismul maeştrilor, ci mai ales din teoretizările epigonilor Marmontel, La Harpe; el nu cunoştea apoi, sau nu cunoştea bine, de la sursă, literatura clasică a antichităţii, căci el nu ştia latineşte şi probabil nici elina, de vreme ce în 1829 traducea pe Hesiod prin intermediar, iar gusturile sale pentru clasicismul francez au mers mai degrabă spre teatrul lui Voltaire decît al lui Corneille. Nutrit la şcoala eclectică a dascălilor greci de la Academia domnească, mai ales a lui Vardalah, el vine de timpuriu în contact cu idei preluate de la Boileau, Marmontel, La Harpe, ca şi cu idei ale unor sentimentalişti sau sensualişti ca Hugh Blair, Rousseau, Macpherson (prin Le Tourneur) sau Condillac; însă eclectismul favorizează deocamdată orientarea clasicizantă, şi tot în 1829 îl vedem pe Heliade anunţînd o traducere integrală din *Arta poetică* a lui Boileau (începută încă din 1822—1823), traducere care n-a apărut, de altfel, decît fragmentar mai tîrziu. Raportările la Boileau şi la doctrina clasică sînt predominante în activitatea sa critică pe care o desfăşoară la *Gazeta Teatrului Naţional*, la *Curier de ambesexe* sau în traducerea *Gramatica poeziei* (1831), adică în

[1] Scrisoare publicată în *Convorbiri literare*, 1880, nr. 4, p. 155.

perioada de pînă pe la 1840. Clasic însă, pentru Heliade, însemna cu necesitate şi valoros, de o calitate superioară, capabilă să înfrunte vremurile; ideea era de altfel comună în epocă şi îl vom vedea pe G. Bariţ trecînd tot acum (1838) printre clasici, pe baza aceluiaşi criteriu, pe Rousseau, Shakespeare sau Lamartine. Clasic mai însemna pentru Heliade, sub influenţa lui Marmontel dar şi a lui Hugo[1], şi veridic, avînd „culoare locală" purtînd amprenta vremii sale, adică o calitate pe care o revendică de la început romanticii. Sub aceste contradictorii auspicii teoretice, ideologia literară şi literatura propriu-zisă a lui Heliade pot însă să se desfăşoare în direcţiile cele mai diverse, urmărind nu numai necesitatea momentului sau cine ştie ce impuls exterior, dar slujind, inconştient poate, unui scop extrem de important: crearea unei literaturi naţionale moderne.

Heliade desfăşoară mai ales acum, în perioada de pînă la revoluţia de la 1848, o intensă activitate de traducător; el este de fapt primul care pune în practică celebrul său îndemn, traducînd şi adaptînd enorm, încercînd să edifice singur o întreagă literatură, fără nici o preocupare evidentă pentru şcoli, curente sau epoci: Lamartine (încă din 1827—1828), Hugo, Byron, Ossian, Young, Ippolito Pindemonte, A. Dumas, alături de La Fontaine, Florian şi Atanasie Hristopulos, Sappho şi Hesiod, alături de Tasso şi Ariosto, iar toţi aceştia alături de obscurii (surprinzător de puţini totuşi) P. Viennet, Anaïs Segalas sau L. Zarevich. Conştiinţa contribuţiei sale la crearea unei literaturi este de altfel timpurie şi fermă, făcînd corp comun cu indiscutabilele sale merite de ordin cultural: *„...la formarea şcoalelor româneşti, cînd împregiurările nu ierta nici vorba a fi despre şcoale, am fost eu începătorul ce puse cele dentîi pietre de temelie, şi opt ani*

[1] D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*, Bucureşti, 1935, p. 82—83.

(pînă a nu se erige edificiul din Sf. Sava) am suferit cu primii elevi gerurile iernilor şi crivetele ce spulberă zăpada pe o fereastră şi o scotea pe alta, într-o singură sală ce fusese făurărie; cu acei elevi făcui primele lecţiuni de gramatică română, începui a forma termenii tehnici ai ştiinţelor, făcui un curs de aritmetică raţionată (Francoeur), de algebră, de geometrie şi trigonometrie, de geografie matematică sau astronomică şi preparai din aceşti elevi o parte din profesorii publici. Această limbă cum se scrie astăzi de cei ce ştiu româneşte este a mea. Din cărţile din care se încheie mica literatură a Ţării Româneşti trei părţi sînt ale mele, parte mare scrise şi tipărite de mine, şi o parte iară tipărite cu spezele mele, din ceea ce se cuvenea a da şi lăsa copiilor mei. Acest jurnal (Curierul românesc), *primul ce apăru în România, s-a susţinut atîţia ani fără nici un ajutor, numai cu veghierile şi spezele mele, susţinînd onoarea compatrioţilor mei, acest jurnal este al meu. În timp de douăzeci de ani (pe atunci) uşa mea a fost deschisă la toţi junii ce avea a mă consulta dispre ocupaţiunile lor studioase, tipografia mea a fost a lor."*[1] Aceste preocupări intense şi multiple completează şi se completează cu activitatea de traduceri, inclusă de fapt în ceea ce Heliade enumerase mai sus. Aparenta dezorientare a traducătorului este întru totul explicabilă; el traducea sau adapta aproape tot ce citea, din necesitatea de a crea, odată cu propria sa cultură universală şi enciclopedică, şi o întreagă literatură, care pe atunci — în sensul modern al termenului — aproape că nu exista. În mod firesc, din aceste lecturi abundente şi, în bună măsură, haotice, determinate de insaţiabila sa sete de lectură şi de cunoaştere, vor rămîne urme, uneori copleşitoare, şi în propria sa poezie. O

[1] I. Heliade Rădulescu, *Proiect pentru instrucţia publică adresat banului M. Ghica ca president al Eforiei*, iniţial publicat în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură*, 1840; citat de noi după *Diverse*, II, Bucureşti, 1860, p. 198—200.

mare parte a versurilor din această perioadă a activității sale, care au stat la baza declarării sale ca romantic și care sînt și astăzi dintre cele mai cunoscute opere ale sale, sînt rodul acestor influențe: *La moartea lui Cîrlova, Elegie I (Dragele mele umbre), Elegie II, Destăinuirea, O noapte pe ruinele Tîrgoviștii, Adio la anul 1832* etc. Cursivitatea, eleganța lor, o însuflețire și o undă de melancolie reală le fac într-adevăr importante, într-o epocă, în jur de 1830, dominată încă de lecturi anacreontice și de gustul oarecum desuet al micii poezii galante, pe care o cultivau Conachi, Iancu Văcărescu și chiar, în parte, G. Asachi, sub influența arcadicilor italieni.

O noapte pe ruinele Tîrgoviștii dezvoltă, pornind de la Volney, dar și de la Ossian și Lamartine, o temă preromantică celebră, pe care au mai atins-o, tot atunci sau puțin mai tîrziu, și Asachi, Alexandrescu, Cîrlova, Hrisoverghi, M. Cuciuran și care se va prelungi, printr-un val de poeți minori, pînă la Eminescu chiar: meditația filozofică inspirată de vederea ruinelor solitare ale trecutului. Meditația în sine și melancolia poetului („șovăinda, clătita mea ființă") sînt însă, de fapt, mai puțin suportul unei considerări filozofice a existenței umane, cît al unui îndemn generos și patriotic către reînvierea gloriei străbune, cu predilecție deosebită pentru epoca lui Mihai Viteazul, care începe să-l preocupe de pe acum și care se va afirma cu energie în poemul neterminat *Mihaida*. Ca și pe Bălcescu, ceea ce-l atrage în definitiv pe Heliade în figura acestui uriaș este încercarea sa de a se împotrivi turcilor prin reunirea tuturor provinciilor românești sub un singur sceptru, adică titanismul său și depășirea propriei epoci printr-o tragică și plină de grandoare anticipare a sensului istoriei. Aici apare în germene ceea ce va fi mai clar în *Mihaida*, și anume că concepția sa despre erou este una renascentistă, nu romantică, deși — într-un fel — Heliade de la aceasta pleacă. *Destăinuirea*, care este

de asemenea construită pe motive romantice, reclamă în esență pentru poet dreptul de a scrie el istoria:

Cînd cîntă el, s-aude, veacurile răsună;
Cînd se închină, cerul el îl coboară jos;
Dragostea lui e flacări și ura lui detună,
Blîndețea-i e seninul acel mai luminos,

poezia însemnînd de fapt o beatificare a eroilor pe care îi slăvește: *„Ferice de acela pe care el slăvește! / La nemurire zboară, ce el i-o pregătește..."* adică, dincolo de romantismul aparent al avîntului său, avem de-a face în esență cu o concepție mitologizantă, în care virtuțile sînt recompensate — o dată pentru totdeauna — prin metamorfoza eroului, ca în marile legende ale antichității (Ovidiu este și el cuprins în planul de traduceri de la 1846).

Amestecul de criterii apare în chiar o bucată programatică cum e *Poezia*, anexată ce e drept unei scenete encomiastice, *Prolog la serbarea numelui... D. Alexandru Ghica* (1835); definitoriu pentru poet ar fi „zborul meu cel slobod", însă lui îi e „drag a cînta prinții și stăpînirea lor", desigur cînd aceștia „fac bună guvernare" (ideea, tipic iluministă, a „monarhului luminat", sună însă anacronic în plin romantism european!). Poetului îi place să-și unească glasul cu cel al mulțimii „în sărbători obștești" dar, pe de altă parte, el pozează în călăuz și profet al poporului său, ca un autentic vizionar romantic, creator de viață și de istorie: „Virtutei eu dau viață...", „Istoria prin mine ia chip..." Altădată, în *Portret* — motivul însuși e clasic — seninătatea și plasticitatea tabloului iubitei spulberă teroarea suferinței din „sînul gemător, noptos" al poetului, întorcînd o predispoziție „romantică" spre o rezolvare „clasică". Chiar elementele împrumutate din poezia romantică occidentală poartă în ele — și nu doar o dată — un sîmbure clasic, ca în *La moartea lui V. Cîrlova*, unde chiar modelul mărturisit lamar-

tinian e de esență clasică; genul însuși al bocetului, *planhul* medieval, e clasic, și clasice sînt și formulele hiperbolice în care Heliade invocă pe poetul dispărut: „tînăr cîntărețe! pasăre trecătoare!“ Cu toate că aceste poezii și traducerile, mai ales din Lamartine, au o importanță deosebită în epocă, determinînd un entuziasm general și numeroase conversiuni către noul curent, nu ele sînt definitorii pentru Heliade, nu atît ca artă, pentru că valoarea lor e stabilă și indeniabilă, cît pentru temperamentul său. Proteic și dinamic în toate acțiunile sale, poetul traversează și momente de melancolie, scurte etape de criză, de întrebări meditative, fixate în cîteva poezii memorabile. Una este, fără îndoială, *O noapte pe ruinele Tîrgoviștii*; în ceea ce are ea însă caracteristic epocii și temei ruinelor, ea nu este caracteristică și pentru Heliade, pe care îl regăsim mai degrabă în tabloul violent și grandios al evocării istorice. Desigur, toate aceste delimitări sînt mai mult teoretice, tinzînd să degajeze o trăsătură, estompează inevitabil o alta. Pare însă evident că mai proprii decît lamentația pe ruine îi sînt lui Heliade marile construcții dramatice, în care alegoria îmbracă dimensiuni uriașe ale timpului, spațiului și mai ales ale caracterelor: *Anatolida* sau *Omul și forțele*, *Santa Cetate* sau *Mihaida*. Anacronice pentru gustul timpului, care nu mai selecta epopeile clasice și încă nu descoperise simfonia romantică (epică sau filozofică), aceste creații sînt neobservate sau ironizate de contemporani și chiar de comentatorii ulteriori, care văd în ele o alienare a talentului și direcției sale poetice inițiale, o dovadă de secătuire. Și totuși, descrierile abundente din *Mihaida* nu sînt plate, prozaice; ele anunță coloritul somptuos al romanticilor tîrzii și al parnasienilor; obiectele posedă acea forță magică a evocării pe care n-o vom mai găsi decît peste o jumătate de secol, la Macedonski:

În cap, în fața ușei, un jeț de nuc preaneted
Și vechi din alte zile, cu perna, rezemîntul
De catifea verzuie, cu ținte pe el galbeni
Ș-auree-n jos funde. La răsărit, icoane
De la străbuni lăsate, ș-o candelă măreață
Ardea întru tăcere. În sus, dasupra ușei,
Însemnele băniei în arme-nchipuite,
Cu lănci între stindarde, în giurul unei perne,
Cu un toiag pe dînsa ș-o neagră gugiumană,
C-o penișoară albă... etc.

Acestor descrieri, cărora minuția răbdurie și culorile vii, bogate ale stofelor, mobilelor, încăperilor, armelor le dau un farmec plin de parfumul trecutului, li se adaugă, în altă parte, viziunea uriașă a sistemelor în mișcarea lor universală, intuiția unei lumi genuine, în care elementele primordiale se sorb din haos, spre a se ordona de la sine într-un maiestuos tablou al creațiunii:

Ca fulger din tenebre am răsărit lumină,
Lumină creatoare,
Și-n haos echilibrul și ordinea se puse:
Tenebrele d-o parte iau numele de noapte,
Și-n părțile luminei, din Zeu, se numesc ziuă.
Tot spațiul se împle, și timpul ia măsură.
Se face prima seară, se face dimineață...

(Anatolida. Imnul creațiunii)

iar *Arborul științei* cuprinde o viziune poetică a istoriei umanității cu nimic inferioară în sine celei eminesciene din *Memento mori*.

Heliade este, ca toți scriitorii generației sale, un progresist, care dorește binele patriei și al poporului său; dar nu numai că progresismul său este „conservator“, spre deosebire de radicalismul lui Bălcescu sau C. A. Rosetti, ceea ce va deveni evident în timpul revoluției de la 1848, dacă mai era nevoie, pentru el calea progresului fiind

„regenerația" sau reforma („Dreapta reformă în veci trăiască", dorește el în *Sonet la anul 1830)*, dar și optimismul său este moderat. Și prin temperament, și prin educație (fiu de „proprietar" !), Heliade are o privire întoarsă spre trecut — premisă pentru o anumită tematică romantică — în care încearcă să descifreze viitorul, căruia i se încredințează cu oarecare îndoială : „Fi-vor bune mai multe, sau relele întrec ?" *(Adio la anul 1832)*. Ca un clasic autentic, Heliade iubește ordinea stabilită și nu neapărat din conformism sau din abilitate (care nu i-au lipsit totuși), ci dintr-un scepticism filozofic față de măsuri parțiale, de îmbunătățiri mărunte, ale căror efecte nu pot fi întotdeauna prezumate. El nu e orb în fața realității, și acuzațiile sale la adresa epocii, a bogaților, a bisericii, sînt nedisimulate, avînd virulența apostolilor revoluției :

De sus cîtă trufie strivește pe sărac !
Sudori de sînge cîte p-a trîntorilor masă !
Și ce de viclenie ! ce noduri se desfac !
Și lenea se îmbuibă cînd muncitorul geme,
Cînd gheara nedreptății într-însul s-a înfipt ;
Din carnea lui sfîșie, stăpînă p-a lui vreme,
Stăpînă p-a lui pîine, pe viața-i mai cumplit etc.

(Cutremurul)

Dar ceea ce vede Heliade întotdeauna este sistemul, el visează o restructurare generală a societății, un progres universal și rațional, înfăptuit pe baze trainice, cu o filozofie a faptelor și cu răspunderea lor ; aceasta nu se poate realiza, în concepția sa, decît de sus, prin reforme. Atunci, cînd va domni cuvîntul, adică logosul platonician (care se confundă cu Dumnezeu în mitologia eclectică și fantastică a lui Heliade), fiecare cetățean își va primi drepturile, și Pămîntul va fi al tuturor și, de aceea, revolta momentană nu are rost :

Veți fi d-a dreapta, popoli, cînd va domni Cuvîntul
Răbdare, că într-însul cei umili vor trăi,
Ș-a voastră moștenire va fi atunci pămîntul ;
Răbdați, n-ardicați brațul, că pacea va domni.

Evident, totul este iluzie ; însă trebuie făcută o distincție între antipatiile lui Heliade, care se răsfrîng asupra unei părți a poeziei sale *(Căderea dracilor*, de pildă) și care se îndreaptă, din diferite motive, spre unii din exponenții aripii radicale a curentului liberal dinainte și de după 1848 — Boliac, Rosetti, Bălcescu — și expresia literară a filozofiei sale, așa cum era ea, cu mari merite și cu mari lipsuri.

Concepția lui Heliade despre stil, despre limbajul poetic este și ea esențialmente clasică, tinzînd către exactitate și proprietatea termenilor : *„Mai întîi de toate, de la un scriitor în toată lumea se cere stil, și toată ideea, și toată nuanța ideii să-și aibă numele său : să nu zică adică și onorii, și probității, și onestității și stimei tot cinste ; să nu zică și la virtuos îmbunătățit, și la ameliorat îmbunătățit. Scriitorul să înțelege că se cuvine să știe mai mult decît popolul, și popolul, cînd ia o carte în mînă, va să mai afle și el cîte ceva, adică și idei și numele ideilor acelora. De la scriitor dar să se ceară stil..."* [1]. Aceste precepte, puse în practică, au dus fără îndoială la o remarcabilă dezvoltare a stilurilor limbii, la un apreciabil cîștig în claritate și în îmbogățirea vocabularului, însă ele n-au facilitat și un spor expresiv al poeziei lui Heliade. Claritatea și proprietatea termenilor ucide nu o dată poezia, și mai cu seamă poezia sentimentelor, a stărilor de spirit romantice, dominate de avînturi și reticențe încă nelămurite, de melancolie și de inefabil. Fapt este că poezia lui Heliade nu este „expresivă", el nu îngemănează cuvinte pentru a obține un sunet inedit și de fapt

[1] *Introducere* la *Vocabular de vorbe streine în limba română, București*, 1847, p. XXVIII—XXIX.

poezia lui nici nu ne oferă exemple de versuri memorabile, sculptate în materie eternă, cum vom găsi la Grigore Alexandrescu (autor totuşi a numeroase versuri şchioape), sau la Boliac sau chiar în poezia sprintenă şi superficială a lui C. A. Rosetti ; poezia lui Heliade este o poezie de concepţie, de viziune, ea se lasă pătrunsă numai dinspre interior, dezvăluind sistemul, edificiul unei *gîndiri* poetice de mare forţă şi, uneori, de mare originalitate. Era firesc ca el să se simtă atras de marile mituri ale umanităţii şi să încerce a le da o înfăţişare proprie, după cum era tot atît de firesc ca încercarea sa să rămînă neîmplinită, din cauza condiţiilor obiective prea bine ştiute : limba încă nefixată, la care se adaugă exagerările sale italienizante (mai puţine totuşi decît se crede în mod curent), tirania unor modele de care nu s-a putut emancipa pe deplin, ingerinţele unei activităţi prodigioase pe prea multe planuri, vicisitudinile unei vieţi agitate, petrecută — mai toată — într-o veşnică opoziţie, în exil, în contrarietăţi.

Heliade apoi, ca şi Eminescu, este unul dintre puţinii noştri poeţi ale cărui modele (în sensul cel mai general al cuvîntului) nu sînt plasate în imediata sa contemporaneitate, ca rezultat mai mult sau mai puţin direct al unei mode, al unei tendinţe generale, ci peste timp şi spaţiu, într-o ordine superioară de corespondenţe spirituale genuine, alese dintr-o familie ilustră de gînditori ai umanităţii ca Dante, Milton, Hugo. Din acest punct de vedere Heliade face un salt uriaş în literatura noastră, fiind primul poet modern, începînd adică de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, care nu caută în literatura străină un instrument imediat, un model rapid asimilabil pentru localizări sau prelucrări facile, deşi necesare, ci un aliment pentru propriile sale combustii.

Un aspect cu totul particular al literaturii lui Heliade îl conferă împrejurarea că acesta era, se pare, un foarte bun cunoscător al culturii populare în toate formele specifice de manifestare. S-a remarcat, desigur, în legătură mai ales cu *Zburătorul*, că inspiraţia campestră care apare uneori în poezia sa vine dintr-o cunoaştere directă a satului românesc, a realităţilor lui fizice şi a credinţelor sale superstiţioase, prefigurîndu-l în cîteva tablouri pe Coşbuc sau pe Iosif. E însă prea puţin. Înainte de Alecsandri şi în chip mult mai organic, comparabil doar cu Budai-Deleanu, Heliade foloseşte în opera sa elemente ale acestei culturi populare, pe care o cunoştea foarte bine şi pe care înţelegea să o asimileze nu numai spaţiului naţional de extragere a substanţei brute a literaturii sale, ci şi să o înglobeze într-o linie de continuitate spirituală, cu efecte concrete şi directe în procesul de elaborare artistică, în diversele sale forme de cristalizare, adică în ceea ce are mai intim şi mai caracteristic un mare creator. După însăşi mărturia poetului, el învaţă să citească româneşte pe o *Alixăndrie* populară, şi lectura cărţilor populare, inclusiv a legendelor apocrife cu largă circulaţie în mediile săteşti, înseamnă un moment important în copilăria sa, de vreme ce, după un sfert de veac, îşi aminteşte de ele cu plăcere şi cu exactitate (*Epistolia ce a căzut din cer, Viaţa sf. Alexie, omul lui Dumnezeu, Pogorîrea Maicii Domnului la iad* etc). El mai aminteşte şi de *Istoria lui Arghir*, care îl ridica „în ceruri de bucurie" şi care este, desigur, *Istoria prea frumosului Arghir şi a prea frumoasei Elena*, prelucrare în versuri a lui Ioan Barac, foarte răspîndită şi ea în epocă. Probabil că el cunoştea, tot din traducerea lui Barac, şi culegerea de legende orientale *1001 de nopţi (Halima)*, din care desprinde tema poemului său *Visul*, anunţat într-o notă ca fiind inspirată dintr-o poveste auzită de la un prieten al tatălui său, „care spunea că îl are în manuscript în limba arăpească". Heliade cunoştea în orice caz *1001 de nopţi*, chiar dacă nu în traducerea lui Barac, pentru că ceea ce numeşte el „cartea lui Polizoe ori Papazoe" în *Dispozi-*

țiile și încercările mele de poezie nu este altceva decît Νέα Χαλιμᾶ ἤτοι Μυθολογικόν Ἀραβικόν tradusă și îngrijită de Polizois Lampanitziotis la 1791, care semnează și un cuvînt înainte intitulat Ὁ ἐκδότης πρὸς τοὺς περιέργους φιλαναγνώστας.

Nu este nici o îndoială că Heliade cunoștea bine datinile folclorice și eresurile poporului, pentru că el nu ezită să le explice în notă, acolo unde textul său făcea aluzie la ele, cum e cazul cu rolul colăcerilor la nunți, pe care îl detaliază într-un subsol la poezia *20 decembrie 1843*. El era fermecat de limba savuroasă a acestor scrieri, limba aceasta, „cea legiuită odată de moșii noștri", spune Heliade, care „mi-au fost învățătorul și ea singură m-a povățuit cum trebuie să o mîi" *(Corespondența cu C. Negruzzi)* și în acest sens îndeamnă și pe scriitorii epocii sale să-și caute vorbele „în cărțile voastre, în manuscrisele voastre" *(Introducere* la *Vocabular de vorbe streine...)* Nu numai structura frazei sale e, de cele mai multe ori, inspirată din cunoașterea profundă a limbii vorbite, a limbii poporului, dar el folosește adesea în scopuri stilistice numeroase proverbe populare, în satira *Păcală și Tîndală*, de pildă, al cărei titlu e iarăși inspirat dintr-o snoavă foarte cunoscută : „tot țiganul își laudă ciocanul", sau „toți să moară și Manea să trăiască" sau „cînd știu mocanul / Să spuie, să priceapă și el ce e șofranul ?" Ideile italienizante care survin după 1841 nu ating în general decît ortografia și o parte a vocabularului, lăsînd limbii structura sa neatinsă, și încă, Heliade nu introduce neologisme decît acolo unde termenii lipseau, păstrînd adesea, alături de ele, termeni arhaici, purtători de un anumit iz istoric (citez de pe o singură pagină din *Mihaida* : chepeng, conteș, gugiuman, găitan) care fac un efect straniu dar nu dizarmonios alături de împrumuturi ca appendut, bellic, spalle, decoră. Uneori chiar, sub aparența unui neologism strident se ascunde un cuvînt vechi, cum e în versul următor : „O tavolă rătundă / Și mare sta la mijloc, c-o stofă belicoasă", unde *belicos* nu e neologismul cu sens de „războinic" (pe care nici contextul nu-l admite), ci vechiul *belacoasă*, stofă de mătase, atestat încă în Neculce.

Acestui limbaj colorat și viu, cunoașterii adînci a obiceiurilor și simțămintelor poporului li se datorează *Zburătorul*, poemă de o factură cu totul neobișnuită în epocă. Fără îndoială că tematica sa e romantică, jocul nehotărît al sentimentelor, stările incerte de spirit, invazia fabuloasă a erosului în sufletul candid al fetei sînt, toate, frecvente în poezia epocii ; ceea ce e particular în poem, ceea ce îi schimbă în bună măsură aspectul este, în primul rînd, integrarea acestui complex în formulele și peisajul sufletesc al altui univers, și anume în cel folcloric. Nu este vorba de o simplă transpunere directă a unor credințe și ritmuri folclorice, nici măcar de o preluare a mentalității, a psihologiei concret populare, ci de o magistrală transfigurare artistică a unor date furnizate, evident, de mitologia populară și de însuși folclorul nostru. Credința în zburător, ca și ceremonialul popular al mărturisirii iubirii stau la baza fabulației, îi furnizează pretextul și cadrul general, însă poezia este de fapt o scenetă, un joc al măștilor, care reprezintă tipuri eterne, ca și ciclurile naturale, cu o construcție elaborată, compusă, îndelung cizelată. Tulburarea și plîngerea fetei, monologul ei zdruncinat în aparență este interpretarea stilizată a motivului tinerei fete îndrăgostite, adică în esență tot o aplicare a unui principiu clasic, și exceptînd materialul lingvistic și datele concrete ale credințelor noastre, care sînt absolut proprii și caracteristice, psihologia eroinei este aceeași care apare la poeții petrarchizanți sau la Racine. *Zburătorul* nu este o poezie realistă pentru bunul motiv că descrierile sale nu sînt realiste, ci simbolice ; însă numai cunoscînd prea bine miturile și psihologia poporului, limbajul său expresiv — și nu cel cotidian, ci cel specific literaturii sale, folclorului, înde-

lung decantat și esențializat artisticește — Heliade putea da această construcție închegată, armonioasă, unui poem care-și are punctele de sprijin în realități atît de disparate. Nu jocul nehotărît și șăgalnic al fetei este popular, căci antinomiile sale sînt o convenție proprie eroticii petrarchiste („Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate", sau „Obrajii..., unul arde și altul mi-a răcit"), și nici tabloul idilic al vițelușei la păscut („Brîndușa paște iarbă la umbră lîngă mine..."), ci limbajul de o plasticitate extraordinară și universul de credințe și superstiții, pe care Heliade le folosește pentru a ilustra o veche temă a literaturii de pretutindeni și dintotdeauna. Heliade se dovedește astfel nu primul poet care simte și transmite valorile poeziei populare, ci primul care și le integrează în chip organic, potențîndu-le la nivelul capodoperelor literaturii universale, cum vor face mai tîrziu într-o operă întreagă, nu numai într-o încercare de excepție, Eminescu și Blaga.

Dacă poezia lui Heliade oscilează mereu între clasicismul ei structural și romantismul modelelor, proza sa este un fenomen de spontaneitate, care nu se poate subsuma cu ușurință nici unei formule artistice, pe care de altfel nici nu a avut-o în vedere. Heliade nu scrie proză ca să facă „literatură", ci pentru a exprima o atitudine și, nu o dată, nu știi unde sfîrșește proza de idei și unde începe intenția artistică, ca în prefețele sale mai ales, pline de adresări familiare, de exemple și istorii, semănate pe parcursul unei argumentații aride sau al unei demonstrații teoretice. El este în principiu un moralist, un autor de caractere, de tipuri în sens clasic, și nu de fiziologii ; portretele sale sînt sume caricaturale ale unor trăsături reprezentative, și nu numai figura lui Sarsailă, bolnav de boala autorlîcului, — care e în esență o satiră a poetului romantic, — ci și Cuconița Drăgana sau Coconul Drăgan, care trăiesc nu prin adevărul lor particular (căci trăsăturile sînt șarjate), ci prin verosimilitatea

tipului pe care îl reprezintă. Heliade însuși va teoretiza în altă parte (*Echilibru între antiteze*, p. 187—188) satira în sens clasic, prin intermediul tipurilor ideale, cumulînd într-un prototip o sumă de trăsături, iar nu hiperbolizîndu-le pe ale unui individ, refuzînd adică particularul, concretul ca marcă a romantismului ; el are în vedere și efectul moral al satirei : *„Adevăratul satirist, orice formă va adopta, se ferește de minciună, și prin urmare nu poate grămădi defecte și vițiuri pe o persoană ce nu le are, căci comite și un neadevăr; ci adună defectele, ridicolele și oribilul unui vițiu sau ale mai multor și le personifică într-un ideal ; astfel spre exemplu Molière ca să arate sau ca să flagele ipocrizia o personifică în Tartuf, personagiu ideal, fictiv ; ca să arate ridicolul și hidosul avariției o personifică în Harpagon. Fiecare ipocrit, fiecare avar se poate vedea singur în Tartuf, în Harpagon ; nu se vede însă și arătat cu degitul, uiduit, flagelat în persoana sa, în numele său..."* Și tot acolo, referindu-se la personajul pe care-l discutase mai înainte, deși acesta era una din obsesiile sale, obiect al unei antipatii vechi și statornice : *„Ciocoiul nostru este o personificație ce rezumă în sine cele mai multe viciuri ale ciocoismului ; ciocoiul nostru este ca Demos al lui Aristofan, ca Arpagon și Tartuf al lui Molière, ca Sarsailă și Coconul Drăgan al nostru"* (p. 68).

Heliade este un observator în sens clasic, fără invenție, care relatează tablouri particulare dintr-o perspectivă a generalului ; cele mai bune proze ale sale sînt de fapt fragmente excerptate din scrieri cu o altă finalitate, unde portretul se schițează pe o coordonată fundamentală și în mod fatal, necesar, statică (teologul absolut, jupîn Ion). De viziunea romanticilor proza lui Heliade se apropie mai degrabă în însemnările de călătorie, unde fervoarea descoperirii unor spații noi și mai ales a unor mentalități noi (adică, de fapt, tot tipuri) stîrnesc reacții prompte și demonul comparației.

Însă proza lui Heliade este mult mai bogată; ea înglobează, de fapt, toată producția sa filozofică, politică, educativă și istorică, pe care o însuflețește duhul său pamfletar, ranchiunos, sarcastic, nemilos cu greșelile și cu defectele altora. Într-adevăr, înainte de a fi eseu de sociologie istorică și viziune filozofică, opera sa capitală în acest domeniu, *Echilibru între antiteze* (titlu excelent pentru a defini însăși personalitatea sa agitată) este de fapt un imens pamflet, „cel mai mare pamflet din literatura română dinainte de Eminescu" (Al. Piru). Vivacitatea polemicii, care acuză și apără cu aceeași înverșunare idei și oameni din contemporaneitate sau din vremile de mult trecute, debitul neîntrerupt al ironiilor care se nasc, de obicei, prin comparații deșănțate de sorginte livrescă, literară, și care împing pe adversar în prăpastia ridicolului, aerul suficient și superficialitatea documentării strict științifice, imensă altfel ca spațiu și ca apetit, răpesc acestor opere, în genere, cea mai mare parte din eficiența lor în domeniul cărora le fuseseră destinate (Dacia ar fi fost republică încă din sec. III e.n., Luther a luat ideea traducerii cărților religioase de la noi etc.). În schimb, la fiecare pagină aproape, cititorul poate găsi satisfacții artistice chiar acolo unde Heliade nu literaturizează, pentru că Heliade este imprevizibil intelectualicește. mobilitatea lui spirituală ține în alertă tot timpul judecata cititorului; el scrie ca un om deprins a mînui ideile, nu numai metaforele, și el este probabil adevăratul creator al stilului nostru intelectual. Argumentele sale sînt din cele mai ingenioase, anticipîndu-l pe Hasdeu uneori, recurgînd la domenii insolite pentru discuția în cauză și, la urma urmei, în afara ei. Dar cine mai observă aceasta! „Pan metron ariston, *măsura în toate, este cel mai perfect bine* — își argumentează el cauza; miden agan, *nimic peste măsură al moraliștilor greci*, și nici prea prea, nici foarte foarte *al moralei populare a românilor învederează că toți înțelepții națiunilor și însuși instinctul popular au recunoscut binele în echilibrul antitezelor...*"

Cu totul remarcabilă este siguranța limbajului care conferă prozei un ascendent net asupra poeziei, din punctul de vedere al cititorului modern. Eliberat de orice intenții artistice, Heliade scrie în ritmul firesc reclamat de narațiunea în sine, cu o dezinvoltură și o proprietate a termenilor uluitoare, dacă ne gîndim că aceste proze sînt contemporane sau mai timpurii decît nuvelele lui Asachi de pildă. Heliade era sensibil la funcția caracterizatoare a limbajului, și Cuconul Drăgan nu stă de vorbă, ci stă la taifas, el corijează pe *organic* în *organicesc* și pe *politic* în *politicesc*, în timp ce jupîn Ion vorbește ca din Creangă, și din două propoziții ale sale, una are cîte un proverb sau o expresie populară. Dar și în afara limbii personajelor, proza sa conține un mare număr de expresii, proverbe și termeni populari care aduc cu sine bogăția de nuanțe, de subînțelesuri, de afectivitate, pe care în general numai o îndelungă afinare a materialului lingvistic o aduce; cînd Sarsailă vrea să-și dea importanță, e „numai trăsnete și plesnete, numai urlete și vaete", cînd e trist „e numai foc și inimă albastră", pieptul lui „e ocnă de dureri", dar de fapt el se preface numai așa „că e el al dracului" etc. Desigur, acest limbaj colorat și adecvat fiecărei împrejurări, ca și violențele și vulgaritățile stilului său, care apar nu numai o dată, îl apropie de stilul romanticilor; însă el nu este rezultatul unei intenții anume, a unei opțiuni conștiente, cum e de cele mai multe ori cazul cu poezia sa, ci reprezintă un moment de afirmare a stilului familiar, oral. Pe de o parte, așa cum a observat Tudor Vianu, la Heliade acest stil tinde să ia o structură retorică, chiar inconștient, și retorica sa este și ea clasică în esență; pe de altă parte, influența stilului narației populare tinde și ea spre clasicitate, prin proprietate și concizie. Greu de spus care este tendința determinantă; este probabil destinul lui

Heliade să rămînă veșnic suspendat între aceste două extreme atît de apropiate.

*

Pentru că scurta prezentare a operei literare a lui Ion Heliade Rădulescu nu și-a propus să discute și opiniile exprimate de critica și istoria literară asupra scriitorului, ca și pentru orientarea generală a cititorului, cred necesar să semnalez aici principalele și cele mai recente lucrări asupra subiectului nostru:

Argumente pentru romantismul lui Heliade, la P. Cornea, *I. Heliade Rădulescu sau „echilibru între antiteze" între teorie și practică*, în vol. *Studii de literatură română modernă*, București, 1962; pentru clasicism, la D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, cap. *I. Heliade Rădulescu*; despre ideile literare ale scriitorului, despre viziunea sa teoretică asupra literaturii, ca și despre activitatea sa generală în domeniul cultural-literar, D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*. București, 1935, care face inutilă mai vechea cercetare comparatistă a lui G. Oprescu, *Eliade Rădulescu și Franța*, în *Dacoromania*, vol. III, 1923. O viziune personală și captivantă a lui Heliade, la G. Călinescu, în capitolul respectiv din *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, reluat cu adaosuri într-o micromonografie publicată în 1967. O descriere completă a vieții și operei, cu sugestii discrete, extrem de bogată în date și oferind o cronologie exactă a operei, greu de descurcat altfel, la Al. Piru, *Introducere în opera lui I. Eliade Rădulescu*, București, 1971. O privire generală asupra filozofiei lui Heliade dintr-o perspectivă marxistă, cu raportări la activitatea sa politică și literară, la R. Tomoiagă, *Ion Eliade Rădulescu. Ideologia social-politică și filozofică*, București, 1971. Despre problema de ansamblu a reconsiderării operei lui Heliade și despre prima perioadă a activității, G. Munteanu, *Asupra reconsiderării lui I. Heliade Rădulescu* și *Anii de ucenicie ai lui Heliade*, ambele în vol. *Atitudini*, București, 1966. Despre stilul prozei lui Heliade cf. T. Vianu, *Arta prozatorilor români*, București, 1941; o sinteză asupra limbii lui, cu unele concluzii utile cititorului de literatură, la Al. Rosetti și I. Gheție, *Limba și stilul lui Ion Heliade Rădulescu*, în *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, vol. II, București, 1969. Asupra lui Heliade ca gramatic și lingvist nu avem încă un studiu de ansamblu, în afară de vechea lucrare a lui L. Șăineanu din 1893, depășită azi. Pentru probleme parțiale trebuie consultat: L. Leonte, *Părerile despre limbă ale lui I. Heliade Rădulescu din prima perioadă a activității*, în *Studii și cercetări științifice* (filologie), Iași, 1960, fasc. 2, și N. A. Ursu, *Modelul francez al gramaticii lui Heliade*, în *Limba română*, 1961, nr. 4.

Ediția lui D. Popovici în două volume, din 1939—1943, este necesară pentru bogatele sugestii de istorie literară aflate în note; singura ediție care prezintă masiv și cu acribie filologică opera lui Heliade este cea publicată de Vl. Drimba: I. Heliade Rădulescu, *Opere*, cu un studiu introductiv de Al. Piru, vol. I—II, București 1967—1968 (continuă).

MIRCEA ANGHELESCU

TABEL CRONOLOGIC

1802 *6 ianuarie*. Se naște la Tîrgoviște Ioan Rădulescu, fiul lui Ilie Rădulescu, mic boiernaș, funcționar militar (căpitan de poteră, polcovnic de dorobanți) și proprietar, care, mai tîrziu, va participa la mișcarea lui Tudor Vladimirescu, și al Eufrosinei, fiica lui Al. Danielopol, fost colonel în armata țaristă.

1811 În timp ce învăța carte grecească, după moda timpului, cu un dascăl Alexe, descoperă *Alixăndria* populară și învață să citească românește cu un argat.

1813 — *1815* Învață mai departe, la București, cu dascălul Naum, călugăr la Sf. Niculae (probabil Naum Râmniceanu).

1815 — *1818* Urmează la școala grecească de la Schitu Măgureanu, unde continuă să facă încercări poetice. Spre sfîrșitul acestei perioade, probabil, descoperă versurile lui Atanasie Hristopol, care-i „taie tot cheful de a mai face versuri“ și pe care le traduce în întregime.

1818 — 1820 Urmează la școala românească de la Sf. Sava, înființată și condusă de Gh. Lazăr.

1820 — 1821 Rămîne la Sf. Sava, ca ajutor al lui Gh. Lazăr, nefiind inclus — nu știm de ce — în grupul primilor patru bursieri trimiși în occident (printre care Eufrosin Poteca).

1822 După plecarea lui Lazăr, redeschide școala de la Sf. Sava în condiții grele și — se pare — fără nici o retribuție la început. Acum au loc probabil primele încercări de traducere din Boileau.

1827 Ia parte activă la înființarea „Soțietății literare" patronate de Dinicu Golescu și redactează statutele ; în ședințele acestei societăți va citi pentru prima oară traduceri din Lamartine.

1828 Apare la Sibiu *Gramatica românească*, după modelul gramaticii lui Le Tellier, pregătită se pare de pe la 1820. Principala ei inovație este reducerea numărului de slove (litere) conform principiului fonetic.

1829 Heliade afirmă că în acest an mor, de ciumă, amîndoi părinții ; de fapt, mama sa murise mai înainte pentru că în *Dispozițiile și încercările mele de poezie* amintește de tragedia pe care a vrut s-o scrie la moartea mamei, intitulată *Ion țel zalnic*, cu pelticia de care s-a vindecat după „intrarea la școala românească" (1818).

Începe să publice gazeta *Curierul românesc*, de o importanță deosebită în formarea limbii și a gustului literar al vremii.

1830 În jurul acestei date cunoaște pe Young, pe care-l menționează acum în *Curierul românesc*, și — probabil — pe Ossian, din care va traduce înainte de 1837 în orice caz. Apare primul său volum de versuri : *Meditații poetice dintr-ale lui A. de la Martin*, în care sînt cuprinse și primele poezii originale (*Sonet. La anul 1830. Trecutul, Dragele mele umbre, Cîntarea dimineții, La moartea lui Cîrlova* etc.).

1831 Publică traducerea piesei *Fanatismul sau Mahomed proorocul* de Voltaire, și *Regulile sau gramatica poeziei*, traducere și prelucrare parțială după *Cours de littérature, d'histoire et de philosophie*... de Lévizac și Moysant, operă eclectică, influențată de Marmontel, La Harpe, Voltaire.

1833 Ia parte — alături de Cîmpineanu, Aristia, Voinescu II, Poenaru, frații Golești etc. — la înființarea „Societății filarmonice", pe care o susține organizatoric și bănește ; Societatea milita pentru dezvoltarea literaturii, a artelor și a teatrului românesc, în care scop înființează și o școală, Școala filarmonică, unde Aristia era profesor, iar Heliade director.

1836 În acest an Heliade imaginează pentru prima dată cuprinderea producției sale poetice, „care își au o legătură întru sine ca să facă

un tot" („*Serafimul și heruvimul* și *Visul*). Tot acum se gîndește și la o „colecție de autori clasici", la care visa încă din 1829 ; s-ar fi publicat 24 de broșuri pe an (Alfieri, Byron, Homer, Vergiliu, Tasso, Hugo etc.). De aici ies traducerile lui Heliade din Byron. Apare volumul *Culegeri din scrierile lui I. Eliad de prose și de poezie.*
Tîrziu, spre sfîrșitul anului, apare primul număr din revista literară *Curier de ambe-sexele*, care înlocuiește publicația anterioară a lui Heliade, *Gazeta teatrului național* (1835—1836).

1840 Este descoperită conjurația lui Mitică Filipescu, care urmărea răsturnarea domnului, și participanții sînt arestați (printre ei Bălcescu, M. Serghiescu, Eftimie Murgu). Între conjurați se aflau și Gr. Alexandrescu și Cezar Boliac, motiv în plus ca Heliade, care dezaproba din principiu orice violență, să privească cu antipatie mișcarea. Din această cauză, *Căderea dracilor*, poem scris anterior după cum afirmă Heliade, dar publicat abia acum (ulterior va fi integrat în *Anatolida*), va fi înțeles de contemporani ca o alegorie a evenimentelor : „Mihalache Ghica este arhanghelul Mihail și noi toți, cei închiși și esilați la 1840, demonii trăsniți de acesta" (C. Boliac).

1844 Publică, în *Curierul românesc*, *Zburătorul*, sub titulatura — evident nepotrivită — de „baladă".

1846 Heliade lansează faimosul său proiect de traduceri, care prezintă, după proiectul similar al obscurului profesor francez L. Aimé Martin, cea mai îndrăzneață încercare de sistematizare a transpunerii clasicilor universali în românește.

1848—1849 Deși inițial se ține departe de pregătirile făcute sub mantia „Asociației literare", cînd evenimentele se precipită, Heliade se alătură comitetului revoluționar (Bălcescu, Rosetti, Ghica, Brătianu, Goleștii, Tell etc.). La 9 iunie Heliade citește proclamația de la Islaz și intră în guvernul provizoriu, unde se va opune — în cîteva puncte esențiale — liniei decise a lui Bălcescu. După înăbușirea revoluției, Heliade părăsește țara, ajunge în Franța, la Londra, apoi din nou la Paris, apoi în Grecia, la Constantinopol — unde nu este primit — și se întoarce în Franța. În timpul emigrației, Heliade păstrează o atitudine independentă și ostilă celorlalți revoluționari (Bălcescu, Ghica) începînd să pozeze în victimă a intrigilor și neînțelegerii generale.

1851 Se stabilește la Chios.

1859 Se întoarce în țară și își pune candidatura ca deputat, dar nu va fi ales decît în 1864. Începe să publice *Echilibru între antiteze*, opera sa capitală cu caracter filozofic.

1867 Este ales președinte al Societății Academice Române, viitoarea Academie.

1868 Începe să-şi republice creaţia poetică, revăzută, în *Curs întreg de poezie generală* (patru volume, 1868—1870).

1872 *27 aprilie* Moare Ion Heliade Rădulescu; funeralii grandioase (vorbesc: G. Sion, Hasdeu, C. Exarcu); e înmormîntat în curtea bisericii Mavrogheni, de la Şosea.

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Volumul de faţă ste primul din seria consacrată editării selective a operei lui I. Heliade Rădulescu în „Biblioteca pentru toţi". El cuprinde o culegere de versuri şi proză literară. Textele incluse sînt dispuse, în cadrul fiecărei secţiuni, în ordinea cronologică a publicării lor, respectiv — în cazul textelor publicate de mai multe ori de către autorul lor — în ordinea primei lor publicări. În acest din urmă caz, am reprodus ultima variantă apărută în timpul vieţii scriitorului, sau, în cazuri rare (şi anume cînd ultima formă se resimte prea mult de exagerările lingvistice etimologizante sau italienizante ale lui Heliade), penultima.

Iată izvoarele din care am reprodus aceste texte [1] *:*

---

[1] *În lista care urmează am folosit următoarele abrevieri:*

Culegere=Culegere din scrierile lui I. Eliad de proză şi de poezie, *Bucureşti, 1836 (ed. I: Biblioteca Academiei, cota II 34036; ed. II: Biblioteca Academiei, cota I 151743).*

Curs de poezie, *I—III=I. Heliade Rădulescu,* Curs întreg de poezie generală, *Bucureşti, vol. I: 1868; vol. II şi III: 1870.*

Meditaţii poetice=Meditaţii poetice dintr-ale lui A. de la

Sonet. La anul 1830 — Culegere, *ed. II, p. 106.*
Elegie I. Trecutul — Meditații poetice, *p. 81—88.*
Elegie II. Dragele mele umbre — Meditații poetice, *p. 89—93.*
Cîntarea dimineței — Curs de poezie, *I, p. 202—208 (paginile cu soț).*
La moartea lui Cîrlova — Culegere, *ed. II, p. 57—59.*
Serafimul și heruvimul sau Mîngîierea conștiinței și mustrarea cugetului — Culegere, *ed. II, p. 51—56.*
Portret — Culegere, *ed. I, p. 57—58 (paginație greșită: 49—50).*
Adio la anul 1832 — Culegere, *ed. I, p. 59 (paginație greșită: 51).*
Destăinuirea — Culegere, *ed. I, p. 54—56.*
Visul — Culegere, *ed. I,* p. *73—90.*
O noapte pe ruinele Tîrgoviștii — Culegere, *ed. II, p. 69—75.*
Odă asupra aniversării de 2 sept. 1829 — Culegere, *ed. II, p. 63—67.*
Odă la pavilionul grecesc — Culgere, *ed. I, p. 117—121.*
La un poet exilat — Curier de ambe sexe, *I, ed. II, p. 225—226.*
Calul, vulpea, lupul — Curier de ambe sexe, *I, ed. II, p. 246—249.*
Epitafe — Curier de ambe sexe, *I, ed. II, p. 257—258.*

Martin *[=Lamartine]* traduse și alăturate cu alte bucăți *originale prin I. Eliad, București, 1830.*

Poezii inedite = Biblioteca portativă. *LXV.* Poezii inedite *[publicate de I. Heliade Rădulescu], București, 1860.*

Cumetria cioarei cînd s-a numit privigătoare — *la sfîrșitul cărții* Începutul, înaintarea și scăderea idolatriei. *Tradusă din franțozește de N. Apollonie, București, 1838 (supliment, p. 1—4).*
La Elvira — Curs de poezie, *I, p. 145—147.*
Cutremurul — Curs de poezie, *I, p. 229—233.*
Ingratul — Curier de ambe sexe, *II, ed. II, p. 73—78.*
Vulturul și bufa — Poezii inedite, *p. 161—163.*
Zburătorul — Seraphita și Oda românilor. Poezii inedite. — Zburătorul, *București, 1872, p. 12—16.*
Mihaida — Curier de ambe sexe, *V, ed. II, p. 57—86.*
Epitimv la o femeie cochetă — Curierul românesc, *XVIII, 1846, nr. 31, p. 124.*
În așteptarea lui 1848. Preziua. Psalm — Curs de poezie, *I, p. 245—248.*
Sînta Cetate — Curs de poezie, *I, p. 257—261.*
La Schiller — Curs de poezie, *I, p. 315—317.*
Dulcamara — Poezii inedite, *p. 217—220.*
Muștele și albinele — Poezii inedite, *p. 155—159.*
Corbul și vulpea — Poezii inedite, *p. 170—172.*
Areopagiul bestielor — Poezii inedite, p. *173—176.*
Un muieroi și o femeie — Diverse. Colecție de brebenei și viorele, *București, 1861, p. 101—107.*
Mircea și Lazar — Curs de poezie, III, *[partea I], p. 42—43.*
Poezia — Curs de poezie, *I, p. 213—214.*
Adio la patrie — Curs de poezie, *I, p. 251—253.*
La Maria — Curs de poezie, *I, p. 295.*
Primul baciu — Curs de poezie, *I, p. 299—300.*
Un buchet de mireasă — Curs de poezie, *I, p. 303—304.*
Portretul — Curs de poezie, *I, p. 307—311*

3*

Anatolida sau Omul și forțele — Curs de poezie, *II, p. 67—162.*
Suvenirul *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 12—20 (paginile cu soț).*
Războiul *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 98—106 (paginile cu soț).*
Corbul și vulpea *(La Fontaine)* — Poezii inedite, *p. 167—168.*
Singurătatea *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 2—8 (paginile cu soț).*
Seara *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 24—30 (paginile cu soț).*
Lacul *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 66—72 (paginile cu soț).*
Toamna *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 90—94 (paginile cu soț).*
Romanță *(Lord Byron)* — Culegere, *ed. I, p. 54.*
Poema didactică după Boileau și Horațiu *(Boileau)* — Curs de poezie, *I, p. CXV—CXXII.*
Cîntarea dracilor în preziua potopului *(Lord Byron)* — Curier de ambe sexe, *II, ed. II, p. 189—191.*
Depărtarea *(Paolo Rolli)* — Curier de ambe sexe, *I, ed. I, p. 310.*
Foile și cărbunele *(P. Viennet)* — Poezii inedite, *p. 177—179.*
Coada momițelor *(P. Viennet)* — Poezii inedite, *p. 164—166.*
La amantă *(Sappho)* — Curs de poezie, *I, p. CXXXV—CXXXVII (paginile fără soț).*
Margherita *(A. Dumas)* — Curs de poezie, *I, p. 171—174.*
Poetul murind *(A. de Lamartine)* — Curs de poezie, *I, p. 131—137.*

Cavalerul Toggenburg *(F. Schiller)* — Curs de poezie, *I, p. 177—181.*
Arpa lui David *(Lord Byron)* — Atheneul Român, *II, 1868, nr. 1, p. 54—55.*
Fingal. *Cîntul III (Ossian)* — Curs de poezie, *III, p. 113—136.*

Proză

Prolog la serbarea numelui preaînălțatului nostru domn Alexandru D. Ghica — 1835 aug. 30 — Culegere, *ed. II, p. 75—81.*
Dispozițiile și încercările mele de poezie — Curier de ambe sexe, *II, ed. II, p. 117—122.*
Gheorghe Lazăr — Curierul românesc, *X, 1839, nr. 64, p. 255—256, nr. 66, p. 261—264 și Supliment la nr. 66.*
„Bată-te Dumnezeu!“ *[Coconița Drăgana]* — Curierul românesc, *XVI, 1844, nr. 43, p. 169—172.*
Domnul Sarsailă autorul — Curier de ambe sexe, *II, ed. II, p. 373—384.*
O preîmblare pe dealul Mitropoliei — Curier de ambe sexe, *IV, ed. II, p. 17—28.*
Jupîn Ion — Curier de ambe sexe, *IV, ed. II, p. 296—298.*
Coconu Drăgan — Curierul românesc, *XVI, 1844, nr. 44, p. 175—176 și nr. 45, p. 179—180.*
Fata lui Chiriac — Curierul românesc, *XVII, 1846, nr. 25, p. 100.*
[Călătorie în Malta] — *Biblioteca Academiei, ms. 4662, f. 1—31 (textul reprodus de noi constituie cap. IX al părții I a versiunii românești a cărții lui Heliade* Souvenirs et impressions d'un proscrit).
[Polcovnicul] — Conservatorul *[Paris], I, 1856, secția I, nr. 1, p. 123—128.*

Aproposito de d. Sarsailă — Diverse. Colecție de brebenei și viorele, *București, 1860, p. 27—36.*

Filosoful și teologul absolut — Diverse, *vol. II, București, 1860, p. 252—257.*

Chir Ioniță — op. cit., *p. 337—340.*

În ceea ce privește transcrierea textelor, am respectat grafia originală ori de cîte ori ea notează o realitate fonetică, dar am aplicat ortografia modernă atunci cînd avem a face cu simple particularități grafice (extrem de numeroase în scrisul lui I. Heliade Rădulescu). Am menținut grafia originală în cazul unor neologisme folosite de autor și pe care limba literară modernă nu și le-a însușit sau le-a adoptat sub alte forme (ca, de exemplu, se arrestă *„se oprește“,* appînde *„atîrnă“ etc.). Detalii privitoare la interpretarea grafiilor folosite de Heliade se găsesc în ediția noastră : I. Heliade Rădulescu,* Opere, *I,* Poezii, *București, Editura pentru literatură (colecția „Scriitori români“), 1967, p. LXXV—LXXX.*

Numele de persoane și locuri s-au păstrat în grafia autorului.

Punctuația textelor a trebuit adesea să fie modernizată.

Notele care aparțin lui Heliade nu poartă nici o indicație, spre deosebire de ale noastre, care sînt marcate cu : n. ed. *(=nota editorului).*

La sfîrșitul fiecărui text se indică, între paranteze drepte, data publicării (respectiv a primei publicări) a textului respectiv.

V.D.

VERSURI

SONET
LA ANUL 1830

Să ne deschiză Ian se gătește
O viitoare unde intrăm,
Și pace, drepturi să-ntîmpinăm
Mai dinainte el ne vestește.

În fața porții und' așteptăm
Nădejdea dulce la toți zîmbește;
Epohă nouă ni se zărește,
De aci vremea să numărăm.

An rău din urmă trecutul fie,
Relele toate cu dînsul ție;
Răstriștea treacă, s-o numim vis.

Unirea, cinstea în rumâni crească,
Dreapta reformă în veci trăiască...
Cheile sună... tot s-a deschis.

[1829]

ELEGIE I

TRECUTUL

Aură scumpă ce pieptu-mi poartă,
Nume prea dulce ce glăsuiesc,
Şi buza-mi, limba-mi se-nsufleţesc,
A vieţii mele senina soartă!

Soţie bună, îngerul mieu,
Tovaroş vecinic, ce-o sfîntă lege
Prin vecinici noduri vru să ne lege,
Din doi să facă un singur eu;

Chip ce ca fulger ce-n nor trăieşte
Ş-alt nor d-atinge, atunci pe loc
Repede şarpe luceşte-un foc,
Aprinde, arde tot ce-ntîlneşte;

Asfel, îndată ce s-a ivit,
Luceşte-n minte-mi, mă-nflăcărează,
Prin vine-mi repede circulează
Focul ce m-arde, şi-s fericit.

Cerească, limpede fericire
Ce raiul naşte, dar foarte rar,
L-Adam, la Eva întîiul dar
Ca să cunoască din nemurire!

Eşti fericită, căci te iubesc,
Ş-înflăcărata asta simţire
Este nectarul de îndulcire
Relelor toate ce mă-ntîlnesc.

Te iubesc, scumpă, dar de ce trece
Grabnica vreme iute la zbor?
Ia, şi ne zice că-e trecător
Tot, ş-îl împinge la mormînt rece!

P-ale ei aripi trecem şi noi;
Pă nesimţite, ah, tinereţea
Zice: *Adio!...* şi bătrîneţea
Ne-arată drumul plin de nevoi.

Trece, dar vezi-o că e-nsemnată
D-amorul nostru cel neînvins,
Singur e vecinic şi neatins
De stingătoarea-i mînă-ntrarmată.

Ici e minutul cel fericit
În care-amorul meu te zăreşte:
„Tinere,-mi zice, d-acum trăieşte
Subt legea singură ce-am sfinţit."

Ş-apoi cu binele se strecoară,
Se roagă; aspră, dar, tu-l goneşti;
El cere pieptul, tu îl fereşti...
Ş-îndat' el inima împresoară.

O fură! zboară, şi nu-l mai vezi:
Pe loc te pipăi, simţi ce-ţi lipseşte,
O ceri, o cauţi, ea se uneşte
Cu-a mea-mpreună, şi tu ohtezi.

Dincoaci eu mîna plin de sfială
Destăinuindu-mă o întinz,
Cer a ta mînă, tremur, coprinz,
O strîng, mă strînge ea cu-ndrăzneală.

Şi ochii noştri se rătăcesc,
Aprinşi de flacări se-ntunecează,
Se las, s-ardică, se luminează;
Tot e tăcere, toate vorbesc.

Inima saltă, pieptul ne bate,
Un foc pătrunde printr-amîndoi;
Ascuns nu este nimic în noi,
Şi faptă bună, şi răutate.

Colo vezi lacrămile curgînd
Într-o comoară ce le adună
Ca două rîuri ce se-mpreună
C-un nume cîmpurile-adăpînd?

Dincol',o dulce d-amor zîmbire,
Ş-apoi necazurile sosesc:
Drumuri ghimpoase ni se gătesc,
Ceasuri amare de dăspărţire.

Munţi ne dăsparte, zilele trec
Şi n-au nici pace, nici mîngîiere;
Posomorîte duc şi durere,
Grămadă relele se întrec.

Dar iată ceasul de însoţire
Şi necălcatul meu jurămînt:
Credinţă, dragoste, crezămînt
Jur ţie-n sfînta noastră unire.

Ş-îndată pacinicul Imeneu
Pe capul nostru mîna lui pune,
Şi înţeleptele-i griji şi bune
Însînuieşte în pieptul meu.

Nod şi mai tare dup-asta vine,
Minuturi sfinte sărbătorim:
Cerul ne face părinţi să fim,
Braţile noastre acum sînt pline.

Numele *tată* de două ori
Coboară focul ce-n cer viază,
Ce p-a mea inimă văpăiază
Ca doi puternici flăcăraţi sori.

Doi fii făloasa-mi mînă mîngîie
Şi strîns la pieptul meu îi lipesc,
Cu ei în braţe cerul slăvesc,
Şi e plăcuta la cer tămîie.

Dar ca luceafărul de apus,
Care cu scara pe cer s-arată
Şi cînd luceşte, atunci ş-îndată
Zice adio, piere, s-a dus!

Asfel nădejdea-mi cea mîngîioasă,
Ce cu-al meu înger îmi răsări,
Atunci apuse cînd se ivi
În a mea inimă dureroasă.

Înger! cerescul meu serafin!
Ce-mi fuse oare a ta ivire?
Floare sau umbră, vis, nălucire?
Ah! izvor vecinic de lung suspin!

Din cer aicea ai fost o rază ?
Cu vro solie ai fost pornit ?
(Ca-ntr-al meu suflet cel amorțit
S-aduci căldura ?) sau cu vro pază ?

Slujba-ți în grabă ți-o împlinești,
Ș-îmi dai o vecinică sărutare ;
Ți-ndreptezi zborul făr-așteptare
Și iar la postu-ți drept te oprești.

. . . .

Iată-ne, soro, iată-ne dorul,
Omul și soarta lui ce-ntîlnim ;
Folosul este să ne iubim,
Vremea să treacă, să stea amorul.

Ah, și trec toate, n-aștept și zbor :
La vînturi frunza cea fugătoare,
În mare unda cea plîngătoare,
Omul la moarte mai grăbitor.

Vremea grăbește, e călătoare ;
P-ale ei aripi grăbim și noi
La toamna vieții plină-n nevoi,
La bătrînețe tremurătoare.

Dar noi nevoia știm să-nlesnim :
Unde e pace nu e durere,
Dragostea-n sine e mîngîiere ;
Sosească ceasul, noi ne gătim.

[1830]

ELEGIE II

DRAGELE MELE UMBRE

Vederea voastră mă-nsuflețește,
Umbre mult scumpe ce mă cătați,
Și al mieu suflet se liniștește
Cînd înainte-i vă arătați.
Cît e de dulce a voastr-ivire
La cel ce-așteaptă în amăgire
L-al nădejdii viclean zîmbit !
Faceți adesea să se strecoare
A voastre chipuri și mă-nfășoare
Cu vălul nopții cel liniștit.

Mi-ați dat ființa ș-întreaga fire,
Părinți, ce-n miezul zilii-ați apus :
D-atîtea chinuri, lungă mîhnire,
Al mieu trist suflet jăli supus.
Voi ușurați-l, umbre-ndrăgite,
Voi din lăcașuri nelăcuite
Pă fericire o îndemnați ;
P-astă streină faceți să vie
Necunoscută mult mai mult mie ;
Vă rog d-acolo o îndreptați.

Lina ta mînă mă ușurează,
Tînără maică, ș-însuflețesc,
Sărutătura-ți mă înviază
Și din odihnă-ți mă-mpărtășesc.
Asupră-mi ochii tăi ațintează,
Plini de iubire nu lăcrămează;
Preste durere tu ai sărit!
Blînd ei răvarsă rază cerească;
Ah! p-a mea inimă ei citească,
Focul ei vază cel înmulțit.

Zîmbire plină de mîngăiere,
Cît e de dulce cînd te ivești!
A fi de tine cu-apropiere
Este viața ce dăruiești...
Ah! auritu-ți păr fîlfăiește,
M-atinge, unda-i mă răcorește,
Cade p-obrazii-mi cei înfocați;
Și a mea ploaie de lăcrămare
Pă el se varsă cu-mbilșugare...
Ah! cine-mi șterge ochii-nmuiați?...

Al meu părinte, ah, ce ivire!
Să vă văz iarăși eu însoțiți!
A voastre pasuri prin ce simțire
Nu se desparte? ah! voi iubiți?
Și fericire oare se poate
Fără iubire, ce naltă toate
Cîte de dînsa se-nvrednicesc?
Dumnezeu oare ce este-n sine?
Dragoste, pace, marele bine.
Ș-în cine oare drepții trăiesc?

Trista ta buză vreo zîmbire
Sau bucurie n-a cunoscut
În cîtă vreme în despărțire
Asprimea soartei crud v-a ținut.
Veselă-ți fața acum zîmbește,
Dragostea, pacea o-nsuflețește:
Vălul mîhnirii l-ai sfîșiat!
O jumătate lipsea din tine
Ș-întreg că nu ești simțeai în sine.
Strein, dar iată, te-ai împăcat!

În acea lungă întristăciune,
În acea vreme de tînguit,
Peste durere, amărăciune
Nu cumva, oare, ți-am grămădit?!...
A!!! o-ngrijire cu voi urmează!
Unire, pace vă îndreptează,
Înger d-aproape strejuitor!
Ochiul de tată nu s-amăgește.
Ah! al meu sînge vă însoțește!
Virgil[1]! tu, scumpe fiu ș-al meu dor!

Te-aruncă-n brațe-mi, strîns te lipește
Și luminează-mi sînul cel stins!
Dă-mi sărutare ce bălsămește
Inima-mi arsă ce mi-ai aprins.
A mele pasuri nencredințate,
De sarcin'anilor greuiate,
De al tău reazem tu le-ai lipsit:
Părinții-mi dară povățuiește,
Du-i la lumina ce nu sfințește,
Fii lor tovaroș nedezlipit.

[1] Numele fiului.

Umbre mult drage !... ah, puțin stați !
Veniți adesea, mă cercetați :
Ceasul îmi este necunoscut ;
Pe lîngă mine des vă aflați,
Cînd m-oi desface de acest lut
În brațul vostru să mă luați.

[1830]

CÎNTAREA DIMINEȚEI

Cîntarea dimineței
Din buzi nevinovate
Cui altui se cuvine,
Puternice Părinte,
    Decît ție a da ?

Tu ești stăpîn a toate,
Tu ești preabunul tată ;
A ta putere sîntă
Făptura ține-ntreagă,
    Ne ține și pre noi.

În inimă,-n tot omul
Tu ai sădit dreptatea,
Unirea și frăția,
Tu conștiința scumpă,
    Tu bun ce-avem ne-ai dat.

P-aceste saduri sfinte
Răcoritoare ploaie
De adevăr să pice,
Să crească, să dea rodul,
    Să fim preafericiți.

Îndreptătorul lumii,
Tu ai slăvit noroade,
Le-ai dat tu legi preasfinte
Ce ţin aceste saduri;
Slăveşte şi pe noi!

Ş-aceste legi prea drepte
Orice norod le calcă,
Sau care nu le ştie,
Cade, ruini rămîne,
Se face neştiut.

Din slava strămoşască
De am căzut, ne nalţă;
De am uitat unirea
Ce-i întărea în toate,
Acum ne fă uniţi.

Să ştim c-avem dreptate,
Să ştim ce, cine sîntem,
Ş-aşa să nu se uite
O naţie slăvită
Ce-am fost şi ce-am fi noi.

Cu toţii, dară, ţie
Cîntăm cîntare nouă;
În flacăra unirii
Întindem mîini la tine,
Rugăm să ne-nsoţeşti.

Ne luminează mintea
Să te cunoaştem, bune,
Să ştim că ne eşti tată,
Să te cîntăm mai bine,
Ş-aşa să ne-mpăcăm.

[1830]

LA MOARTEA LUI CÎRLOVA

O, lira mea, suspină! al tău glas plin de jale
În umbră să răsune, să geamă la mormînt:
Cîrlova[1] nu mai este!!! suspină p-a lui cale
Şi fă să se auză pe aripe de vînt:
„Cîrlova nu mai este! şi lira-i a-ncetat!"

O, tînăr cîntăreţe! pasăre trecătoare!
Abia te-ntraripaseşi, abia dulcele-ţi glas
Chema să te auză pe craca săltătoare
Pe călători, ş-îndată, oprindu-le-a lor pas,
Ţintind a lor vedere... tu zbori şi i-ai lăsat!

---

[1] Vasilache Cîrlova, poet rumân ale căruia poezii în multe rînduri s-au văzut în *Curierul rumânesc*, s-a născut în anul 1809 şi, ajungînd în vîrstă de 17 ani, a început a-şi dezvolta talentul său poetic prin mici, dar pline de foc poeme. În vîrstă de 18 ani a făcut poema întitulată *Păstorul întristat*; la 19 ani, *Ruinele Tîrgoviştii*, *Răsunetul unui fluier*, *Rugăciunea* şi altele; la 21, *Marşul rumânilor*, *Ero şi Leandru*, şi a început traducţia vestitei tragedii *Zaira*, din care a lucrat numai un act; la vîrstă de 22 ani a intrat în rîndurile oştirilor pămînteneşti, unde cu mare pagubă a patriei şi a literaturei rumâneşti a murit după o boală de 14 zile. Origina şi creşterea acestui tînăr a fost mai mult din Tîrgovişte.

Tu ai urît o țară unde puțini ascultă
Sau unde-a ta cîntare cu ei nu însoțești ;
Încă trăind, tu viața o petreceai mai multă
Sorbit în armonia a cetelor cerești,
Unde ostaș d-aicea acol-ai și grăbit.

Subt tînăra ta mînă, degetele-arzătoare,
Acum se-nfiorează liră de serafimi ;
Asculți tu alte imnuri, începi altă cîntare
Ș-îndemni tu alți războinici, vitejii heruvimi,
Și alt post mai cu slavă ți-a fost ție gătit.

Acolo-ți era locul al tău de moștenire :
Poetul aci este strein și călător ;
Asfel vulturul mîndru din nalta să privire
Parcă ar zice lumei din marele său zbor :
Pămîntul mi-este leagăn, dar lăcuiesc în cer.

O, fenomen ce-n veacuri abia cînd se ivește,
O, stea care răsare chiar într-al său apus !
Ce fu a ta lucire ? Și ce ne prevestește ?
Ce înger te întoarce ? Ce înger te-a adus ?
Și cum se pun acelea care cu tine pier ?

De unde ești, ascultă jălinda mea cîntare,
Vezi lacrăma ce pică pe scumpul tău mormînt.
În ceasul după urmă, în cea d-aici plecare
Iubiții-ți fără mine, cu cei ce nu mai sînt,
Văzură cum ți-iei zborul, și tuciul trist vestea.

. . . .

Și eu sînt ca metalul ce plînge după tine,
Prin focuri de durere trecut și lămurit,
Și patimile repezi izbind inima-n mine,
Fieștecare scoate un sunet osebit,
Care-astupat mugește, se-nneacă iar în ea.

Lutoasa mea ființă aci se zăbovește,
Dar eu sînt după tine, pe urmă-ți te-nsoțesc ;
Rîvna p-ale ei aripi acolo mă răpește
Și soarta ta cea lesne în veci eu o doresc,
Dar... plumbul datoriei mă trage iară jos.

Cu care legătură afirea mea se-ntină,
Întocmai ca ștejarul adînc rădăcinat ? !
Vîntul cînd se răscoală, el geme și suspină,
Trosnește și răstoarnă orice l-a-ncongiurat,
Și tot ce mai rămîne privește dureros.

Vai ! iată a mea soartă, și cît de povăroasă !
Iar tu ai fost ca floarea acea primăvăroasă
Ce-o smulge,-o ia zefirul, ș-își las-al său miros.

[1831]

SERAFIMUL ŞI HERUVIMUL
sau
MÎNGÎIEREA CONŞTIINŢEI ŞI MUSTRAREA CUGETULUI

Blînd serafim ! o, înger ! ce este-a ta solie ?
Care îţi este slujba ? Ce vrei aicea jos ?
Pacea veseşti tu lumei ? Pacea aduci tu mie ?
Ce flacări pui în sînu-mi, o, serafim frumos ? !

Ochii tăi... e seninul,
Buza ta e zîmbirea,
Faţa ta e blîndeţea,
Ca pieptu-ţi nu e crinul ;
Dragoste ţi-e privirea,
Totul eşti frumuseţea.

Fiinţă-ţi luminează,
Mărirea te-ncongioară,
Liniştea te-nsoţeşte ;
Pasu-ţi de naintează,
Slava-mprejuru-ţi zboară,
Preajma-ţi pace vesteşte.

Frumos serafim ! îmi place
La tine a mă uita,
În ochii tăi a căta ;
Lumina lor este lină !
În ochi-mi izbeşte plină
Blînda lor, senina pace.

Tu mă înveţi cîntarea,
Tu îmi însufli pieptul,
Tu îmi arăţi cărarea
Care merge d-a dreptul
La fiica armoniei.

Lira ta e cerească,
Glasul ei m-aripează,
Fiinţa-mi pămîntească
În zborul său cutează
La scaunul veciei.

Ş-în somnu-mi, şi aievea fiinţa-ţi mă-nsoţeşte ;
Chipu-ţi mi-e faţ-oriunde, în preajma mea el zboară
Din soare se repede, din lună străluceşte,
După pămînt se naltă, din ceruri se coboară.

Pe la fîntîni m-aşteaptă, cu unda se răsfrînge,
Cu frunza îmi şopteşte, cu zefirul suspină,
Cu valea îmi răspunde, cu patima mea plînge,
Cu dealul se înalţă, cu cîmpul se alină.

Cu floarea se dă-n leagăn, cu iarba undoiază ;
Livedea îl arată, dumbrava-l subtascunde ;
În ziuă şi în noapte, la umbră şi în rază
Nu e nălucă,-mi spune, mă mîngîie oriunde.

Durerea mi-o adoarme, lacrăma el mi-o şterge,
Şi pe pămînt, ş-în ceruri nădejdea mi-o arată.
Cu glasul conştiinţei el înainte-mi merge,
Blînd, dulce, vesel ; ş-aspru nu l-am văzut vrodată.

Frumoşi îţi sînt ochii! frumoasă ţi-e faţa!
Frumos îţi e zborul, o, înger ceresc!
Şi de-mi este dragă, de-mi place viaţa,
E d-ast sfînt nesaţiu ca să te privesc.

Fie ca-n veci asfel s-am a ta fiinţă!
Faţa ta să-mi rîză pînă la mormînt,
Ochii-ţi să-mi aprinză supusa-mi credinţă,
Lumina-ţi lucească la slabu-mi cuvînt!

Cînd va bate ceasul întoarcerii mele,
Cînd la judecată mă voi arăta
(Momente ce omul le simte mai grele),
Tu ş-atunci, o, înger, dar! mă vei urma!

*

Războinice, viteze, heruvim înfocate,
Împlinitor prea straşnic urgiilor cereşti!
Repede înger!

Ochii tăi schinteiază,
Braţul tău e puterea,
Sabia-ţi flăcărează,
Cruntă îţi e vederea,
Faţa ta e fior!

În urmă-ţi e dreptate,
În preajmă-ţi străşnicia;
Glasul tău mă străbate,
Totul eşti vitejia
Şi fulger arzător!

Heruvim! mă-nfiorează
Înmulţita ta vedere,
Mulţii tăi ochi priveghează
Ca singura prevedere.
Eu te văz, şi mă sfiesc.

Inima-mi nu te uraşte,
Tremură l-a ta ivire
Ş-în adîncul ei se naşte
O fioroasă cinstire,
Un foc arzător, ceresc!

Eu văz în tine pe-mplinitorul
Acelii drepte urgii cereşti,
Eu văz în tine pe păzitorul
Vechii răstrişte cei strămoşeşti.

Asfel al lumei bătrînul Tată
Din pomul vieţii c-a cutezat,
L-a fericirei poartă-ncuiată
Plîngea păcatu-i cel neiertat.

Tu-mi opreşti raiul, mi-aduci aminte
A mea greşeală, şi mă-ngrozesc!
Limba ta tace, n-auz cuvinte,
Dar îţi ard ochii, ei îmi vorbesc.

Cînd viforul se scoală, cînd cerul se mînie,
Cînd negura se-ntinde, cînd norii se-mpletesc,
Cînd focul şărpuieşte d-a lungul în tărie
Cu fulgerul, atuncea cu groază te privesc.

Cînd marea se răscoală, volbură-ntărîtată,
Cînd undele-i muginde se nalţă spumegînd,
Fiinţa-mi ca o barcă de cuget spulberată
Pe fieşcare stîncă te vede — amerinţînd.

Şi cînd fumegă munţii, vulcanul cînd turbează,
Cînd flacări rotitoare pînă la ceruri zbor,
Cînd tremură pămîntul, văzduhul schinteiază,
Al meu suflet te vede în orice meteor.

Pe orice spăimîntează ş-amerinţă viaţa,
În orice loc de groază, acolo te zăresc :
Ca tunetul ţi-e glasul, ca fulgerul ţi-e faţa !
Fulger în mine trece cînd ochii-mi te-ntîlnesc !

Viforul bubuie, zboară,
Crivăţul vîjîie, trece,
Tremurul saltă, doboară,
Trăsnetul arde, petrece
Cu cugetul cînd vii.

Grindina bate, răneşte,
Stingerea pasu-i urmează ;
Seceta seacă, sterpează,
Foametea rumpe, răcneşte,
Boalele zbiară, turbează,
Moartea doboară, coseşte
Osînda tu cînd ţii.

Arată-mi osînda, în veci mă mustrează,
Nu îmi ierta vina cîtuşi de puţin ;
În a mea viaţă tu mă îndreptează
Cînd fapte şi gînduri rele mă întin.

Însă cînd grozavul al meu ceas va bate
Şi cînd vei da semnul, o, drept heruvim,
Atunci ţi-ado-aminte că tu eşti un frate
Cu-al meu blînd şi dulce, frumos serafim.

[1833]

PORTRET

Coroana pe creştet în veci se-mpleteşte,
În ochii-ţi, seninul cel mai împăcat ;
Zîmbetul în buze-ţi vesel străluceşte,
Inima e-n chipu-ţi cel nevinovat.

Decît alte nimfe cu fruntea mai naltă,
Preste ele falnic, făr-a şti, priveşti.
Dulce ca blîndeţea, şi blîndeţe altă
Tu nu ştii, copilă, că împărăţeşti !

Sînul tău uşure şi blînd învăleşte
Inima-ţi, altarul d-un ceresc amor ;
Focul lui subt dînsul arde, colcăieşte
Unde, unde-l umflă suspinul în dor.

Ca luna de noapte, ca dînsa de lină,
Frumoasă ca viaţa celui fericit,
Veselă ca ziua de mai prea senină,
Edenul în pieptu-ţi e însînuit !

Zîmbindă ca cerul, ca el trăsnitoare,
Marea-cuviinţă îţi dă al său glas ;
Pasul aurorei cei răcoritoare
E mai puţin mîndru decît al tău pas.

Ea cînd se ivește, noaptea rîsipește ;
Și fața ta-n sînu-mi gemător, noptos,
Răvarsă lumină ; nădejdea-mi zîmbește,
La inimă-mi vede soare luminos.

Model al virtutei ! însuși fericirea !
Care părinți asfel te desăvîrșesc ?
Ochii lor cei tineri îi fură uimirea
Ochilor mei umezi ce-n veci te privesc !

Ce rază de pace sînu-ți luminează,
Fiică fericită ? Ce e ast amor
Care cu privirea-ți ca o altă rază
Către cer din ochii-ți își ia al său zbor ? !

Să fii tu nădejdea ? să fii tu credința ?
Sau dragostea însuși vii să ne arăți ? !
Vorba-ți insuflată ți-arată ființa,
Fericit amestec astor zeități !

[1836]

ADIO LA ANUL 1832

Numărînd ceasurile.

. . . .

Douăsprezece ! Adio, o, an ! și ai trecut !
Tu nu mai vii, întocmai ca umbra ce eu plîng !
Adio ! întru tine nădejdea m-a vîndut.
Pomeniri scumpe multe eu întru tine strîng.

Am plîns, am aflat pace, m-am bucurat, gemut,
Ură, dragoste-n tine, prieteșug, dușmani...
Ah ! îngerul meu în tine ca tine l-am pierdut !
Tu mi-ai adus atîtea ce nu mi-au adus ani.

Acuma treci ! adio ! ș-asupră-mi tu ai tras
Povara ce mă-mpinge unde și tu te duci.
O ! p-a mea frunte cîte cugete rînduri trec ! ! !

Faptele mele-n tine ca semne au rămas,
Tu le păstrezi, ș-în sînu-ți ele nu sînt năluci.
Fi-vor bune mai multe, sau relele întrec ? !

[1836]

DESTĂINUIREA

I

Inima-mi obosită, — și nu de ani, nu încă, —
Griji, datorii, povară pe ea se grămădesc;
Valuri, crivețe-ntr-însa ca-n vulcanoasă stîncă
Izbesc, se-nfrîng cu muget, mai repezi năvălesc.

Pe la-nceputul verii vifore prea geroase
Asupră-i se răscoală s-o-nghețe-aci pe loc,
Sîngele-mi să-l închege, ce-n unde spumegoase
Prin vine-mi se repede; dar ea e toat-un foc!

Un foc! și ca acela ce arde-ntr-o cîmpie
Albită de troiene și toată-n vijălie,
Ce arde ca să arză, de vînturi spulberat,

Arsura e într-însul, care îl mistuiește,
Și nimeni nici d-aproape de el nu se-ncălzește;
Lumina-i face groază și celui înghețat.

II

S-o face el cenușă? vreun pîrjol v-aduce?
Nu știu... Dar a lui urmă neștearsă-n veci va fi;
Și oricînd călătorul pasul p-aci-și va duce,
Oprindu-s-o să zică; „Odat-a ars aci."

Ah! fie-n veci ca focu-mi să n-aibă vreun nume,
Strein și rece fie oricînd aicea jos,
Și fără să-l cunoască, să-l vază veacuri, lume
Ca meteor de groază, comet prea fioros!

Fără să-i știe drumul și d-unde oare vine,
Dincolo el de față să se vedească bine
Ș-acolo să m-arate și eu cine am fost

Fi-mi-va el spre osîndă? Fi-mi-va spre răsplătire?
Dragoste e ființa-i, rază de nemurire,
Fala vieții mele și însuși al meu post

III

Subt degete-mi răsună, liră, te-nfiorează,
Spune ce e poetul în ast loc osîndit,
Cum el dintr-însul raiul oriunde-nființează
Și-și face fericirea din bine-nchipuit.

Cînd cîntă el, s-aude, veacurile răsună;
Cînd se închină, cerul el îl coboară jos;
Dragostea lui e flacări și ura lui detună,
Blîndețea-i e seninul acel mai luminos.

Ferice de acela pe care el slăvește!
La nemurire zboară, ce el i-o pregătește:
În buza lui e slava ce duhu-i și-a croit;

În mînă-i e cununa ce-n veci stă înverzită,
În pieptu-i e altarul pe care e slăvită
Aleasa frumusețe ce el a-nvrednicit.

IV

Cerul e al meu templu și singura-nchinare,
Seninul lui e semnul prin care îl slăvesc ;
Prin albăstruia-i față se-nsufl-a mea cîntare,
Luceafării lui raze de viață-mi răspîndesc.

Acolo e nădejdea-mi ce-n veci ea îmi zîmbește,
D-acolo aștept roua, balsam mîntuitor ;
Aci a mea trufie se-nchină, se smerește,
Și înainte-i taină nu este al meu dor.

Muza-mi se umilește, lira-mi abia suspină,
Geniu-și pierde zborul și fruntea-mi se înclină ;
Din versuri îndrăzneala cu totul a lipsit.

Inima-mi în tăcere așteaptă-n mărmurire
Rază de mîngîiere l-a sa destăinuire...
E ceasul închinării ! și... omul stă smerit.

[1836]

VISUL

I

O altă auroră în sufletu-mi lucește,
Rază necunoscută d-a altor lumi ziori ;
Ochii mi se deschide, și-n ochii mei zîmbește
Ziua zilelor noastre, vecii netrecători.

Veacurile, viața-mi ca nopți se strecurară,
Ș-încovoiat pe groapa-mi, o văz că s-a deschis
Ș-îmi face loc printr-însa să trec preste hotară —
E poarta veciniciei !... și mă deștept din vis !

Fruntea-mi albită toată către pămînt se lasă,
Brațele-mi răzemate toiagul meu apasă ;
Iar sufletu-mi se-ntoarce și cată înapoi...

O, zile ! sau ce nume vouă vi se cuvine ?...
Dar ați trecut ! ce trece mai mult el nu mai vine.
Era mai dinainte să vă întreb pe voi.

II

Ce noapte variată ! ce groaznică vedere !
Stăi ! Îmi aduc aminte : în vis eu mă făceam
C-aș fi fost prunc, îmi pare, și fără griji, durere,
În casa părintească cu grijă mă creșteam.

Trei frați ce avusesem părinții mei pierdură
Și rămăsesem singur cu-al lor fierbinte dor ;
Trei fii creștea în mine tînăra lor căldură
Și le zîmbea în mine toată nădejdea lor.

La vîrsta mea, în chipu-mi c-o lungă suspinare
Ei se uita, ș-în ele afla asemănare
Acelor umbre scumpe ce nencetat vedea.

Eu nu știam necazul, nu cunoșteam mîhnire,
Lipsa mi-era streină, ș-orice nenorocire ;
În brațul îngrijirei răul nu îndrăznea.

III

Dar visu-și schimbă fața, se prefăcură toate
Și parcă de cînd lumea părinți nu am avut ;
Simții cruzimea soartei în recea streinătate
Și mă văzui în lume pustiu, necunoscut.

Ai mei mă părăsiră ; p-a mea copilărie
Grijele dau năvală, nevoia cunoscui ;
Se veșteji pe fața-mi oricare bucurie
Ș-orice amar al vieții pînă în fund băui.

În voile-ntîmplării, întru a mea sudoare
Îmi cîștigam o hrană abia-ndestulătoare,
Împins de vîntul soartei subt cer fără senin,

Fără nici o povață și făr-adăpostire
În voia-mi nendrăzneață și fără îngrijire.
Cît e de crud să te-afli între ai tăi strein !

IV

Dar un năluc urmează, și visu-și schimbă fața.
Mă pomenii în drumu-mi tovarăș că aveam :
Pare că mă-nsurasem, ș-amara mea viață
Cu o ființă dragă părtaș o îndulceam.

Cît o iubeam ! și cîtă simțeam eu fericire !
Eu o vedeam un înger chiar într-adins venit,
Nedezlipit tovaroș l-a mea nenorocire,
Ca să aducă pacea în sufletu-mi mîhnit.

Ce bunuri eu printr-însa, ce mulțumiri plăcute
Și ce simțiri fierbinte, plăceri necunoscute
În dragostile noastre din zi în zi vedeam !

Prin ea mă făcui tată ; simțirea-mi adormită
Se deșteptă l-ast nume ; ființa-mi înmulțită
Se revie de focul prin care eu trăiam.

V

Visu-și mai ținea șirul, dar cu ceva schimbare.
Și se făcea că traiu-mi ceva se mai lesni ;
Vedeam în a mea casă bogata-ndestulare
Ș-în preajma mea mulțime de lume-a se hrăni.

Mulțime de mijloace acum mi se-nlesniră,
Drumuri deosebite acum mi s-au deschis,
Și bunătăți, păcate, amestec se-nmulțiră,
Și mîngîieri și chinuri mă zvîrcolea în vis.

Pe cîmpul norocirei objetele în sfadă,
Spini, flori, verdeaț-amestec se-nfățișa grămadă,
Cuvînt, vedere, cuget... în tot mă rătăceam.

Plecam pe cărări netezi şi foarte-ntortoiate;
Stam să-mi mai iau odihnă, şi gînduri mestecate
Mă îndrepta-n picioare, m-oprea... şi iar porneam.

VI

Dar visu-şi schimbă faţa, şi iarăşi lîngă mine
Văzui acea fiinţă ce-atîta o iubeam.
Dar ce fel de schimb magic la ochii mei îmi vine!
P-acea fiinţă scumpă eu n-o mai cunoşteam.

Pare că era rece l-adînca mea durere;
O, taină-ngrozitoare, abia îmi răspundea!
Căutături fatale avea a ei vedere,
Şi cînd vorbea, ca trăsnet în sufletu-mi izbea.

Ca cugetul, ca umbra era nedezlipită,
Vrăjmaşă pe odihna-mi era neîmblînzită;
Zicea că mă iubeşte, ş-în dragoste-i turba.

Ura-i îmi erea pace şi dragostea-i — osîndă,
Rece-ntr-a ei mînie şi foc cînd era blîndă;
Ce-amestec şi într-însa, şi-n mine volbora!

Eu o iubeam, — o groază mă trăgea înapoi;
Ea era a mea viaţă! şi ce viaţă-ngrozitoare!
Voiam... Dar pentru mine nu era voi,
Vream s-o urăsc... mi-era o muncă-omorîtoare.

Îmi imputa vini ce nu le aveam;
Aşteptam osîndă la orice faptă mare;
Eram bănuit chiar cînd mă smeream,
Ş-apoi, împăcată, era iertătoare.

Spaima în mine intrase,
Bănuială mă coprinsese,
Sufletul mi se-ngheţase,
Cugete rînduri neînţelese
Prin minte-mi repede vîjia.

Un chin, un iad, o muncă era a mea viaţă,
Demonul geloziei turbat mă sfîşia;
Veninul din rărunchii-i în veci mă otrăvea,
Năpastea îndrăcită rînjea pe a lui faţă.

În veci fără de moarte,
În veci se omora,
Se-ncolăcea în toarte
Ş-în veci mă blestema.

VII

Atunci eu lîngă mine văzui două fiinţe
Nevinovate,-ntocmai aşa precum eram;
Lor le era ocară a mele suferinţe,
Şi la acea năpaste mai rău mă chinuiam.

În veci a lor necinste mie mi-era durere
Ş-în veci fără de voia-mi eu le eram fatal;
Însă tovărăşia mi-erea o mîngîiere
În muncile-mi schimbate în locul infernal.

Prieteşug în mine curat se-nsînuieşte,
Şi locul de osîndă nu mă mai îngrozeşte,
Un rai îmi era însuşi al închisorii sîn.

Dragostea ce se naşte în muncile robirei,
Prieten din necazuri, părtaş nenorocirei,
Sînt însuşi curăţia, şi veciñice rămîn.

Îmi era drage aste ființe,
Îmi era scumpă a lor vedere,
Mi-era un balsam l-a mea durere ;
Cele din ceruri dulci cunoștințe
Era mai slabe decît a mea

Trăiam în ele, ș-a mea viață
Mi-era nădejde și fericire ;
Dumnezeu însuși și omenire
Slăveam fanatic în a lor față,
Ș-a mea-nchinare mă fericea.

Raiul credinței, acel ferice,
Binele-acela fără de nume,
Acea viață din ceea lume
Care nădejdea în fund ne zice,
Toate prin ele eu le visam.

Acea din ceruri sfîntă căldură,
Dragostea însuși, blînda credință
Pusese-n mine a lor ființă
Și a lor faguri într-a mea gură,
Și al lor nume eu răsuflam.

Inima-mi toată în înfocare
Vulcanul Etna însuși era,
Insulă-n valuri statornic sta
În viforoasa, muginda mare,
Unde-acel nume era înscris.

A lor ființe se prefăcură
Una-ntr-un dulce, blînd serafim,
Alta c-o sfîntă, repede-arsură,
În paznic strașnic, bun heruvim.

Unul d-aproape era-mpăcare
Și mîngîiere la ce lucram ;
Alta de cuget sfîntă mustrare
Îmi zicea vina și mă-ndreptam.

Geniuri două mîntuitoare
A mea visare le-nfățișa ;
A minții mele sfătuitoare,
Ele în viață mă îndrepta.

Asfel gîndirea-mi cea adîncată
În visu-mi dulce mi le forma ;
Dar o schimbare neașteptată
Goni nălucul ce mă-nșăla.

VIII

În sfîntul meu nesațiu, delirul meu cel mare,
Pe dragele ființe ardeam să le privesc,
Și s-aprindea în mine o naltă înfocare
De ele să m-apropii și dorul să-mi vădesc.

Ele fugea de mine ș-în veci mi-era de față,
În veci eu după ele eram neobosit ;
În goan-ostenitoare ele mi-era povață,
Dar să le-ajung vrodată în veci mi-a fost oprit.

Fantome de nădejde, ființe-aeriene
Și fără de amestic cu cele pămîntene !
Cu mintea-mi cea hrăpită semeț mă-ntraripam.

Ele zîmbea la rîvna-mi ș-îmi imputa-ndrăzneala,
Poruncitorul deget îmi arăta greșala.
Nebun d-a mea rușine, mai repede zburam.

IX

Dar fără veste-odată un trăsnet şărpuieşte ;
Răsăr, şi lîngă mine văz mort unul din fii.
Eu mă deştept de cuget ! şi cugetu-mi vorbeşte :
„Opreşte, îndrăzneţe ! la muma lor să vii."

O văz iar lîngă mine, galbenă, veştejită ;
Ea nu era schimbată, ci eu m-am fost schimbat ;
În inima-mi rebelă o ură umilită
P-ascuns se furişase ş-adînc s-a fost cuibat.

O vină-n veci aduce o vină şi mai mare,
Ş-o patimă pe alta şi mai sfîşiitoare,
Ş-a lor năvală este şiroi pustiitor.

Iar omu-n întunerec pipăie, şovăieşte ;
Rîpa e sub picioare, omul se prăvăleşte.
Asfel păcatul este viclean ş-amăgitor !

X

Mă pomenii în casă-mi, şi visu-şi schimbă faţa,
În sînul casei mele eu mă vedeam strein :
Tot nu ţinea de mine, şi însuşi a mea viaţă.
Rece, fierbinte-n toate, totul mi-era un chin

Voiam să-mi viu în sine-mi din lunga-mi rătăcire ;
Cerui să-mi văz copiii ; dar nu era mai mult.
Un dor fără de moarte izbi a mea simţire
Şi numele de tată eu îngînat l-ascult.

Alte fiinţe scumpe văzui pe lîngă mine,
Al lor zîmbet la rana-mi făcea un mare bine,
Ş-ast schimb de mîngîiere mai rău mă sfîşia.

Parcă simţeam în mine o slabă bucurie,
Dar cugetu-mi pierduse tînăra-i curăţie,
Pacea cea veche-n sînu-mi mai mult nu lăcuia.

XI

Voiam să-mi sparg veninul, să uit cele trecute ;
Munca îmi era dragă, ca uriaş munceam ;
Roduri scotea-nsutite puterile-mi pierdute :
Folosul l-avea alţii, eu lipsa dobîndeam.

Petreceri înţelepte, aflări ingenioase
Mintea-mi prea obosită grămadă izvodea,
Ş-a tristului meu suflet icoane credincioase
Isprăvi avea destule, dar şîr nu mai ţinea.

Lumea se învăţase să m-aibă pentru sine,
Şi orice obosire sau muncă pentru mine
Mi-era o mare vină — şi aspru m-osîndea !

Mi-era păcat de moarte oricare slăbiciune
Şi fapte-obicinuite oricare fapte bune ;
Un rob streini şi rude al lor mă socotea.

XII

Dar visu-şi schimbă faţa. Cu cruda a mea soartă
Pare că mă-mpăcasem ş-odată iar văzui
Pe heruvimu-acela l-a fericirei poartă,
Schimbat în negru înger, şi nu-l mai cunoscui.

Ce spaimă de-ntunerec ! ce iazmă-ngrozitoare !
Viclean ascuns, făţarnic, împeliţat Satan.
Un duh semeţ de vrajbă, turbat de răzbunare !
Şarpe îi era limba, pe cinstea mea duşman !

În faptele-i spurcate era însuși păcatul,
Subt mască de virtute vedeai pe vinovatul ;
În veci dup-ale sale și umbra-i bănuia.

Ardea să-l crează lumea de cinste, curăţie,
Şi lumea-l vedea-ntocmai ocară, viclenie ;
Şi cînd afla că-l ştie, atuncea se-ndrăcea.

XIII

Parcă era femeie... trăsuri amestecate
Se gîlcevea pe faţa-i de nevoiaş bărbat :
Lungă, lungă, subţire și oase înşirate,
O sprintenă momîie forma grozavu-i stat.

Ochii îi era negri ş-un foc în ei de sînge,
Subt ei un nas lung, groaznic umfla fatale nări ;
Gura-i, un iad de largă, voia cochet a strînge ;
Scălîmbu era-n faţa-i, în trupu-i, în mişcări.

Galbenă şi uscată faţa-i cea lunguiată,
Pînă la urechi buza-i d-ocară-nveninată,
Un rumen de strigoaică în veci se-mprumuta.

Picioare de insectă ce foametea vesteşte,
În veci nesăţioasă cu cinstea se hrăneşte
De la strein şi rude, făr-a putea-o da.

XIV

Visu-şi mai ţinea şirul, dar cu ceva schimbare ;
Ş-ast înger de-ntunerec în veci mă ispitea,
Spion faptelor mele ardea de răzbunare
Ş-în tribunalul lumei pîrîş mă osîndea !

O sfîntă hotărîre m-armă întru putere
Să rabd astă ispită. Dar, Doamne ! ce văzui ?
Ast duh de răzvrătire era însuşi muiere,
Şi nici o dosebire de drac nu cunoscui !

Să aibi în veci de faţă o singură idee !
Să ştii că a ta taină e-n mînă de femeie,
Şi ea să te supuie în spate-a o purta !

Adevărat uşure, n-aveam vreo povară ;
Dar greu e s-aibi asupră-ţi femeia cea uşoară
Ş-în voile-i vrodată să nu poţi a intra !

XV

Aduse întîmplarea şi visu-şi schimbă faţa :
Taina-mi nu mai fu taină, povara scuturai ;
Pare că eram slobod, voii să-mi schimb viaţa,
Dar nici o fericire mai mult nu mai aflai.

În oricare-a mea faptă eu n-aveam mîngîiere,
În oricare prieten aflam ascuns vrăjmaş,
În orice om o spaimă, în mine o durere,
O vecinică osîndă chiar într-al meu lăcaş.

Urîsem omenirea în cîţi îi cunoscusem
Şi mi-era drag tot omul pe care nu-l văzusem,
Şi decît toţi pe mine mai mult mă osîndeam.

Mă învăţasem vina ca să mi-o dau tot mie ;
Ast obicei cu lumea m-avea întru frăţie
Ş-apururea cu mine făcea de mă-nvrăjbeam.

XVI

Trecutul pentru mine ștersese-orice părere
Și orice suvenire adînc mă sfîșia,
Iar viitorul groaznic îmi prevestea durere ;
Nădejdea mă urîse, încît nici m-amăgea.

Vream să desfac cu lumea oricare legătură,
Să fiu slobod în toate, să fiu numai al meu,
Dar mă ținea într-însa o singură făptură
Ce-mi răsfrîngea în lume pe însuși Dumnezeu.

Taina aceasta vecinic la om nu va fi zisă :
În inima-mi zdrobită în flacări este scrisă,
Ce și a ei țărînă în veci o va-ncălzi ;

E scrisă într-o limbă aci necunoscută
Pe inima-mi ce geme și care-n veci e mută,
Și singur numai mie mi-e dat a o citi.

XVII

Lumea îmi era dragă ; privata mea viață,
Cînd veselă, cînd tristă, într-însa petreceam ;
Dar perspectiva lumei își pierde a ei față
Privind-o de aproape precum eu o priveam.

Amestecu-ntre oameni te neacă de-mbulzire
Și daca de la dînșii nu iei vinele lor,
Silit a-ntoarce răul l-a lor nedreptățire ;
Dar paza personală te face bănuitor.

Și rea e bănuiala ! un vierme al vieții
Ce n-ascultă cuvîntul, nici liniștea poveții !
Omul supus la dînsa în veci e ticălos.

Greșita cugetare ce-aduce fericirea
N-o schimb pe adevărul ce-mi stinge nălucirea,
Ș-un ideal ferice mi-l surpă de tot jos.

XVIII

Pe aripile vremii zbura ș-a mea viață,
Cu vîrst-a mele patimi pîșind se potolea ;
Dar vițiul spre seară crește de dimineață,
Și viturile mele cu vîrsta se mărea.

Ce n-aș fi dat să-ntîmpin știința bărbăției,
Să-mi lumineze viața tovarășă deplin
Cu-ncrederea aceea a nevinovăției
Și al copilărie-mi blîndul acel senin !

Rîvna mi se stinsese, în toate eram rece,
Primejdie ori pace știam că-n rîndu-i trece.
A fi rău mi-era silă, și bun — din obicei.

Întreaga fericire, cereasca-mpărăție,
Au cîștigat-o pruncii ș-a minții sărăcie ;
Acum, spre umbra morții, acea făclie cei.

XIX

Dar o lumină sfîntă la ochii mei îmi vine,
Ascunsuri se descoper la slabele-mi vederi ;
În slavă-i adevărul s-așază lîngă mine ;
Visul își schimbă fața, și nu mai văz păreri.

În aste adevăruri văz o vicleană spaimă
Care din iad ieșise atît a m-amăgi,
Care c-o nepătrunsă ș-îngrozitoare taină
Atîta fără preget în veci mă ispiti.

În urmă ca o groază la faţă se schimbase,
Şi toat-asemănarea în iazmă îşi luase
Trufaşului acela bun paznic heruvim.

Ce groaznică ispită ! ce-ndemnuri vinovate !
Dar recunosc în urmă p-adevăratul frate
Frumosului meu, blîndu şi dulce serafim.

XX

O altă auroră în sufletu-mi luceşte,
Rază necunoscută d-a altor lumi ziori ;
Ochii mi se deschide, şi-n ochii mei zîmbeşte
Ziua zilelor noastre, vecii netrecători.

Veacurile, viaţa-mi ca nopţi se strecurară,
Ş-încovoiat pe groapa-mi, o văz că s-a deschis
Ş-îmi face loc printr-însa să trec preste hotară.
E poarta veciniciei !... şi mă deştept din vis !

Fruntea-mi albită toată către pămînt se lasă,
Braţele-mi răzemate toiagul meu apasă,
Iar sufletu-mi se-ntoarce şi cată înapoi...

O, zile ! sau ce nume vouă vi se cuvine ?
Dar aţi trecut ! ce trece mai mult el nu mai vine.
Era mai dinainte să vă întreb pe voi.

[1836]

O NOAPTE PE RUINELE TÎRGOVIŞTII

Soarele după dealuri mai străluceşte încă,
Razele-i rubinoase vestesc al lui apus,
Şi seara, pînditoare subt fiecare stîncă,
Cu-ncet şi-ntinde umbra cutezătoare-n sus.

Muntele al său creştet şi-nalţă şi priveşte
Linul cobor al zilei, tainicul ei sfinţit,
Şi raza cea din urmă pe fruntea lui izbeşte,
Ce mîndră ţine faţă cu cerul cel ruşit.

Vîntul de seară suflă şi frunza-nfiorează,
Roua seninul varsă verdeaţa renviind ;
Dealurile-n cunună cîmpia-ncoronează
Şi rîul p-a lui cale şopteşte şărpuind.

P-a dealului sprînceană, pe fruntea-i cea rîpoasă,
O cetăţuie veche, lăcaş religios [1],
Păstrează suvenirea d-o noapte sîngeroasă
Ce mult s-asemănează cu sînu-mi cel noptos.

---

[1] Mănăstirea Dealului, unde prin tradiţie se zice că, dîndu-se un bal, s-au tăiat într-o noapte doisprezece boieri şi, p-întunerec, nevestile lor au tras danţul pîn sîngele bărbaţilor.

Asfel într-al meu suflet se nalţ-a mea credinţă,
P-a patimilor rîpă ca monument s-a pus
Şi-mi ţine şovăinda, clătita mea fiinţă
L-a vieţii-mi viforoase prea liniştit apus.

Soarele-acum sfinţeşte şi noaptea naintează,
Cu-ncetu-şi cîrmuieşte carul cel aburos ;
Mii de lumini în preajmă-i, pe frunte-i schinteiază,
Ş-acuma îşi întinde vălul de abanos.

Ochii-mi în mărmurire se uită la vecie,
Din stea în stea se plimbă, în orice stea citesc ;
Sufletu-mi s-aripează şi zboară în tărie,
Se scaldă în lumina eterului ceresc.

D-acolo se întoarce ş-în sînu-mi se aşază —
Tăcere, întunerec în preajma mea domnesc !
Natura toată doarme, fiinţa-mi priveghează
Dasupra pe ruine mormîntul strămoşesc.

Un rece vînt se simte c-a morţii răsuflare,
Pe piatra cea-nverzită şuieră trecător ;
Ca viaţa se răvarsă o mută-nfiorare,
Pustiul se însuflă d-un duh încîntător.

Tot este viu în preajmă-mi : frunza pe zid şopteşte,
Iarba pe muşchi întreabă : „Aici cine m-a pus ?"
Zidul ca o fantomă dasupră-mi se lăţeşte,
Ca uriaş la spate-mi turnul se nalţă-n sus.

La locul lor stau toate, ca moartea neclintite,
Gata să năvălească ; umbrele mă-ncongiur,
Trec şi retrec, se primblă asupră-mi pironite ;
Pasări de noaptea cobe fîlfîie împrejur.

. . . .

Eu n-am venit, o, umbre, să turbur pacea noastră,
Fiinţa-mi rătăcită aleargă între voi ;
Este ş-a mea odihnă sălăşluirea voastră :
Eu sînt însumi o umbră împinsă de nevoi.

Sînt de al vostru sînge, braţu-mi nu se armează
D-acea armă slăvită ce voi aţi mînuit ;
Muza-mi a voastre fapte la umbră cercetează
Ş-a voastră pomenire pana-mi a consfinţit.

Eu cînt în miezul nopţii a voastre biruinţe,
Eu pe mormîntul vostru laure împletesc ;
Izbînzi, fapte viteje, războinice dorinţe
Recomandez eu lumei, l-ai voştri fii vestesc.

Cîmpia îmi arată slăvitele războaie
Şi cîte biruinţe pe dealuri s-au sărbat ;
Rîul în treacăt spune ca cît sînge şiroaie
În vremele trecute unda-i a purpurat.

Aci îmi stau de faţă eroii Rumâniei
Din Cîmpulung, din Argeş, din Iaş, din Bucureşti,
De la Traian şi Negru, martiri ai vitejiei
Pînă la împilarea trufiei strămoşeşti.

Ici glasul : Radu Negru ! peste Carpaţi răsună ;
Viteazu-şi pune tronul în locul strămoşesc ;
Orice rumân în preajmă-i subt steagu-i se adună
Ş-îşi apără pămîntul cu braţ, duh rumânesc.

În capul unei armii Mircea viteaz răcneşte,
Însuflă bărbăţia rumânilor soldaţi ;
A lui Murat trufie învingător smereşte,
Şi locul este slobod din Istru la Carpaţi.

Balcanul pînă-n poale-i văzu pe fiii Lunei
Bătuţi, goniţi, nemernici, scăpare a căta ;
Dunărea este martur de preţul al cununei
Ce fiii Rumâniei ştiură a lua.

D-aici văz în Moldova toată slava romană
A renvia subt Ştefan şi ai vechimii ani
Iarăşi a se întoarce ; a vitejiei hrană
Subt el îmbărbătează a-nvinge pe tirani.

P-a Neamţului cetate eu văz o eroină [1],
Moldoveană în toate, spartană l-al său dor,
Certînd nemernicia la moldovean streină,
Zicîndu-i ca să moară ori vie-nvingător.

Aci Mihai cel Mare deşteaptă bărbăţia,
Steagurile destinse slobode fîlfîiesc ;
Subt dînsele el cheamă pe toată Rumânia,
Şi trîmbiţa răsună, vitejii se-nmulţesc.

Buzeştii comandează, tătarilor e spaimă,
Hanul l-a lor picioare muşcă ţărîna jos [2].
Calofirescul arde d-a lor vitează faimă,
Şi braţul lui împumnă fierul şi mai vînos.

---

[1] Muma lui Ştefan cel Mare, închisă fiind în mănăstirea sau cetatea Neamţului dimpreună cu mitropolitul şi toate femeile boierilor, aflînd de înfrîngerea fiului său, care, gonit, vine şi caută scăpare în mănăstire, ea iese pe zidurile cetăţii, îi opreşte intrarea şi-l goneşte, ca sau să moară, sau să vie învingător. Vezi broşura tipărită, cu prilejul icoanei ce înfăţişează această şenă, de d. aga G. Asachi.

[2] Stroe Buzescul a avut un duel cu nepotul hanului tătarilor la Stăneşti. Unde prinţul tătar a fost tăiat în două, din umărul stîng pînă subt subţioara dreaptă, iar Buzescul s-a rănit foarte primejdios.

De glasul cel războinic altarul se despică,
Din sînu-i vitejia e foc mistuitor.
Farcaş [1] într-însul arde, sfînt crucea sa rîdică ;
E comandir de arme, păstor răzbunător.

Paşa cu barba lungă spre fugă comandează,
Fierosul Manaf pierde orice curaj barbar ;
Arabul beat de sînge în lanţ acum turbează ;
E plin cîmpul bătăii de cruntul ianicear.

Dunărea e mormîntul taberii musulmane,
Crucea în triumf zboară, Hristos e răzbunat ;
Rumânul este spaimă trufiei otomane :
Cel hotărît la cruce în veci a triumfat.

Preste Carpaţi acuma vulturul rumân zboară
D-aicea spre Moldova îşi ia falnicul zbor :
Două capete are [2], cu patru ochi măsoară,
E-n toată Rumânia acum poruncitor.

. . . .

O, ziduri ! rămăşiţă din slava strămoşască !
O, turn ! de unde ochiul de mii de ori văzu
Biruinţa să zboare p-oştirea rumânească,
În muta voastră şoptă cîte-mi vorbiţi acu !

---

[1] Popa Stoica din Caracăl fiind foarte viteaz, Mihai cel Mare îl face agă, îi dă comanda pezestrimii şi îl numeşte Farcaş, după moşia ce i-a dăruit-o.

[2] Mihai-vodă, săvîrşind războaiele sale cu turcii, îşi întoarce armele în Transilvania, o supune şi, de aci, supuind şi Moldova, uneşte pe toţi rumânii subt un şeptru şi mai dă încă un cap vulturului rumânesc. Se găsesc încă pecetii pe la hrisoave şi peceţluituri de ale lui Mihai-vodă, în care vulturul are două capete.

Mușchiul acesta verde ce vremea-l grămădește,
Aste ierburi sălbatici ce în pustiuri cresc,
La inima gemîndă sînt laure ce crește,
Deșteaptă bărbăția ; din ochi robii vorbesc.

Vitejilor războinici ! frunza cînd vă suspină
Și cînd astupat geme vîntul pîn boltituri,
Este al vostru nume ce ca o undă lină
Murmuie, se strecoară pîn aste crăpături.

. . . .

Dar ce glas întrerupe astă tăcere sfîntă !
E glasul cucuvaii ce plînge al său dor.
Asta este poetul ? p-al vostru mormînt cîntă
Acest fiu al pustiii ?... O, glas prea cobitor !

Ce-mi spui d-a noastră soartă ? vaietul ce nu-ți tace ?
Ca ce fel de restriște ? ca ce fel de nevoi ?
Corbul nu este vultur ? ce nu mă lași în pace ?
Plîngi numai pentru tine, nu plînge pentru noi !

. . . .

Fatala presimțire acum mă părăsește,
Dar vai ! eu ca și tine sînt slab, neputincios ;
Glasu-mi nu-mbărbătează, poate și el cobește,
Sau plînge slava veche, și plînge dureros.

Ss ! Clopotul s-aude ! E ceasul după urmă ?
Îngerul pocăinții cu ast d-aramă glas
Cheamă la rugăciune pe rătăcita turmă.
Natura se deșteaptă, visurile mă las.

Rușaște răsăritul, muntele rubinează,
Îngînat pîntre aburi dealurile verzesc ;
Rîul adapă cîmpul ce roua însmălțează,
Răcoarea dă viață și stelile albesc.

Turme, cai, dobitoace la apă se coboară,
Clopote bat, se scutur, cu-al dimineții zvon ;
La vîjîitul morii undele se-nfășoară,
Deschis e ochiul zilei acum pe orizon.

[1836]

ODĂ ASUPRA ANIVERSĂRII DE 2 SEPT. 1829

I

Veacurile şi anii se nasc, trec, se strecoară,
Se duc cu-acele zile ce s-au aflat privind
A lumei încroire şi au văzut, fecioară,
Din mîna celui vecinic natur-abia ieşind ;
Dar tu, zi augustă, născuşi întru mărire,
Stătuşi cu mare slavă, ş-în slav-a ta sfinţire
Lumei celii uimite zîmbind îi arătă
Că treci, dar pomenirea-ţi în veci nu se va şterge.
Şi va umplea pămîntul, şi nencetat va merge
Din om, din loc, din veacuri aşa cum răsună.

II

Stăpînul vecinicie, în fapta sa cea mare,
Cînd soarta din voinţă-i pe univers a pus,
D-atunci tu hotărîtă ai fost întru păstrare
În sînul acel tainic vecilor făr-apus,
Ca să răsari odată cinste la omenire
Şi a creştinătăţii prescrisa împlinire,
Drepturi de ani pierdute noroadelor a da.
A ta ivire fuse la cer îndestulare
Şi pe pămînt îl puse în vecinică mirare.
Trecuşi, dar niciodată noi nu te vom uita.

III

Trufaşa-ţi auroră, cu fruntea-ncorunată,
În mînă cu maslinul, în slavă nainta,
Ş-o nouă sărbătoare, în tabără cîntată,
Din cerul cel prea rumen pămîntului vestea.
Nainte de ivire-ţi, ca zîmbetul nădejdii,
În inime viteze ce-au înfruntat primejdii,
Tu ca un foc în ele luceai dumnezeit.
De mii de ori răsaie soarele şi sfinţească,
Căci dulcea ta lumină în veci o să lucească
În sînul omenirei ce tu ai slobozit.

IV

Iadul jurat osîndei, din vecinica urgie,
Scrîşnindele lui furii din sînu-i a suflat ;
Ş-a lui prea credincioasă, prea draga-i tiranie,
Fatal, repede înger, pămîntu-a-ncongiurat.
A ei urmă-n tot locul rămase însemnată ;
Dar aţintat străbate, ochiu-i zavisnic cată,
Ocheşte şi alege al luminării loc.
Amar zîmbeşte, sună fiarăle-apăsătoare,
Pune-un picior statornic, gheara-i omorîtoare
Sugrumă, desfrînează, doboară, pune foc.

V

Anii posomorîrei, robiii-ndelungate,
Gemete, jărtfe, sîngiuri întins îţi vor descri ;
Eu cînt a ta ivire, faptele lăudate,
Slăvesc eu slobozirea ce-n tine răsări.
Vitejii Miezii-nopţii ai lor ochi aţintară
Pe drumul unde dreptul şi crucea le-arătară

Şi p-aripile slavei aicea au zburat.
Cu-al lor de martir sînge, cu braţul plin de fală,
Au înnecat ei iazma şi spaima infernală,
Şi tu lumei cu pacea în mîini te-ai arătat.

VI

Grecu, ce detunară cu jugul şi robia,
Pe fruntea ta-nsemnată citiră soarta lor ;
Rumânul, ce pierduse şi drept, şi datoria,
În zîmbetul tău vede p-al său apărător ;
Serbia-n el cunoaşte patria, Dumnezeul ;
Tu ai deschis Bosforul şi tu nalţi caduceul
Ca să vestească lumei comerciul cel bogat.
O, fiică îndurărei d-acea cerească rază !
Spune-mi : îţi era rîndul ca lumea să te vază,
Sau te-a grăbit acela creştinul împărat ?

VII

Rumânul ajunsese a moliciunii pradă,
Braţurile ce veacuri au apărat ast loc
De tot afemeiase acea vrăjmaşă sfadă,
Şi armele pierdură mîntuitorul foc.
Stinse de strălucire, coprinse de rugină,
Unealtă vicleniei, arma mînă streină,
Şi pămînteanu-ajunse strein şi călător.
A ! să lăsăm uitării pe cei ce se-ntrecură
Să uneltească răul... iată-i ! trecînd, trecură
Ca visurile nopţii, ca pomenirea lor.

VIII

Fiinţa ta deşteaptă a noastră tinerime
Şi face să s-auză acel războinic glas ;
Pe ea vechile steaguri destinde cu mărime
Ş-ostaşii cei prea tineri pîşăsc cu mîndru pas.
Hotarul ce natura ne-a pus spre apărare
Şi preste care sila trecu întru călcare
Tu ni-l întorci şi iară la loc tu îl strămuţi.
O, zi rară, ce-n veacuri cu anevoie vine !
Din ceruri mîngîierea să fie ea ca tine.
Sau tu ale ei feţe viind te împrumuţi ?

IX

Cînd semnul judecăţii va trîmbita mărire,
Cînd vremea se va strînge din vecinicul său zbor,
Cînd veacurile-ntoarse şi stînd în mărmurire
Destinse vor răspunde l-al lor judecător
Ş-orice minut atuncea va fi în cercetare,
Zi ce renaşti noroade, spune-mi : atunci pe care
Vei arăta-mplinirea astor voinţi cereşti ?
Păstrează al lui nume-n tine cu cinstire
Celui ce-a-nvins noroade cu-a sa milostivire
Şi ale sale fapte cu fală să veseşti.

X

Te cînt eu în toţi anii, augustă zi senină ;
Dar după cum rumânii pe tine te slăvesc,
Fii şi tu lor asemeni şi veselă, şi lină :
Vezi c-ale mele cînturi în veci nu linguşesc.
Dar gurele gheenii ş-asupra ta scrîşniră
Şi vorbele din ele ca şărpi ne îngroziră
De-nveninarea lumei... Himere d-osîndit !

O, cer ! cînd adevărul asfel de crud s-ar face,
Cîntarea-mi ar fi hulă și în uitare-ar zace,
Și muza-mi... criminală ! Dar tu ai dovedit,
O, generos monarșe ! ș-a fost în mîna ta
D-oricare răutate veninul a seca,
Ca amuțind să tacă vicleana limba sa. [1]

[1836]

[1] Ziua de 2 septemvrie 1829 a fost ziua încheierii păcii de la Adrianopol, prin care s-a încheiat acel tractat de vecinică ținere de minte pentru atîtea drepturi întoarse rumânilor.

ODA LA PAVILIONUL GRECESC [1]

Închinată nației grecești

Norod războinic, fii ai libertății !
A ta credință ș-a ta statornicie
Și-nalț-a lor colore pe pavilionul tău.
Crucea întraripată p-a vînturilor aripi
Prin mii și mii de glasuri zboară într-a ei slavă.

Pavilion fericite, arbure al credinței,
Simbol al libertății care este Hristos !
Frumos ești tu în ochii-mi ! falnic fîlfîi în vînturi !
Și cît cinstesc norodul care astăzi te nalță !
Și sfînt mi-e acel sînge cu care te-au udat
Și asfel către ceruri de verde ai crescut !

Ministri ai lui Hristos cîntă,
Bucuria-și nalță a ei glasuri ;

[1] La 22 mai 1835 s-a înălțat pavilionul grecesc în curtea consulatului Greciei în capitala Bucureștilor. Această zi a fost o zi de mare sărbătoare la toți grecii ce s-au aflat în capitală, precum și la toți pămîntenii au pricinuit o mare mulțumire și cinstire către această nație, ce, după atîtea veacuri de robie, a știut cu atîta vrednicie să-și dobîndească a sa neatîrnare. Țermonia a trebuit să fie măreață din firea ei, dar rîvna și căldura d. baronului K. Sakelarie, consolul general grecesc în aceste principate, a adăogat foarte mult a ei mare-cuviință, încît a făcut o mare ispravă în inimile tutulor.

Mii de ochi înoată în lacrămi,
Mii de inimi zboară pînă la ceruri :

Îngerii libertăţii le poartă-nflăcărate.
Silitra măsurat bubuie,
În zgomotul bucuriei răzbubuie ;
Vivat ! o însoţeşte.

Scoală-te, Doamne, scoală-te, împărate !
Trăiască numele tău, trăiască mîntuirea !
Trăiască mîntuirea, mîntuirea cea sfîntă
Evangheliei tale care-ai binevestit-o !

*

Pe cînd a ta credinţă născîndă şi fecioară
Prin duhul mîngîierii în lume se vestea [1]
Şi pieptu-umplea de flacări, iar inimi de nădejde,
Ş-încredinţa noroade de însuşi fericirea,
Atuncea universul, plin de eroi cereşti,
Martiri ai libertăţii, martiri ai lui Hristos,
Zîmbea ş-era aproape d-această mîntuire,
D-al cerului imperiu, d-a dreptului viaţă.
Atunci vechea robie, a lui Satan putere,
Sîlnica tiranie, iadul cel pămîntesc,
În spaimă, temătoare, şovăia ruşinată
Să geamă subt ruina-i, mugind să se strivească ;
Dar beat în deznădejde, moleşit în turbare.

[1] Cu acest prilej, poetul, lăsînd al său sujet, se urcă în anii cei dintîi ai creştinătăţii, pe cînd credinţa lui Hristos, încă curată de tot felul de superstiţie şi neajunsă încă organ al vicleniei, ieşise însuşi din mîinile apostolilor, care, după proorocia Mîntuitorului, făgăduia lumei dărăpănarea împărăţiei lui Satan, adică a răului, şi apropierea împărăţiei cerului, adică adevărata şi cereasca fericire vrednică de preursirea omului.

Iadul îşi zămisleşte o fiică mai spurcată :
Blîndă l-a ei vedere, furie într-ascuns,
În chipul ei cu viaţa, în inimă cu moartea,
Dulce venin în limba-i, mii de feţe-mprejuru-i,
Cochetă-ngrozitoare născută-n desfrînare,
Fată de tot fatală, vrednică d-al ei tată,
Ministru-ndemînatic, bătrîn la încercare,
De mii de ori mai ager decît vicleanul şarpe
Vrăjmaş al omenirei ş-al vechii fericiri.
Care e al ei nume ? şi cine nu îl ştie ? —
Diplomaţia ! ce spaimă, o, cer ! ce grozăvie !
Iadul acum răsună de veselii spurcate,
Satan în triumf zbiară şi urlete grozave
Urlă lung şi răsurlă în bolţile-nfernale,
Tot duhul rău sărbează naşterea cea fatală
Aceştii iezmi spurcate la rău îndemănatici.
Ea dă un ocol lumei, c-un ochi pătrunde toate,
Nu se sperie ochiu-i d-atîţi viteji creştini
Care cu crucea-n frunte dispreţuiesc şi chinuri,
Şi foc, şi însuşi moartea, ca să surpe puterea
Celui în desfrînare ticălos al ei tată.
Un rîs grozav pe buza-i cochet se rătăceşte,
Un foc de răzbunare din ochii-i schinteiază.
Dar, fără nici o urmă d-espresie fatală,
Dodată a ei faţă întreagă este lină :
Blînd zîmbet o-ncreţeşte ; şi cîte-ast zîmbet zice !
Pe urm-o vezi cu milă către cei care sufer,
Cu chipul pocăinţei în lume se arată,
Pedepsele opreşte, şi ea se creştinează.

*

Ai iadului negri-ngeri creştini se zic acuma
Ş-în superstiţii schimbă a lui Hristos credinţă.
Din ceruri exilata, osîndita trufie
Îşi face drum şi intră în sfintele altare,

D-acolo destinează creștina înfrățire;
Ura se încuibează în simplele noroade,
Satan se-mpelițează în iezme mai spurcate,
Care cu toate jură din temelii să surpe
Sfînta, mîntuitoarea a cerului credință.
Se uneltesc sisteme; spre-a lui Isus ocară,
Antihristii acuma iezuiți se numiră
Și întru al lui nume apostoli ai minciunei
Se-mpraștie în lume și amăgesc noroade,
Le pregătesc spre slujbă și vecinică robie.
Blestem e lumea-ntreagă ș-a răului unealtă!

*

Unde ești tu, Stăpîne? și cîtă ți-e răbdarea?
La cîți stăpîni spre slujbă ți-ai părăsit făptura?
Vestește-te, să piară ai cerului protivnici
Și ado-ne-n pămîntul făgăduinței tale.
Tu ești păstorul nostru, și lumea, a ta turmă;
Unește-o în pășunea de tine preursită.
Nu cu de fier toiege, ci cu-nsuși a ta lege
Fă-ne ca să ne paștem subt umbra crucii tale.
Pe dîns-a ridicat-o norodul ce cînt astăzi,
Și chiar după povața-ți iată-l în mîntuire.
Fă-l, Stăpîne, de pildă la cîți nu cunosc legea-ți
Și fă-l ca să-i cunoască toți carii au călcat-o.
Unește-l cu-al tău nume, și tare-i va fi dreapta,
Crește-l întru dreptate și nalță-l într-u slavă.
Iar tu, cruce preasfîntă, armă fulgerătoare,
Tu ești a morții groază ș-a tot răului spaimă,
Norodu-nchinat ție în veci nu se învinge:
E Mihail arhanghel, armat întru tărie,
Ce cu Satan se luptă și curățește cerul.
Oricine te rîdică își află mîntuirea.

Pavilion fericite, arbure al credinții,

Simbol al libertății care este Hristos!
Frumos ești tu în ochii-mi, falnic fîlfîi în vînturi,
Și cît cinstesc norodul care astăzi te nalță!
Și sfînt mi-e acel sînge cu care te-au udat
Și asfel către ceruri de verde ai crescut!

[1836]

LA UN POET EXILAT

„Nu mă turbur, căci gonirea
În veci fu spre slava mea.“

Aceasta este soartea acelui ce păşaşte
La templul nemuririi cu pas nemlădios :
El merge înainte, şi-n urma lui se naşte
Şi prinde aripi slava în drum vijelios.

Ţi-e viforoasă calea, o mare de talazuri !
Şi-ntr-însa ai să-ntîmpini ispite, piedici mii :
Dar ai de călăuză pe Domnul în necazuri,
Ce morţii înviază şi judecă pe vii.

N-ai cugetat, viclene, în pieptu-ţi de credinţă,
Nici ai vîndut Cuvîntul ce lumea-a mîntuit.
Ai spus ce e românul, i-ai dat şi lui fiinţă,
Dar cine eşti, poete, tu nu te-ai socotit.

Tu nu ai văzut soarta ce pe ast neam goneşte,
A ei mînă prea lungă tu nu ai sărutat,
Nici ai zărit rînjirea ce zice că-i zîmbeşte,
Fatalul, grozav zîmbet de tot te-a încelat.

. . . .

. . . .

Ivirea primăverii, privighetoare, cîntă !
La întunerec spune-ţi şi păsul, ş-al tău dor ;
În umbră deasă cîntă, că valea îţi răscîntă,
Pustiul te ascultă şi e mai simţitor.

De om fugi, păsărică, şi cît poţi te ascunde,
Că el, şi cînd se-ncîntă de dulcele tău glas,
Ş-atuncea viclenia, zavistia-l pătrunde,
L-împunge şi îl scoală p-un rar, dibuit pas.

Te prinde, păsărică, te ţine-n colivie,
Cu tine se făleşte în crunte desfătări.
Eşti uşurică, zboară şi fugi de viclenie,
Care e omul, OMUL, şi însuşi în oftări.

Cu glasul tău natura tăcînd sărbătorează,
Cîntarea ta e imnul ce naltă ea la cer.
Într-însa mergi şi cîntă, răsuflă şi oftează,
Că dorul ţi s-alină, necazurile pier.

Ce cauţi între oameni ? şi ce ai prins la limbă ?
Ce spui ce e românul, şi cari ai lui părinţi,
Şi care a lui drepturi, şi cum soarta îl schimbă,
Cît geme sau cît rîde, şi ce e-ntre fiinţi ?

Nu-i spune aşa multe, că el însuşi te prinde
Şi de odor te duce la chiar stăpînul său.
Să nu te uiţi la dînsul cum cumpără şi vinde,
Lasă-l în trîndăvie şi tu ia-ţi zborul tău.

. . . .

. . . .

Ivirea primăverii, privighetoare, cîntă !
La întunerec spune-ţi şi păsul, ş-al tău dor ;
În umbră deasă cîntă, că valea îţi răscîntă,
Pustiul te ascultă, şi e mai simţitor.

[1838]

CALUL, VULPEA, LUPUL *

O vulpe copilandră ce-ábia se apucase
De-aceea ce-nvăţase,
Să calce-n urma mă-sei, în pungă fără bani,
Să cumpere la gîşte, găini, cocoşi, curcani...
Porni din vijunie,
Prin crîng se tot coti,
Ieşi într-o cîmpie —
Ş-odată se opri.
Un cal slobod aicea păştea în voie bună;
A vîntului suflare prin coamă-i se juca,
Şi falnic preste cîmpuri în preajmă-i căuta,
De latele-i copite pămîntul se detună.
Dar biata spiculantă cal încă nu văzuse;
Se uită, îl măsoară,
Şi ochii-n cap îi joacă,
Şi dinţii-n gură-i toacă...
Se-ntoarce, se strecoară,
Prin tufe o tuleşte şi-n clip-acasă fuse.
Aleargă la cumătrul, nea lupul, şi-l găseşte:
„Nea lupe, cumetraşe, dă tare, te găteşte,
Vin', vino după mine, ici, uite, la un loc,
Să vezi un... ăla mare, un frunteş dobitoc.

* Fabula este inspirată de aceea a lui Grigore Alexandrescu, intitulată *Vulpea, calul şi lupul (n. ed.)*.

Aoleo, dragă cumetre!
E un zdravăn chilipir,
D-aci poţi, zău, să te îmfli
Şi în burtă, şi-n chimir."
Iar lupul îi rînjaşte (căci astfel el zîmbeşte)
Şi-ncepe să-i vorbească: „Cu mine cin' s-a pus
La căpătîi n-a scos-o; dar ia îmi povesteşte,
Urechile lungi are? Sau coarne nalţă-n sus?
Sau dinţi mistreţi spumează?
Mustăţi, gheare zărit-ai?
Vrun muget auzit-ai?
Vro trombă naintează?
Vro coadă măciucheată, vrun cap pletos şi mare,
E roşu, pătat, negru, gălbui? Ce piele are?" [1]
„D-istoria naturei o ştii că n-am habar,
Nu mă cunoşti de dascăl, geambaş ori maimuţar.
La ce mă-ntrebi, cumetre, nu mă pricep de loc:
Îţi spui că-i «ăla mare, un frunteş dobitoc»."
Aşa vorbea-ntre ei
Meseriaşii mei;
Şi-n sfatu-nsufleţit
Nici prinseră de veste
Cînd, iat', au şi sosit
La locul de poveste:
Chiaburul, teleleica, acum gătea de masă.
Iar calul, cît îi simte, păşunea de loc lasă,
De loc în vînt înalţă cap falnic, fioros,
Şi nările-i se îmflă; un ochi înfurios
Albeaţa-ntreroşaşte, lumina aţintează,
Şi coama-i se zburleşte şi coada-i undoiază;
În jos capul avîntă, azvîrle dinapoi
(Nu sufere cel slobod lupi, vulpi, tigri-cotoi);

[1] De pe atunci se formase soţietatea rodiniană, ce în numele dreptăţii se arma cu calumnia, nedreptatea şi despotismul cel mai crunt.

Pe cîmp d-a lungul fuge și tropotu-i detună
Și bubuie pămîntul și luncă, crîng răsună.
Dar vulpea e vicleană,
Și viclenia zboară ;
O ia după poiană,
Prin tufe se strecoară
Și iese înainte, cînd calul se oprește,
Și-ncepe să-i vorbească, nu aspru, ci vulpește :
„Stăpîne, plecăciune !
Sînt roaba dumitale.
Ești slobod și e jale
Cu-atîta-nțelepciune
Să îmbli preste cîmpuri. Îți spui, drept datorie,
Că noi, cîteva fiare, avem tovărășie
Dreptatea să cunoaștem [1], curînd să dezrobim
Juvinii, dobitoace și slobozi să trăim.
În astă eterie ce pravili mari gătește,
Un lup cu coada lungă, vestit republican,
În sfaturi prezidează, înduplecă, -ntărește,
Încît i s-a dus vestea acestui gîligan.
Eu viu ca să-ți propunem a te uni cu noi.
Dar, ia, și prezidentul sosește dinapoi
Și va să-ți dezvelească
Materia frățească.
Să spui lui cum te cheamă, că el pe loc te-nscrie
În condica cea mare și-ți dă și vrednicie."
Iar calul, ce prea lesne cu omul se-nvoiește,
De coada titirită a vulpei se-ndoiește
Și cugetul viclenei îndată îl pătrunde ;
Și, făr-a pierde vreme, rînchează și răspunde :
„Jupîni republicani,
Vestiți americani !

---

[1] Aluzie la căpitanul zișilor de atunci liberali, carele, după ce își risipise în orgii toată starea paternă, deveni organ unei politice din afară foarte funeste și formă școala celor de astăzi turburători de meserie.

D-aveți așa dorință al meu nume să știți,
E ici scris pe potcoavă. Puteți să mi-l citiți."
La aste vorbe vulpea îndată o sfeclește,
În laturi cam privește,
Încet coada își strînge, se trage la o parte.
„Cît pentru mine, zise, vă spui că nu știu carte,
Căci răposata mamă fiind cam scăpătată
Și tata fără slujbă, la școală nu m-au dat ;
Iar domnul lup se trage din casă lăudată,
Și cartea, cîtă este, de rost o a-nvățat."
Domn lupul, greu la ceafă, ce punga-i cam secase
Și mațu-i leșinase
Și burta începuse să tot îi chiorăiască,
Se duse să citească.
Iar calul, ce sta gata cu numele-n picior,
C-o bună lovitură ți-l culcă binișor.
Avîntă iarăși capul și fuge ninchezînd ;
Iar vulpea o tulise republica plîngînd.

Deslușit ne dovedește
Fabula ce am citit
Că viclenii își fac planuri,
Dar nu-n veci au izbutit. [1]

[1838]

---

[1] Cît pentru cal, fiecare poate vedea că este aluzie la libertatea veră națională, ce pe atunci se opunea eteriei de calomniatori din care făcea parte toți ceilalți actori ai acestei fabule, lupul cu vulpea și cu toate fiarele numite tigri-cotoi, după chipul și fizionomia și gesturile lor.

EPITAFE

I

Cînd soarele apune, luceafărul lucește
Puțin, și steaua serii pe loc și ea sfințește.
În zi de sărbătoare, un soare luminos
A strălucit odată slăvitul al meu taică.
Sfințit-a domnul zilii, și-n orizon noptos
Luceafăr de nădejde luceam la a mea maică.
Dar noapte e acuma în sînu-i tînguios.

II

În dimineața vieței un nor de tînguire
S-a pus pe al meu leagăn plouat de lăcrămare;
O purpură cernită a fost a mea-nfășare,
Și hrana, amar lapte la sîn de văduvire.
Nădejdea maicii mele în mine mai zîmbea —
Aci zace nădejdea, și stinsă e în ea

III

Din cer milostivirea pe muritor cînd vede,
A lui inimă caldă pe alta ușurează
Și, binele făcîndu-l, pe sine se jertfește.
Aci milostivirea, bolnavi, vă-mbrățișează,
Intrați ș-aveți nădejdea la Domnul ce viază.
Prin lacrămi de căință ce sufletul sfințește
Al vostru trup prea șubred curînd se întărește;
Iar doctorul e mila, și ea din cer purcede.

[1838]

CUMETRIA CIOAREI CÎND S-A NUMIT PRIVIGĂTOARE

O dihanie de cioară,
Ce-i didese naiba-n gînd ?!
Să ia fulgi de alte pasări,
Să iasă la zbor cîntînd.

Iat-o împoţoţonată
Şi mereu se gîtuieşte,
Ulubeasna-mpestriţată
Răţoit bănănăieşte.

Ce nume să-şi dea acuma ?
Că e lucru-nsemnător !
De la nume-atîrnă toate
Şi trecut, şi viitor.

Dar cioara, de ! e tot cioară,
Şi asfel se socotea ;
Nu-şi mai vedea de loc ciocul
Şi trupul nu-şi mai simţea.

Se gîndi cum s-o brodească
Şi să-şi cate vrun năşic :
Dar naşul i-o da vrun nume
Ce n-o plăti mai nimic.

Haide ! singură se face
În biserica de caş
Ş-alde popă, ş-alde naş,
Ca să fie bine pace :
Fără sfadă, fără price,
Rămîne zis ce-şi va zice.

Se numi *privigătoare*,
Păsăruică cîntăreaţă,
Unde cîntă pe răcoare,
Ştii, colea, de dimineaţă.

Şi zbura de bucurie
Biata cioară cînd gîndea
Că cioroii or s-o ţie
De poet şi păsărea.

Iese-acuma îngîmfată
Şi la lume se arată
Şi ne-ncepe a cînta.
La-nceput coţofenează,
Glasul şi-l mai subţiază,
Dar ce-i faci ? că e tot *ga* !

Ţipă : *ga !* şi *ga !* răsună ;
Pasările se adună,
Ascultă şi aud : *gară !*
Se uită, dar nu văd cioară.
Dihania-nnebuneşte,
Cîntă — cine-o mai opreşte ?

„Sînt — zice — *privigătoare*
Şi Dumnezeu mi-a dat dar ;
Sînt pasăre zburătoare.
Care dupe lîngă mine
Va zice că nu cînt bine,
E mare, mare măgar."

Și eho răspunde : *gar !*
Pasările aud : *gar !*
În tăcere o ascult ;
Se apropie mai mult,
Fiecare o privește,
Fiecare își zărește
Fulgulețul, pana sa,
Și-ncep a ți-o dezbrăca.
Scuipă-n gură ș-apoi zboară.
Poetul rămîne cioară !

[1838]

LA ELVIRA

D-ajuns ! Nu mai chem soarta ; nici lacrămi, nici suspine
N-au îmblînzit destinul ; și ora mi-a sunat !
Cîntarea mea din urmă și lira-mi a-ntonat.
Dar cîntă, a mea liră, accentele-ți sînt line.

Vezi colo unde rîul suspină trecător
Sub salcea plîngătoare ce trist se despletește,
E neted locu-acuma și iarbă verde crește ;
Iar mîine...-o movîliță, o piatră... subt ea, dor.

Ici trista filomelă și tineri păsărele
Sub salcia umbroasă din svol se vor lăsa
E pace ; și repaos, răcoare vor afla
Și mă va plînge vocea duioasei turturele.

Căci p-a mea piatră mută adesea va veni
A-și răcori durerea la unda-nseninată,
Și-n giurul lirei mele, de ramuri atîrnată,
Al său cuib solitariu și văduv a-și clădi.

Căci am iubit ca dînsa, și calda mea țărînă
De focul meu va arde, mormîntu-mi va sălta ;
Dasupra-i păsărela cu dor va repeta
Suspinele-ți ardente aci lîngă fîntînă.

E noapte,-a mea dilectă, căci ziua-mi a apus.
Cînd luna blînd, senină prin frunze va pătrunde
Şi lin se va răsfrînge jos, colo, p-ale unde
Şi cînd adie mistic zefiru-n svol pe sus,

Cu vălul alb ca gazul, cu manta onduloasă,
Cu părul tău de aur ca raze răsfirat,
Vin', scumpa mea Elvira, şi sînu-ţi înfocat
Lipeşte-l d-astă liră şi mută, şi duioasă.

Cu degetu-ţi de roze, d-albeţea unui crin,
Deşteaptă-n ea un sunet, Elviră-inamorată ;
Cu-acel sunet imită pe coarda-nfiorată
Cîntarea mea din urmă şi ultimul suspin.

Eu, deşteptat d-ast sunet din lunga-mi lungă pace,
În saltul de viaţă pe loc m-oi avînta,
Ca spirit al credinţei în giuru-ţi voi svola,
Cu-a ta credinţă-ndată într-una mă voi face.

Şi-n sacra mea ardoare ferice voi sorbi
Acele fierbinţi lacrămi, a ochilor rouare ;
Cu tine dimpreună voi intona cîntare
Ca-n astă după urmă a despărţirii zi.

[1839]

CUTREMURUL

Uiet, urlet s-aude ! colcăie, sare pămîntul,
Tremură, zguduie, saltă, colcăie, crapă, plesneşte.
Zguduie iar, răstoarnă ; trosnet, ţipăt s-aude,
Spontaneu lumea se-nchină. Domnul trece-n mînie.

Şi crima se ascunde, păcatu-ncremeneşte ;
Tot păcătosu-aşteaptă al lumii,-al său finit ;
Pămîntul îl înghite şi cerul îl striveşte,
Iar dreptul la cer cată, şi Domnul s-a-mblînzit.

. . . .

. . . .

Ce spaimă fu aceasta ! S-a-ngreuiat pămîntul !
Fiori prin a lui vine fulgeră, şărpuiesc !
Îşi scutură povara, că a pierit Cuvîntul :
Se bucură nedrepţii, săracii flămînzesc.

Şi cîtă fărdelege pe dînsul îl apasă !
De sus cîtă trufie striveşte pe sărac !
Sudori de sînge cîte p-a trîntorilor masă
Şi ce de viclenie ! ce noduri se desfac !

Şi lenea se îmbuibă cînd muncitorul geme,
Cînd gheara nedreptăţii într-însul s-a înfipt ;

Din carnea lui sfîşie, stăpînă p-a lui vreme,
Stăpînă p-a lui pîine, pe viaţa-i mai cumplit.

Eclezia căzută e mută, surdă, tace.
În van săracul strigă : „O, mater, ajutor !"
E vitrigă-a lui mater ; pămîntul n-are pace,
Să tacă biata oaie cînd lupul e păstor.

Această Doamnă mare, a Domnului mireasă,
Fierbinte la toţi mater, odată consola
Pe tot carele plînge, ş-o turmă d-oi aleasă
Şi un păstor la lume şi pacea anunţa.

S-au dus timpii aceia ; şi Anticrist domneşte,
Despot pe lumea-ntreagă, cu varga sa de fier
Altarele distruge, corumpe şi zdrobeşte,
Şi ţipete de sînge se nalţă pîn' la cer.

Se va deschide cerul, Cuvîntul iarăşi vine,
De vii şi de morţi jude. Şi mii de cherubimi
Pe palmele de flacări p-al omului fiu ţine,
Şi lauda răsună prin mii de serafimi.

Cea cu ochi mulţi ştiinţă sînt iuţii cherubimii,
Ce va mări pe omul şi-l va reîntregi ;
Şi caritatea, pacea sînt blînzii serafimii,
În care cel ce geme atuncea va trăi.

Se vor scula şi morţii să stea la judicată,
Cuvîntul va alege pe caprele din oi.
Popoarele sînt morţii ce viaţa nu le-e dată,
Ce mintea le-nviază, le scoală din nevoi.

Iar oaia e săracul ce laptele îşi mulge
Şi-şi dă şi a sa carne cezarului spurcat ;
Şi capra e-ngîmfatul satrap care o smulge
Şi sîngele i-l suge, cînd laptele-a secat.

Veţi fi d-a dreapta, popoli, cînd va domni
Cuvîntul.

Răbdare, că într-însul cei umili vor trăi,
Ş-a voastră moştenire va fi atunci pămîntul ;
Răbdaţi, n-ardicaţi braţul, că pacea va domni.

Şi cînd e-ntre voi pace, Cuvîntul iute vine,
El numai după fapte va împărţi şi da ;
Căci cumpăna dreptăţii în dreapta sa el ţine,
Şi fapta-n ea atîrnă, şi fapta va lua.

Sudaţi, despicaţi brazda, nutriţi lenea ce zace,
Daţi pîinea voi şi vinul, le daţi la cîţi le cer ;
Că sacra-vă laboare îndată se preface
În sîngele şi carnea a Domnului din cer.

O, farisei ! pierit-a a voastră-mpărăţie,
Cînd va veni Cuvîntul nu-l veţi mai condamna ;
Cu glorie el vine şi vine cu tărie,
Pieri-va răutatea cînd el va domina.

S-au dus zilele voastre, zile de asuprire,
De dol, de nedreptate, de crime, vulpenii,
De ură, de discordii, de sîngiuri, de murire,
Căci va domni viaţa, şi morţii vor fi vii.

Aşa se roagă omul către cerescul tată :
„Vie împărăţia şi fie voia ta !"
Căderea voastră-aşteaptă credinţa cea curată,
La cer aceasta strigă, şi cerul îi va da.

[1839]

INGRATUL

Născut de a fi slugă, crescut în desfrînare,
Copil fără rușine, din rămășiți hrănit,
Slugarnic la mari case, deprins la îmbuibare
Și rob de bunăvoie, de inimă lipsit,

Ingrate, îmi calci pragul în mînă c-o hîrtie,
Îmi spui că ți-e urîtă viața de slugar,
Te rogi să-ți dau scăpare la simpla ta junie,
Să-ți sprijin a ta rîvnă ș-al versurilor dar.

Din toată neaverea-mi, sperjur, ți-aduci aminte
Că drumul învățărei cu rîvnă ți-am lesnit ;
La orice trebuință m-aveai ca p-un părinte
Și hrană,-mbrăcăminte, nimic nu ți-a lipsit.

Și vorbe rătăcite ți le puneam pe cale,
Și rima-ți zbîrniindă mereu ți-o acordam,
Și versuri șotîncate, ce n-au nici deal, nici vale,
Pe legiuit semicol sudînd le cumpăneam.

Păgîne, stanțe groase, puțind de ateie,
Le biciuiam cu totul din veacul lui Hristos,
Și gînduri de pierzare, dovezi de nebunie
Ți le-ntorceam în cuget creștin și omenos.

Jălind creștine rude, în astfel de urlare
Zbierai la Pluton, Cerber, chemai pe Apollon
Și, vrînd să-ți schimbi și limba la scurta-ți cugetare,
Prefaci creștinătatea și ceru-n orizon !

N-aveai de loc rușine cu osteneli streine
Să te arăți în lume : ca ciuma le strîngeai ;
Și sănătos cu bolnav, amestec de rău, bine,
Contrast de îngrozire, ca ea le infectai.

. . . .

Te bolnăviși, viperă ; cu brațele deschise
Te priimii în casă ; te-am pus pe patul meu
Și privegheam la capu-ți în ale boalei vise
Întregi și nopți, și zile, știi tu și Dumnezeu.

Plîngeam la căpătîiu-ți, îți răsuflam lîngoarea,
Răcitele-ți picioare la sîn ți le-ncălzeam,
În inima-mi fierbinte d-atunci vărsai duhoarea,
Veninul tău de șarpe d-atuncea îl strîngeam.

Al tău suflet de iazmă în crunta-ți aiurare
Se spăimînta de mine, ca cuget mă privea,
Și grijele-mi plăpînde i se părea mustrare,
Și mila-mi ca urgie adînc îl sfîșia.

Cu alte lacrămi nouă îți dam o sărutare
Și te lipeam la pieptu-mi strigîndu-ți : frățior !
Te-ncolăceai în spasmuri la blînda mea chemare
Și-n ochii-ți trecea fulger, pe frunte-ți un fior.

Doi ani un cap de vrajbă între școlari studenți,
Învățători, tovarăși și clase îngălai ;
Batjocură-ți făcuseși din cei mai eminenți,
Nimic nu învățaseși și toate defăimai.

Doream să-ți văz sporirea ; cu multă îngrijire
La împărțiri de cinste de privitor mergeam :
Ca demoni de ispită l-a tainelor sfințire,
Așa piereai din școală, ș-aci nu te vedeam.

Te întrebam adesea : de ce la cercetare
Nu ieși și tu ca alții, părinți să veselești ?
De ce nu te îndupleci l-a școalei regulare,
Să simți de datorie, c-așa mai mult sporești ?

C-o gură mușcătoare, c-o buză d-ironie
Îmi răspundeai, păgîne, că n-ai ce învăța,
Că vîrsta-ți este mare și vrei filosofie,
Și nu aflai capabili spre a te lumina.

Prisos ți-era-ascultarea și buna-cuviință,
Limbi, stilul, istoria, matesia nu vreai,
Fugeai de legi, de drepturi și n-aveai trebuință,
Ți-era netrebnici toate, de toate te fereai.

Făcuseși vro cinci rînduri de basne ticăloase,
Și nu-ți găseai potrivnic la o himeră-fleac :
Rea boală te-apucase, ce cade nu la oase,
Ci-n minte se-ncuibează și nu mai are leac.[1]

Împovărat de grijă, de und' să-mi vie-n minte
Că rău te apucase manie d-autor ?
O ! rău se lingușaște omuțul care minte !
Puțin voi a cunoaște cînd fac un ajutor.

Gîndeam că e natura ce-n timpul său s-arată,
Gîndeam că e talentul ce-ncepe-a se ivi.
P-oloaga-ți poezie și proză-ntortocheată
Pierdeam ceasuri și zile a ți le zdreveni.

[1] Aluzie la semnele de nebunie ce de atunci da ingratul.

Te scoli ; dragostea-n mine creștea ca răutatea-ți
Și punga-mi — dar ce pungă ! că pungă nu aveam —
Mîna-mi ți-era deschisă să-ntreme sănătatea-ți,
S-acoper goliciunea-ți, și datorii făceam.

Am martori neguțtorii și trupu-ți de viperă,
Ce simte și ea frigul, iar cînd o încălzești,
Atuncea își exală ciumoasa atmosferă,
Atunci ți-nfige moartea, să simți ce pui hrănești.

. . . .

Cercași să-ți mai plimbi lenea, să schimbi și meserie,
Ca spîrcul schimbînd locul să scape de ponos ;
Ceruși ajutorință să-ți fiu drept chezășie ;
Chezaș, hrănitor, reazem ți-am fost mai cu prisos.

Cu gîndul trîndăviei porneai la ascultare[1],
Și slujba, datoria în veci n-ai cunoscut :
Ca jîdovu-ndărătnic ce intră-n scăldătoare
Schimbași costum, dar *jîdov* și *spîrc* n-ai prefăcut.

Nu mă-ndreptez la lume să-ți spui nelegiuirea,
Cu tine am de lucru ; și vina tu ți-o știi ;
Ingrat ți-e bunul nume și însuși pomenirea,
Te-a înfierat păcatul, pe fruntea ta îl ții.

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

[1] Căci a intrat și în miliție.

Acel duh de partide, robie pierzătoare [1]
Care d-atîtea veacuri ast neam a chinuit,
Pe mulți oameni de cinste c-o masc-amăgitoare
În sfaturi blestemate cu procleți a unit.

Ce organ mai nemernic deprins în fărdelege,
Ce satelit mai scîrnav, ce zbir mai blestemat
Putea să nemerească și la un loc să lege,
Decît un fur de sfinte, o iazmă, un ingrat ?

Ochit, ales, iei nume în sfatul de pierzare,
Băgat d-acela însuși cui *minți* că te închini.
La creșterea-ți de slugă credeai înnobilare
A slugări-n păcate, înlesnitor de vini.

Căzut și eu în cursa urzirii prea spurcate,
Ce ia însuși vederea, ca orb am naintat ;
Și cînd am deschis ochii, te văz aci, ingrate !
Cu sărutarea Iudei trădînd m-ai tîmpinat.

Ce loc de piericiune ! ce sfaturi zăpăcite !
De tine numai vrednici și d-oricare smintit !
Al țării pandemoniu [2] și cuibul de ispite !
O ! cît am plîns bărbații ce rău s-au amăgit !

Păzit cu semnul crucii, răbdai astă cercare,
Putui în chin să sufăr fatalul sărutat,
Și brațul meu cel slobod, armat de răzbunare,
Nu ți-a înfipt pumnalul în pieptul veninat.

Te-am mai iertat, cumplite, ș-a mea smerită milă
Ca sarcină pe trupu-ți iar gol o ai simțit.
Cu masca de frăție, subt zîmbetu-ți în silă
Urzeai a mele chinuri din loc nelegiuit.

---

[1] Aluzie la începutul școalei rodiniane.
[2] Rezultatele acelui pandemoniu, acelei eterii oculte aduseră ambele țări în starea de astăzi.

Acolo să ai partea, mortînd în slugărie,
Să nu mai ieși d-acolo, o, scremăt infernal,
Ce te-a dospit păcatul din vecinica urgie
Cu-a cerului neștire într-un moment fatal !

Așa să-ți petreci viața într-un despreț de sine,
Gonit în veci de cuget, ce-n veci ai înfruntat ;
Ocara arzătoare în buză-ți o vei ține,
Pe fruntea-ți fratucidă s-arăți pe vinovat.

Să urli de turbare cînd ți-or cădea blesteme
A două inimi calde ce tu le-ai dezunit
Și-n viața de acuma, și-n cea de apoi vreme ;
Să tremuri ca un cîine în rane schilăvit.

Ca molepsit de crime veninul s-aibi în tine,
Și-n casele ce intri să vezi a curăți,
Ca urmele de șarpe, și urma după tine,
Cu apa cea sfințită în preajmă a stropi.

Pribeag vei fi în lume, fără lăcaș, culcare,
Și cin' te va atinge se va simți turbat ;
Nici viermii în mormîntu-ți nu vor afla mîncare,
Că vor muri d-otravă din trupu-ți veninat.

Acea iazmă de groază, ființă infernală
Ce am văzut în visu-mi a tot mă ispiti
Ești tu cu-ai tăi tovaroși, unire prea fatală [1],
Bărbați, femei, amestec și iadul a-ngrozi.

Și limbă îi dă unul, și altul rea vedere,
Iar altu-i dă picioare spăimîiei-găligan
(De foamete preveste, de vrajbă-mperechere),
Și toți i-ați dat un suflet, pe însivă-Satan.

---

[1] Vezi poema intitulată *Visul*.

Ce conjurați la rele și spre a mea pierzare
Și plîngerea mea-n satiri ați vrut a unelti,
Lipind a voastră faptă l-a altora lucrare,
Lăcusta la columbe, pre sine-a vă feri.

Dar ziua se ivește, himera se desface
Ca fumul răsipită d-al aurorii vînt ;
Dezmădulata iazmă începe a-mi da pace,
Și-n inimă-mi, în minte lucește iar cuvînt.

Și lumea vă cunoaște, și aspra ei dreptate
Cu-adevăratul nume pe toți v-a însemnat,
A voastră pomenire și negrele-ți păcate
Vor îngrozi urmașii cînd vor striga : *Ingrat !*

Și omul cu credință în marea sa durere
Și crunta nedreptate ce-adînc l-a sfîșiat,
Udînd aceste rînduri în plîns de mîngăiere
Va dobîndi răsuflet, că eu l-am răzbunat.

[1839]

VULTURUL ȘI BUFA

După multe protestații,
Veniră la stipulații
Vulturul și bufnița, și făcură,-n fine, pace ;
Însă ciocul, ghearele suveranului rapace
Da cam multă bănuială
Bufniței de a se teme
Pentru puișorii săi.
(Avea, biet, și ea-ndoială
Pe această de foc *vreme*,
Cînd cei răi devin mai răi.)
Vulturu-și dete cuvîntul, și cuvînt de împărat,
Că au să trăiască-n pace în paternul lor palat
Puișorii aliatei. „Ca mai sigură să fie
Familioar-alteței-tale —
Zise suveranul vultur verișoarei dumisale —
Și lămurit să se știe,
Fă bine și mi-o descrie,
Ca să știu a mi-o scuti."
„Zău, nu poți a te-amăgi,
Zise bufa, căci natura
Pui pe lume mai frumoși
Ca ai mei nu mai produse : cînd îi vezi, rîde făptura.
Sînt minune ! ochi de soare, gentili, sprinteni, grațioși,

Şi cînd cîntă te dezmiardă, vocea lor pătrunzătoare
E mai dulce decît zisa voce de privigătoare."

Nu trecură zile multe : după legea domnilor
Şi legea-mpăraţilor,
Ieşind la vînătoare mărirea-sa vulturul
Şi-n svol făcîndu-şi turul,
A fame ca o streche
În pipotă-l pătrunde ;
Şi cată-n giur oriunde,
Străbate cu vederea, o scorbură zăreşte,
Jos răpede se lasă şi caută şoimeşte ;
Îşi vîră în cuib capul, ş-o slut-aci pereche
De pui stîrcită vede : pipernicıţi, puchioşi,
Cu ochii urduroşi
Şi galbeni şi zgîiţi ;
Un *glas* piţigăiat,
Strident, discord şi spart,
Cît nu putu să crează purdalnicii c-or fi
Aceiaşi despre care
Cu-atîta înfocare
Şi laudă prea mare
În timpul conferinţei amica i-a fost spus.
Aşa, întinse gîtul, curat d-orice prepus,
Şi cioc ! o dată-n unul, şi-n cellalt iar cioc !
Frumos, pe cum se cade, ţi-i dumică pe loc.
Nu-şi terminase bine
Imperiala cină,
Cînd, iată, supravine
Şi muma, lină, lină.
Ce vede, sărăcuţa !... începe a ţipa,
De uiete, blesteme pădurea răsuna.
Pe răul său confrate sperjur şi trădător
Îl face, după fapta-i, de lege călcător
Ce-nfruntă jurămînt.
Ci vulturul atuncea avea şi el cuvînt.

Părinţii, ca părinţii, îşi amă fiii lor
Şi cît de sluţi să fie îi cred de graţioşi.
Iar mai vîrtos în carte, cînd dai d-un autor,
Paternul său amor
E vai de om de mare ! la Sarsaili puchioşi
S-auzi ţipăt de bufă, amate cititor !

[1840]

ZBURĂTORUL

*La doamna A*** M****

„Vezi, mamă, ce mă doare! și pieptul mi se bate,
Mulțimi de vinețele pe sîn mi se ivesc;
Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate,
Îmi ard buzele, mamă, obrajii-mi se pălesc!

Ah! inima-mi zvîcnește!... și zboară de la mine!
Îmi cere... nu-ș' ce-mi cere! și nu știu ce i-aș da:
Și cald, și rece, uite, că-mi furnică prin vine,
În brațe n-am nimica și parcă am ceva;

Că uite, mă vezi, mamă? așa se-ncrucișează,
Și nici nu prinz de veste cînd singură mă strîng,
Și tremur de nesațiu, și ochii-mi văpăiază,
Pornesc dintr-înșii lacrămi, și plîng, măicuță,
plîng.

Ia pune mîna, mamă, — pe frunte, ce sudoare!
Obrajii... unul arde și altul mi-a răcit!
Un nod colea m-apucă, ici coasta rău mă doare;
În trup o piroteală de tot m-a stăpînit.

Oar' ce să fie asta? Întreabă pe bunica:
O ști vrun leac ea doară... o fi vrun zburător!
Or aide l-alde baba Comana, or Sorica,
Or du-te la moș popa, or mergi la vrăjitor.

Și unul să se roage, că poate mă dezleagă;
Mătușele cu bobii fac multe și desfac;
Și vrăjitorul ala și apele încheagă;
Aleargă la ei, mamă, că doar mi-or da pe leac.

De cum se face ziuă și scot mînzat-afară
S-o mîi pe potecuță la iarbă colea-n crîng,
Vezi, cîtu-i ziulița, și zi acum de vară,
Un dor nespus m-apucă, și plîng, măicuță, plîng.

Brîndușa paște iarbă la umbră lîngă mine,
La rîuleț s-adapă, pe maluri pribegind;
Zău, nu știu cînd se duce, că mă trezesc cînd vine,
Și simț că mișcă tufa, auz crîngul trosnind.

Atunci inima-mi bate și sai ca din visare,
Și parc-aștept... pe cine? și pare c-a sosit.
Acest fel toată viața-mi e lungă așteptare,
Și nu sosește nimeni!... Ce chin nesuferit!

În arșița căldurei, cînd vîntuleț adie,
Cînd pleopul a sa frunză o tremulă ușor
Și-n tot crîngul o șoptă s-ardică și-l învie,
Eu parcă-mi auz scrisul pe sus cu vîntu-n zbor;

Și cînd îmi mișcă țopul, cosița se ridică,
Mă sperii, dar îmi place — prin vine un fior
Îmi fulgeră și-mi zice: «Deșteaptă-te, Florică,
Sînt eu, viu să te mîngîi...» Dar e un vînt ușor!

Oar' ce să fie asta? Întreabă pe bunica:
O ști vrun leac ea doară... o fi vrun zburător!
Or aide l-alde baba Comana, or Sorica,
Or du-te la moș popa, or mergi la vrăjitor."

Așa plîngea Florica și, biet, își spunea dorul
Pe prispă lîngă mă-sa, ș-obida o neca ;
Junicea-n bătătură mugea, căta oborul,
Și mă-sa sta pe gînduri, și fata suspina.

Era în murgul serei și soarele sfințise ;
A puțurilor cumpeni țipînd parcă chema
A satului cireadă, ce greu, mereu sosise,
Și vitele muginde la zgheab întins pîșea.

Dar altele-adăpate trăgea în bătătură,
În gemete de mumă viței lor striga ;
Vibra al serei aer de tauri grea murmură ;
Zglobii sărind viței la uger alerga.

S-astîmpără ast zgomot, ș-a laptelui fîntînă
Începe să s-auză ca șoptă în susur,
Cînd ugerul se lasă subt fecioreasca mînă
Și prunca vițelușă tot tremură-mpregiur.

Încep a luci stele rînd una cîte una
Și focuri în tot satul încep a se vedea ;
Tîrzie astă-seară răsare-acum și luna,
Și, cobe, cîteodată tot cade cîte-o stea.

Dar cîmpul și argeaua cîmpeanul ostenește
Și dup-o cină scurtă și somnul a sosit.
Tăcere pretutindeni acuma stăpînește,
Și lătrătorii numai s-aud necontenit.

E noapte naltă, naltă ; din mijlocul tăriei
Vesmîntul său cel negru, de stele semănat,
Destins coprinde lumea, ce-n brațele somniei
Visează cîte-aievea deșteaptă n-a visat.

Tăcere este totul și nemișcare plină :
Încîntec sau descîntec pe lume s-a lăsat ;
Nici frunza nu se mișcă, nici vîntul nu suspină,
Și apele dorm duse, și morele au stat.

. . . .

„Dar ce lumină iute ca fulger trecătoare
Din miazănoapte scapă cu urme de schintei ?
Vro stea mai cade iară ? vrun împărat mai moare ?
Or e — să nu mai fie ! — vro pacoste de zmei ?

Tot zmeu a fost, surato. Văzuși, împelițatu,
Că țintă l-alde Floarea în clipă străbătu !
Și drept pe coș, leicuță ! ce n-ai gîndi, spurcatu !
Închină-te, surato ! — Văzutu-l-ai și tu ?

Balaur de lumină cu coada-nflăcărată,
Și pietre nestimate lucea pe el ca foc.
Spun, soro, c-ar fi june cu dragoste curată ;
Dar lipsa d-a lui dragosti ! departe de ast loc !

Pîndește, bată-l crucea ! și-n somn colea mi-ți vine

Ca brad un flăcăiandru, și tras ca prin inel,
Bălai, cu părul d-aur ! dar slabele lui vine
N-au nici un pic de sînge, ș-un nas — ca vai de el !

O ! biata fetișoară ! mi-e milă de Florica
Cum o fi chinuind-o ! vezi, d-aia a slăbit
Și s-a pălit copila ! ce bine-a zis bunica :
Să fugă fata mare de focul de iubit !

Că-ncepe de visează, și visu-n lipitură
Începe-a se preface, și lipitura-n zmeu,
Și ce-i mai faci pe urmă ? că nici descîntătură,
Nici rugi nu te mai scapă. Ferească Dumnezeu !“

[1844]

MIHAIDA

Fragment epic

CÎNTUL I

Cînt armele române și căpitanul mare
Ce-mpinseră păgînii și liberară țara,
Răzbunătoare spaimă luciră peste Istru,
Peste Carpați trecură de glorie încinse
Și toți românii-ntr-una uniră subt un sceptru,
O acvilă, o lege, cum are ca să fie.
În van o crudă soarte i-alungă nempăcată,
În van conspiră iadul să-i ție-n întunerec
Ș-asupra lor trimite fatala dezbinare
Și uneltiri străine ș-împerecheri civile,
Căci Domnul îi protege ș-îi ține peste secoli
Și i-a ales să-și facă din ei tărie mare.

O, muză-mbărbătată ce-n Elicon n-ai nume,
Ce soarele dreptății te-ncinde și te-nspiră !
Mută să fie buza profană ce te cheamă
Să amăgească omul și cerul să insulte.
Severă deitate, a crimelor pedeapsă,
Ce vizitezi pămîntul să deifaci pe oameni,
Să fulgeri tirania, să reîntregi popoare !
Eroica ta liră acoardă cu unirea,
Fă să-i auz vibrarea a coardelor sonoare
Întinse-n negrul sînge tiranilor purpurii.
Tu dă semnalul, muză, la prima mea cîntare,

În sînul meu revarsă *mînia* ceea sacră ;
Aprinde-a mele versuri cu flacăra-ți divină,
Și voi aprinde inimi, voi deștepta românul
Să te ațințe-n față, să te cunoască bine.

Spune-mi, o, muză, toate eroicele fapte,
Profunda-nțelepciune bărbatului cel mare
Ce singur întreprinse și fapta-ndependinței,
Și fapta de unire, cel cuget salutariu.
Cine este eroul ce, credincios al legii
Și patriei, rempinse barbari ce șiroiară
Din Orient încoaci să-nnece libertatea,
Să stingă creștinismul și lumea să subjuge
Subt oțelosul paloș și oarba neștiință,
Sforțînd-o să își plece genuchii spre-nchinare
La un răszeu de sîngiuri, uitînd pe ZEUL păcii,
Pe zisa inspirată unui profet fanatic ?
Mihai cel Mare, domnul românilor și falǎ !
P-acela cînt, ș-ajută să bucin a lui fapte.
Mult s-a luptat eroul cu brațul și cu mintea :
Multe nevoi învinse, varii nemici d-afară
Și mai fatali dinîntru, și soartea némpăcată
Pare c-o abătuse din lupta prelungită,
Parcă-și aflase omul s-o-nvețe să respecte
O nație celebră.
Întreagă România gemea de ani atîția
Subt jugul sîngeratic osmanului feroce.
Fatală și rea cobe-ncepuse Demiluna,
A se nălța lucindă pe Dacia smerită.
Și glasul mueginiu în zi și-n miezul nopții
Svola purtat de vînturi ca arpă infernală
De crivăț șuierată, și răsuna profetic
Înfiorînd creștinul în empia chemare
A numelui sinistru, țipînd : *Allah ! altă hu !*
Cambana solemnelă cu totul amuțise
Pe lîng-aceste hule, blasfeme inspirate ;

Și ruga pietoasă, ascunsă, spăimîntată,
Abia cuteza, mută, pe Crist să mai adoare.
Pălită era crucea și razele ei triste
Ca domnul zilii-ntocmai cînd, în uimirea lumii,
A umbrelor regină se pune înainte-i
C-o sfață infernală ca să însufle spaima
La inime credule pămîntului în doliu.
Averea cumpătată și însuși neaverea
Săteanului nemernic se spulbera din casă.
Nici pasăre, nici vită, nici fructul muncei sale,
Nici timp, nici loc, nici viața n-avea în siguranță ;
N-avea să-și plece capul, cu ce să-și ducă traiul :
Fugar, fără colibă, își blestema ființa ;
Iar stabil, adăpostu-i chema crudul nesațiu :
Domn, sclav, clăcaș, totuna ; averi erau pericol
Și lipsa era fame, frig, tremur, agonie.
Copilul de la mumă ca mielul spre junghiere
Se-ngenuchea naintea bețiilor de sînge
De ianiceri sălbatici și crunți în a lor pofte ;
Sau, încărcat de fiare, cu soru-sa-mpreună,
Era mînat să-mpartă ultragiul și durerea
În locuri transdanubii, în domele ascunse
Dorințelor sfățate, orgielor păgîne.

În luct era-nvestită voioasa Românie
Și țipete de sînge se înălța la ceruri :
Cînd mume sfîșiate lugea cu dor copiii
Și-n marea neputință chema s-auză cerul
În gemet disperarea, și disperarea mută,
Blesteme, lungi suspine, dorinți de răzbunare ;
Cînd soți coprinși de frică, amenințați cu moartea
L-a soațelor răpire, ultrage turbătoare,
Vîrtoase-ncorda brațe lipsite d-orice armă
Și pumnul către ceruri nălța grințindu-și dinții ;
Cînd tați, d-un dor mai mare, în ultradisperare,
Se-ndelira-n leșinul unei răpite fiice

Și nu mai vedea riscul, răpunerea vieței,
Uita și neputința, ș-a lui singurătate
În care-l uită cerul, și fără soți și arme,
Ca leul în turbare, cu ochii-n schinteiere,
Se răpezea în răcnet pe răpitor asupra
Și-n luptă disperată, șub brațele-i nervoase,
Sub mîni înfigătoare, sub grei genuchi ca plumbul
Își sugruma păgînul, făcînd a-i sări ochii
Sclipind de-nghețul morții, și printr-un negru sînge
A-și gîlgîi în noduri spurcatul vînăt suflet.

Acest fel gemea țara în doliu cufundată,
Cînd, după mari și grele pericoli de viață,
Turbate persecuții, Mihai la urmă vine
Să-ncingă a sa frunte cu stema domnială.
Suindu-se pe tronul pe care guvernase
Și fratele său Petru, și fratele său Ștefan,
Și tată-său Petrașcul, care, pentru dreptatea
Și blînda-i guvernare, se mai numise încă
Cel Bun și Drept Petrașcul ; pe care guvernase
Și moșul Radul-Patru, numitul și cel Mare,
Străbunul Dan al treilea și Vlad faimosul, Țepeș,
Părintele acestui, și marele-acel Mircea,
Părintele lui Țepeș, și Dan, tatăl lui Mircea,
Și Radu Negru, moșul lui Dan și rásstrăbunul
Lui Mihail al nostru, lui Mihail cel Mare,
Cel fondator domniei și primul domn al țării.
Toți Basarabi d-a rîndul în sus din fiu în tată,
Pînă la căpitanul legiunilor romane
Carii se stabiliră în Țara Macedonă
D-Aurelian augustul, și locul ce s-adapă
De Istru și Morava numiră de atuncea
Basarabița Romei, ca să se știe-n secoli
Că Basarab fu capul acestei colonie.

[. . . . .]

Acum pe România plana al nopții angel
Și ușura-mpilarea și dorurile zilei,
Cînd răpede, mai iute decît clipirea însuși,
Arhangelul s-avîntă de pe Carpați spre Istru
Și-și îndreptează svolul spre vetrele lui Bucur,
În noua rezidință, și iată-l față-n față
Cu angelul dormirii. Se-mbrață, se salută.
C-a ochilor dulci raze ce-aprinde simpatia,
Ca două flacări tineri ce se assorb într-una,
Ca două atribute ce întregesc ideea
În mintea concentrată, se înțeleg în clipă
Și ambii fac un angel mulțit în atribute.
Ca fulger sînt în curte, ating tot ce veghează !
Soldați în sentinelă, în prag adorm custodul,
Străbat la domn în domă, și scapără lucirea
Din candela ce arde, și stau în oratoriu.

Aci viața vieței, simbolul libertății,
Icoana învierii cînd în triumf CUVÎNTUL
Dărapănă sclavia a sufletelor moarte,
Și înnoiește omul spre cugetul cel mare,
Însuși acea icoană lucea d-a sa splendoare
Și reflecta lumina din candela de aur
Ce-și înălța la ceruri o flacără-albăstruie
Ce-o aprinsese prințul cu pietoasa-i mînă.
Eroul, după-o lungă, profundă cugetare,
Își terminase ruga cea după miezul nopții
Și-n jețul său purpuriu, cu fruntea p-a sa mînă,
În planuri salutarii și varii și mărețe
Își ațintase mintea către omnipotință
Și ochii pe icoană, a cării cerești raze
Împrumuta puterea acelui dulce angel
Ce-alină orice cuget și-n aromire sacră
Pe cuvioși adoarme după fierbinte rugă.
Așa adoarme-eroul ; și serafimu-ndată
Desparte de la sine pe fratele său angel,

Ca pe o calitate abstrasă din substanță ;
Îl lasă la solia-i, și singur el, arhangel,
În toată frumusețea-i în umbră se deseamnă.
S-apropie d-eroul, ș-asupra lui întinde
O aripă alină și albă ca lumina ;
Pe splendidele margini de fulguri diafane
Se-ngînă, se mărită acele culori varii
A gloriei cu care își cinge cerul fruntea
Cînd răcoritei sfere anunță abondanța.
Cu ochii săi cerulii înamorat îl vede,
Preveghetor l-ațintă, să nu-l atingă rază,
Să nu-l scoale lumina. Asfel o mumă vine,
S-apropie de leagăn la pruncul său cu sînul
Și cu surîsu-n buze, în pieptu-i cu ardoarea,
Se uită încîntată la fructul tinereței
Ș-al păcii conjugale ; acest fel serafimul
Se uită caritabil, ș-ardintea lui vedere
Vorbește, spune multe în domnul ce visează.
A cerului decrete acum sînt cunoscute
Lui Mihail cel Mare. Arhangelul e-n ceruri,
Și domnul se deșteaptă, drept în picioare sare.
Și caută, ș-ascultă, și n-aude nimica,
Nimic străin nu vede. A candelei lumină
Se nalță și se lasă, și vasul ei cel sacru
Se leagănă ușure p-aureea-i catenă,
Și un profum de viață dintr-însa se exală.
Mihai pasă la ușă și pe custod îl află
Dormind în a sa lance cu capul p-a sa dreaptă.
Se-ntoarnă la icoană. Și mintea-i se lumină,
Îndată-i vine-n cuget ideea învierii
Dezvoaltă, lămurită, acest fel cum la nimeni
Nu mai venise încă. Se cearcă, se-nteroagă
Și alt cu tot se simte. E plin d-o-ncredințare
Necunoscută încă. În inima sa simte
Decretele divine, și brațul ș-a sa minte

Capabile de faptă. Fîntîna cugetării
Înundă de-adevăruri, ființa îi înneacă.
Repaos cere carnea și-n svol îi este mintea.
Cămara nu-l încape, și largii pași detună ;
Străbate, restrăbate întinsa-i încăpere,
Gigantica sa umbră în lungu-i se deseamnă
Și răpede-l urmează, circonferind pereții.
Vulcan în pieptu-i fierbe divina răzbunare,
Cu miile-i vin planuri întru restabilirea
A drepturilor patrii ș-a țărei rentregire,
S-așează să răsufle. Umbroasa-i, lata frunte
În pumnu-i se-ncrețește și-i încovoaie brațul.
Astîmpăr nu e-ntr-însul și-ndată se realță.
Sublim este bărbatul cînd intră în el geniul
Cereștilor voințe și inspirat îl mișcă !
Materia frămîntă în neastîmpăr sacru...
Și-ncinde carne, minte ! E alt Enoh ce svoală
Pe aripa științei, răpit d-a sa credință !
E un profet în planuri, al doilea Elie
Ce pe un car de flacări s-avîntă către ceruri
Să-nveste majestatea c-o frunte radioasă !
Nu poate sta eroul, e drept la orologiu...
E mult pînă la ziuă ! ci poate napoiază !
Și trece la fereastră să caute afară.
O aură ușure îi mîngîie-ncet fruntea
Și părul îi răsfiră și-i răcorește pieptul.
Se reazimă pe brațe și se răpește-n cuget,
Revine iar în sine, și orele-i par secoli
Ce trec, cu toate astea, cu viața dimpreună,
Ce și ea ni se pare ca ziua strecurată.
Trec orele și, iată, cocoșul se aude,
Ce îi strabate-auzul ca ultima cea trombă
Ce cheamă la viață pe trepasați din secoli.
Răcoarea dimineței începe să se simță,
Ș-alboarea nu-ntîrzie, la răsărituri spuntă ;
Se colorează-n urmă și purpura-și destinde

Ridenta auroră, și pier umbrele nopții.
Concerte mii de pasări salută dimineața.
Natura se deșteaptă, și cerul își deschide
Eterne porți de aur, și soarele răsare.

Primarele lui raze, lucirea matinală
Inundă de lumină peloria lui frunte,
Simbol independinței la cugete române.
Pe loc el se îndreaptă, se crede față-n față
Cu însuși provedința, al cării ochi l-ațintă,
Provăzător îi spune că e deschis asupră-i
Și răsărit-a *ziua*. E ora rugăciunei ;
Eroul îngenuche și-nclină a sa frunte.
În rugă totdauna tăcută-i era buza,
Și inima sa numai se exprima fierbinte
Și-și dezvolta simțirea ce limba nu e-n stare
Material să spuie ; iar pietosu-i cuget
Pe aripe de flacări ce-i prumuta credința
Svola pînă la tronul cerescului părinte,
Ca sacru olocaust de umil și drept suflet,
Și se-nturna în sînu-i reîncălzit, fierbinte,
Aducător de pace. Așa-ngenuche-eroul
Ș-ațintă la cer mintea, ce încă ca icoană
Cingea în tot coprinsu-i cea vizie nopturnă,
Și grația divină în toat-a lui ființă
O simte revărsată, și-l face să exclame,
Tinzînd a sale brațe : „O, Doamne al puterii,
Ce-n zile de pericol ai fost a mea scutire !
Și cînd turbat nemicul cerea a mea viață,
Atunci ca prin minune trimis-ai al tău angel
Cînd îmi lucea în ochii-mi securea ucigașă [1]
A omului de sîngiuri, și îmblînziși cruzimea,
Făcînd a-i cădea arma din mîna-i tremurîndă,

[1] Vezi în istorie viața eroului.

Și mă salvași din gheare a fiarelor bipede,
Ca să-mi încrezi la urmă căzutul acest popol
Și varga domnială. Tu, Doamne al minunii,
Al grației ș-al vieței ! binevoiși ș-acuma
A-mi revela arcane decrete, salutarii.
E Domn, Domn, Zeul nostru ! Românilor s-arată ;
Glorificat să fie trei-sîntul al său nume !
Și-n binecuvîntare cerescul său ministru,
Ce-n numele lui vine, o, suflete, mărește-l !"
Era încă-n genuche Mihai, plin de sudoare,
Și lacrăme eroici ștergea de p-a sa față,
Cînd ușa se deschide și intră scutierul...
„Ce știre ?" „Preasfințitul Eftimie..." — „Sosit-a ?"
„Cu ziua dimpreună intră în capitală
Și la metoh așteaptă, solește-a sa venire
A s-arăta la curte." — „Să vie." Scutierul
Se-nclină, tăcut iese a împlini comanda.
„Binevenit să fie al Domnului ministru !
La timp sosi păstorul, și cerul îl trimite.
Ce cauză îl face Tîrgoviștea să lase,
Să vie toată noaptea ? ș-atîta neastîmpăr
A mă vedea îndată ?... Mi-e foarte necesariu
Cu el a mă-nțelege. Păstorul ce veghează
Cînd turma e-n pericol, și prințul ce nu doarme
Cînd îngenuche țara, din ochi își cunosc pasul,
Nici unul nu e iudă... Se cere-aci unire,
Bărbați a te încrede, făcuți a te-nțelege...
Mult poate chiriarhul cu viața cuvioasă...
E legea înainte, și patria, și fiii,
Ș-averea, și viața... Le-a prețuit românul.
Boierul e rea fiară ! el numai se orbește
Și toate și le vinde pe o speranță numai
Cînd are înainte o umbră de domnie.
Ci om e și boierul, și omul e amestic
De angel și de demon... Avem și partea bună,

Iar partea infernală e rea cînd e-n putere...
A împilat-o turcul... Să nu pierdem speranța."

Așa cugeta prințul și cuvînta cu sine,
Cînd intră chiriarhul Eftimie, zelosul.
În Domnul îl salută și-l binecuvintează.
Eroul se înclină cerîndu-i umil dreapta
C-o demnă curtezie, ce-nnobilă mărimea ;
Îl pune jos să șază și caută în ochii-i,
Și recunoaște-ntr-înșii aceeași exprimare
Arcană și divină a visului de noaptea
Ce aprinsese-ntr-însul acea mînie sacră
Și regeneratoare. — Tu, muză, spune-acuma
Ce vorbe-au între sine păstorii și cu prinții
Cînd își cunosc solia și păsurile țărei,
Cînd au ca să reforme și inima, și mintea
Popoarelor căzute, cînd răul predomină
Pe mic și peste mare, și toți s-abat din calea
Prescrisă omenirii, și nu e pîn' la unul ;
Cînd au de a se teme de jugul din afară,
De intrigi intestine, și cînd conspiră iadul
Asupra învierii a omenirii stinse
În moartea cea morală. Tu spune, sau tu fă-ne
A devina propusul și planul și vorbirea
A doi români ce singuri erau meniți de Domnul
A realța poporul ș-a da viitorimii
Exemplu de mari fapte și cuget necesariu,
Să știe că românul nu moare, și-l așteaptă
O soarte radioasă, serbată-n preursirea
Divinelor decrete. Tu, muză, fă-ne iară
Să știm că viu e Domnul și e *progres* în sine,
Și-i așteptăm venirea, ce popolii realță.
Tu spune toate, zee ! Creștină libertate !

Căci pînă la noi fama nu ne-a adus nimica
Din cîte se vorbiră în doma domnială
Cu Dumnezeu de față.

CÎNTUL II

Treizeci de zile-asemeni mai răsăriră încă
Pe trista Românie, și soarele asemeni
D-atîtea ori trecuse peste aceleași scene
De cereri fără margini, de pradă, violații,
D-ucideri fără teamă, de țipete, de sînge.
De cînd în cînd păstorul se arăta la curte
Și se-nchidea cu duca în lungă conferință.
Boierii între sine avea adunări dese
Și chiriarhu-adesea era cu ei de față.
În cele după urmă, nu înnoptase bine,
Și adunare mare era la banul Manta.
Era închisă poarta ș-un ferentar sta-n pîndă.
În curtea spațioasă se tot auzea giruri
De cai și clunțul zornet zăbalelor spumate
Ș-acea scuturătură ce duduie ca tunet,
Și baterea copitei, spărgînd în neastîmpăr
Gunoiul bătăturei cu iarba încolțită,
Și ninchezatul ager.
Feciorii primbla încă chingați, înșelați caii
Pînă să-i dea la iesle sub tinsele umbrare.

În case-era-ntunerec ; în sus, în capul scărei,
O surdă licurire din îngînată lampă
Își revărsa lumina în lunga intrătură
Și arăta vederii bătrîni, gălbui pereții.
La ușa de intrare a salei de ospețe
Sta un fecior din casă cu mîna sa pe cheie.
În fund, în fundul salei, un pat cît ținea latul ;

O scoarţă purpurie în late vergi florate,
Ţesută de băneasa, sta-ntinsă în tot lungul,
Şi atîrna la vale stufoşi şi mîndri ciucuri ;
Şi laviţi prelungite în dreapta şi în stînga
Roşea într-o dimie întinsă-n ţinte albe,
Ţesută iar în casă. O tavolă rătundă
Şi mare sta la mijloc, c-o stofă belicoasă,
Cu grei de argint ciucuri ; o cruce sta pe dînsa,
Cu tot, de tot de aur ; o carte fericată
În smalt şi nestimate, şi luminări trichellii,
O vargă pastorală şi sacrele vestminte,
Pontificala mitră lucea naintea crucii.
În cap, în faţa uşei, un jeţ de nuc prea neted
Şi vechi din alte zile, cu perna, rezemîntul
De catifea verzuie, cu ţinte pe el galbeni
Ş-auree-n jos funde. La răsărit, icoane
De la străbuni lăsate, ş-o candelă măreaţă
Ardea întru tăcere. În sus, dasupra uşei,
Însemnele băniei în arme-nchipuite,
Cu lănci între stindarde, în giurul unei perne,
Cu un toiag pe dînsa ş-o neagră gugiumană
C-o penişoară albă ; şi două steaguri drepte
Drapa băneasca uşă. În partea cea din stînga
Era două coloane masive, de stil moric.
Din una pîn' la alta, o vargă de fier groasă
Ş-o draperie deasă de dînsa suspendată,
Cu ciucuri şi cu funde, ţinea uşor intrarea
Cea largă, spaţioasă, formată-ntre coloane.
Un alt fecior din casă, nepot de sor' lui Manta,
Aci lîngă cortină întroducea pe oaspeţi
În stanţa afundată, trecînd prin întrătura
Ce deschidea cortina. Aci sta banul Udrea,
Bătrînul banul Manta şi banul al Craiovei,
Mihalcea belicosul, şi vornicul Dumitru,
Şi Mircea cel hotarnic, Mirică logofătul,
Isar şi Teodose, mintoşi logofeţi ambii,

Vistierii Dan şi Pană, spătarul Vintilică,
Spătarul Văcărescul şi aga Vitejescul,
Şi aga Luca-Lungul, şi Radul Bărcănescul,
Tustrei fraţii Buzeştii, Calofirescul Radul,
Şi capul lor, păstorul Eftimie zelosul.

Era-nvestiţi cu toţii ca-n zile de paradă :
Îmbrăcătura strîmtă, îngust găitănată,
Intra în cizme galbeni ce zornăia în pinteni.
Pieptare pe corp strînse în găitane late,
La căpătîi cu nasturi ; pe umeri chepenege
În copce d-argint prinse, cu fir de tot cusute,
Pe margini cu hîrşie, lovea-ntr-o parte coapsa.
D-o bellică cintură ce coprindea mijlocul
Într-o curea cu ţinte, cu zale aurite,
O sabie-appendută suna-n toată mişcarea.
De gît decora pieptul colana cea de aur,
Cea rămăşiţ-antică de cavalerii Romei.
Pe spalle cădea plete din mica gugiumană
Şi pusă la o parte, cu fundul lăsat roşu.
Iar banii-avea pe umeri, în loc de chepenege,
Un lung şi splendid conteş ; la mijloc cingătoarea
Mai lată de mătase, cu două mari, rotunde,
Masive, d-aur copce, ş-o pană-n gugiumană.
Iar chiriarhu-n straie de lînă umilită,
Ş-o glugă monahală acoperea cărunte
Şi cuvioase plete, căci pîn-atuncea încă
Gîmfarea bizantină nu corupsese clerul.
„Rău se-ncuibă păgînul în ţară, badeo Udreo ! —
Suspină vechiul Manta ; mult s-au stricat boierii !
Ce moliciune mare e-n dumneavoastr-ăi tineri !
Pe-cînd eram ea june ş-aleserăm cu toţii
Din Afumaţi pe Radul, cînd paşa din Nicopol
Venea ca bei al ţărei, cinci bătălii tot una
Avurăm cu păgînii şi-nfrînserăm trufia

Spurcatului Mehmet-bei. Ce foc era pe țară !
Cadiu în tot orașul ! Turcime în tot satul !
Junghieri și pradă mare ! Era turbați păgînii.
Junimea boierească p-atuncea avea sînge ;
Cu mic, cu mare, țara era în arme toată
Și mi-ți făcea pe turcul să ne respecte dreptul.
Turcii d-acum sînt loaze, borfași, suferiți trîntori.
Cîți cugetați să fie cu toții-n toată țara ?"
„Sînt mulți, ucigă-i crucea ! — răspunse Dan vistierul ;
Vro trei mii rămășițe de la domnii trecute
Ce-n voie de nevoie, prin oarba nepăsare
Și moalea cîrmuire, rămaseră în țară
Ca negustori, să zicem, și-n faptă ca locuste.
Pe lîngă ei veniră pungași cu punga seacă,
Acei ce-mprumutară pe hoțul de Lisandru
Să-și cumpere o țară ca să o poată vinde ;
Și spre-a-și lua iar banii, luară în arendă
Veniturile țărei cu oameni dimpreună.
Și datoria-aceea e rea, mare cangrenă,
Din zi în zi tot crește, se tot mulțesc datornici ;
Se-nfipseră în țară ca lipitori mîrșave
Ce nu le mai smulgi altfel fără să rumpi și carnea."
„Le dai un praf de sare d-a neagră ca și ele,
Și-apoi le vezi cum varsă, stîrcindu-se, ăl sînge".
Prorupse Rad' Buzescul c-un eroism sarcastic,
Și rîseră boierii c-un rîs de răzbunare
Ce-anunția mari fapte.
„Pe lîngă-aceste fiare, alți vro trei mii ne-aduse
Tot ciuma de Lisandru, să-i fie, biet, spre pază,
Să stoarcă cu ei țara și să domnească-n pace, —
Urmă tot Dan vistierul, — căci el le da simbria."
„Despotul în putere nu e fatal atîta
Ca deșirata iazmă de un tiran molatic, —
Prorupse chiriarhul sorbit în ascultare.

Cea temere vulpeană, cea remușcare cruntă,
Nencrederea în toate și frica și de umbră
Îl fac uimit s-alerge la simbriași venetici
Și-n mînă le dă viața cu țara dimpreună.
În dreptul lor acuma ei ca p-a lor avere
În lung și-n lat o pradă !" „Unde mai pui acuma, —
Urmă iar vistierul, p-aceștia din urmă,
Mării-sale gvardii, ce din Constantinopol
L-aduseră în țară și nu mai vor să fugă ?
Spahiii se-ndulciră la mierea și la untul
Ce cură copioase ca-n raiul ce visează
Păgîna spurcăciune ! Mult le plăcu viața
Trîndavă, vagabondă și mult le veni bine
Cu traiul cel ușure al celor dinainte
Pungași, ș-adică gvardii ce mi-i aflară-n țară."
„Noi nu știm ce le place, — adăogi bătrînul, —
Nici cum le vine bine. Noi întrebăm acuma :
Stau ei după tractate ? Avem vro legătură ?
Se află vreun ordin al Porții spre aceasta,
Ca-n timpii lui Mehmet-bei ce aducea firmanul ?
Ca, daca coconașii nu știu cu arma-n mînă
Să-și apere moșia și să-și păstreze dreptul
Ce bunii lor, bătrînii, știură, cu-al lor sînge,
Să-l lase-n moștenire pe mari, sînte temeie,
Încai să afle lumea că ne-am supus de frică.
E vrun firman al Porții ce nu va să cunoască
Tractatele-n ființă, și noi, biet, nu cunoaștem
Nici cum se ține pala, nici cum se-mpumnă lancea,
Și d-aia turcul astăzi se joacă cum îi vine
Cu casca dorobanță, cu conciul femeiuței ?
Aceasta voi să aflu, să ne luăm de una."
Atuncea logofătul, mintosul Teodose :
„O, unchiule, — răspunse, — se știe că vrun ordin
Nu este de la Poartă a ne călca tractate,
A ține turcii-n țară și a-i lăsa să-și facă
Geamii și locuințe, să stoarcă pe creștinul,

Să ne batjocorească și legea, și credința,
Să-și facă jucărie cu viața noastră însuși.
De față vreun ordin e drept că nu se vede;
Vedeți însă c-aicea e marghiolie mare,
Că e hiclean păgînul și nu știe de lege.
Încetul cu încetul, se-ntinde mereu turcul,
Și noi astăzi de voie, iar mîine de nevoie,
Și mai tîrziu de frică, să-i dăm ca de la sine,
Știi, una cîte una, pînă s-or face toate.
Prin colonii urzite, d-o parte crescînd turcul,
De alta stînd românul, îți ia astăzi copila,
Mîine-ți ucide tata, îți spînzură flăcăul
De ce să aibă suflet să-și apere surora
Ș-o mumă disperată; copilul ți-l turcește,
Pe desfrînat ți-l face beșleagă, să momească
Pe alții ca și dînsul, pînă cînd, iată, țara —
Curat țară turcească. Impuneri d-alde astea
Nescrise și piezișe cu mult sînt mai fatale
Decît cele d-a dreptul, pînă cînd mai e sînge
De românel prin vine și vrun boier ca Manta
Ș-o biată spadă-n mînă, că știi unde te afli,
Și or mori ca românul, or mi-ți înveți pe turcul
Să-ți recunoască brațul, d-a dreptul răpezindu-l
În sînul unei hurii." Se bucura bătrînii
La vorbele frumoase ce deștepta curagiul
În inimele june. Cît el de nalt se scoală
Buzescul cel mai mare, ce nu prea vorbea multe,
Și-și spune al său cuget: „Ce ordin or neordin?
Vedem cum merge treaba... De ici se îndreptează,
Și colo e-ajutorul." Și sună țeapăn pala,
Nălțînd la ceruri brațul, fierbînd de răzbunare.
„Sînt semne bune! bravo!" strigă banul
Mihalcea.
„Și binecuvîntate să-ți fie ale vorbe",
Adăogi păstorul, ștergînd lacrăme calde.

„Nu s-au pierdut românii! — strigă și banul
Udrea —
Ci stați, să știm ce facem. Noi ne sculăm cu arme,
Și țara e puțină, de tot dărăpănată.
N-ar fi de cuviință întîi să ne-nțelegem
Sau cu vecinii noștri, sau c-o putere mare,
Să cerem ajutoare?" „Ce ajutor, nea Udreo?! —
Precurmă logofătul Isar cu carte multă; —
Nu este la loc vorba: pesemne d-alianță
Ai vrut s-aduci cuvîntul; căci fratele moldavul
Și dincoaci transilvanul e într-aceeași stare,
Și toți avem nevoie să ne întindem mîna
În strînsă legătură și unul pentru altul
Să sară spre-ntărire. Iar serbul și bulgarul,
De-și simte scăpătarea și jugul, scoață arma
Și cauză comună cu noi vie să facă.
Așa înțeleg lucrul. Iar daca mergi cu mintea
La neamț, sau leah, sau ungur, să cerem ajutoare,
La astfel de-mprumute e camăta prea mare,
Și lipsa d-ajutoare ce nu le mai poți duce!
Nu vă-ncurcați cu șoangheri și cu puteri de astea,
Că unii ca aceștia or să ne puie capul
În numele credinței. D-o fi să scăpăm astăzi
Ca să cădem iar mîine, schimbînd mereu la juguri,
Sau să întindem mîna, cerșind cînd ici, cînd colo
Scutire și *protecții*, mai bine, frați, cu turcul,
Mai bine jugul aspru; devie toată țara
Un pașalîc în formă: căci tot mai ai d-a crede
Că poți scăpa odată. Despotul d-altă lege,
Ce nu prea știe multe, încai te-nvață minte
Să poți fi om odată. Să știți că turcul scade,
Căci legea îi e oarbă; ș-atunci creștinul neted
Își ia cele pierdute. Eu, zău, rîvnesc la grecul,
C-acum e pus prea bine și a scăpat de smorfuri,
De titluri bizantine, și nu-i rămase alta
Decît căzute templuri ș-aducerea-aminte

De gloria străbună, servată într-o limbă
Curată și divină ; și suveniri c-acestea
Reîntregesc popoare. Să știți că ei odată
Or să mugească asfel cum să-i auză lumea
Și pe temeiuri bune-și vor reîntări ființa."
Se scoală după-acesta Calofirescul Radu
Și zice mai d-a dreptul : „Boieri, cu alte vorbe
Îmi place mie pala ce-n ambele părți taie
Și luce pe dasupra popoarelor corupte,
Și capul ce se nalță mai sus de apa dreaptă
Mi ți-l retează iute, să vie la măsură.
E bună, zău, măsura, și-n noi capete multe
Le văz cam țuțuiate". „E bună vorba, tize ! —
Adăogi și Radul Buzescul din Craiova ;
S-a îngîmfat boierul, s-a sfemeiat cu totul ;
S-a dus acea virtute de suflete române,
Ce îi părea batjocuri oricare alte titluri
Ce ies din rînduiala anticelor costume.
Mărimea cea română a fost numai în nume,
Ce-și face omul singur, și-n titluri ce posede
Pe-ntreagă demnitate și numai pe persoana-i.
Acum îl vezi c-aleargă după *grăfii* străine,
Să-și împletească coada cu bendă baronală
Și cruci să mi-și atîrne p-un piept făr' de vîrtute,
Să iasă de vînzare ca marfa necătată.
Boier e meserie de apărarea țărei,
Iar nu nobilitate ; căci nobil tot românul
A fost întotdauna, ca cetățean de Roma.
Zău, legiuni atîtea ce stinseră dăcimea
Nu mi-au venit p-aicea a domina tărîmul
Sacrat cu a lor sînge, ca să-și repuie-n urmă
Romanele lor drepturi. De cînd pierdu românul
Orgoliul de sine ș-uită a sa mărime
Și începu să lingă străină nobilare,
D-atunci prevăz că țara e p-a pierzării cale,

Nu scapă pînă-n urmă de soarta ce-o așteaptă
Și vine drept la vorba cu multă cumpănire
Ce zise logofătul. Protecții d-alde astea
La nepoțeii noștri or să le dea prin piele.
Departe d-aste locuri relații d-ajutoare !
Și eu prefer mai bine o pală ce te-nfrînă
Decît veninul dulce din cupă poleită
Ce-mbată și desfrînă ș-omoară de tot statul."
„O, fiilor, să fie cu dumneavoastră Domnul ! —
Mai zise chiriarhul aprins de un dor mare.
Ce bună vă e vorba și mintea bărbătească !
De ce nu am putere să fac să cugeteze
Pe toți boierii asfel ! căci toate le-ați zis bine.
E mare tirania cînd, chiară și sinceră,
Se dă d-a drept pe față și, nepărtinitoare,
N-alege mic sau mare, egali pe toți îi face
C-a cerului dreptate. În ea se-nvîrtoșează
Și braț, și piept spre luptă, și suflet se-mbărbată
Spre marea suferință a crudelor martire
Și-ntreaga scuturare a jugului tiranic.
Ea-ți ia viaț', avere și însuși libertatea,
Îți luptă legea-n față, te sforță să o lepezi,
Te cheamă la martiriu să întrevezi stîlparea.
Se santifică omul în asprele catene,
Sînt frați în fiare sclavii, se întăresc în Domnul.
Se petrifică brațul la bandele metalici,
Și cînd într-însul bate oțelul tiraniei,
Răscapără schinteia divin-a libertății,
Și-ncinde inimi, suflet, erou devine sclavul.
E rea acea vulpeană, ascunsă despoție
Ce-n planuri șovăite, c-o mînă lungă, lungă,
Sub mască de credință confrate se preface
Și-ți sapă din temeie străbunul edifițiu.
Spoindu-l pe dasupra să crezi că îți va bine.
Nu-ți ia a tale drepturi, te face-a i le cede
Corupt, de bunăvoie ; însuflă-mperecherea,

Discordia din casă, dezbărbătează suflet,
Dezmădulează corpul, îţi naltă de modele
Fiinţe sfemeiate, îţi face şi-ţi desface
Fondamentala lege, te face să rupi singur
Străbune legăminte, îţi pîngăreşte *limba*
Şi datini şi costume ; şi te orbeşte-atîta,
Să-ţi placă pîngărite şi să-ţi conservi, ca naiba,
Drept coarne infamia, să crezi că eşti şi mare
Cînd, înger al sclaviei şi tîrîtor ca dînsa
Şi tont, fără simţire, devii singur unealtă
A-ţi amăgi un frate, făcîndu-ţi-l complice
La-ntreaga subjugare, la moartea generală
Ş-a numelui cel mare...
Jug cesta se numeşte şi faptă a Satanei ;
Iar ceealaltă este o stare primitivă,
Cel mult sălbăticie ; e omenirea pruncă
Ce are şi viaţă, şi viitor nainte.
Sălbaticul, barbarul e omul neştiinţei ;
Şi daca te subjugă, cu numărul te-mpilă
Şi peste corp domină, iar nu şi-ntr-al tău suflet.
Barbarul nu străbate în Roma şi Bizanţiu
Decît peste corupţii ; vandalul, turcu-apare
Ca angel de urgie dreptăţii cei din ceruri,
Cînd omul uită legea ; e foc de lămurire
Ce inima prepară să simţă libertatea
Şi preţul ei cel mare.
E rău la soare-apune, că trage-a întunerec,
După apus te-aşteaptă că vine miezul nopţii ;
D-acolo iezuiţii prepară tirania,
D-acolo fiare-eterne ş-al sufletelor jug.
Tiranii din Europa or să ne puie capul.
Anticrist n-a să fie păgîn de altă lege,
Creştin va fi, spurcatul ! ca-n numele credinţei
Altarul să profane şi legea să o surpe
Cu chiar numele legii...
E rău a fi cu turcul ; ci iazmă e creştinul

Ce îţi declamă legea ca să te tragă-n cursă :
Cordele de mătase uşor încolăcite
Ce te sugrumă-ndată cît vrei să scapi din ele ;
Eşti prins şi te înghite ; ţi-e şters din cartea vieţei
Şi însuşi al tău nume. O, fii ! cuvîntul este
A scutura jos jugul ş-a nu-l schimba cu altul
Mai greu şi mai durabil. Ia să venim la capăt,
La scopul ce ne-adună : ce facem noi cu turcul ?"
„Rezbel şi răzbunare !" strigară toţi dodată.
„Dar cine ne e capul ? — întreabă
Bărcănescul, —
Cu cine-avem d-a face ? cu turcul şi cu vodă,
Sau numai cu păgînul ? Cum am putea străbate
A fi-nţeleşi cu domnul ş-al trage-n partea noastră ?
Să n-avem două lupte, căci certele civile
Desfiinţează naţii ; de ele tot românul
Să-şi facă sînta cruce, şi cît poate să fugă."
„Prea bine zici, cumnate — urmă vornicul
Mitrea.
Aici e mult de cuget de unde să începem.
Cînd te încurci cu domnii, deschide-ţi întîi ochii
Şi-i pipăie la vînă. Cunoaştem noi lui vodă
Şi inimă, şi cuget pe toată-ndoitura ?"
Răspunse-atunci bătrînul, păţitul banul
Manta :
„Copii, vodă nu este străin, îl ştim cu toţii ;
El e Mihai spătarul, e banul al Craiovei ;
El a ţinut cu ţara puindu-şi în joc capul,
Cînd vrea ca să-l ucidă spurcatul d-Alexandru.
Nu crez să asurzească acum la vocea ţărei."
„Dar, unchiule,-l cunoaştem, — urmă Isar
mintosul.
Îl ştim de pe atuncea cînd ne mîncam amarul
Cu dînsul dimpreună. Dar astăzi... deh ! domneşte ;
Şi ştii că-n timpii noştri domnia n-o ia nimeni
Cu degetul în gură : ce legăture-ascunse

Și ce de mai promiteri pînă s-ajungă vodă !
Domnia azi d-afară se cumpără și vinde,
Alegerea e formă sau intrigi, violare.
Domnia e arendă pe care îți dai suflet
Și-n care arendașul e una cu *pristavul*
Ce-a mijlocit vînzarea... E bun, biet, tot românul,
Ci intră dracu-ntr-însul cum s-a văzut călare
Cu buzduganu-n mînă..."
„Noi să-ncercăm, nepoate", răspunse banul Manta
Cu aer de om sigur.
„Ce facem astă-seară? — prorupseră Buzeștii, —
Se pune jurămîntul ?"
„O, fii, vream mai nainte un soț nou a propune",
Răspunse chiriarhul.
„Tătuță ! Sîntem siguri, — urmă greu banul Udrea, —
Că noul nostru frate e om de omenie,
Român să pui credință, cînd ni-l propune-o dată
Păstorul nostru însuși."
„Cu toții sîntem siguri ; dar cine-e ? Cum îl cheamă ?"
Strigară iar cu toții.
Atuncea chiriarhul cătă la banul Manta
Și îi făcu cu capul să nu mai piarză timpul.
Se scoală banul Manta și trece-n sala mare ;
La ușa cea din dreapta respectuos s-arrestă
Și-ncet de trei ori bate. Dinîntru îl întreabă :
„Sînt toți ?" „Toți !" îi răspunde... și ușa se deschide.
Îndată, drept și sigur, un mare om propașă
Și răpede-și aruncă ochire acvilee
Și pasă drept la jețul ce sta naintea crucii.
Un stat înalt și nobil, un port de majestate,

O frunte mare, scoasă, ce cugetă departe,
Schinteietori ochi ageri, sprîncene ebenine,
Un nas roman, o buză pacefică, ridentă,
O barbă marțială, un piept ce sparge soarta
C-o tare pațiență și brațe musculoase.
Tunică cîrmîzie de catifea deschisă
Cu ghinde, frunzi de aur la piept și-n giur pe poale,
Cădea p-o-mbrăcătură colana strîmt pe pulpe;
Pe care coturni bellici roșea pîn' la genuche
Cu pinteni d-argint ageri. O copcă schinteindă
În suma de brillante strîngea a lui cintură
Ce talia pronunță. De dînsa-n partea dreaptă
O pală strălucente sub mînă tare-appînde,
E și-mpumnat mînerul. Mijloc și late spete
Și umeri se deseamnă sub mantă purpurie
Și largă și ușure, în copci ca două stele
Cavalerește prinsă. De gît decora pieptul
Colana cea de aur. O pelerină neagră
De samuree piele cădea rotund pe mijloc.
Un coif avea în dreapta, în loc de gugiumană,
Drept bellică emblemă ; nencinsă-i era fruntea,
Și capul drept și liber ; descoperite plete
Cădea pe pelerină, ca dînsa negre, lucii,
Eroic onduloase.
O cugetare scurtă umbri crețindu-i fruntea ;
Ș-apoi, decis cu totul, ațintă pe ban Manta
„Să vie, badeo Manta !" Și banu-ndată pasă
În stanțele din stînga, și-ndată iară iese
Cu chiriarhu-n sală. Acesta se înclină
Și sacrele vestminte cu pietate-nveste,
Plecat pe cap își pune pontificala mitră
Și-n dreapta își ia cîrja.
Iar trece banul Manta în stanța adunării,
Și-n treacăt ceva spune feciorului din casă.
Intrînd : „Boieri ! — le zice, — păstorul în vestminte

La jurămînt ne cheamă ; și noul soț așteaptă
Unire să conjure."
Cu toții trec în stanța intrării și vecină
Cu sala solemnelă. Ban Manta face semnul,
Feciorul trage coarda, cortina se deschide...
Boierii împreună văd toți pe însuși vodă !
Toți răpede pun mîna și-mpumnă strîns mînerul !
Dodată-ndoit cuget ca fulger îi străbate :
Și trădămîntul negru, ș-a planului plinire.
Ardea făclii sacrate, splendoarea era mare ;
Uimiți erau boierii la umbră de lumină.
„Încoa, boieri ! — le zice asigurat eroul, —
Cu voi aveți un frate ce stă naintea crucii,
Simbol creștin de chinuri, de moarte, de martiriu
La care el se-nchină spre mîntuirea țărei.
Curagiul ce vă-nsuflă, ardoarea generoasă
Și piepturi credincioase și brațele române
Îmi sînt prea necesarii la multa mea voință
Și fapta ce-ntreprindem... Veniți: eu sînt al vostru,
Și voi a mele scuturi. Pe sîntul evangeliu
Eu vă anunț de bine : o soartă ne așteaptă
Ș-o glorie comună. Veniți, c-a mea chemare
Vă adună aicea."
„Dar, fiilor, — prorupse Eftimie zelosul, —
Prepusuri la o parte ! e mare domnul țărei :
Această adunare ș-unire într-un cuget
Nu este a mea faptă, e planul său ce însuși
L-a conceput în Domnul ; el însuși mă trimise
Și-mi dete-nsărcinarea să vă cunosc vîrtutea
Și dorul pentru țară."

Tu, muză, spune-mi svolul, entuziasmul mare
Și focul ce s-aprinse în inime române,
Ce rechema acuma senaturele Romei,
Ce se lupta cu soarta și-ntemeia mărimea
Împărătesei lumii. Răpiți era boierii

În marea bucurie : li se părea-nceputul
La fericitul termin. A lor minte străbate
Pe aripe de flacări în glorioasa cale
Ce duca le deschide. Vin toți în giurul mesei ;
Ban Manta-aduce steagul cu acvila romană,
Cruceată-mpărătească, cu Constantin augustul
Ce-ardică-n triumf crucea cu mamă-sa Elena :
Semn mare că triumfă cel închinat la moarte.
Cu tarea-i mînă stîngă eroul scoate brandul
Ce fulgeră-n tot latul și punta o depune
Pe masă spre-nchinare. Ia steagu-n mîna dreaptă.
Trag săbii toți boierii, și șuieră oțelul,
Și punta se depune respectuos pe masă,
Onoare de osteni.
Ce semăna eroul, o, muză sinaită
Ce-ncorporași într-una poporul Israel,
Dînd nației un nume, un suflet ș-o viață ?
Ființă muritoare pe Mihail-arhangel
Nu l-a văzut vrodată cu sabia de flacări
În mijlocul de angeli cînd jură-n cer credință
Și curăță-empireul de impiile *duhuri*.
Imaginați acuma pe Mihail al nostru,
Cu gladiul în mînă între române piepturi,
Că jură răzbunare și curățirea țărei
De crimele păgîne, și veți putea-nțelege
Cereasca curățire, pe cît poate icoana
Material aduce ideea spirtuală.
Păstorul ia în mînă făclie arzătoare,
Și-ntr-însul intră spirtul cel dătător de viață
Popoarelor căzute.

[1844]

EPITIMV LA O FEMEIE COCHETĂ

Aici zace Zamfirica, ce-n viața sa a stat
O minune-n frumusețe, un fenice-ntre femei ;
Și precum ea plăcu lumii, precum lumea a-ncîntat,
Tot așa și lumea-ntreagă i-a plăcut și dumneaei.

[1846]

ÎN AȘTEPTAREA LUI 1848

PREZIUA

PSALM

Strigarea-mi ajungă pînă la tine
Și-exauzi-mi, Doamne, ruga fierbinte !
Amar mi-e plînsul ; nu-ți întoarce fața,
Auzi-mi chemarea-n ziua durerii
Ș-al înfrîntei inimi astupat gemăt.

Răpede m-ajută și mă susține,
Căci zilele-mi, iată, pier ca și fumul,
Ca lemnele în foc oasele-mi secară,
Pălitu-m-am și m-am uscat ca iarba,
Aridă inima îmi e ca piatra ;
De suspin, de gemăt mi-a rămas carnea
Pe oase uscată ; mi-am uitat pîinea
Cum se mai mănîncă. Deșert mi-e sînul....

Ca pelecanul mi-am sfîșiat pieptul,
M-am asemănat corbului de noaptea
Și tutulor altor cobe nopturne ;
Întru veghere nopțile trecut-am
Și m-asemănai pasării veghinde
Ce stă nemișcată dasupra casei.

Toată ziua mă culma de ultrage
Inemicii ; şi cei ce-odinioară
Mă lăuda jură acum asupră-mi.
Avut-am cenuşă în loc de mîncare
Şi-n lacrămi mi-amestecai băutura
Numai la vederea mîniei tale

Şi la înalta şi dreapta-ţi urgie.
Înălţatu-m-am şi m-ai surpat, Doamne,
Ca umbra trecură zilele mele,
Şi eu ca iarba mă uscai, ca paiul.

Trecător sînt şi m-am consumat, Doamne,
M-am topit ca ceara ş-am ars în zelul
Să-ţi înalţ templu. Focul mi se stinge...
Tu însă, eterne, eşti nemutabil,
Ş-a ta memorie în seculi trece,
Din generaţiune la-alta pasă.

Tu-n pietate vei ardica braţul
Şi-n pietate pe român salva-vei,
Căci ora salutei, ora venit-a.
E d-ajuns ; plîng servii tăi, plîng lumina,
Gem altarele, plîng d-a lor ruină.
Sunat-a ora, şi acum se vor teme
Ginţile toate de naltul tău nume,
Şi d-a ta glorie trema-vor regii.
Din cenuşa-i sălta-va România,
Înnoi-se-vor ale ei juneţe
Ca ale acvilei ; şi-n vestmînt candid
Ca o mireasă va ieşi nainte-ţi ;
Splendida ei, sacră candelă d-aur,
În oliu limpede, oliu de pace,
Vărsa-va lumina ce dă viaţă
Şi va încinge virginala-i frunte
Cu-aureola ce geniul poartă.

Tu, Doamne, singur, fiinţă supremă,
Vei rentregi această Sion nouă.
Arăta-te-vei în gloria toată
În rentregita Românie bellă ;
Pruncii-n a ta cale nălţa-vor imne,
Văduva, orfanul afla-vor scutire
Şi împilaţii alţa-vor capul ;
La locul propriu se vor pune toate
Şi capacitatea la a ta dreaptă.
Auzi tu, generaţie fiitoare ?
Pentru tine se scriu acestea.

[1847]

SÎNTA CETATE
(Terţa rima)

Crist-popolul, lumina şi puterea,
Errînd, sudînd, străin într-ale sale,
Producînd singur viaţa şi averea,
Nici selbă-aflînd, nici munte, nici vale
Unde-or căminul, or capul a pune
(Lungă laboare ! foarte lungă cale !),
Străbate lumea, lumea să radune,
Seculi şi famea suferĕ şi gerul,
Derîderi şi bătăi, de spini cunune,
Crucea, roata, focul, plumbul şi fierul,
Sclavie, glebă, clacă şi uzură ;
Custodul punge, punge cavalerul,
Cazacul punge, flagelă şi fură ;
Magnat, idalg, ciocoi despoaie, bate ;
Pontefice, instructor minte, jură.
Crist-popolul suspină şi străbate
Şi seculi, şi tărîmuri, tot pămîntul,
Asudă, geme, sufere păcate,
Iartă, le şterge ; seamănă cuvîntul :
Cînd prunc orfan, plîngînd, mendicînd viaţă,
Cînd moribond ce n-are nici mormîntul,
Cînd june discolor cu moartea-n faţă,
Fără mîine şi azi, şi fără lumină,
Iarnă şi vară,-n seară, dimineaţă ;

Or ca om, or sub forma sa divină,
Tot proletar la cîmp şi la cetate,
De la altar şi pînă la salină,
Cu-acelaşi dor, cu-aceeaşi greutate.
Schimbe-se timpii, fie domn cezarul,
Patriciu sau baron, prinţ sau abate,
Forţă or lege, Brama, papa or ţarul,
El nu se schimbă, aceeaşi laborare,
Tot proletar, tot puns, tot bînd amarul.

După seculi de sînge, lăcrămare,
După varii şi multele turmente,
În toţi membrii, în corpul său cel mare,
Uns împărat de ambe testamente,
Verb-suveran în fine se proclamă,
Jude-ndolat de lacrămi şi lamente,
Mîntuitor ce morţi la viaţă cheamă,
Ce surzii face surzi să nu mai fie,
Ce repentirea răilor recheamă
Şi-n care orbii văd lumină vie,
Ce paraliticii împle de vigoare
Şi lumii-aduce pace, bucurie.
Fulger îi e faţa, vocea tunătoare ;
Pe tron sovranul judică pămîntul
Cu dreptate, putere şi splendoare ;
Lumină ş-adevăr îi e vestmîntul.
Tremură regii, stirpea păcătoasă ;
Cad porţi d-aramă, rupt e jurămîntul !
Verde se naltă valea lăcrămoasă ;
Apocaliptica, Sînta Cetate
A lumii nouă splende radioasă
De speranţă, d-amor, de libertate ;
Încinge muri nenvinşi de adamante,
Se coroană de turre nestimate,
Naltă coloane de porfir gigante,
Pur ca cristalul aurul străluce,

Rubin, safir, smerald, iacint, brillante
    Țin unghiuri, fundament ce le produce.
Rîul vieței curge de lumină,
Minților sănătate dă și-aduce.
    S-adumbră ridente-eterna grădină
D-arburi fructidori, d-arte, de științe,
Lin și armonic aure suspină,
    Sacrele voi inspiră și dorințe ;
Flori amarante cîmpurile-nsmaltă.
Nalte-afecțiuni, sperări și credințe
    Candide cresc și vergini se dezvoaltă,
Assorb viață,-amor la verbul-soare.
Asta-e cetatea ideală, naltă,
    Aci justiția este domnitoare,
Aci frăția e realizată,
Aci virtutea-e putere, valoare
    Ș-orice nevoie este ușurată.
Unul pentru toți, toți iar pentru unul :
Liberă voie, soartă nivilată,
    Verul, frumosul, marele și bunul,
Eternă pace, viața socială,
Propriul sacru, rizolvat comunul.
    Cetate ! rezidență-imperială
Mirelui-popol, d-angeli custodită,
Tindă cereascâ și universală !
    Profeții te-au visat trei-fericită,
Crist ți-a pus însuși piatra angulară,
Evangelistul te-a văzut urzită,
    Ție martirii sîngele-și vărsară,
Drepții,-nțelepții, verii cristianii
Spre-a ta înălțare mult ei laborară ;
    Gali, angli, italieni, poloni, germanii,
Maghiari, români, de popoli milioane
Jos au surpat și idoli, și tiranii,
    Au spulberat tiare și coroane ;

Cu-al lor sînge ți-au frămîntat cimentul
Și-ți înălțară primele coloane.
    Candid, august, frumos ți-e pavimentul !
Văzut-am splendoarea-ți. Frînt e păcatul ;
În drept mirele vine cu testamentul.
    Deschide-ți porțile : intră Împăratul.

[1856]

LA SCHILLER

*„Între ai tăi ai fost, o, Schiller
și ai tăi nu te-au cunoscut"*

Este o viață moartă, precum ș-o moarte vie ;
Ci este și viața ce nu mai are moarte.
Unii prefer pe una, și alții-și aleg alta.
E tristă-a omenirii fatala, cruda soartă !
Prin chinuri și privații și lupte și amaruri
Și deziluzii crude, pațiență-adamantină,
Prin forță,-asalt eroic să ia Cetatea Sîntă,
Al cerului imperiu și vera libertate.

Mult suferiși, o, Schiller, și luptă avuși mare !
Căci lungă e durerea, și fericirea scurtă !
Și strîmtă și spinoasă e-a cerului cărare !
Și greu, inert e corpul ! greu dreptul la viață !

Du sarcina, o, suflet, du corpul după tine,
În sus, pe calea strîmtă, cu filii, cu consoarte ;
Te luptă cu ananga, cu aspra neavere,
Cu limbele de șarpe, cu ochi de vasilisc
(Calumnia, minciunea, invidia, trădarea),

Cu forța împilării, cu reaua tiranie ;
În sus ! pe calea strîmtă nici apă, nici merinde,
Nici unde să-ți pleci capul la frigurile lentei ;
Și luptă-te da prode !

Avuși de adversariu pe *om*, ș-atît ajunge :
Te iartă să-i faci răul, iar binele, nici mort ;
Insultă-l, te onoară ; strivește-l, te adoară ;
Dă-i glorie, onoare — te-mpilă de ultragiu ;
Dă-i patrie, dă-i nume, că el te-expatriază ;
Dă-i adevăr, dreptate — calumnia ți-e parte.

E orb și-i dai lumină ? el vede cîte n-ai ;
E mut și-l faci cu limbă ? te mușcă ca vipera ;
Dă-i viitor, viață, că-ți ia el și trecutul ;
Realță-l pîn' la ceruri — de viu te-afundă-n iad.
Acesta e păcatul sau *omul cel căzut !*

Mai mult decît eroic ți-a fost, Schiller, asaltul ;
O luptă de arhangel, triumful de martir.
A ! ! ! rece este piatra încinsă de coroană !
Ci mîinile de vergini îi dau astăzi viață
Ș-o rencălzesc atîta cît flăcărează inimi,
Și lacrimele curg...

Cîntați, vergini, dreptatea
Ș-a Terrei împărțire,
Dați partea la poet ;
Cîntați azi libertatea
Ș-a omului unire.
Onoare la profet !

Și repetiți în horuri, prin mii de miriade,
Germania întreagă, America, Anglia ;
Răsune tot pămîntul oriunde e om liber ;
Cîntați patria, onoarea, virtutea, libertatea,
Tot ce adoară Schiller ; cîntați pe Dumnezeu
Ce scapă inocența și focului dă crima.
Suspinele lui Schiller în horuri repetați !

[1859]

DULCAMARA

E bun de orice rău
Arcanul leacul meu,
Licoarea extrafină,
Ambrozia divină :
Lixirul eminent,
Lixir omnipotent !
Cum bei, îți ia cu mîna,
Căci el este fîntîna,
Sorgintea ș-a vieței,
Sorgintea tinereței.
Ș-apoi... ș-a frumuseței...
Compratelo, compratelo,
Că, iată-mă, mă duc.
E bun de orice rău
Arcanul leacul meu :
Și friguri,
Și lîngoare,
Și tifos,
Și holeră,
Și oftică,
Și ciumă,
Cum bei, îți ia cu mîna.
Lepră,
Chelie,

Virus
Și rîie,
Scrofuli,
Rahit,
Spasme
Și asme,
Revme,
Podalgă,
Lovă,
Scorbut,
Toate le spală.
Toate le stinge :
Marea virtute-a leacului meu.
Cum bei, îți ia cu mîna,
Căci el este fîntîna...
Toate le spală,
Toate le stinge :
Și bătrînețea,
Și gîrbovia,
Și căruntețea,
Și chiar orbia,
Și zbîrcitura,
Și știrbitura,
Și innoranța,
Și nebunia !
O, mare virtute-a leacului meu !
Părul negrește,
Pielea albește
Și rumenește !...
Dinții... -ntărește.
Dă și avere,
Oricît ai cere,
Chiverniseală
Fără tocmeală ;
Pe cearlatanul

Face om mare,
Pe calpuzanul —
Om de onoare,
Pe ucigaşul —
Diregător,
Pe fur de frunte —
Judicător.
Pe sceleratul
Reîntregeşte,
Pe cotoroanţa
Întinereşte !...
Glorie mare
Leacului meu ! ! !
Cum bei, îţi ia cu mîna,
Căci el este fîntîna,
Sorgintea tinereţei,
Sorgintea frumuseţei,
Mehenghiul de candoare,
Patentă de onoare,
Patentă de martir,
Divinul meu lixir !
Glorie mare leacului meu ! ! !
Cum bei, eşti patriot,
Al Bruţilor nepot,
Celebru liberal,
O dată *năciunal ;*
Celebru, celebrissim,
Arhipatriotissim,
Şi membru doctorissim
FRĂŢIEI MEDICALE !
O ! marea ta minune, ce nu se poate spune,
De leac omnipotent ! ! !
Licoare extrafină !
Ambrozie divină !

Al cerului agent !
Lixir omnipotent !
Compratelo, compratelo,
Că, iată-mă, mă duc !

[1860]

MUŞTELE ŞI ALBINELE

Judecată foarte mare oarecînd s-a rîdicat
Între muşte şi albine, încît lumea-au speriat.
Muştele zbîrnia tare
Şi, prin probe vederate,
După gust şi demîncare
Demonstra ca avocate
Trecute prin doctorat
(Căci avea şi ochelari,
Ca toţi docţii cei mai mari),
Demonstra învederat,
De la una pîn' la mie,
Că se trag din carne vie
Şi că tabăra le-e leagăn
Şi botezul lor în sînge,
Că-ntreţin şi bărbăţia
Supărînd pe cel ce linge,
Căci ele ciupesc eroii
Şi-i deşteaptă la rezbel
Şi-i invită la măcel ;
Ele-mpung şi-ndeamnă boii
La cărat, la arătură ;
Ele cailor dau ghes
La suiş spre culmătură,
Şi că unde-o fi să fie,
Mai curat şi pe-nţeles,

La-mbuibări călugăreşti,
La ospeţe-mpărăteşti,
Ele mare au protie :
La dulceţe, la plăcinte,
Cu dreptul de prezidinte
Ele-ncep de căpătîi,
Ele pişcă mai întîi ;
Şi că-n fine, peste toate,
Fără *însă*, fără *poate*,
Musca este coconeaţă,
Că se pune poponeaţă
Peste tot ce-a vieţuit,
Peste tot ce s-a mîncat,
Pe orice s-a cheltuit
Şi-n colibă, şi-n palat.
Prin *deci* dar argumentau
Şi aşa învederau :
Cum că mierea, din dreptate,
E a lor proprietate,
Căci albina n-are gust
Ca muscoii după must,
Nici încai isteţul bot
Ca să dea ca musca-n tot,
Ci tot dă din floare-n floare,
Adunînd ca cerşetoare.
Ba drăcoaice,
Tîlhăroaice,
Hoaţe de conservatoare,
Retrograde, trădătoare !...
Astfel muştele turbate
Da şi ele prin dreptate,
Prin progres şi libertate
Şi prin cîte alea toate.
Şi zbiera la lumea-ntreagă
Ca să judice, s-aleagă,
Nimului nu mai da pas,

Zbîrnia
Şi se punea
Avocaţilor pe nas.
Timpul muştelor venise
Ca şi timpul la ciocoi,
Căci natura se stîrpise,
Producea tot la muscoi.
Şi era-n dispreţ laboarea,
Artele, ştiinţa,-ardoarea
Către binele comun.
Şi cînd muştele se pun,
Ele, ştiţi, cu iertăciune,
Că ce fac nu se mai spune.
Ş-apoi ş-un muscoi isteţ
Şi din toţi mai precupeţ,
Ca un mare mierolog
Striga tot din terfelog :
„La legi noi,
Lingariţi noi !“
Şi lingariţii cei noi
Se aflară ăi muscoi,
Şi zbura şi zbîrnia,
Se-ndesa, se răpezea,
Unul p-altul se-njura ;
Şi la luptă cînd era,
Piept la piept nu cuteza,
Ci da tot pe dinapoi,
După legile mai noi.
Şi în mierea ce fura,
Acolo se şi-nneca.

Iar albinele tăcute,
Ca oricare muncitor,
Era toate provăzute
Dinapoi cu acul lor.
Şi zicea, laborioase : „Noi de ceară să cătăm,

Templele să luminăm,
Şi a miere ce producem bărbăteşte s-apărăm.
Daca muştele codarde vor să dea pe dinapoi,
Zbîrnîind,
Calomniind,
Binele parodiind,
Tot la coadă prea fireşte cată să ne-armăm şi noi.“
Iar albina conductoare,
Pîn-aci ascultătoare,
Se sculă
Şi cuvîntă :
„V-aţi armat, fetele mele ; însă ştiţi ceva mai bun ?
Vă cătaţi de lucrul vostru şi de binele comun.
Miere cît de multă fie şi apuce măcar cine,
Că muştele cu-al lor bot,
Ce dau lacome prin tot,
Se sting, uite-le, de sine :
Cînd în miere înnecate,
Cînd de aburi opărite,
Cînd de flacăre pîrlite,
Cînd de crivăţ degerate.
Ascultaţi, fetele mele,
Nu-i pericol de la ele :
Despre urs, ucigă-l toaca ! fiţi cu ochii luminaţi :
Numai pentru botul lui,
Mai mult decît al oricui,
Acele vi le păstraţi.“

[1860]

CORBUL ȘI VULPEA [1]

Corbul sta pe loc tot corb
(Precum orbul e tot orb
Și ciocoiul tot ciocoi,
Cît să-l cînți cu usturoi),
Nicidecum nu mai albise,
Nici acuilă devenise
Precum vulpea-i promisese
Pe cînd cașul îi ștersese.
Ca un corb, dar, mai aflase,
De pe unde tot îmblase,
Un codroi de cașcaval ;
Și cu dînsu-n cioc se duse
P-un copaci și mi se puse
Ca un bun industrial.
Vulpea, tot ca jupîneasă
Ce cam rar o dă p-acasă,
Iar ieșise la premblare ;
Și bunul miros ce are
D-ici, de colo o-ndreptă
Sub copaci, și-n sus cătă :
„Jupîn corb !... o ! plecăciune !...
O, Doamne ! ce frumusețe !
Ce pasăre ! ce minune !

[1] Fabula este o imitație foarte liberă după *Le corbeau et le renard* de P. Lachambaudie (*n. ed.*).

Ce splendoare ! ce mîndrețe !
Dar unde-i gurița lui ?
Cui s-o ceri și cui să spui ?
De l-aș auzi o dată
N-aș da-o pe lumea toată."
Corbul toate le-auzea,
Se făcea că nu simțea :
Își căta de cina sa,
Cașcavalul își mînca.
„Doamne corb ! o rugăciune !
Excelență !... plecăciune !...
Alteța domniei-tale
Trece peste-un deal ș-o vale,
Încît vestea ți s-a dus."
Corbul nici că asculta,
Peste cîmpuri se uita
Și de cină își căta,
Și făcea un *chef* nespus.
„Grațioasă maiestate !
Strălucite, preanălțate,
O, ce mare împărat !...
Dar e mut... ah, ce păcat !"
Corbul, însă, tot tăcu
Pînă cina își făcu ;
După ce o termină
Și bine se ospătă,
Către vulpe s-adresă
Și așa îi cuvîntă :
„Hei ! a fost pe cînd a fost,
Pe cînd era tata prost,
Că vulpea c-o zicătură
Îi ștergea cașul din gură ;
Dar acum e altcevaș,
Gura nu mai pui pe caș.
Hei, vulpoi de *năciunal*,
N-a fost bun ăst cașcaval ?"

Daca ştii că de demult
Din punga celor ce-ascult
Linguşitorii trăiesc,
Să-ţi spui şi eu una lată :
Că cei ce-au minţit o dată
Anevoie mai trăiesc.

[1860]

AREOPAGIUL BESTIELOR [1]

Un lup odată se plîngea tare
Că, de ce merge, lumea se strică :
Bestie mare,
Bestie mică
Azi e totuna, or lupi, or miei...
Grele prefaceri ! timpi şi mai grei !
Că pe el, lupul, toţi îl înjură
Şi toţi cu totul îl pradă,-l fură
Ş-apoi cînd e o vulpe de rea *reputăciune*,
D-o viaţă prea urîtă, ce nu se poate spune,
Şi, culme peste toate,
Vecină, din păcate,
Îl fură, blestemata, întocmai ca un *frate*.
Şi n-o mai poate duce cu portu-i *cilibiu*,
Căci marea-i paţienţă îl bagă-n iad de viu.
Făcu, dar, *peticiune*,
Cu foc şi rugăciune,
P-o limbă reformată,
Şi trase-n judicată
Şi el, ca *năciunal*,
Pe vulpe-n tribunal,
Compus, ca niciodată,
D-un urs cu brînca lată,

[1] Imitaţie după fabula *Le loup plaidant contre le renard par devant le singe* de La Fontaine *(n. ed.)*.

D-un bucefal-pardos,
D-un zripţor şi cocoş ;
Era ş-un 'rangutan,
Era şi un curcan :
Toţi judici ca aceia, înalt areopagiu,
De bestii arbitragiu.
Petiţia pornise pan lupul, să se plîngă,
Şi-n dreapta-şi luă locul, iar vulpea — în a stîngă.
Procesul era-n forme, avea şi avocaţi,
Tot zmei de doctoraţi
P-o limbă bestială
Ce-i zic şi *năciunală*,
Era şi *speptători*,
Aptriţe şi *aptori* ;
Vorbea d-un *reglemînt*,
Scotea ş-un *testămînt*
Pe limba bestială,
P-atuncea *năciunală*.
„Princip ! proprietate !" nea lupul nainta ;
„Frăţie ! libertate !" lea vulpea declama.
„Justiţie !" „'Mpilare !" „Virtute !" „Strîmbătate !"
„Ba cauză !" „Ba gaşcă !" „Minciune !" „Veritate !"
„Martiriu, abnegaţii !" „Desfrîu, ipocrizie !"
„Ba Dumnezeu mă ştie !"
„Ba binele comun !"
„Ba binele străbun..."
Ba lupul şi d-onoare cu dinţii se ţinea,
Şi pînă la candoare şi vulpea întindea.
D-acestea talmeş-balmeş din ambe părţi tuna,
Spelunca de cicane, de uiet răsuna.
Bătea cu laba lupul, pe hoaţa fulgera,
Sărea, ţipa şi vulpea : „Calumnie !" striga,
Şi iarăşi la martiriu, şi iar la libertate,
Şi iarăşi la onoare, şi iar la veritate.

Şi vulpea, ca isteaţă,
A lupului trecute le da de tot pe faţă ;
Ci de trecutul vulpei şi lupul se înhaţă.
Ajunseră, în fine, a-şi arunca în nas,
Pe tîrnuit, pe ras,
Ultrage foarte grele l-a unuia domnie
Ş-a vulpei dibăcie ;
Ajunse pîn' să zică că lupii sînt rapaci !
Şi lupul să întoarcă că vulpele-s cîrpaci !...
Atunci să fi văzut
Ce nu s-a mai văzut !
Scot dreptul natural,
Scot dreptul criminal,
Ba dreptul zoologic,
Ba cursul patologic
Frăţiei medicale... scotea şi la patente,
Din cele mai potente,
Şi dezvolta amarnic ştiinţa economică
Şi arta hironomică,
Şi drepturile toate, pe faţă şi pe dos,
Din scoarţă pînă-n scoarţă retorice sofiate.
Demostene, Cicero ar fi rămas pe jos
Cu gurele căscate.
Nu prea ştia de carte ăi judici bestiali,
Ş-avînd cam pe a rînză pe zişii *năciunali*,
Pe unul şi pe altul într-una condamnară,
Sentinţa pronunţară :
„Tu minţi, jupîne lupe, cînd ne vorbeşti d-onoare,
Că n-ai princip, nici lege ;
Şi tu, vulpe, de unde ieşişi cu a candoare ?
Pe amîndoi să-i lege !
Furatele de vulpe de lup s-au fost furat,
Văzute-nvederat,
Şi toate să s-aducă aci în tribunal.
Articolul — cutare — din dreptul bestial

Le dă neapărat,
Dup-al naturei curs,
La zgripsor şi la urs.
Cocoşul şi curcanul,
Precum şi 'rangutanul,
Precum şi bucefalul vor fi de mărturie,
Să puie-aci *pecetea*, precum ca să se ştie."

[1860]

UN MUIEROI ŞI O FEMEIE

Cînd e vorba să vorbiţi
De princip şi de idee,
Ascultaţi să auziţi :

Un muieroi ş-o femeie,
Cum şi cînd nu prea ştim bine,
Peste drum era vecine ;

Ca albina laborioasă
Femeia-şi căta de casă :
La intrigi pregetătoare
Şi la vorbe ruşinoasă,
La lucru cutezătoare
Şi la certe prea fricoasă,
Nu-i lipsea nici foc, nici masă.

Muieruşca nevăstuică,
Ochi de linx, bot de curuică,
Nu sta locului nicicum :
O lua papuc la drum,
Tot oraşul colinda,
Treiera şi vîntura,
Loc, căsuţă nu lăsa,
Peste tot s-amesteca.
Ştia orice s-a făcut

Și cîte nu s-a-ntîmplat :
Care cînd s-a fost născut,
Cînd cutare s-a-nsurat,
Cînd aia s-a măritat,
Cînd vro puică a ouat ;
Purta vorba peste tot
Ș-o schimba cum îi venea,
Soți, amicii dezbina.
Azi se săruta în bot
Și pieziș își da la coate,
Mîine ocăra pe toate.
Înțepa ca o lanțetă,
Era rea și veninoasă
Ca o viespe costelivă,
Vai de om !... ca o gazetă
De limbută, guralivă.

Ce cu gîndul n-ai gîndi !
Vorbea și de libertate ;
Ce prin cap nu ți-ar plesni !
De dreapta nepărtinire,
De buna vecinătate,
De-nfrățire, de UNIRE !

Și, ca culme peste toate,
Mai avea ș-o gușă mare.
Și la ceartă,-ncăierare,
Hîrîia și spumega,
Limba singură-și mușca,
Toată vorba deșira ;
Se certa pe românește,
Și credeai că-i țigănește
(Ea zicea că-i boierește).

Și-nvățase, din păcate,
Și franțozești d-alea toate :
Princip, bon ton, santiman,
Pardon, bonjur, galantom,
Soarè și *amiuzan,*
Exclusiv și *junul om...*
Ș-alte cîte și mai cîte,
Tot mai slute și urîte.

Ce avea, ce nu avea,
De vecina se plîngea,
De biata femeia blîndă,
Coșemar îi sta pe piept
Ca la nebuni un 'nțelept.
Și sta nencetat la pîndă :
O vedea, or n-o vedea,
Ea la poartă-n drum ieșea,
În șold mîinile-și punea,
Relele ce-avea pe ea
Pe vecina le-arunca.
Și tuna, striga, zbiera :

„Au ca minè ești tu, sluto ?
Au ca mine ești tu, muto ?
Uscățivo,
Costelivo,
Exclusivo !
Stai închisă, mototoală,
Sufli-n foc și bagi în oală,
Exclusivo !
Inclusivo !
Taci, vezi bine, că ești toantă —
Și ce-ai să mai zici, mă rog ? —
Furcă strîmbă, fus olog !
Ac pocit și sulă boantă !
Știi tu ce se face-n lume ?

Ți-ai făcut și tu vrun nume ?
Lea Papelco de la foc,
Știi vro modă, știi vrun joc ?
Tu principele le ții ?
Franțozeștele le știi ?
Nici *bonjur*, nici *bonsoar*
Nu-nvățași și tu măcar.
Nevăstuică, baraoană,
Ai tu vro 'ducațioană ?
Ai fost și tu de bonton ?
Știi să zici încai *pardon ?*
Îngălato,
Dezmățato,
Uscățivo,
Costelivo,
Exclusivo !
Zi-mi de poți, zi-mi, guralivo,
Ia deschide-ți a guriță,
Iezuito, Neagă-rea,
Chirațiță
Avestiță !
Ai fost tu la soarea ?
Știi ce este libertaua ?
Știi ce este-egalitaua ?
Ai fost tu la bal masché ?
Amur și fidelité
Ai simțit tu vreodată,
Tistimel, paftală lată ?
De la foc, de la corlată,
Din argeaua de neveste,
Știi politica ce este ?
La princip ai fost constantă,
Ca și mine de galantă...
Vai de mine ! mai ales

Ești d-alea ce poartă feees ! ! !
Ha ! ha ! ha ! lea Poartă-fes !
Uite fes ! ia uite feees !
Zi, deh, să văd ce-o să zici ?
Ce-o să-ndrugi ? te-am înfundat !
Nu cumva porți și tîrlici,
Mămăligă cu păsat ?...
N-ai mai fi de buze mute,
Ci ca rupe-o din tăcute.
Nu ți-e lene, lea Mușată,
Ca dezleagă limba-odată"...

. . . .

Ș-unde din picior bătea
Și vorbea de se spărgea,
Dodată, pe neașteptate,
Fata mă-sei, pe la spate,
O trăgea și o-mboldea
(Căci avea mă-sa și fată,
Tot ca mă-sa de gușată) :
„Mamă, mamă ! — îi zicea, —
N-auzi, mamă ? zi-i odată,
Zi-i că este și gușată,
Pînă nu ți-o zice ea."

*

Toți cîți sînteți cititori,
Domnilor alegători,
De nu credeți, din 'tîmplare,
Cîte spui că s-au urmat,
Vedeți în amiezea mare
Boroboț învederat :
Uitați-vă la gazete
(Și la frații căuzași
Și la toți cîți plăpămași),
Gazete de coterii,
Că vă dau pe toți pe bete,

Sute, sute, zeci de mii!
Voi tăcuţi — voi guralivi,
Voi creduli — voi exclusivi;
Voi din gaşcă şi guşaţi,
Cîţi în gaşte nu intraţi...

Vai de tine, moş Sofroniu,
De n-ei fi din pandemoniu!

[1861]

MIRCEA ŞI LAZAR

MIRCEA

. . . .

Răstriştea ce nempăcată d-atîţi ani ne-a alungat,
Aceeaşi ne şi uneşte şi ne leagă nencetat,
Soarta armelor zîmbeşte acestui comun vrăjmaş
Ş-aţîţă, aprinde-ntr-însul acel nesaţiu trufaş:
Va să ne propuie pace cu un chip defăimător,
Sol spre-aceasta ne trimite însuşi p-acel vînzător,
Pe Dan, ce setea domniei, setea de a guverna
Îl făcu să-şi vînză cuget, Dumnezeu şi legea sa.
Spre-aceasta chemai boierii către un sfat de război.
Însă mai nainte, cneaze, sfatul tău însuşi îl voi.
Legea, politica stare, rudenia dintre noi
Leagă-ale noastre foloase, fericiri, cum şi nevoi.
Eu voiesc a ta părere.

LAZAR

Părerea mea o poţi şti...
Vezi cine este vrăjmaşul, şi gîndeşte cum pot fi:
Prădătorul ţărei mele, ucigaş tatălui meu,
Gonitorul casei noastre, gonitor de Dumnezeu,
Răpitor al sorii mele, de altare destructor,

Păgîn vărsător de sînge, al lumii pustietor.
Condițiile-i sînt lege și protecția lui, jug.
Iar pacea... o preparare de nelegiuiri ce-i fug.
Încă văz rana fatală a tatălui meu jertfit,
Înc-auz țipet de sînge norodului îngrozit;
Orașele-mi în vîlvoare încă le văz a luci,
Cîmpul încă-ncheagă sînge ce nu-l poate înghiți.
Și a sorii-mei rușine în lanțul lui a o ști?...
Și răzbunarea mă-mpinge și pe dîns-a o jărtfi.
S-o știu moartă e un balsam l-al meu suflet sfîșiat.
Nu, doamne, cu hotărîre, între noi nu e tractat.
Voi să zbor cu moartea-n mînă prin mijlocul celor morți,
Să văz tabăra-i aprinsă d-ale răzbunării torți;
Arză și-nsuși a mea țară, piară tot norodul meu,
Ca un strigoi după dînșii, răzbunînd, să rămîi eu,
Să omor pe ucigașul și iarăși să-l mai omor,
Să-l sugrum, să-l sparg, să-l sfîșii, de răzbunare să mor.

[1867]

POEZIA

Din ceruri descindută, a mea candidă liră
N-am atîrnat vrodată la poartă de-mpărați;
Cînd însă-ale lor fapte venind o-nsufletiră,
Din secol pîn' la altul etern au fost cîntați.

Virtutea prin puterea-mi devine o ființă,
Ca zeu pre pămînt are și templu, și altar;
Și vițiul, din contra, din neagra locuință,
Cu scorta lui de rele, e fătul lui Tartar.

Istoria prin mine ia chip, se-nființează,
Și libertatea mumă a fericirii fac;
Eu timpului dau aripi, prin mine el viază,
Și-n candidă fecioară eu pacea o prefac.

La cîmp și la cetate, în noapte și în rază,
În carceri, pe ruine, pe oamenii mari cînt;
Conserv ale lor nume în secoli de viază,
Fac vie-a lor țărînă, dau suflet în mormînt.

Fu noapte, și acuma, cînd soarele răsare,
Venii eroii voștri în lume-a celebra;
A lor țărînă sacră la vocea mea tresare.
Și daca dormiți încă, cei morți vă va-nvia.

Tîrgoviştea e templu l-a mea călătorie
Şi p-ale ei ruine în pace mă aşăz,
Şi lupte valoroase pe-ntinsa ei cîmpie,
Şi fapte mari, victorii naintea mea le văz.

[1868]

ADIO LA PATRIE

Te las, patrie, soţie,
Ah! şi dorul v-a-mpilat,
Jugul greu v-a-ngenucheat,
Viaţă-amară, moarte vie!

Te las, patrie,-n lamente
Şi-n catene fiii tăi ;
Rîd şi danţă toţi cei răi
La suspinele-ţi ardente.

Pruncul ţipă, mama plînge,
Tata geme greu sub fier,
Junii nalţă pumni la cer,
Şi tiranii-s beţi de sînge.

[. . . . .]

Te las, patrie,-n sclavie;
Şi-n pămînt şi loc străin
Nu m-aşteaptă decît chin,
Viaţă-amară, moarte vie.

Voi vedea munte şi vale,
Fetişoare, ochi frumoşi,
Gesturi, datini, juni voioşi,
Dar nimic ca ale tale.

Rîuri, mare, vînturi, stele,
Toate-s surde l-al meu chin;
Nu ești, Oltule, străin:
Spune tu de ale mele.

D-oi vedea și lumea-ntreagă,
Spune că nu sînt ai mei;
D-oi vedea eroi și zei,
Nu e România dragă.

Te las, dulce Românie,
Dar, d-a vrea și Dumnezeu,
A veni și rîndul meu
Să mor, să trăiești tu vie.

Moartea pentru-a ta scăpare
A fost toată ținta mea;
Fericirea-mi cea mai mare
E să mor cînd vei via.

[1868]

LA MARIA

În apogeul nopții, în concentrarea-n sine,
Cu candela nainte cînd rogi pe Dumnezeu,
De vrei să știi atuncea ceva și despre mine,
Întoarce-te, și-n umbra din urma ta sînt eu.

[1868]

PRIMUL BACIU

„Rămîi fără suflare,
Rămîi fără simțire
Și moartă toată sînt.
. . . .
Ci totul să cuteze
Să iartă la sărac."
(Sappho)

Extazea mă învie... Ca mort sînt de plăcere,
Ființa-mi muritoare în ceruri se strămută...
Genuchii-mi se mlădie ; și-n timida tăcere
Se roagă numai ochii, căci limba-mi este mută.
Întind a mele brațe, ș-a tale s-au deschis
Și s-au întins și ele ca aripi protectoare;
La sînul tău e sînu-mi. Aievea e, or vis?
Că buzele-ți electrici ș-a mele arzătoare
Se-ntîmpină în baciu; și sufletul mă lasă,
În sînu-ți se răpede, din chin ca-n paradis,
Din marea lui durere la fericire pasă.
Un baciu! și iar altul! și altul înc-o dată!
Că sufletul meu văduv cu-al tău azi se mărită
Prin asta sărutare, la zei invidiată,
La oameni neștiută, la angeli mult dorită.

E primul baciu, ș-ultimul fie
Nou, și iar primul să cheme alte;
Viu — să-mi dea moartea, mort — să mă-nvie,
Să svol cu dînsul la preaînalte !

[1868]

UN BUCHET DE MIREASĂ

Ce doruri ies din ochii-ţi prin raza lor senină
Ce fulgeră şi-ncîntă uimita mea vedere?...
Prin gene-ţi se strecoară o rouă cristalină
Şi cade p-a mea frunte, p-aprinsa mea durere.

Dar nu-mi alină focul, mai tare se încinde...
Să fug, să fugi, Marie, căci flacăra-mi profană
Te-ajunge şi păleşte fiinţa-ţi diafană;
Fereşte-te de mine, de focul ce m-aprinde.

Vezi îns-a mele lacrămi şi ruga mea ascultă:
Buchetul de mireasă să-l faci cu mîna ta,
Pe sînul tău îl pune, ş-alege cît de multă
Plăpîndă *simţitivă* ş-un trist *nu-mă-uita*.

[1868]

PORTRETUL

Era poet în suflet, era artistul june,
Şi creator penelu-i ; în contîmplarea sa
Trăsurele-ţi divine, în marea-i pasiune
Voind să le imite, un angel copia.

Şi a făcut un angel în toată-a lui candoare,
O vergine cerească, femeia-serafim.
Şi-a pus umana artă şi zelul şi ardoare
Să reproducă fapta *Artistului sublim*.

Ci unde e schinteia din blînda-ţi căutare?
Şi unde e seninul din ochii-ţi cerulii,
Şi sufletul acela din oricare mişcare,
Şi fruntea-ţi elocventă, ş-acele culori vii?

Ci unde-e copilina vorbire inspirată,
Acele fierbinţi unde ce-nsuflă al tău sin,
Exoticu-alabastru, rujoarea colorată
De rumenul serafic pictorului străin?

Cel ochi îl vezi că tace; al tău vorbeşte, luce:
În el eu văz şi suflet, şi cuget, ş-al tău dor;
E magică oglindă din care restrăluce
Acel de inimi fulger, acel divin amor.

Acele buze rumeni sînt bine imitate;
Ci nu văz eu viaţa din buzele-ţi de foc,
Al lor diafan rumen acolo nu străbate,
Nu-ngheaţă, nu-ncălzeşte acel feeric joc.

Marie, fii tu muza ce rimele-mi conduce,
Cu-ai tăi doi sori aprinde, însuflă sînul meu;
Ş-al tău portret aievea, real voi reproduce
Şi-l voi via cu focul furat de Prometeu.

Ai cugetat vrodată, ai admirat în sine
Metalica oglindă a artei lui Daguerre?
Pe ea ştii cum modelul s-assoarbe şi se ţine
Şi cum se-ntipăreşte printr-un arcan mister.

Ideea e ferice, invenţia — divină;
Dar este-mprumutată din ochii lui Amor;
Nu-mi pare mie nouă, de loc nu mi-e străină.
D-a fost amant artistul, a fost şi creator.

În ochii-mi ca-n oglindă se vede-a ta fiinţă
Ş-aievea se refletă în sînu-mi înfocat;
Pe inimă ca-n placă, prin calda mea credinţă,
Imaginea-ţi întreagă ca zeu s-a întronat.

Domneşte şi e vie, şi anii n-o vor stinge,
Şi-n sacrul meu deliriu spuind-o, voi cînta,
Ca suflet fără vîrstă, ce timpul nu-l învinge,
Ş-o va cunoaşte lumea în admirarea sa:

„Frumoşi îţi sînt ochii, frumoasă ţi-e faţa!
Frumos îţi e svolul, angel d-Osana!
Şi de-mi este scumpă, de-mi place viaţa,
E d-ast sînt nesaţiu d-a te contîmpla."

Erai vergine castă, aveai pe cap cunună,
Pasai să juri credinţă l-altar, la imeneu,
Cu buclele-ţi aurii beteala împreună
Forma aureola unei copile-zeu.

Şi chipul tău atuncea mi-a inspirat cîntarea
Ce-nvoacă serafimul, al meu consolator.
Acolo ţi-e ritratul şi-ntreagă-asemănarea,
Şi-n piept mi-a fost secretul un foc consumător.

Sînt secoli de atuncea la lunga-mi aşteptare;
Mi-e teamă să pui mîna s-ating acel portret,
Şi lira-mi îl repetă în sacra-i fiorare;
Pe pictorul d-atuncea îl faci acum poet.

E june, încă june în dulcea-mi suvenire
Imaginea-ţi divină, modelul meu sublim,
Ce-ntinereşte-n mine şi cuget, şi simţire,
Şi-ţi spune cine este frumosu-mi serafim.

Eşti liberă acuma; eşti însuşi idealul
Acelui frumos angel. Ascultă ruga mea,
În inimă-mi citeşte, şi-ntr-însa vei vedea:
„Dă copia la pictor, şi mie-originalul".

[1868]

ANATOLIDA
sau
OMUL ŞI FORŢELE

I. EMPIREUL ŞI TOHU-BOHU

Înalt, mai sus de ceruri, la locul nemuririi,
În sînta atmosferă luminei celei vii,
De unde-emană viaţa, şi rîul fericirii
Adapă, răcoreşte cereştile cîmpii,

Şi spiritul agapei burează ambrozie
Şi-nmărgărită cîmpii eternei beatituţi,
Spre-a creşte haritatea, angelica tărie
Din cari purced pacea, divinele virtuţi ;

Pe muntele de aur, în stînci de adamante,
Cu pulbere de stele, verzit de imortali,
Umbrit de cedri-eterii, florat de amarante
Şi unde se dezvoltă virtuţile florali;

Acolo unde-adie zefirul de clemenţă
Prin arburii ştiinţei ce *Domnul ! Domn !* şoptesc
În quietutea naltă d-amor, de inocenţă,
La rîuri de viaţă ce *Domn !* iar murmuiesc ;

Pe culmea astui munte, sub tinda-omnipotinţei,
Încongiurat de angeli, puteri de serafimi,
Acolo este tronul divinei provedinţei,
Pe mii de miriade de răpezi cherubimi.

Cerească armonie organe mii răsună;
Poeţii-eternităţii, serafi întraripaţi,
Sub degete d-auzuri vii arpele înstrună,
Răpiţi în adorare, de Domnul însuflaţi.

Fiinţe de simţire, cu totul de vedere,
Contîmplă în mirare p-eternul Iehova,
În marele panhimniu, în sînta preveghere
Întreg nemărginitul răsună: *Osana!*

P-acelaşi tron, d-a dreapta, născut în preştiinţă,
În sînu-eternităţii, de angeli nevăzut,
Etern era şi Fiul, cu Pater d-o fiinţă,
Ca dînsul fără margini şi fără început.

Cînd pater al puterii, voind să-l glorifice
Ca un moştean al gloriei, ca Verb şi creator,
Puteri, virtuţi într-însul să se identifice
Şi-ntr-însul să cunoască p-al lor începător,

Cereşti, eterii trombe în spaţiuri răsună,
Puteri, tării de angeli svol răpezi, lin se pun;
În giuru-Omnipotenţei miniştrii toţi s-adună,
Atenţi în tot amorul, ascultă, se supun.

Văd toţi pe Fiul gloriei l-a Patrelui său dreaptă
Şi cunoscut se face Cuvîntul peste tot;
La vocea-i mundiferă creaţia aşteaptă
Şi laudă, mărire din arpele lor scot.

Şi spirite, şi geniuri, şi minţi ce nasc ştiinţă
Se-ntrec să se închine la Marele Cuvînt,
Prin el să se-ntregească în toată-a lor fiinţă
Şi-ntr-însele să cheme al lui coborămînt.

O nouă sărbătoare în ceruri se serbează;
Trag toţi cu-ardoare sîntă, aduc carul cel viu
Ce splende de lumină şi de ştiinţi derază.
Pe dînsul se aşează Divinul Verb şi Fiu,

A lui de flacări roate iau drumu-ntraripate ;
Sînt cherubimi prea răpezi ce-n mii de ochi lucesc;
Orele-eternităţii la dînsul înhămate,
D-apocalipse duse, spre secoli propăşesc ;

De angeli miriade preced şi îl urmează,
Şi carul naintării propasă nencetat,
Din iute în mai iute, şi-n calea-i însemnează
Al lumii plan simbolic, d-atunci predestinat.

Tăria încongiură în sîntă armonie
Şi cerurile toate de glorie se-mplinesc;
Dreptatea, adevărul, ştiinţa, bucuria
Răsar într-a lui urmă şi cresc şi se-nmulţesc.

Iar spiritele-ntr-însul, prin tragerea centrală,
Celebră imeneul, arzînd ca mii de sori,
Fiinţe mii într-una în nuntă-universală,
O flacără din flacări, volvoare din volvori.

Al păcii spirt e una cu-al dragostii, blîndeţei,
Al dragostii ş-al păcii într-una se unesc
Cu al inteligenţei ş-al naltei frumuseţei,
Şi toate iar în Domnul şi cresc, şi vieţuiesc.

Tot este viu în ceruri şi totul e viaţă,
Ş-o sîntă armonie ş-o unitate fac;
Un plan e tras d-atuncea, şi totul ne învaţă
Că sufletele noastre tot astfel se înfac,

Tot astfel se mărită, tot astfel se-mpreună,
Aşa purced şi astfel solia-şi împlinesc;
Aşa-ntr-a lor agape ca flacări se adună
Şi tot aşa ca raze la centru se unesc.

Astfel Fiul Puterii în glorie naintează
Din margine la alta, în drum triumfător;
Iuţimea naintării prin şapte cuvintează
Şi vine iar de şade pe tron imperator.

Se imple tot de glorie, de laudă, mărire,
Un singur cap arhangel rămîne nemişcat;
Distat în deitate, putere, fericire,
Iar ca ministru-al cerului, el singur protostat.

Onori şi nemurire, tărie, libertate
Avea în cele nalte, de tot se bucura;
Ci cum văzu Cuvîntul, a lui divinitate,
Îl dezvoltă în sineşi, şi greu îl apăsa.

Sta mut marele-arhangel, cu degetul la gură,
Sta neclintit la postu-i şi buzele-şi muşca,
Fierbea trufia-ntr-însul, fierbea friguri de ură,
D-a tîmplelor bătaie ochi, faţă se roşea.

Oribilă durere de frunte îl coprinde
Şi fruntea i se îmflă, nu-l mai încape loc;
În cugetu-i prin ură concepe şi s-aprinde,
Turbează apostatul, o spumă e, un foc.

Plesneşte al lui creştet. Născu păcătuirea;
Frumoasă şi ridentă îi svoală împregiur,
Arhangelul răsuflă, resaltă-n el simţirea,
Se-ncîntă d-a sa filie întîiul duh spergiur.

Se înamoră; ea îl răpește,
Și mii de angeli o numesc sor',
La toți ea rîde, ascuns fior
Pe toți petrece. La toți clipește,
Pe toți provoacă, la toți se-ntinde,
Cu toți e dulce, ochii-i vorbesc;
Și cap, și inimi la toți aprinde,
Ard de plăcere, tremur, doresc.

Ce mare și teribilă la angeli încercare!
Pe cine frumusețea-i nu l-ar fi turburat?
O filie d-arhangeli, născută-n cugetare,
O femine în spirit! Frumosul încarnat!

Răpindă, grațioasă, plăpîndă,-amăgitoare,
Și umede și rumeni dulci buzi de Lucifer,
O față de speranță și mîini prea dătătoare,
Un viitor ferice frumoșii-i ochi ofer.

A sexului ei grații inspiră voluptatea
Și farmec peste farmec în corpu-i aerin ;
Mișcarea ei seduce ca însuși libertatea,
Și-n fața ei străluce ca fulger în senin.

Cochetă fără margini, cerească curtezană,
Încatena voința, pe toți îi captiva,
Și toți în ea văzură de cer o suverană;
Spre-a-i merita favoarea a-mpărăți dorea.

La toți le vine-n minte a-și pune rezidința
Mai sus de tronul păcii ș-a se-ndumnezei,
A-și însuși, a smulge pe seamă-și provedința
Și sceptrul preatăriei spurcat a mînui.

În spiritul tiranidii strigară: *Libertate!*
O mască-amăgitoare infamei tiranii;
Iar boltele eterii răsună: *Strîmbătate!*
Din margine la alta trosnesc din temelii.

A reușit cocheta ; dar țipă,-ngălbinește,
L-al său părinte-aleargă, și ochii îi sclipesc,
Și tremură la sînu-i, de el strîns se lipește,
La piept și el o strînge, și-ntr-una se unesc.

Bubuie cerul, se scoală Împăratul;
Duduie eterul, că pasă urgia;
Fulgere, vîlvoare în spațiu șerpuiesc;
Focul se-ntinde, curăță păcatul.
Marea-exploziune arrestă-eternitatea;
Saltă firmamentul și sorii se spăimîntă,
Cugetul de crimă pe unde se-ntinde
Tot desfigurează, ca trăsnet încinde;
Foc negru și roșu lumina se preface,
Plumb e ușurința și cerul se desface;
Cad rebelii-n spațiu și vîjîie căzînd,
Haos, abis mare-i așteaptă căscînd.
Pică și se schimbă pe cît trec din ceri
Capete de angeli, de demoni picioare,
Aripă cerească una se mai vede,
Alta infernală la vale-nnegrește,
Monstru la alți capul în abis precede
Talpele, lumină în cer mai lucește.
Neagră, fumegîndă acum sînt volvoare,
Nume, suvenire din ceruri le pier.

Se-nchide empireul. Ca fulgerul străluce
Un gladiu de flacări ce ține Mihael,
Ce miriade d-angeli comandă și conduce,
Și pacea le anunță prea blîndul Gabriel.

„Cu tremur și teroare să stăm pe loc, cu frică,
La toți atențiune! Căzutul e Satan!“
Satan! răsună cerul, *Satan!* se nalță, pică
Satan ! din sferă-n sferă, și-n haos urlă — *AN ! ! !*

Cu mult este mai mare căderea spirituală,
Şi nu pot fi cuvinte a se asemăna
Cu oricare cădere ce e materială,
E mică-asemănare concret a se-arăta.

Cînd aste întunereci de lumi nenumărate,
Nestrămutate astre și sateliți, planeți
Ce-și țin ale lor giruri prin căi preînsemnate,
Sori, centre parțiale, spăimîntători cometi,

Cînd toate s-ar exmulge din marea concentrare,
Ieşind din a lor axe, şi nu s-ar mai ţinea,
S-ar precipita-n spaţiu spre-eterna lor pierzare
Şi una peste alta zdrobindu-se-ar cădea.

Ast uiet ce ar face totala-anomalie,
Amestecul, ciocnirea, zgomult material,
În ceartă elementele, cutremur în tărie,
N-ar face-atîta uiet ca-ast zvon spiritual.

Ca soarele de mare, mai mare între stele
Şi stinşi d-a lor lumină ca Urius, Titan,
Așa cad legioane de spirite rebele,
Moloh, Baal, Asmode, Dagon, Rimnon, Satan.

Cad răpezi nouă zile; căderea se-ndesează,
Din regiune-ntr-alta mai răpezi vîjiesc,
Se-ntoarce fiecare spre ceruri, să mai vază,
Şi trăsnete-nmulţite din urmă îi ajung.

Cad unul peste altul, ruine spirituale.
Şi se resping teribil, în spaţiu se-ntind;
Minţi, spirite stupide, perverse şi fatale,
Ca flacăre în vortici tot haosul aprind.

Şi cad căzînd ca mintea, s-afundă în turmente,
Vîrteje ascuţite, şi tot se ascuţesc,
Şi şuieră vîlvoarea ca lupta-n elemente,
Şi negri, cît s-afundă, cu-atîta se negresc.

Plesneşte universul, abisul se despică,
Tartarul se deschide; de foc un ocean
Se-ntinde fără margini, şi demonii tot pică,
Cei mari tot mai nainte, din toţi mai greu — Satan.

Acesta, ca alt soare, şi încă şi mai mare
Şi răpede ca mintea, cu uiet ajungînd,
În Tartar urlînd cade, s-afundă ca-ntr-o mare,
Cît universu-n spaţiu deschide volborînd.

Se varsă, stropesc flacări, ca insola răsare,
Lăut în focul gheenei, ca-n jurămînt fatal;
Uimit scutură capul, se-nneacă de turbare
Şi grinţă la cer dinţii teribil, infernal.

Cu-același zgomult cade și Belzebuth, Astaroh,
Talmuth, Hamos, Asmode, Dagon, Mamuth, Baal,
Astoret, Isis, Orus, Moloh, Balmol, Briaroh,
Brihmuter, Gorgon, Bulhah, Rimnon și Belial.

Tartarul zbiară, grință și tremură-n turbare,
Şi ţipete teribili răstipă, bubuiesc ;
Lung urlă şi răsurlă vendictă, răzbunare,
Blestemă provedinţa, la ceruri greu hulesc.

Ca unde-ntărîtate cînd stă o vijelie,
Dezmăsurate unde cînd grele cad, plesnesc,
Așa munții de flacări, dup-astă-anomalie,
În flisv plesnesc, se nalță, iar cad și iar plesnesc.

S-alină-apoi tumultul și nu mai e vedere,
Profund, mare-ntunerec în mijlocul de foc,
Vîrteje de fum negru rotează în tăcere;
Zdrobiți abia demonii se-ntorc, își cată loc.

Și ce loc să-și mai afle? în locul de durere,
În locul din afară și unde nu ajung
Nici pace, nici repaos, nici semne de tăcere:
Exotic întunerec ș-eternul suspin lung.

Cînd s-ar lua unime în loc de măsurare
O rază de la soare și pînă la pămînt,
D-aci pînă la ceruri e mare depărtare!
Unimi d-astă măsură nenumărate sînt.

Sau cît este din centrul al centrelor tăriei
Și pînă peste polul și cel mai depărtat,
De șapte ori atîta principul fericirii
A-mpins răul din ceruri damnării rezervat.

Aci, stătuți demonii de lunga lor cădere,
De trăsnetele juste pătrunși și sfîșiați,
Încep să mișuiască în vasta încăpere,
Într-un noroi de flacări de tot desfigurați.

Jurați d-atunci la rele, l-a cerului urgie,
D-atunci asupra lumii inventă și trimit
Invidia, impostura, infama calomnie
Și morburile toate, păcatul înmulțit,

Corupțiunea toantă, trufia-mpilătoare,
Codarda-ipocrizie, parodiat amor,
Teribila minciune și moartea destructoare,
Discordii paricide, rezbel ucizător.

Orice flagel al lumii și orice sacrilege
Și guerrele civile aicea se încep;
D-aicea screme iadul și domnii făr'de lege,
Popoarele rebele aicea se concep.

II. IMNUL CREAȚIUNII

I. Lumina

Ai zis: „Fie lumină!" și iată, sînt, eterne;
Împlut-am universul ca peplu împregiuru-ți,
Și spiritul vieței se poartă peste ape;
Pătrunsu-s-a abisul d-o mistică ardoare
Și l-a coprins fiori;
Tresare și concepe. Ai haosului germini
Spre viață și spre nuntă așteaptă a ta voce.
Materia inertă și vagă și informă
Se pune în mișcare. E plin, plin este cerul
De gloria-ți eternă, și peste tot splendoarea-ți
Prin mine se revarsă suavă, lină, blîndă.
Arhangeli ai puterii! voi, Eloimi, la faptă,
Glorificați pe Domnul prin operele voastre,
Cîntați, căci vocea voastră e însuși armonie,
Creație divină.
Ca fulger din tenebre am răsărit lumină,
Lumină creatoare,
Și-n haos echilibrul și ordinea se puse:
Tenebrele d-o parte iau numele de noapte,
Și părțile luminei, din Zeu, se numesc ziuă.
Tot spațiul se împle, și timpul ia măsură.
Se face prima seară, se face dimineață,

Şi periodu-acesta zi una se numeşte.
Lumină, întunerec, glorificaţi pe Domnul,
În ziuă şi în noapte etern preaînălţaţi-l!

II. Firmamentul

Ai zis să fiu, şi iată, la-omnipotenta-ţi voce,
Din planul preştiinţei extinsu-m-am ca domă
La sîntul tabernacol, nemărginitul templu!
Ţesutu-s-a-mpregiuru-mi catenă-adamantină
Prin care se ţin toate — şi m-a încins tăria.
În tot nemărginitul, în multul nalt de ape,
Mai sus decît zenitul, mai jos decît nadirul,
Sub talpele-ţi divine ai zis să fiu tărie
Şi solidar cu toate. Chematu-m-ai pe nume
Şi firmament mi-ai zis.
Dasupră-mi ascindură ca spirit ape vergini,
Şi cîte se nuntiră sub mine descindură
Să fie fecundate.
În mijlocul lor, Doamne, m-ai rotunzit ca domă,
Şi cer e al meu nume,
Coprinsul fără margini omnipotenţei tale.
Te bucură, eterne! princip al frumuseţei!
Căci opera-ţi e mare ş-o recunoşti de bună.

Se face iară seară, se face dimineaţă ;
Ai istoriei angeli, în deltele eterne
Înscrieţi ziua-a doua.
Glorificaţi pe Domnul, că sînt e al lui nume!

III. Apele

Vocea Domnului peste ape,
Peste ape gloria lui.

Puteri primordiale, principe, Eloimi,
La nuntă. la creare sculaţi! sîntem chemate;

Prunci-angeli ai răcoarei cu aripi diafane,
Lucide ca-adamantul,
Formaţi-vă în rouă, din rouă-n picătuie,
Din picăture-n ploaie, cîntaţi şi trageţi danţul,
Descindeţi şi risorgeţi, formaţi fîntîni, pîraie,
Luaţi cursul în rîuri, sisteme, congregaţii,
Împleţi şi văi, ş-abisuri, şi mări, pelage toate,
Formaţi de oceane catena prelungită
Şi trageţi, trageţi hora; încingeţi tot pămîntul,
Scăldaţi-l, fecundaţi-l;
Din sînul vostru iată-l că iese ca mireasă
Din nupţială baie.
S-aude-al picăturei încîntătorul timbru
Ca-adamantine coarde de vînt înfiorate;
Fîntîne, sorginţi vergini, uniţi susurul vostru
Cu-a rîului murmură, cu uietul cascadei,
Cu spumegosul gemet fugoaselor torente,
Cu gravul flisv al mării ş-al valurilor muget,
Pangosmie-armonie !

Să lăudăm pe Domnul din cele preaînalte
Şi cele mai profunde!
Ca tunetu-a lui voce răsună peste ape;
A zis şi, iată, sîntem.
Cît e de bine, Doamne, cînd tu zici că e bine!

Apari ca o mireasă, o, Mater Terră sacră,
Prepară-te de nuntă;
Pe creştetul tău pune a munţilor coroană,
Plini d-aur, de rubine, smeralde, iacinte,
Safire, adamante, de-ntregile-ţi tezauri.
Ai munţilor nalţi cedri, dumbravele-ebenine
Şi fructidorii arburi adorni de multa floare:
Sînt brunele-ţi cosiţe, regala-ţi capellură;
Aromele lor toate — cosmeticele tale.

Să înflorească pomii, să-și dea ale lor fructe,
Să germine-n tot locul și iarba, ș-orice plantă,
Dezvoalte-se-orice floare, răsfire-se mirosul,
S-adoarne, să profume talamul tău de nuntă;
Și așternutul candid amorurilor tale
Întindă-se-n tapete, arhetipe modele
De orice țesătură, de orice adornare.
Ai grațielor angeli, formați cununi, festoane
Spre marea sărbătoare.
Cîntați, flori, bucuria și lăudați pe Domnul
Pe idioma voastră, vă exalați profumul
Spre ceruri ca tămîie. Formați sublime-acorduri,
Armonie d-arome.
Natura este-n nuntă, serbare-universală.
La germinare, plante, ș-eternă propagare!
Pe generi și pe speții vă dați a voastre fructe
Cu propria sămînță ș-a lumii abondanță.
Glorificați pe Domnul, c-aroma vă e imnul
Și sacrificiu fructul.
Eternul se complace în existența voastră,
Contemplă — și e bine!

Și iar să face seară, și iarăși dimineață,
În deltele eterne se-nscrie ziua-a treia.

IV. Astrele

A zis și, iată, sîntem luminători ai lumii.
Strălucitoare héliu, sori, principi de lumină,
Focare arhicentre de raze, de splendoare,
Planeți, astre, luceaferi, sisteme de lumină,
Să lăudăm pe Domnul!
Spre luminarea zilei, spre luminarea nopții
În firmament ne puse drept candele de aur,
În templul său cel mare

A fi imagini însuși nespusei lui splendoare.
Reprezentați pe Domnul, narați a lui putere
Și gloria-i divină prin legea ce vă puse.
Lumina vă e vocea, prin ea vorbiți vederii;
În cursul periodic vă exprimați cuvîntul,
Distingeți între vară, distingeți între iarnă,
La timpi, la ani, la zile fiți semne nemutabili:
Aceasta vă e legea.
Armatelor de stele, străbateți firmamentul;
La veghiele voastre glorificați pe Domnul
În tot nemărginitul, fiți eho l-a lui voce,
Căci zice că e *bine*.

Se face iară seară, se face dimineață;
În tablele eterne se-nscrie ziua-a patra.

V. Peștii și pasările

A Domnului iar voce răsună peste ape,
Și aerul și marea se împle de viață.
Dau ramuri zoofite, polipii iau simțire,
Se împle tot abisul, coprinsele marine
De lucitorul nacru, de candidele perle,
De rumenul coraliu.
Înnoată peștii-n ape, în aer pasări svoală
Și, binecuvîntate d-omnipotenta voce,
Tresar de bucurie, celebră fiecare
Amorurile sale,
Spre-eterna propagare și varia-nmulțire
De generi și de speții.
Cîntați, din aripi bateți, ființe svolătoare,
Nălțați la ceruri imnul prin cîntecele voastre;
Voi, notători, asemeni jucați-vă în ape,
Împleți coprinsul mării, cîmpiele eterii;
Sînt binecuvîntate a voastre tinerețe
Și candide fiori.

L-aspectul vostru Domnul exclamă că *e bine.*

Și vine iară seara, se face dimineață, —
Se-ncheie ziua-a cincea.

VI. Animalele pămîntului

La viață, la lumină,-n sus orice suflare,
Luați formele voastre, de la insect și vierme
Și pîn' la patrupede ce paşteți cîmpi, dumbrave,
Și pînă la sălbatici ale pădurii fiare;
Ieșiți pereche toate în masculi și în femini,
Serbați nuntele voastre, vă propagați în secoli
Pe generi și pe speții, vă reproduceți semeni,
Nutriți, vă creșteți puii ce își aşteaptă cuibul
Întîi la sînul vostru ș-apoi la al naturei,
Ospăț universale ce-ntinde provedința
La tot ce e viață, la toată răsuflarea.
S-a pus și vouă lege, urmați dup-a ei voce,
Vă înmulțiți și creșteți, glorificați pe Domnul
În varii idiome, după natura voastră,
Căci, binecuvîntate, aveți o provedință
Ce-i place să vă ție, și zice că *e bine.*

*

Cap-d-operă la toate, la vocea-omnipotente,
Drept în picioare omul apare ca un rege;
Contîmplă universul, cer, soare, lună, stele,
Și parcă va să svoale, în sus să-și ia avîntul.
Se uită împregiuru-și, contîmplă munți, văi, cîmpuri,
Și tot care germină și tot care răsuflă,
Și flori, și păsărele, și arburi, ș-animale,
Și tot ce este-n mare și tot ce svoală-n aer;
Din toate omul simte misterioasa voce
Ce-i spune că e tipul, imagina divină.

Contîmplă, se contîmplă și Zeul, ca și omul:
În sus se uită unul, ardică la cer fruntea,
Umana-inteligență simte pe Zeu în sine,
Iar Creatoru-și vede în om asemănarea
Și se dilectă-ntr-însul. „Creat-am pe om, — zice, —
Imagine divină, asemănarea noastră.
Vă înmulțiți și creșteți și dominați pămîntul,
Vă bucurați de dînsul, a voastră-avere este,
Al vostru eritagiu; și tot ce e pe dînsul
De domni să vă cunoască."
Ci, rege peste toate, de ce omul e singur,
Cînd tot care viază și simte și se mișcă
Își are și soția? Tot animalul este
Un individ în parte, pereche — două corpuri,
Iar omul e androgin, consoartea lui e-ntr-însul,
În sînul său o poartă, la inimă-i palpită
Ș-o simte că viază. Bărbatul și femeia
E *el* și *ea*-mpreună, aceeași creatură,
Același corp și carne,
Vivificați d-un suflet, trăind aceeași viață.
Amorul lor nu este unirea întîmplării,
Atracția ce trage pe vită către vită;
E naltul, suveranul amor al provedinței,
Serafica ardoare ce suflete mărită —
Ș-aci transpare Zeul.
Înalta Beatitute, văzîndu-și a sa faptă,
Într-însa se dilectă ș-exclamă: *bine foarte!*

Se face iară seară, se face dimineață;
În deltele eterne se-nscrie ziua-a șasea,
Și-ndată Creatorul reintră în repaos.

VII

Cît ești de mare, Doamne! și cît de admirabili
Sînt operile tale!

Glorificați pe Domnul, puteri, Eloimi, angeli,
În arpele serafici cîntați, preaînălțați-l;
În cer și pretutindeni răsune *osana!*
Lumină, întunerec, puteri și elemente,
Sori, astre și luceaferi, răsune firmamentul
De laudele voastre.
Pămînte, trage danțul în cercul horei tale
Și tot ce este-asupra-ți ardice a sa voce
Și rugă către ceruri. Ai munților nalți cedri,
Plecați al vostru creștet, vă înclinați, o, arbori,
Și plante cîte sînteți, verdeață, pom și floare,
Nălțați profumul vostru.
Tot ce viază-n mare și tot ce svoală-n aer
Și pre pămînt se mișcă, și om, și animale,
Pe idioma voastră, pe limba-și fiecare
Uniți vocile voastre, și cerul și pămîntul
Răsune *osana!*
Materie și minte, cîntați lauda mare,
Cîntarea creațiunii, panhimniul ființei!
Cîntați ziua a șaptea, a Domnului zi sîntă:
Sînt, sînt, sînt este Domnul, omnipotent eternul!
Plin este timpul, locul, plin cerul și pămîntul
De gloria-i divină!

III. VIAȚA SAU ANDROGINUL

I

Se complectară toate, și cerul, și pămîntul.
Ș-adornamentul lor.
Era grădină mare cum n-a mai fost vrodată:
Era-n edenul păcii plantație divină,
Terestru paradis.
Acolo fu pus omul, ca-n sînul fericirii,
Și rege peste toate, de toate a dispune
Și a se bucura.

Ca un străin și singur, uimit, fără să știe
Nici cum, nici unde s-află, nici d-unde-aci venise,
Sta jos pe flori, pe iarbă și răsuflînd profumul
În dulce reverie.
Se uită, vede lumea pe cît vederea-ajunge,
Și-n toate cîte vede nu știe să distingă
Departele d-aproape, distanța-ntre objecte.
Se pipăie și simte sensațiune duplă:
De pune la ochi mîna, el simte totdodată
Cu mîna și cu ochii; de își atinge fruntea,
Simțirea-i e-ndoită: și-n degite, și-n frunte;
De-și pipăie genuchii, asemenea simțire,
Asemenea cu pieptul, cu membrele lui toate.
D-atinge-mpregiur iarba, de ia în mînă floarea,
Nu simte tot asemeni ca-n prima pipăire:
Prin degite pricepe, nu însă și prin floare.
Ardică la cer capul, și soarele îi pare
Că-n ochii săi străluce, și-ntinde iară brațul
Să ia soarele-n mînă. Ci sare în picioare,
Că soarele-e departe.
Asemenea cu munții, asemeni cu dumbrave,
Cu pomi, cu flori, cu fructe, voiește să le-atingă
Cum s-a atins pe sine, cum cele dimpregiuru-i.
Se mișcă și cu pasul, se-ncearcă să le-ajungă,
Să măsure distanța cu-a tactului simțire.
Ca ochii la lumină, așa i se deschide
La minte cugetarea, și-ncepe a distinge
Între aci ș-acolo, între sujet ș-objecte,
Pe sinele său propriu din tot ce nu e sine.
La început crezuse că toate era-ntr-însul.
Cînd vine pruncu-n lume, abia condus, cu anii
Ajunge să cunoască în stadiul pruncieі
Și al copilăriei, în anii-adolescenței
Cîte, ajuns în floare, ca june le cunoaște
Și judecă și știe. Cu-ncetul se deprinde
Cu orice cunoștință.

Iar primul om apare din mîinele divine.
Întreg și deodată plin de vigoare, june,
Apt d-a distinge-ndată din rău și dintre bine,
Și mintea-i se dezvoaltă în cîteva momente
Cum nu se mai dezvoaltă la noi, posteritatea,
Cu anii și cu secoli.
Începe să se miște, voiește a cunoaște,
Atinge și numește objectele pe nume.
Ia plantele d-a rîndul, se uită la văi, dealuri,
La rîuri, la fîntîne, la cîmpuri, la dumbrave,
În toate se-nțelege și dup-a lor natură
Prin nume le define.
Cu toate se cunoaște, cu tot care vegetă,
Cu tot care viază, cu pasăre, cu vită;
Și-l recunosc iar toate de domnul lor și rege.
Pe dinainte-i toate, voioase, fără teamă,
Perechi și după spetii trec rînduri spre-nchinare,
Trec pasări, păsărele, și ciripă și cîntă :
Cu soțu-i filomela, și amoros columbul
Cu tînăra columbă, fedela turturelă
Cu soțul vieței sale,
Berbecele cu oaia, junicea lîngă taur,
Cu-a sa lionă leul, și tigrul cu tigresa.
Iena, lup și vulpe vin umili înainte-i,
Cu limba îi sărută picioarele și mîna,
Se tăvălesc, se joacă, și-arată bucuria,
Spre semn de mulțumire, luîndu-și al lor nume.
Și trec l-a lor pășune și jocuri inocente:
Junicea cu liona sînt bune vecinele,
Cavalla pe tigresă voioasă pune nara,
Tigresa pe cavallă c-o labă pufulină
O mîngîie ușure, și mutual se cearcă;
Și pîn' la pisicuță, cu șoricelu-n labe
Se joacă resăltîndu-l, ca pruncul cu o minge.

În toate omul simte nespusă bucurie,
Și cerul, și pămîntul îl pune în extaze.
Frumoasă-i pare lumea, și *Cosmos* o numește
(De marea-i frumusețe), divin adornament.
Ci n-are cui să-mparță nici marea bucurie,
Nici cuget, nici plăcere, căci e cu totul singur
Și n-are șie semen.
E om, și n-are oamă, ca leul o lionă,
Ca turturelul soață. Cu toate-acestea simte
O voce-interioară, misterioasă voce
Și tînără, ce-i spune că nu e, nu e singur,
Că poartă un alt sine în sinele său propriu,
Ce-n sînul său viază, la inimă îi bate,
Cum simte mama-n sînu-și cînd saltă embrionul;
Ea știe că într-însa începe o viață
Din propria-i viață ca un depozit sacru,
Ea știe că e fructul amorurilor sale,
Objectul adorabil ardorilor materne.
O știe cum știură în sus d-atîția secoli
Și tînăra ei mamă, cum a știut bunica,
Străbunele-n sus toate, cum știe-orice femeie;
Iar primul om și mire, augustul nostru pater,
De unde-avea să știe ce saltă și s-agită
În sînu-i, l-a sa coastă, de inimă aproape?
Nu știe, ci resimte că nu se află singur;
Și-n neastîmpăr straniu dorințe-l înfioară,
Se-mbrățișază singur și amă cu ardoare
Și nu știe ce amă... Se înamoră-n sine
De cel mai inefabil, legitim amor propriu.
Suspină și se simte ferice-n suferire,
Își rătăcește pașii și cată-n neastîmpăr.
Se pune spre repaos subt arbure la umbră.
Uimit ca în extaze, adoarme cum dorm pruncii,

Ca-n leagăn de verdeață, de tinerele roze
Și petrecut de perle unei sudori ferice.
În somn, ca-n aromire, ca și cum e aievea
Cînd omul dulce doarme și simte și aude
Cîte-mpregiur se-ntîmplă, apare o ființă
Augustă, radioasă. Era Divinitatea.
În formă de-om apare, cărunt și venerabil
Și plin de bunătate. S-apropie afabil
Și pune a sa mînă pe coasta lui din stînga,
Atoatecreatorul operator devine
Și blînd desparte coasta și ușurel o smulge,
Ca dintr-un argil nobil spre plastica divină;
Și o desparte astfel precum desparte Zeul
În faptele-i divine, să dea viață nouă
În loc de a distruge.
Profundă este plaga, și omul simte dorul;
Ci dorul este dulce ca dorul ce provine
Din mîna provedinței, ca dorurile-agapei.
Cine-a simțit amorul o știe cît de dulce
Îi este și durerea. Sub mîna creatoare
Se-nchide-ndată plaga, cum vine la loc apa
Cînd mîna se afundă să ia dintr-însa parte.
Sub mîna creatoare palpită caldă carnea
Și coasta se mlădie. Într-însa Zeul suflă
Mai mult decît viață, amorul divin suflă.
Și edifică Domnul acea vitală coastă
Ce din Adam luase, ca templu, în femeie.
Cum iese creatura din mîna creatoare,
Suavă se mlădie și moale se-angeliză,
Și Dumnezeu, văzînd-o, din grația-i cea mare
O și numi *muiere*.
Cînd ne tot spun poeții de fabula Minervei,
De creierii lui Joie, d-a lui cefalalgie,
De marea-ndemînare la meșterul Vulcan
Și de severitatea, de candida bellețe
A verginii Pallade, ce copie obscură,

Ce palidă-imitare după originalul
Al omului arhetip! Și ce e de poetic
În cea grotească armă, a lui Vulcan secure,
Cum și-ntr-o amazonă coifată,-mpăvăzată,
Săltînd toată armată din creștetul lui Joie,
Cum iese o păpușă săltînd dintr-o cutie?
Divina noastră Evă — și Eva e viața,
Cui mai tîrziu și Ebe îi ziseră poeții,
Junețe, rennoire, viața în splendoare —
Divina noastră Evă, în toată nuditatea,
E tot ce e mai nobil, mai grațios, ferice,
Mai adorabil... însă curînd și vom vedea-o,
Căci iat-o că dispare, precum dispare Zeul,
Și omul se deșteaptă din dulcea aromire.

III

La umbră, lîng-un dafin, ca p-un așternut moale,
Pe iarba mlădioasă cu flori îndamascată,
Ca pruncul într-un leagăn dormea prima femeie,
Cu tîmpla p-a sa mînă, sublimă de inocență,
În toată nuditatea divinelor ei grații.
Ca peplu peste corpu-i se răsfira în raze,
În unde de lumină; cosițele-i de aur
Și-i coperea d-a lungul augusta nuditate
Și sînul d-alabastru și brațele-i rotunde.
Pre frunte-i o sudoare de perle transparente
Și un surîs pe buze, c-al pruncului ce doarme,
Spunea de beatitutea a unui vis ferice.
Susurul apei vie fîntînei de aproape,
Murmura frunzăturei, cîntarea filomelei
Ș-a vîntului suflare ca un fior pe frunte-i
Din somn o deșteptară. Deschide la cer ochii,
Se uită împregiuru-și; nu știe unde s-află,

Nu ştie d-unde vine. Se scoală în picioare,
Se pipăie, tresare l-al degetelor carmen,
Şi-n răpedea mişcare, în gestele-i naive,
I se răsfiră părul; şi părul atingînd-o,
O dulce-nfiorare d-a lungul o coprinde.
Din toate cîte vede, pe flori îşi pune ochii;
Şi-ncepe a culege, şi pasă înainte
Săltînd din floare-n floare.
Din multele fîntîne curgea limpede apă
Şi-n rîurele limpezi se aduna-mpreună,
Formînd ca o cîmpie lichidă, cristalină,
Ca cerul de albastră şi lucie şi lină,
Cît celesteu s-ar zice. La lucida lui faţă,
L-a arburilor umbră atrasă de răcoare,
Şi-ndreaptă-acolo paşii. Şi vrînd să se aşeze,
Plecîndu-se spre apă, apare drept în faţă-i
O formă-ncîntătoare. Se-ntinde să se uite,
Se-ntinde ş-acea formă. Tresare, se retrage,
Şi forma se retrage. Revine încîntată,
Ridente-ntinde braţe, revine iar şi forma;
Ridente-ntinde braţe, şi braţele întinse
Ating, turbură apa...
O astfel de-ntîmplare, şi unică în lume,
D-a se mira în apă ş-a se vedea pe sine
Ca însuşi într-un specol, şi făr-a şti că este
Imaginea sa însăşi, şi făr-a-şi da cuvîntul
De cîte i se-ntîmplă, n-a mai putut s-advie
Decît primei copile, ce, singură sub soare,
Nu mai văzuse încă imagine umană;
Ş-apoi atît de bellă, atîta de perfectă!
Acesta e-adevărul, acesta prototipul
D-o scenă-atît naivă ş-atît de graţioasă.
Iar fabula antică d-a lui Narcis fîntînă
Şi de înamorarea a lui cu sine însuşi
E palidă minciune, contrarie naturei.
Revine iară Eva şi-şi vede iar ritratul,

Se înamoră-ntr-însul, şi vana ei ardoare
O face să s-arunce şi-n braţe să-l apuce.
Se scaldă-n apa rece şi, neaflînd nimica,
Rămîne-extaziată, cu totul disperată
Din apă se retrage.

IV

O voce-interioară o face să dorească
Să-şi aibă o soţie ca forma ce văzuse,
Şi inima îi bate d-amor şi de speranţă.
Era preocupată d-objectul ce-o-ncîntase,
Era înamorată de bella ei figură.
Noi nu putem descrie acele frumuseţe,
Ci-n cîteva cuvinte.
Ne tot vorbesc de angeli, ne tot deping la angeli
Sculptorii şi pictorii, poeţii-ntr-a lor vervă.
Să mergem la sorgintea-i de vrem să ştim frumosul.
Atoatecreatorul, principul frumuseţei,
Din graţia divină cînd trase idealul
Belleţei absolute, imaginii divine,
Prin mîna-i creatoare-l înfiinţă în faptă
Şi-n plină realitate prin om, a sa făptură,
Şi toată frumuseţea o puse în femeie,
În verginea primară. Frumoasele din secoli,
Ce-au apărut oriunde şi au să mai apară,
Cîntatele lor graţii, proporţiuni simetrice,
Faimoasele belleţe într-una adunate,
N-ar întregi o Evă (ce coprindea în sine
Ca-n germine tot sexul), cap-d-operă-a naturei
Şi filia dilectă divinei frumuseţe.
Mulţi ochi s-asemănară cu-a cerului culoare,
Cu sori şi cu luceaferi ; ci, d-aţi avut nainte

Doi ochi ce adorarăți și razele-amoroase
De v-au pătruns vrodată, ce v-a păsat atuncea
D-a cerului culoare, de soare, de luceaferi.
Pe lîngă căutarea dilectei ce vă face
Să știți ce e viața, ce este fericirea?
Ce comparare-ncape între-acei ochi și soare?
De știți d-acea extaze, nespusă fericire,
Mulțiți-o, înălțați-o la maxima putere
Și veți avea idee de ochii, fruntea Evei,
A nobilei, divinei viragini primitive,
Model de frumusețe la angelii din ceruri
Cînd vin ca să reveste imaginea umană.
Acest fel era Eva, comuna noastră mater,
Cînd de fiori coprinsă, cu fruntea radioasă,
Cu ochii plini d-ardoare, căta în neastîmpăr
Părerea ce văzuse și dispăruse-n apă.

V

În intervalu-acesta, Adam, deștept sub platan
Dup-acel vis ferice, avea tot înainte
Augusta, glorioasa figură creatoare,
Și mai vîrtos ființa din coasta lui creată,
Atît de grațioasă, bellissimă și moale,
Cui i s-a zis muiere; iar numele de Eva
C-o mistică putere îi mîngîia auzul
Și-i încînta ființa. Ci fericirea scurtă
A visului trecuse. Trecînd și reveria
Ce-l consola atîta, văzu că e tot singur,
Cu totul solitariu.
Pierzînd orice speranță, ca-mpuns sări-n picioare.
Atunci îl vede Eva: el n-avea-aceleași grații,
Același aer dulce imaginii din apă.
Era d-o frumusețe mai forte, mai severă,
Ce, inspirînd respectul, atrage și impune.
Cu bucuria-ndată ș-o teamă o coprinde,

Căci junele, văzînd-o, venea voios spre dînsa,
Văzîndu-și idealul. Intimidată, Eva
Își strînge sînu-n brațe, s-acopere cu părul,
Și-ntoarce napoi fața ca prin instinct de fugă,
Deși nu-i displăcuse a junelui figură.
În forma lui virilă, în nobila-i statură,
Era plin de vigoare și plin de maiestate.
Cea gravitate blîndă și seriosul aer
De autoritate intimidă pe Eva
Și o făcu să fugă.
Adam, recunoscîndu-și objetul adorabil
Al visului ferice, strigă, iuțindu-și pașii:
„Stăi, bella mea dilectă, întoarce-te, o, Eva!
Os nobil, adorabil din propriele-mi oase,
Din carnea mea ești carne, viață din viața-mi:
Te cată al meu suflet, ființa-mi te reclamă
Ca parte integrantă a existinței mele,
Să fim întotdauna, precum am fost, un corp."
Stă verginea, s-arrestă, căci fiecare-și cată,
Mai mult decît soția, să nu mai fie singur,
Își cată jumătatea din sinele său propriu.
Adam își simțea dreptul ce-avea între-ale sale,
Și Eva datoria, nevoia-mperioasă
D-a reveni la sine, de unde emanase.
Vocația spre nuntă era-nnăscută-ntr-însa,
Cu ea venise-n lume, ca și cu modestia
Virtuții virginale, ca și cu conștiința
D-a sexului valoare ș-a demnității sale.
Întinde mîna, cade l-ardoarea juvenilă,
S-arrestă și așteaptă. C-o blîndă maiestate
Adam o-mbrățișază; ea s-abandonă placid,
I se mlădie corpul sub brațul ce o strînge,
Își lasă docil capul și-l pleacă p-ai lui umeri;
Iar sînul de-alabastru în unde i se gonflă
Sub vălul transparente al blondelor ei plete,
Întîmpină ș-atinge și electriză sînul

Divinului său mire. El tremulă ș-o strînge,
La pieptu-i se lipește, și-n sacrul său deliriu
Depune p-a ei frunte nupțialul primul baciu.
Ea își ardică ochii și amoroși, și langhizi,
Și plini de elocință, ca raze de lumină
Se pun pe a lui frunte, cu-aceea tinerețe,
Drept dulce recompensă l-ardentea sărutare.
Nici cerul, nici pămîntul nu-i oferise încă
Ceva mai adorabil! Descopere într-înșii
Ce n-a putut edenul a-i prezenta mai dulce,
Mai răpitor, mai nobil ș-a-l încînta atîta.
Adam pierde puterea, jos în genuchi se lasă.
Din ast moment începe sub soare adorarea.
Și-n adevăr, femeia fu viul edificiu,
Însufletitul templu ce a putut să-nspire
Amor și adorare, și pe altarul cărui
Din inimă, din cuget se puse-n olocaust
Al laudei ș-al păcii sincerul sacrificiu.
Lăsa-va omul tată, lăsa-va p-a sa mumă
Și de a sa femeie lipi-se-va cu suflet,
Ș-un singur corp va face.

. . . .
. . . .

VI

Se scoală-Adam; și Eva în brațele-amoroase
Îl strînge cu ardoare; el mai ardent o strînge,
Și sîn la sîn ferice se-mparadisă mirii.
Țiindu-se de mînă în mutuali afecții,
Adam duce pe Eva în leagănul d-aproape
De flori și de verdeață. Nici un talam vrodată
Din stanțele regale augustelor mirese
N-avu atîta artă, nici adornare simplă
Cu-atîta maiestate, decor mai admirabil.
Flori, vițe în festoane, cum nu produce arta,

În toată abondanța, în toată frumusețea
Suav decora bolta, păreții și intrarea,
Extazia vederea și încînta mirosul.
Pe un tapet de iarbă cu flori presemănată
Se desemna ridente și roza amoroasă,
Și candid' iasomie, safranul, iacintul;
Pe așternutul moale de iarbă ca mătasea
Acante, lăcrămioare, voioase viorele,
Odorifere plante broda talamul nunții.
Atoatecreatorul, principul frumuseței,
A fost decoratorul cînd a plantat edenul.
Conduși d-al nunții angel, mireasa cu-al său mire,
Țiindu-se de mînă în sînta nuditate
De care n-avea teamă nici d-angeli, nici de Domnul,
Nici unul despre altul, intrară-n sanctuarul
Misterelor divine și d-unde-avea să iasă
Întreagă omenirea spre-a popula pămîntul.
Au fost sacrați de preoți, de mîna preaînaltă,
Dodată cu viața, venirea lor pe lume,
De patriarhi ai legii conubiului sacru.
Cine-ar putea descrie nespusele transporturi,
Candoarea virginală și grațiele Evei,
A lui Adam fervoare, întreaga fericire
Și-extrema pietate l-a ritului plinire?
Împinși d-angelul nunții pe așternutul moale,
Sînt unul lîngă altul în toată inocența;
Adam începe ritul ; c-o dulce rezistință
I se supune Eva și-n olocaust cede
A se-mplini misterul.

. . . .
. . . .

Atuncea împreună, în toată fericirea,
Simțiră paradisul și-ntreaga beatitute.

Ca fulger fiori multe coprinseră pămîntul
Ș-electrizat revarsă profumul fecundării,
Și pulberea-auree zefirii o răsfiră,
O spulberă-amoroasă, ia plantele d-a rîndul,
Se-mbată în delicii, din floare peste alta.
Se-nfiorară pasări d-amor, de bucurie,
Din aripi, aripioare bătură și cîntară
Și celebrară ritul misterelor vieței.
Luceaferi, astre, stele și însuși casta lună
Aprinseră ca marturi făcliele nuntale,
Și angelii agapei cîntară-epitalamul
Și acțiuni de grații, d-amorul conjugal.

În horul astor angeli, o, bard al Albionei,
O, Milton, treci la rîndu-ți ! De ai pierdut vederea,
Ți-e inima-n lumină și geniul în ceruri;
Cu arpa ta de aur celebră imeneul,
Salută ca un vate amorul conjugal
Cu care numai omul a fost dotat din ceruri.

IV. ARBORUL ȘTIINȚEI

I

De este o cădere, a fost ș-o stare cultă
De arte, de științe, de pace, de dreptate,
D-amor, de armonie, de bunuri legitime,
A fost ș-o fericire.
A Greciei cădere în sine presupune
Ș-o mare naintare, în care înfloriră
Virtuți, științe, arte și drept și libertate,
În care se născură ș-atît se dezvoltară
Talente, minți și genii, eroi și legislatori ;
A Greciei cădere ne dă să înțelegem,
Din fapte-nvederate, c-a fost a lumii școală,

Precum căderea Romei ne-nvederează-n faptă
C-a fost odinioară și doamnă, și potente.
A omului cădere de ce să n-aibă-n sine
Aceeași însemnare ? de ce să nu ne spuie
D-un nalt grad de cultură în care omenirea
A fost ajuns odată și a căzut la urmă ?
Toți popolii din lume conservă suvenirea
D-o stare foarte naltă din care căzu omul.
Tradiția îi dete și forme variate,
Și nume, după locuri : la unii ev de aur,
La alții paradise, la mulți divină eră,
Cereasca-mpărăție, perfecta fericire.
S-a zis că pe atuncea locuitorii Terrei
Era mai sus de oameni cu mintea, cu puterea,
Cînd, domni pe elemente, răstrăbătea pămîntul
Și aerul și marea, cînd spațiul și timpul
Era al lor dominiu ; perfecta fericire
Sau absolutul bine era a lor avere,
Legitim eritagiu.
Tradițiuni c-acestea era-n mare credință
În Asia întreagă, și cîți n-ar fi crezut-o
Ar fi trecut de empii, nedemni de existință.
Să le luăm d-a rîndul, făcînd aceeași cale
Ce au făcut și ele prin lumea primitivă
D-a omului cădere.

II

Să-ncepem d-unde-ncepe credința despre starea
Acei culture nalte de unde căzu omul.
Așa de fostul bine, d-antica fericire
Se nară pretutindeni și-nvederează fapta
C-a fost ce nu e astăzi, un nalt progres în toate,
În care omenirea se bucura ferice
De dreptul la viață.

Acea antică eră s-arată, cum am zis-o,
Sub varii, multe forme, sub varii, multe nume :
În Indii se numeşte maharchiane faste,
Căci oamenii d-atuncea era maharchi pelorii,
Mai mari decît pămîntul, atotpotenţi ca zeii ;
Şi leii, tigrii, lupii, momiţele, asinii,
Şi însuşi peştii mării avea mai multă minte
Decît regii de astăzi ; iar vulpile şi lupii
Se pricepea mai bine decît toţi fariseii
Spre a-ncela şi-a smulge.
O singură cetate era tot globul nostru ;
Maharchii, cetăţenii acestei urbe vaste,
Era cît universul de mari şi formidabili.
Pe lîngă ei pămîntul era ca o puntură
Şi — o, minune mare ! — că ei, maharchi cît lumea,
Cu mii şi milioane se desfăta pe dînsul
Şi bea la ambrozie şi se punea la luptă,
Precum se luptă zeii sau regii pînă astăzi.
În mijlocul cetăţii, ce-era ca o grădină,
Şi arborul ştiinţei creştea superb spre ceruri,
Nemărginit cu trunchiul. Ca şi ştiinţa însăşi
Se împărţea în ramuri, în crace,-n rămurele,
În secţiuni aparte, capitoli, paragrafe,
Articoli, axiome şi cîte-are ştiinţa
Să semene cu pomul.
Acest arbure mare era ca orice plantă,
În jos cu rădăcina, spre cer cu-ale lui ramuri,
Şi rădăcine-ntinse ce sfredelea pămîntul
Şi străbătea profunde în iad ca nişte pompe,
Cît să spăimînte mintea şi să-nfioare carnea.
D-acolo-şi trăgea sucul şi-l răspîndea în fructe
Ca, d-or veni vrodată p-acest pămînt şi oameni,
Precum veniră-n urmă, să nu guste dintr-însul,
Căci moartea îi aşteaptă în stirpea lor întreagă,

În toată-eternitatea.
P-acest fel de credinţe şi Brahma, şi brahmanii
Îşi stabiliră siguri şi tronul, şi altarul,
Şi ordinea legală.

III

Un eretic odată, potente cît maharchii,
Arhibrahman din leagăn, sacrat de sine însuşi
Şi suveran pontefice, c-un braţ de naltă forţă
Ia pomul şi, smulgîndu-l din cele mai profunde,
L-întoarce şi-l înfige cu rădăcina-n ceruri.
Cu ramurele-ncoace spre noi ca nişte raze,
Să-nveţe d-altădată să nu mai sugă moartea
Ca pîn-atunci din iaduri, ci viaţă şi lumină
Din cele preaînalte ; să crează fiecare
Că cine din el gustă ia viaţă şi putere
Spre a combate forţa ce se credea că este
Ea însăşi absolutul.
D-această cutezanţă se zbucină pămîntul ;
Toţi sînţii, toţi maharchii strigară : „Sacrilegiu !
Trădare,-apostazie !“, căci după dînşii lumea
S-a-ntors, ca niciodată, cu josul său în sus.
Nici Anna-arhiereul, nici doctorul Caiafa,
Cuvioşia toată, cu scribi, cu farisei,
Nu-şi sparseră vestmîntul şi nu strigar-atîta
Cînd încarnat Cuvîntul, spre nutrimentul minţii,
Îşi dete al său sînge, doctrina sa divină.
Nici însuşi sîntul papa n-a fulgerat atîta,
Din culmea Vaticanului, urgie şi-anateme
Cînd Luther ereticul se puse să proteste,
Altissim să proclame şi voia conştiinţei,
Şi liberul examen.
Era nevoie mare în Indiele toate !

Și de aci nainte persecutări, martire,
Furci, bende, rugi și roate, cu moartea toți să
moară
Și cîți n-au atins pomul.
Ci arborul științei fu transplantat în China
Cu rădăcina-n ceruri.
P-atunci China, mai simplă, cu totul
primitivă,
N-avea atîtea-nvăţuri ca cele de prin Indii ;
Chinezii-n simplitate nu se putea pricepe
Cum mii de universuri, de colosali maharchi,
Putea să se desfete pe glob ca un grăunte
Au fost auzit însă din tată la alt tată
C-a fost mai dinainte timpi, zile fericite,
În care-și mînca omul fără laboare pîinea
Și oamenii cu toții era nici viermi, nici humă,
Ci suverani cu toţii, imperatori celebri,
În strictă alianță cu cele preaînalte,
Căci cerul cu pămîntul era ca două staturi
Vecine și amice, în bună armonie.
P-atunci imperatorii (c-așa se zicea omul)
Pe căi d-argint, de aur, de fier peste tot locul,
Cu trăgători d-aramă vărsînd flacări pe gură,
Mergea unul la altul și, devorînd distanța
În cîteva minute, în țări prea depărtate.
Iar alţii-n vehicule ca stelele volante,
Cu ipogrifi de flacări ca fulgerul de răpezi
Îți străbătea prin aer de la pămînt la lună,
Din lună drept la soare. P-atuncea toată lumea
Era în fericire, p-atunci era și rîuri
De miere și de lapte.
Dar cum, nu se prea știe, că-ncetul cu încetul
Se tot corupse lumea, și iată și căderea.
Spre consolare, însă, advine pomul științei,
Și, tot gustînd dintr-însul (cum gustă din știință),
Locuitorii Chinei inventă astăzi una,

Inventă mîine alta ; cu corpul și cu mintea
Se puseră-n travaliu, se deteră la arte,
La măiestrii, științe ; aflară niște semne,
Spre-a se putea-nțelege cu cei ce sînt departe
Și cu posteritatea ; făcură tipografii,
Hîrtia inventară, făcură cărți sau table ;
Țin mult la industrie, ș-a cîmpului cultură
O au drept lucru mare, că ară ș-împăratul ;
Și le-a rămas credința că au să mai ajungă
Tot cum mai fură-odată, nainte de cădere,
Pe drumuri fericate, cu cai de acioaie
Și vărsători de flacări, distanța să devoare
Și lumea să străbată din margine la alta,
Și c-or s-ajungă încă ca-n clipă, ca un fulger,
Apus cu răsăritul să stea gură cu gură
A se-nțelege-n vorbă, ca-n zilele acelea
Ce le numea divine.
Acestea le cred toate, și încă și mai multe,
Ci nu se pun să facă, așteaptă să le vie
De peste mări decindea, din lumea cea mai nouă,
Din țara lui Franklin.
Căci ei au o credință, și țin prea mult la dînsa,
Că soarele, lumina tot de la răsărituri
S-a învățat să vie, cînd alții, bunioară,
Așteaptă să le vie de la apus sau nord.

IV

(În secolul de față progresul nu e încă
La gradu-n care-n China se crede c-a fost omul
Nainte de cădere ; cînd însă după secoli
Va tot nainta omul, și dup-o catastrofă
Ar recădea cu totul în nouă barbarie
(. . . .

. . . . ,[1])

Şi-oricînd pe el se pune al Domnului nalt spirit.
Iar mitul despre lemnul ştiinţei era încă
În credit între stirpea lui Abraham sau Brahma,
Ci-l nară omeneşte, ca şi cum nu l-ar crede,
Căci prea cu pietate vorbeşte de ştiinţa
Ce Dumnezeu pusese în inima cea dreaptă
Lui Betseel, s-opere şi să arhitectone
A Mărturiei tindă.
El face istorie din fabula trecută,
El spune că edenul e parte din Asia,
Prin care trece Tigrul, Gehon şi Eufratul,
Şi poate şi-nsuşi Istrul, cui şi Phison se zise,
Grădină ce-avea-ntr-însa Siria,-Etiopia,
Cu Indii împreună, cu ţările-Evilat.
El spune că acolo era stabilit omul,
Cultivator, custode, de mîna preaînaltă ;
C-acele mari coprinsuri, de multa lor cultură,
Era ca o grădină cum nu e azi Europa,
Că omul, mîncînd pîinea în toată abondanţa,
Fără sudoarea feţei, ne dă să înţelegem
Machine de laboare ce-au fost eliberat braţul
Ş-o mare naintare d-industrie, de arte ;
Că-n plină libertate femeia-era consoarte
Mai sus d-o Aspasie, mai sus decît o Sappho,
A lui Pindar emulă, şi, întregind pe omul
Ca demnă jumătate, năştea fără durere ;
Că arborul ştiinţei, ca-n orice ţară cultă,
Crescuse-n cea grădină şi prospera d-alături
Cu arborul vieţei.
Ne spune de o stare de pace, d-armonie

[1] Lacună în text *(n. ed.)*.

În care azi Europa s-a pus pe drum s-ajungă
Şi d-unde omenirea căzu ca şi Egiptul,
Şi Grecia, şi Roma. C-Adam, ca o figură,
Personifică omul din era de prodige
Culturei primitive, căzut în barbarie.
Şi-n marea lui cădere, lipsit d-orice mijloace,
Lipsit d-orice ştiinţă, de tot ce uşurează
Şi braţele, şi corpul, de orice instrumente,
Redus, precum se zice, într-o informă sapă
De lemn foarte ingrată, şi astfel a-şi susţine
Viaţa cu laboarea, a-şi blestema fiinţa,
A-şi face din femeie o sclavă tremurîndă,
Iar din posteritatea-i moştenitori durerii,
Ai gemetului filii.
Narată pe-omeneşte, tradiţiunea-antică
Ne face să-nţelegem enigma ce agită,
De şaptezeci de secoli, umana raţiune.
Aci s-aude clară a istoriei limbă
Ce-atîta se distinge d-al fabulei haracter,
Ce ne descrie anii şi zilele de aur
Ai evului ferice, atîta de contrariu
Cu însuşi fericirea.
O viaţă monotonă d-o-ntreagă nemişcare,
Cînd rîurele d-astăzi era rîuri de lapte,
Pîraie curge-miere, cînd fructele din arburi
Era poame de aur, şi oamenii la umbră
Şi neatinşi de soare sta răsturnaţi ca pruncii
În leagăn de mătase, făr-a mai şti de mîine,
Şi arborii de sine pleca ale lor ramuri
De fructe încărcate, ca muma ce îşi pleacă
Cu tinereţe sînul l-a pruncului său buze.
Nici artă, nici ştiinţă, nici frămîntarea minţii,
Nici semn de raţiune. Se poate fericire
În plină neacţiune, monotonie-ntreagă ?
Şi-n care loc al lumii au fost aste tărîmuri ?
În visele-indiene ? în cîmpuri elizee ?

Grădinele-esperide c-acele încîntate
Grădine-ale Armidei, create ca prin farmec
Şi care niciodată şi nicăiri n-avură
Nici loc, nici existenţă ?

IX

În adevăr, căderea a fost şi este-o faptă,
Căci degradat fu omul mai jos şi decît vita ;
Şi oricare-ar fi forma prin care se transmise,
Învederează timpii de-ntreagă fericire
Şi d-o cultură naltă, cît li s-a dat şi nume
De timpi divini, timpi d-aur.
Ci care e cuvîntul căderii deplorabili,
Al unei catastrofe atîta de complecte ?
Să ascultăm răspunsul sau paradoxul mare :
Căci cuteză să guste din arborul ştiinţei ! ! !
Şi ce, au moare omul cînd gustă temerariu
Din fructele ştiinţei ?
Problema se prezentă mai mult decît enigma.
Ci, studiind progresul cu istoria-n mînă,
Se poate ca-n enigmă s-aflăm şi adevărul.
Să trecem peste toate cîte putu să-nvente
Şi să fabrice omul spre-a lui necesitate :
Invenţiuni de vase, de varii instrumente,
Cu uzul profitabili, cu-abuzul dezastroase.
Sînt însă legi eterne, coprinse-n marea carte
Ce s-a numit natură ş-a căror existenţă
Şi-ntreagă împlinire fu ordinea naturei
Cînd a ieşit din haos, şi care nu se calcă
Nepedepsit de nimeni.
Pe apă nu se îmblă, prin aer nu se svoală ;
Ştiinţa însă vine şi îi produce vase
Şi nave şi batele ş-aerostate însuşi.
Aceste admirabili ale ştiinţei fructe,
Gustate fără cumpăt sau fără sprevedere,
Pe lîng-a lor foloase aduseră şi moartea.

Tot fructe-ale ştiinţei sînt ş-armele de luptă.
Măciuca, or securea, or gladiul, or spada,
Săgeata, arcul, lancea, făcute spre-apărare
Şi-n fond spre a distruge.
Progresul e mai mare, ştiinţa mai departe
Cînd ne produce fructe ca pulbera tonante,
Ş-alăturea cu dînsa fulgerătoare arme
Şi tot mai mortifere ca cele mai din urmă
Şi cele ce cu timpul mai răpede vor stinge
Şi arde şi distruge.
Cîţi aţi gustat din aste ingenioase fructe,
Tot fructe-ale ştiinţei spre-a subjuga, distruge
Ş-a domina ca zeii, trăit-aţi cu viaţă
Sau aţi murit cu moarte, făcîndu-vă or Caini,
Or victime ca Abel ?
Să punem ipotezea de ce-ar putea s-advie
D-acum în cîţiva seculi de-nvenţiuni, progrese.
Se-ntrarmă astăzi omul cu electricitatea,
Dispune după voia-i d-a aburilor forţă,
Şi toţi le recunoaştem foloasele immane.
Ci tot mai e progresul pe cît există încă
Şi mai există timpul.
Străbată-se uscatul de forţele de aburi,
Mulţească-se ca peştii pe mare piroscafe ;
Din popol la alt popol, de la un stat la altul,
Din urbă l-altă urbă şi din comună l-alta
Încingă-se pămîntul de căile ferate ;
Locomotive, fabrici mulţească-se-n tot locul ;
Consume-se cărbunii şi imple atmosfera
De gazuri, cînd natura ni-i dă-n stare compactă.
Să-şi imagine omul la ce grad ar ajunge
Progresul în doi seculi şi cei ce au să vie ;
Ci fără preştiinţă sau fără prevedere
Ce-ar fi cînd atmosfera dodată s-ar aprinde
În general incendiu şi cataclism de flacări
Ar arde ş-ar reduce progresul în cenuşă ?

Acest fruct al științei nu ar aduce moartea
La cîți au vrut să-l guste lipsiți de preștiință
Și însuși la aceia ce n-au gustat dintr-însul,
Posterității însuși din germine extinse
Nainte d-a se naște ?
Sau fără a ne-ntinde în ipotezi asemeni,
Prin alte catastrofe, invaziuni de barbari,
Ar recădea iar omul precum căzu Egiptul
Și Grecia și Roma, și n-ar rămînea semne
De marea naintare în care s-află lumea ;
Cine-ar scăpa atuncea din astă catastrofă
Ar spune cum pot spune căzuții și barbarii
De cîte-a pierdut omul. Prin forme variate
Tradiția-ar începe a deveni iar mituri,
Divini, fabuloși secoli. Și or credul, or sceptic,
Or humă, or zeu, omul din nou ar reîncepe
Tot în sudoarea frunții să-și ție o viață
De chinuri, de durere ; prin luptă, prin travaliu
Din nou ar reîncepe o cale lăcrămoasă
D-o lungă, grea laboare și aspră, și ingrată
D-invențiuni tîrzie, cît șaptezeci de secoli
De luptă, de turmente, sudînd, laborînd unii
Și tot culegînd alții, n-ar fi d-ajuns ca omul
Să vie iar în starea în care ajunsese
Nainte de cădere.

X

Scriptura cam acest fel ne dezvelește mitul
Ce străbătuse lumea ; într-însa-aflăm mijloace
A dezlega enigma.
Mois', crescut în Egipt, mai conserva d-acolo
Și datini, și doctrine, și tot mai întrevede
Divinitatea-n forță, și Eloimi îi zice.
Ca stirpe-abramiană reține iar credința
Științei prohibite ; d-aceasta în Geneze

Mai dă divinității antice atribute
Sau calități păgîne, o lasă ca și alții
Tenace în vendictă, teribilă-n mînie,
Avară și geloasă în cauza științei ;
În fond însă-l repumnă absurdul și nedreptul :
În Eloim transpare divinitatea veră.
Căci însuși prin femeie prescrie rentregirea,
Regenerarea plină umanității-ntrege.
Ea are să strivească culpabila, perfida
A șarpelui rea țeastă.
E cu metod Scriptura, căci atestînd căderea
Ne spune cîte-există și cum vorbește lumea
De arborul științei, și lasă o speranță
De cîte au să fie, prin contraziceri însuși
Descopere-adevărul.
Căderea este-o faptă, ș-așa o recunoaște ;
Ci care e cuvîntul ? de unde provenise ?
Scriptura ni-l transmite așa cum se dădese
D-adoratorii forței, satrapii-antichității,
Și pare că s-adresă la mintea omenirii,
Zicîndu-i : „Au se poate un zeu gelos și pater ?
Un zeu plin de vendictă în marea-i bunătate ?
Un zeu plin de rancurră în lunga lui clemență ?
Și daca vreți cuvîntul căderii deplorabili,
Vi-l spui cum vor să-l spuie potenții, impostorii :
Creat cu simțiri omul, dotat cu judicată,
Distins prin rațiune cu naltă facultate
Să studie, s-observe și altor să comunice
Ideea, cugetarea, acesta este omul,
Imaginea divină.
De altă parte, iară, o lege de teroare
Divinamente dată, nerevocabil pusă
Să nu cumva să puie în uz aceste daruri,
Să nu cumva să guste din arborul științei,
Ce-atît se dezvoltase în lumea cunoscută
Cît paradis se zise ! că va muri cu moarte

În tot superlativul și el, ce-a comis fapta,
Ș-a lui posteritate."
Prin aste contraziceri Scriptura ne deschide
Un drum de judicare și d-a conchide singuri :
De este cu putință un zeu pervers cu mintea,
Gelos d-a sa făptură, nedrept, cumplit, teribil,
Neconsecvent cu sine, lipsit de rațiune,
Într-un delir culpabil de ură, de vendictă,
Să dea pe mîna morții umanitatea-ntreagă,
Să martirize filii d-a tatălui păcate
C-o ură nempăcată, să-și facă un deliciu
Din lungile suspine ș-universalul gemăt ?
Acel zeu nu există și n-a putut să-existe ;
E zeul ficțiunii infamilor ce vrură
Să-mpile omenirea în numele credinței
De dînșii inventată, făcînd divinitatea
Egală și complice cumplitelor lor crime.
Scriptura îi denunță prin contraziceri însuși,
Și toată neființa, ca zeii ficțiunii,
Dispare ca minciunea cînd adevăru-apare
În Iehova-Ființă, și cînd mai dinainte,
Prin luptă decisivă și foarte neleală
D-o noapte foarte lungă, învinse omul forța,
Ce pe lîngă tărie adăogea și dolul,
Puindu-i mii de piedici la coapsa lui virilă.
În alba dimineței teribila fantasmă,
Divinitatea-Forță, cu toată-a ei tărie,
Manopere și curse, era jos răsturnată ;
Iacob e cu genuchii pe pieptul și gîtlejul
Lui Eloim cel tare, ce grație îi cere.
Nu grație, ci pumnă, te luptă d-aci, oame
Dezmoștenit, te luptă !
Cu propriul tău sînge respinge innoranța,
Nu crede imposturei ; Scriptura ce-ți depinge
Figurele erorii te face să vezi singur
A ta regenerare în fructele științei,

În Dumnezeu-Cuvîntul.
Căzut-ai prin eroarea-ți, lipsit de preștiință :
Prin Dumnezeu-Cuvîntul te nalță la splendoarea,
La starea-ți primitivă.
Desparte din substanța divinității vere
Nedemnele-atribute ce-i dete impostura ;
În legile-armoniei vezi legea provedinței,
Principiul bunătății ; divinitatea-ntreagă
Sta insuși în dreptate, cînd faptele-ți perverse
Răstoarnă echilibrul. Cînd ieși din calea dreaptă
Și predomină răul, convinge-te că bunul
Răsare din excesul al răului, și darul
S-adaoge oriunde păcatul se-nmulțește ;
Ca lucea din tenebre din rău binele iese.

V. MOARTEA SAU FRAȚII

[illegible]

Căderea-a fost și este, nu însă preursită
Din planul provedinței, ci din fatală-eroare.
D-aci în innoranță, în lipsă căzut omul,
Ajunse-a se susține ca fiarele cu prada,
Ca pasări cu ciupitul, sau laborînd pămîntul
În chinuri și sudoare, cu palmele, cu brațul,
În lipsă d-instrumente, a se arma cu lemnul
Și mai tîrziu cu piatra spre-a răsturna pămîntul.
Dotat cu rațiune, își construi umbrarul ;
Castorul, rîndurela îi fură drept maeștri
Spre a-și clădi coliba, și alte animale
Spre a-și căta spelunce și a scobi pămîntul
Să se alberge iarna.
Domă cavallul, boul și le împinse jugul
D-a trage greutatea cu dînsul dimpreună
La asprele lui sarcini. Domestici și pasări,

Formă de vite turme, dispuse d-al lor lapte,
De lînă și de piele, d-a lor progenitură.
Cu fiara veni-n luptă și, vingător adesea,
Întreaga-i despuiere îi atestă valoarea
Și-l revesti ca mantă, emblemă de victorie,
Trofeu al luptei sale.
Cu furie mai mare, cu ură mai cumplită
Veni cu omu-n luptă și, vingător sau pradă,
Ajunse or despotul, or sclavul mizerabil
Al fratelui său însuși, carnefix or victimă.
Urmînd după Scriptură, lua-vom înainte
Drept arhetip de viață adamiana stare,
Familia întreagă ce reprezentă-n sine
Viața primitivă ; vom spune cu durere
De cele întîmplate după cădere-ndată
Ca niște consecințe.
Pierdu Adam edenul, primara fericire,
Căzu omul din culmea progreselor cîntate
De toți profeții lumii popoarelor antice.
Un cataclism teribil, universal incendiu
Se pare că coprinse, distruse moștenirea,
Averea omenirii ; că cherubimi de flacări
Sta custodind intrarea, romfeea fulgerante
Rota neîmpăcată. Nu mai era speranță :
Cu mîinele-atîrnate, cu palmele-ncleștate,
Își pleacă omul fruntea și jos la pămînt cată.
Iar sventurata-i soață în lacrămi sta în urmă-i,
Cu părul în desplete în marele său doliu.
Expatriat e omul, dezmoștenit cu totul
Din marele său bine, din toată-a lui avere ;
În faptele lui toate e blestemat pămîntul :
E roșu de arsură, triboli abia produce
Și spini și pălămidă ; chin și sudori l-așteaptă
Spre a-și susține viața ; mai vine și insectul
Să-i dispute, să-i roază productele laborii.
Pe lîng-acestea-o voce din sînul său se nalță

Și-i spune implacabil că nu e decît humă
Și-n humă-a să reintre.
Frumoasa lui consoarte, cea grațioasă Eva,
Ducilă îi urmează, supusă servitoare ;
În lacrămi și lamente, labori de tot ingrate,
Își pierde ai ei carmeni și grațiele toate,
I se pălește fața, i se deseacă pieptul
Și buzele îi crapă. Cu scobitoru-n mînă,
Drept instrument laborii, i se năsprește palma,
Cînd talpele, călcîiul i se-ntăresc ca osul,
Ca-a vitelor copită. Durere o așteaptă
În viața-i lăcrămoasă spre-a naște și a crește
Spre dor, spre chin, laboare, tot filii ai durerii
Ce au să-ngrașe cîmpii cu sînge, cu sudoare.
În toată nuditatea, expuși la ger, la vînturi,
Tunice pellicee le coperiră corpul,
Și vița, sicomorul le oferiră frunze
Spre-a-și coperi mijlocul.

II

În astă scăpătare și lipsă despre toate
Născu lui Adam Eva pe-ntîiul filiu, Cain,
Cu gemenea Azruna. Ca cuibul unei pasări
Se împleti un leagăn de flori, plăpînde frunze.
Acolo puși copiii, ca doi columbei tineri,
Fură-ardicați spre ceruri de mîinele paterne,
Primițiele-agapei.
Se mai născu și Abel, și gemenea Helia.
Părinții se-nmuiară cu inima, cu dorul,
Cum foarte des se-ntîmplă, spre cel mai june frate,
Și gestele lui toate, mișcări, apucături
Li se părea mai tineri, mai blînde, grațioase,
Cît din fatalitate, și încă din pruncie,
Redeștepta în Cain o tristă gelozie.
Cînd se măriră frații, căzu-n partea lui Cain

A cîmpului cultură, întru sudoarea feței
A-și întreține viața ; iar Abel își alese
Viața pastorală, a turmelor sporire.
În arșița căldurei sudînd labora unul :
Asprindu-i-se palma, curbîndu-i-se corpul,
I se năsprea-mpreună și inimă, și cuget.
În urma turmei sale, la umbră, la răcoare
Sta în veghere altul, cu inima în pace,
Cu sufletu-n repaos.
Stătut de labori unul, ca negura de noaptea
Se returna la tindă ; își întrista părinții
Și tînăra soție.
Blînd, plin de bucurie, cu oile, cu mieii,
Venea voiosul Abel ridente ca seninul
În brațele Heliei, ambilor săi genitori.
Familia întreagă era în voie bună,
Căci devenise Abel cel mai dilect al casei.
Pe lîng-acestea iară intrase-n ale rugei,
În cîte își expande spre cer inima omul,
Și datina d-a-aduce din fructe ș-animale
Spre-a le-nchina de sacre l-altar, în olocaust,
Oblațiuni, ofrande.
Cu ritul dimpreună, cu observări de forme,
Nu mult, și supravine și o credință-absurdă
D-o teamă, d-o speranță, și pîn' la degradarea
Să uite ale rugei și să observe numai,
Cînd focul se aprinde, cum flacărele joacă,
Cînd drept se suie fumul sau cînd apucă-n lături,
Cînd bate vîntu-n dreapta sau daca bate-n stînga,
Cînd pasări trec sau svoală d-o parte sau de alta,
Cînd victima se lasă pășind l-altar voioasă
Sau face vro mișcare, or înapoi se ține ;
Cînd măruntaie, oase coprind cutare semne
Ce-nseamnă or dezastre, or fericire mare ;

Să mai acuze încă pe cel care ofere
D-a lui bunăvoință sau de vro coditură
De inimă, de suflet.
Adam, precum se vede, ca omul ce innoră
Și va și el să știe, și n-are cum să afle,
Căci n-are de la cine, observă și întreabă
Objectele inerte, ș-atît cele-ntîmplate,
Cît mai vîrtos pe sine ; din sînul solitudinii
Se forță-a-și da cuvîntul de tot ce-aduce-azardul,
De jocul întîmplărilor, a tot ce e materie
Și n-are voie liberă, nici rația drept duce ;
Voind prea mult să știe, în supraștire-ajunge,
Și-n loc de veritate s-afundă-n superstiție,
Ce, oarbă de lumină, să-nvăluie în umbre,
Ș-a noastră neștiință, în toată neputința
D-a o-nsemna cu nume, se crede că ajunge
A-și dezlega problema daca din gură-i scapă
Pomposul sacru nume, expresia mister.
Mai mult decît tot omul Adam cătă s-ajungă
Prin via, primitiva-i imaginațiune
În regia fantasmelor, ș-a-și face o sistemă
În practicarea ritului și explicarea semnelor.
Și-inițiați de dînsul, și Abel, ca și Cain,
Cu multă pietate în cele rituale,
În seară, dimineață își aducea ofranda
L-altar în sacrificiu. Unul venea cu fructe,
Producte ale terrei ș-ale laborii sale,
Cu primogeniți altul, din mieii turmei sale.
Să fie întîmplare, să fie voie însuși
De sus a provedinței, precum Scriptura-afirmă,
D-a preferi p-un frate așa din chiar senin
Mai mult decît pe altul ? Că fumul de la Abel
Făcea coloană dreaptă suindu-se spre ceruri,
Pe cînd cel de la Cain se disipea în lături,
Ca fum dezagreabil la nările divine.
„Semn rău, precum se vede!" strigară
asistanții ;

Semn rău, crezu în sine şi Cain svînturatul.
Se negură la faţă, crezîndu-se-n urgie
În cele preaînalte şi el, şi ale sale.
Tentaţia fu mare, şi o simţi ca omul
Cui nu-i dă pas laboarea, fatica şi durerea,
Ca tot dizgraţiatul. Mai auzi ş-o voce
Ce răsuna severă : „De ce astă-ntristare
Şi negură pe frunte-ţi ? D-aduci întru dreptate,
Întru dreptate-asemeni împarte sau desparte,
Căci altfel se comite în pe deplin păcatul.
Acesta te alungă, şi tu pune-ţi puterea
A-l domina-nvingîndu-l."
D-a priceput-o Cain, noi nu putem pricepe
De e vro raţiune c-apucă fumu-n lături,
Sau vreo cuviinţă l-a ritului plinire
Că se împarte-ofranda la dreapta sau la stînga ;
Ci ştim că răscredinţa aduse rele multe.
Aceasta n-a fost vocea divinei raţiuni,
Ci vană aiurare, tentaţie supremă
La inima dolente, în omul ce se vede
Dezmoştenit de toate.
Se negură la faţă dizgraţiatul Cain ;
I se negriră ochii şi-ntunecat ia cîmpii.
În inimă-ncuibată invidia-l coprinde,
L-agită şi-l turmentă ; astîmpăr nu-i dă ura.
Necutezînd s-abhorre pe fratele său Abel,
Se blestemă pe sine, doreşte starea vitei,
Doreşte nefiinţa şi va să moară-ndată.
La cugetarea morţii îi vin părinţii-n minte
Ş-un dor nespus l-apucă de tristele lor zile,
De filii, de soţie şi de suror' şi frate.
Cu repentirea-i vine dorinţa să-i mai vază,
I-e frică şi ruşine naintea lor s-apară,
I-e frică d-al său sine.
Trist, palid, plin de spaimă, stătut d-atîtea chinuri,

De dor, de repentire îşi rătăceşte paşii
Şi intră în dumbravă să-şi caute repaos.
Ací, rupt de fatică, bătut de remuşcare,
S-aşează să răsufle, şi cugete-n amestec
Îl tulbură cu mintea, cu corpul îl frămîntă.
Aci, în murgul serei, în mijlocul tăcerii,
Nu mai avea nainte decît o viaţă-amară
Şi grea ce-avea să tragă prin căile spinoase,
Şi nici o consolare, şi nici o bucurie.
I se părea că este objectul unei ure
Oriunde s-ar întoarce.
Din cuget în alt cuget era în neastîmpăr,
Şi orele de noaptea trecea fără să poată
A-şi mai închide ochii sau vrun repaos s-afle.
Spre ziuă, în turmente, somn greu pe dînsul cade
Şi visuri vin grămadă să-i prelungească chinul ;
I se părea că vede că-n umilita-i stare
L-ameninţa sclavia. Simţea famea şi setea,
Angaria, laboarea, amarurile, jugul
Posterităţii sale într-însul rezumate,
Le resimţea în corpu-i, pe pieptu-i grămădite.
Gemea de greutate, mugea, nu ca un taur,
Mugea ca om, ca tată ce simte cu simţirea
A mii de individe şi scumpe, şi dilecte.
P-atunci era şi ziuă, şi Abel îşi mişcase
Către păşune turma şi o-ndreptase-n partea
Dumbravei unde Cain îşi petrecuse noaptea.
S-apropie, îl vede. Dormea şi gemea încă ;
Se miră, se attristă văzîndu-l aşa singur,
Voieşte să-l ia-n braţe, ci îi respectă somnul ;
Stă-n loc şi nu cutează să-l mişte, să-l deştepte.
L-aude şi-l observă cum geme şi s-agită
Şi că e-n prada vrunui oribil vis tenace.
Pătruns de tinereţe, d-ardoarea lui fraternă,
Se pleacă şi cu-ncetul îl mişcă şi îl cheamă :
„Te scoală, frăţioare, te scoală prea dilecte."

Ca-mpuns, speriat Cain răsare și se scoală
Feroce, spăimîntabil ca unul ce e-n luptă
C-un inemic de moarte ; i se zbîrlise părul,
I se-ncruntase fruntea, cu ochii plini de flacări
Și cu furoarea-n față : „Ce ! fiii mei sclavi vouă ?
În servitute fiii, a mea posteritate ?
Mai bine jos despoții ! De jos, din rădăcină
Să moară tirania !" răcnește, se răpede,
Ia furios măciuca și capul drept în două
Lui Abel îl despică.
Ca fulgerul jos cade blînd, inocentul frate,
Și-n ultima-i cătare răstrăluci clemența,
Amorul și iertarea, cu un surîs pe buze-i,
Fiori îl petrecură și-i coperiră ochii.
Se stinse. Și pămîntul săltă coprins d-oroare,
De sîngele ce curge ș-oribil îl întină.
Cade și Cain, țipă, ia răpede în brațe
Victima ce făcuse ; și vede, svînturatul,
Că nu era fantasmă, nu inemic de noapte,
Ci fratele său însuși ucis de a sa mînă.
Îl cheamă, îl sărută, îl mișcă, iar îl cheamă,
Cutremur îl apucă și crede că-l apucă
Pe dinapoi o mînă și că aude-o voce.
Era divina voce cui zicem conștiință :
„Și unde este Abel ? și unde e-al tău frate ?"
Ce are să răspunză ? „Nu știu ! (Căci n-are încă
Întreagă cunoștință d-a faptei împlinire)
Nu știu !... n-am fost custode !"
Și cînd își veni-n sine, cînd își aduse-aminte
De cele de cu seara, de cugete sinistre
Ce nu-l lăsa să doarmă, de visele oribili
Și de suprema luptă să-și apere copiii,
Posteritatea-ntreagă de fiare, de sclavie,
Atunci disperat strigă : „Ucizător de frate,
O, mizerabil Cain ! Iertare cît de mare,
Cît Dumnezeu de mare, păcatul meu o-ntrece

Și nu mai e speranță. Deschisu-s-a pămîntul
Și buzele lui sînge vărsat de a mea mînă,
Al fratelui meu sînge a supt" ; și în rărunchii-i
L-a apucat cutremur. „Să fug..." Și pînă astăzi
Așa fug fraticizii, așa fug criminalii.

III

Și frica, remușcarea-l împing ca o tempestă
Ce-mpinge peste valuri un vas lipsit de cîrmă
Ș-al căruia pilotul e și nebun de spaimă,
Nu știe unde fuge, cînd răpezit la dreapta,
Cînd zbucinat la stînga. Îi pare că pămîntul
Îi fuge sub picioare. Stătut cu corp, cu mintea,
Jos cade, și-i detună și creierii ca locul ;
Ca mort aci rămîne și stă în nesimțire.
Durerea îl deșteaptă... și cînd îi vine-n minte
A fratelui figură, fatală lovitură
Răsună-ntr-al lui suflet ; ca pe cărbuni se simte
Și sare plin d-ardoarea să-l mai revază-o dată ;
Aleargă și ajunge la locul de păcate
Și cade peste corpul abandonat de suflet.
La pieptul său îl strînge, și țipă, se lamentă,
Curg lacrămi de durere, fierbinți îi ard vederea,
Șiroaie cad, se-ncheagă cu inocentul sînge ;
E desecat cu dorul ce-l sparge și-l sfîșie,
Sughițele-l înneacă, își pierde răsuflarea,
Cu mîini, cu capul cade pe pieptul adorabil
Mai micului său frate.
În mare neastîmpăr de multa-ntîrziere,
Adam, Eva, Helia, Azruna după dînșii,
Căta pe Cain ș-Abel, și-n astă prosternare
Îi află... O, spectacol ! Părinți, copii, soție,
Vă lamentați și plîngeți, vă smulgeți în cap părul,
Țipați, că iată moartea în pragul tindei voastre
Oribil grință dinții.
Dizgrațiat Adame, al patrilor părinte !

Mult lăcrămoasă Evo, a mamelor strămater !
Pe cine-aveţi d-a plînge ? pe justul ce trepasă,
Sau pe ucizătorul mai hîde decît crima,
Oribil de cutremur, de spaimă, repentiri ?
Căci unul, ca şi altul, sînt scumpii voştri filii.
Ca tată te-ntreb, Doamne, al totului părinte,
De cine simţi durerea mai mult şi pietatea :
De fiul ce blînd cade ucis de al său frate,
Sau de dizgraţiatul ucizător frenetic ?
Întreci sau te-ntrec, Doamne, părinţii în durere ?
Mai bine zeci de filii la oricare părinte
Ucişi de mîna morţii (de s-ar putea vrodată
O astfel de urare), decît un singur filiu
Ucizător de frate !
Dă, Doamne,-acolo lacrimi şi graţia ta toată,
Împacă (de se poate) dizgraţiatul suflet
Damnat de sine însuşi turmentelor eterne !
Aibi pietate, Doamne ! miserere lui Cain !
Clemenţă, rentregire la sventurata ginte,
A lui posteritate ! Răscumpere-se-n seculi
Prin chinuri ce-i aşteaptă, prin gemet, prin laboare,
Prin cuget şi travaliu ! Mulţească-se iertarea
Oriunde e păcatul mai mult, mai deplorabil !
Fiorător spectacol ! Tabelul se prezentă
Oribil, plin de sînge. E amplu şi se-ntinde
Cît *omenirea*-ntreagă, trecută şi prezente,
Şi-n secoli se destinse ca două mari figure
Ce nencetat arată ce-a fost şi este omul :
Cînd fiară, cînd victimă ; sus unul, în picioare,
Şi tremurînd şi livid e Cain fraticidul ;
Jos, palid, justul Abel, scăldat într-al său sînge,
Lăsînd orfani copiii, se vede pînă astăzi
Din secol în alt secol, din ginte l-altă ginte,
Trecînd din dogmă-n alta, din lege-n altă lege.
Vedeţi după cădere cît este de oribil,
Lugubru tot aspectul. Figure două-n sine

Răsună omenirea, şi o desparte-n două :
În Caini şi în Abeli. Scriptura ne-o descrie
Şi o personifică în doi fraţi ce ieşiră
Din sînul tot acela şi din aceeaşi coapsă.
Şi Cain se înseamnă pe frunte-i ca cu-o stemă,
Să nu-l omoare nimeni ; şi Cain nu mai moare,
Ca însuşi despotismul ce-n secoli se succede,
Schimbînd formele toate, luînd toată figura,
Ş-a libertăţii însuşi. Şi de se mai nasc Abeli,
Vin tot spre-a fi victime, tentaţie invidiei.
„Dă, frate, şi ucide, dezmiardă-te-n sudoarea-mi,
Te-mbată d-al meu sînge !“ Aceasta e strigarea
Şi ţipătul cel mare de şaptezeci de secoli.
Juni, vergini, daţi la fiare, daţi şi mai rău orgiei
Mii, mii de ecatombe idolului de Marte,
Damnării de-inchiziţii şi autodafede,
În olocaust corpuri, şi suflete-azvîrlite
La flacările gheenei ! Măciucă, lance, gladiu,
Rug, furci şi roată, cruce, salpetră şi pucioasă,
Plumb, fier, bronz, acioaie, jug, carcere şi bende,
Cepi, fiare şi verige, sclavie, servagiu, glebă,
Impozite, uzură...

IV

Dispare de durere, de frenezie Cain,
Nu mai putea să vază îndoloraţi părinţii,
Oribilul spectacol, cu-atîta mai lugubru,
Cu cît cele umane acum de prima oară
Şi pe neaşteptate se-nspăimîntară horrend
D-atîta catastrofă.
Ci Abel sta cu faţa şi palidă, şi rece,
Ca cel care aşteaptă spre cer şi mut imploră
O graţie din urmă. Lamentele-ncetară ;
Părinţii şi soţia, cu cît căta la dînsul
Şi-l mai sorbea cu ochii şi-l mai lua în braţe

Şi-l săruta pe frunte, cu-atît simţea nevoia
Sau marea veritate d-eternă despărţire ;
N-o cunoscuse încă, ş-acum le-o spunea sufletul,
Convins d-a sa durere. Avea supreme drepturi
Dizgraţiatul Abel, ş-acestea-imperioase
Se impun ca datorie l-ai săi ce îl contîmplă.
A fost mai naturală din toate datoriele
L-asemenea mari pierderi, l-asemenea durere,
La o transfigurare atît de spăimîntabilă,
Să facă să dispară tot ce era oribil ;
Nu mai putea să vază acel scump, sacru sînge
Negrindu-se-n tăcere cu cît se-nchega rece
Şi-i macula tot corpul ş-aureea lui coamă,
Lipindu-i în dezordin pe frunte şi pe tîmple
Şuviţele lugubre şi-l desforma atîta.
Spălară, curăţiră, cu lacrimi inundară
Acele scumpe membre ; îi sărutară fruntea
Şi mîinele şi ochii, şi vrea ca să-l adorne,
Magnefic să-l prepare spre-a mai face un pas
Ca să apară candid în faţa Creatorului.
I-acoperiră corpul cu flori, tinere plante,
Şi fruntea îi încinseră cu lauri ş-amarante,
Îi puseră ca aripe d-a lungu-n ambe părţile
Stîlpări de palmifer, cîntînd toţi aleluia.
Şi toată solitutea ce sta atît d-atentă
Răsună în lamente din vale pînă-n vale,
Ca angelii durerii : „Amin şi aleluia !"
„Eterna lui memorie ! — mai ziseră părinţii, —
Ca-a noastre lungi suspine !" şi frunzele din selbe
Înfiorat răspunseră : „Ca-a noastre lungi suspine !"
Se uita-n toate părţile, la cer căta părinţii,
Şi parcă cer o graţie, vro naltă provedere
Spre-a veghea cu martirul într-o viaţă nouă
Unde n-avea nici soaţă, nici mater să-l adoare,
Nici pater să-l conducă.
Cu toţi lactemente îşi adresară vocea,

Neavînd cui să se roage, şi Eva în durere
Acest fel se exprimă :
„O, aer ce verşi viaţa spre-a răsufla-n suspine,
Nu mai răsuflă Abel !... L-abandonaţi, etere !
L-ai curăţit, o, apă ! Albitu-l-ai ca lîna
Şi c-al Albanei nectar ; stropitu-l-ai în unde
Ca lacrimele mele ce m-ard... şi lui căldura
Nu pot să-i mai aducă. O, sînte foc, divine,
L-aşteaptă-a tale flacări ca mielu-n olocaust,
Îmi ceri ast sacrificiu în arderea de tot ;
Ci ard şi frig cărbunii, şi dorul e prea mare,
Şi nu-mi laşi pînă-n urmă nici dulcea lui imagine,
Să nu-mi mai vază mintea decît cenuşă stinsă.
De ar simţi oiţa cînd i se arde mielul,
Şi d-ar avea putere, nu l-ar lăsa să-l arză.
Nu-l pot preda la flacări... O, mater, sacră Terră !
Ia-l tu-n braţele tale, să-i ţii tu locul meu ;
Deschide-ţi al tău pîntece şi poartă-l tinerelă,
Precum l-am purtat însumi, pînă să-l naşti d-a doua
Spre o viaţă mistică şi fără chin, durere.
În sînul tău, o, mater, depui pe al meu filiu !"
Adam îşi şterge ochii, se scoală în picioare
Cu gravida idee ce-i deşteptase Eva,
Şi ia genuchii fiului, îi mai sărută-o dată,
Îi strînge cu vigoare, şi stinsul corp încovăie
Şi îl mlădie-atîta, cît pumnii şi genuchii
I-aduce pîn'la gură, ca filiul să-i semene
Cu pruncul cînd se află în pîntece materne.
L-acest aspect patetic cu toţi se consolară
Şi toţi puseră ochii la stînca colosală
Pe care blîndul Abel îşi aducea ofrandele
În seară, dimineaţă, la cer în sacrificiu
Şi unde era grota cui, prunci încă, copiii
Ei singuri îi ziseseră în jocuri inocente :
Aidem în sînul Terrei, zicînd stîncei *dolman.*

Luară cu toți corpul, prin norii de profume,
Ș-acolo-l mormîntară dolenți și plini de lacrimi.
Iar angelii blîndeței, drept preoți, întonară
Cîntarea despărțirii ș-a sărutării ultimi
Și imnul nemuririi.
În grotă, lîngă Abel, îi puseră drept steme
Și vargă pastorală, și gladiul de cremene
Prin care-njunghea mieii l-altar în sacrificiu,
Velocile săgete de silex, adamante
Și toată armătura ce-avea ca un păstor.
Acea stîncă și grotă ca monument rămase,
Ca punt de demarcație, hotar între doi secoli:
Între edenianul, sau zisul ev de aur,
Și între durul, asprul ev de sudori, laboare.
D-aci se începură ș-întîiul ev de cremene,
Și epoha faimoasă, epoha a dolmanilor.

[1870]

A. de Lamartine

SUVENIRUL

Ziua se duce ș-altele vin,
Și fără urmă se strecor toate;
Dar să te stingă nimic nu poate
Dintr-al meu suflet de tine plin.

Anii mei răpezi, viața-mi trăită
Le văz grămadă în urmă-mi stînd,
Precum stejaru-și vede căzînd
În preajma-și frunza cea veștezită.

Fruntea-mi de vreme toat-a albit,
Sîngele-mi rece abia prin vine
Curge, ca unda ce-n loc o ține
Sufletul iernei cel amorțit.

Dar chipu-ți tînăr, tot într-o stare,
În veci tot tînăr îl voi privi,
În veci în sînu-mi n-o-mbătrîni:
El, ca un suflet, vîrstă nu are.

Nu, tu din ochii-mi nu ai lipsit;
Și cînd privirea-mi cea neclintită
De tine-aicea fu părăsită,
Dodată-n ceruri eu te-am zărit.

Acolo-ntocmai ş-acum frumoasă
Te văz ca-n ziua ce mă lăsaşi
Şi la cerescu-ţi locaş zburaşi
Cu aurora cea răcoroasă.

Dar, frumuseţea-ţi, chipu-ngeresc
Şi-n ceruri încă tot te urmară :
Din viaţă ochii-ţi ce încetară
De nemurire raze lucesc !

Zefirul dulce cu-a sa suflare
Încă îţi suflă păru-undoios,
Ce-n trăsuri negre de ebanos
Recade-n sînu-ţi fără-ncetare.

Umbra acestui văl mincinos
Şi mai mult chipul ţi-l îndulceşte,
Ca dimineaţa ce se iveşte
Din vălul nopţii întunecos.

Cerescul soare vine, sfinţeşte
Cu ale noastre zile ce zbor ;
Şi-ntr-al meu suflet al meu amor
Nu are noapte, în veci luceşte.

Minut nu este, nu fac un pas
Şi-mi eşti aievea înfăţişată :
De mă uit, unda chipu-ţi mi-arată ;
D-auz, zefirul poartă-al tău glas.

Pe cînd pămîntul doarme, visează,
D-auz prin frunze vîntul şoptind,
Parcă din buze-ţi auz ieşind
Sîntele-ţi vorbe ce mă-nviază.

De-mi ardic ochii şi-n sus privesc
Aceste stele învăpăiate,
P-a nopţii pînză împrăştiate,
În toată steaua eu te zăresc.

Daca zefirul, cu-a sa mişcare,
Din flori mă-mbată cu-al lor miros,
Atuncea pieptu-mi neputincios
Răsuflă însuşi a ta suflare.

Cînd trist, în taină, la altar merg
Să rog Fiinţa mîngîitoare,
Atuncea lacrămele-arzătoare
Mîinile tale simţ că le şterg !

Cînd dorm, tu-n umbră eşti cu-ngrijire
Ş-asupră-mi aripele-ţi alin ;
Visele toate din tine-mi vin,
Încît viaţa simţ în dormire.

Ah ! fie-n somnu-mi ca mîna ta
Să-mi taie firul zilelor mele !
Ş-atunci din visuri dulci, amari, grele,
Doamne !... în sînu-ţi m-aş deştepta !

Ca două raze strălucitoare
Şi ca suspinuri ce se unesc,
A noastre suflete unu-mplinesc.
Şi eu... sînt încă cu răsuflare !

[1829]

A. de Lamartine

RĂZBOIUL

De ce sunete viteje urechea-mi e speriată ?
Glasul trîmbiţei răsună, cai ninchează sforăind ;
Coarda-n sînge înmuiată,
Ca sabia-ncrucişată,
Sună pavăza lovind.

Semnul de război se dete, aerul e-nzgomotat :
Armele ! şi eho iară : armele ! mai depărtat.
Pe cîmpie răspîndite scadroanele tropoiesc,
Decît crivăţul mai iute din tot locul năvălesc ;
Şi ca două aripi negre deodată se întind
Din coastele cele dese de legiuni şiruind.
Nenduplecat armăsarul, strîns în frîu, locul lovind,
Pe-ndoitele-i genuche se opreşte sforăind.
Trăsnetul încă tot doarme, şi-n cîmpul cel mărmurit
O prea jalnică tăcere cu groaza s-a răspîndit :
Nu s-aude decît marşul atîtor mii de soldaţi
Alergînd naintea morţii căria sînt închinaţi,
A carelor uruire, armăsarii ninchezînd,
Poruncele-adăogite şi aerul răsunînd,
Sau vîntul care izbeşte în steaguri ce fîlfîiesc
Şi-n taberele vrăjmaşe innotînd se îndoiesc ;
Şi cînd seamănă, îmflate de biruinţă, c-ar sta
Gata înaintea slavei singure de a zbura.

Cînd ostenite-ncetează, se lasă pe lemn în jos
Ca s-acopere vitejii cu-al lor văl întristăcios.
În fruntea-amînduror taberi bronzurile bubuiesc,
Tunetele depărtate se răspund, se-mprotivesc.
Din ţevele-nflăcărate fulgerul schinteietor
Ca suflarea morţii iese, dă, doboară destructor.
Bomba pîntre rînduri lasă un drum larg petrecător,
Precum cînd trece, se-ntoarce asudatul muncitor
Şi, făr-a căta odihna, coseşte neîncetat,
Despică o brazdă nouă lîngă alta ce-a lăsat,
Astfel săgeata fatală se primblă din rînd în rînd,
Le culcă ca nişte spicuri pe cîmpie răsturnînd.
Ici cade un erou mîndru în floarea sa secerat,
Din ochii săi ies schinteie, de trufie-mbărbătat ;
P-al său coif ce face unde, de lumină strălucind,
Mlădioasă-o pană cade, se ridică fîlfîind ;
Moartea de ţintă-şi alege printr-însa a-nnemeri,
Trăsnetul aci loveşte, şi greşit nu poate fi :
Ca un snop de oţel cade în pulbere răsturnat.
Armăsarul său s-azvîrle, se simte neînfrînat ;
O piezişă căutătură p-al său stăpîn aruncînd,
Se-ntoarce, îşi pleacă capul, îl miroase lăcrămînd.
Colo cade-un vechi războinic ce, crescut de luptător,
Patrie tabăra-i fuse, ş-armele al său amor.
El de nimic n-are-a plînge decît d-un steag îndrăgit :
Murind, după el priveşte, după dînsul e mîhnit.
Moartea după-ntîmplări zboară în drumul său grozăvos :
Unul piere-ntreg cu totul, altul, în ţărînă jos,
Ca un trunchi a cărui ramuri de secure cad trosnind,
Ale sale mădulare-şi vede în bucăţi sărind,
Care, tîrîndu-se încă pe pămîntul umedat,

Lasă după el șiroaie în praful cel sîngerat.
Rănitul, pe care moartea jumătate l-a lovit,
În brațul unui prieten în zadar fuge ferit ;
Amîndoi d-o lovitură îmbrățișați sînt loviți,
Ș-amestecați împreună, amîndoi sînt mulțumiți.
Însă în zadar plesnește trăsnetul neîmpăcat
Și-n taberi săgeți de flacări plouă, varsă nencetat.
Ca marea ce o despică un vas iute spumegat
Și napoi se-nchide iară pe urma ce a lăsat,
Astfel peste rînduri sparte la loc altele se pun,
Vin să înfrunteze moartea peste cei morți, și-i răzbun.
Dar omor fără răsplată s-aștepte se ostenesc
Taberele amîndouă, ș-una-ntr-alta năvălesc,
Se-mping, se lovesc, pătrunde o ceată-n alta întrînd
Ș-a lor amestecătură sîngeros vifor nălțînd ;
În a cailor putere escadroanele se sparg,
Rîndurile cele strînse se deschid, fac un loc larg ;
Fierul peste fier lovește, focurile se-nfășor,
Din taberile izbite un fulger iese, un nor.
În valuri de fum silitra, în aerul zgomotat,
Arde, curge, bubuiește în șirul cel flăcărat ;
Soarta lor este ascunsă sub desul, grozavul nor,
Ochii nu pot vedea încă izbînda sau moartea lor.
Precum cînd două torente ce la vale se pornesc
Din doi munți din împrotivă, se răped, se prăvălesc
În prăpastia cea strîmtă, vin gata a se sfădi,
Și tot într-aceeași vreme a se-mpinge,-a se izbi;
Unda lovește în undă, valurile se-nmulțesc,
Săr în sus, s-azvîrlă-mpinse, se-ntărîtă, se-nvrăjbesc ;
D-o pulbere umedoasă aerul e mestecat,
De vîjîiosul lor trosnet pustiul e tremurat ;
Și-n șesul ce le-mpreună, a lor furii aducînd,
Undele amestecate curg chiar în lupta lor stînd.

Dar trăsnetul încetează. Ascultați !... glas plîngeros
Se nalță, se răspîndește pe cîmpul cel tînguios.
Arpa, trîmbița, cimbala, însoțite își unesc
Glasul lor cel de aramă și-mpreună tînguiesc ;
Și p-ale vîntului aripi treptat urcă și cobor,
Ne lasă-ale lor acorduri, țipetul celor ce mor.
L-al lor strălucit răsunet dealurile-ascult, răspund,
Simțirile-s fiorate, inimile se pătrund.
Și-n aerul care sună de glasul cel tremurînd,
Parcă al morților suflet prin el s-aude trecînd.
Soarele, totdeodată, risipind noru-n senin,
Cu o groază luminează locul cel de cărnuri plin ;
Și a lui galbenă rază strecurîndu-se-aci jos,
Desface rîuri de sînge ochiului cel fioros.
Cai și care-n mii zdrobite, în drumul grozav zăcînd,
Părți vii încă risipite ici și colo-n praf bătînd,
Trupuri, arme sfărîmate, coifuri, steaguri, mădulări
Grămezi de morți peste ele, subt ele, după-ntîmplări.

[1829]

La Fontaine

CORBUL ȘI VULPEA

Jupîn corbul cîștigase
Din negoțul ce-apucase
Un bun chilipir de caș,
Și cu dînsu-n cioc se duse
P-un copaci, unde se puse
Ca un om l-al său sălaș.
Vulpea, ca o jupîneasă,
O cam șterge de p-acasă,
Și ieșise la primblare ;
Iar bunul miros ce are
D-ici, de colo o-ndreptă
Sub copaci, și-n sus cătă :
„Jupîne corb, plecăciune !
O, Doamne, ce frumusețe !
Ce pasăre, ce minune,
Ce drag de pene mărețe !...
Dar n-are glas ; ce păcat !"
Corbul, îngîmfat în sine,
Nicidecum nu-i veni bine
Ca vulpea să-l socotească
De mut, sau să mi-l vorbească
Că e prost l-al său cîntat.
Lungi gîtul, căscă ciocul
Și-ncepu a croncăi.
Cașul căzînd, vulpea-aci,

Cîntărețul păți jocul.
„Jupîn corb, precum se vede,
Minte numai îți lipsește ;
Și fă bine de mă crede
Și-nvață, te folosește :
Că de mult, foarte de mult,
Din punga celor ce-ascult
Lingușitorii trăiesc."

[1829]

A. de Lamartine

SINGURĂTATEA

Adeseaori pe munte, cînd soarele apune,
Eu, obosit de gînduri, la umbră răzemat,
În jos preste cîmpie vederea-mi se repune,
Privind cum să destinde cu-ncetul și treptat.

Aici spumegă rîul în undele-i muginde
Și șărpuind se pierde în depărtat ascuns ;
Lacul colo-și revarsă apele lui dormînde,
Pe care steaua serei ivită le-a pătruns.

Seara-și aruncă încă o rază rubinoasă
P-al munților nalt vîrf de brazi încorunat ;
Ș-a umbrelor stăpînă în caru-i roorat
Pășaște, și albește o pînză fumegoasă.

Religiosul sunet, curmînd astă tăcere,
În aer să revarsă din turnul goticesc ;
Pe călător oprește ; și tuciul cîmpenesc
Ne-nsuflă-n locul zilei o sîntă mîngăiere.

Dar sufletu-mi, l-această vedere felurită,
Rece, nimic nu simte plăcere pre pămînt ;
El înainte-mi este o-umbră rătăcită :
Soarele nu-ncălzește pe cei ce nu mai sînt.

Stînce, colnice, dealuri, d-a rînd le iau pe toate,
Din margine la alta, d-apus la răsărit,
Nimic nu las din lume, și văz că nu se poate
Ferice eu în vruna mai mult a fi ursit.

Ce pot afla în aste livezi, lacuri, cîmpie,
A cărora plăcere odată mi-a zburat ?
Rîuri, fîntîni, dumbrave, colibă sau palat !
Lipsește o ființă, și toate sînt pustie.

Facă-se zi sau noapte, răsare și sfințește
Soarele, eu la dînsul mă uit c-un ochi străin ;
Fie liniște, vifor, negură sau senin,
Zile n-aștept d-aicea, — soare ce-mi folosește ?

Cînd aș putea în drumu-i să-l însoțesc vrodată,
Ai mei ochi pretutindeni deșertul ar privi ;
Aici îns-a mea rîvnă la toate e-ncuiată :
Nimic nu cer din lume, nimic n-am a dori.

Dar dincolo d-aceste înflăcărate sfere;
Loc unde luminează soarele-adevărat,
Cînd mi-aș lăsa aicea lutoasa despuiere,
Acolo-mi va fi față ce-atîta am visat !

Acolo și nădejde, ș-amor, și-ncredințare
Voi reafla-n izvorul d-atîta prea dorit,
Ș-acel ideal bine de toți nădăjduit
Și care-aici vrun nume el pre pămînt nu-are.

Pe carul aurorei să zbor pînă la tine
De ce nu pot, o, scumpe lăcuitor ceresc ? !
În locul oșîndirii ce mă mai zăbovesc ?
Nu e nimic d-amestec între pămînt și mine.

Jos pre livezi cînd cade frunza cea-ngălbenită,
Vîntul de seară suflă, o zboară, ş-a pierit...
Şi eu sînt ca această frunză prea veştejită ;
Crivețe viforoase, ce m-ați deosebit ?

[1830]

A. de Lamartine

SEARA

Seara aduce lina tăcere ;
Pe pustii stînce eu aşăzat
Iau după urmă al nopții car
Ce-n aburosul senin păşeşte.

Venus se nalță pe orizon,
Şi la picioare-mi steaua-amoroasă
Cu-a sa lumină misterioasă
Argintuieşte verdele şăs.

Prin deasa frunză acestor arburi
Auz zefirul încet şoptind :
Lîngă morminte ast sunet simț
Parcă ar trece zburînd o umbră.

Dar totodată scapă din cer
Senină rază din steaua nopții,
Şi pe tăcuta-mi frunte-ndreptată
Lin se revarsă peste-ai mei ochi.

Dulce lucire d-un glob de flacări !
Rază mult dragă ! ce mă voieşti ?
Vii oare-n sînu-mi cel obosit
S-aduci lumina într-al meu suflet ?

Sfințita taină acestor lumi
Te cobori oare ca să-mi descoperi,
Taină ascunsă l-această sferă
În care ziua te-așteaptă mult ?

O-nțelepciune neînțeleasă
Te îndreptează la ticăloși ?
Ce ! vii tu noaptea a-i lumina
Ca dulcea rază unei nădejde ?

Vremea ce vine ai ca să spui
Inimei triste ce-n veci te cheamă ?
Rază mult sfîntă, ești aurora
Acelei zile ce n-are-apus ?

Inima-mi toată se-nflăcărează
L-a ta lucire, și mă strămut,
M-aflu cu-aceia ce nu mai sînt...
Dulce lumină, ești al lor suflet ?

Tot așa poate că se strecor
Ș-aceste umbre mult fericite ;
Mă simț aproape că sînt de ele,
D-ale lor chipuri înfășurat !

Ah ! voi de sînteți, umbre mult sfinte,
Aci-n tăcere, vă rog veniți ;
Cum sînt de zgomot eu depărtat,
Fiți împreună cu-a mele visuri.

Dragostea, pacea voi revărsați
În sîn, în pieptu-mi ce-abia răsuflă,
Ca roua nopții care se lasă
Și domolește al zilei foc.

Veniți !... Dar aburi, o ceață groasă
Pe cer se nalță numaidecît
Și peste dulcea-mi rază se-ntind,
Piere, și-ndată se-ntunecează.

[1830]

A. de Lamartine

LACUL

Astfel tot la ţărmuri nouă împinşi calea nencetată,
Duşi către vecinica noapte, înapoi făr-a veni,
În oceanul de vîrste noi nu vom putea vrodată
O zi ancora-a-ntări ?

O, lac ! abia-şi sfîrşi anul drumul ce iar şi-l găteşte,
Ş-aproape de drage valuri unde ea era-a veni,
Pe piatra unde-ai văzut-o, aci, iată, mă priveşte,
Viu singur a...m-odihni !

Astfel tu mugeai în gemăt subt aste stînci afundate,
Astfel vîntul a ta spumă pe picioare-i arunca
Şi te sfărîmai tot astfel sub coastele-ţi deşirate,
Unda-ţi plesnind se vărsa.

Ţi-aduci aminte-ntr-o seară cînd noi pluteam în tăcere
Şi n-auzeam de departe pe undă, sub cer lucios,
Decît sunetul lopeţei ce despica cu plăcere
Valul tău armonios ?

Cînd, un glas străin cu totul pe tăcere, fără veste,
Dintr-un ţărm ce-aducea farmec începu a deştepta.
Unda stătu să asculte, şi glasul ce scump îmi este
Cu-aste vorbe răsuna :

„O, vreme, opreşte-ţi zborul ! ceasuri blînde,-ascultătoare,
Opriţi cursul vostru, staţi !
A zilelor mai frumoase plăcerile fugătoare
Lăsaţi să gustăm, lăsaţi !

Destui ticăloşi vă strigă, ce necazu-i împresoară ;
Curgeţi, pentru ei grăbiţi ;
Luaţi cu ale lor zile grijele care-i doboară
Şi uitaţi p-ăi fericiţi...

Dar ce cer ? deşartă rugă ! minutele trec, n-aşteaptă,
Vremea-mi scapă, s-a pierdut ;
Eu zic nopţii să-ntîrzie, aurora se deşteaptă,
O-mpraştie... a trecut !

Să iubim, să iubim dară, de secunda ce grăbeşte
Grăbiţi să ne bucurăm ;
Vremea este fără ţărmuri, omul liman nu găseşte ;
Curge, şi noi naintăm !“

Timp gelos ! e cu putinţă aceste ceasuri sfinţite,
Cînd amorul în lungi unde ne revarsă fericiri,
Să zboare de noi departe, asemenea de grăbite
Ca şi în nenorociri ?

Cel puţin nici a lor urmă, şi ea nu stă, piere, zboară ?
Ce ! de tot le-avem pierdute ? mai mult nu le vom afla ?
Vremea care ni le dete, vremea care le omoară
Mai mult nu ni le va da ?

Trecut! Nimic! Vecinicie! Abisuri negre,
noptoase!
Unde sînt zilele noastre carii-n veci ni le-nghițiți?
Spuneți, ne veți mai întoarce aste plăceri fioroase
Pe care ni le răpiți?

O, lac, și voi, stînci tăcute, peșteri și păduri
umbroase,
Voi ce vremea vă păstrează sau vă poate renoi,
Păstrați ținerea de minte acestei nopți prea
frumoase
Cel puțin a vă-nsoți.

Fie cu tine-n repaos, fie și în vijălie,
Frumos lac, și în privirea dealurilor ce-asudez,
Și-n aste sălbatici rîpe, și-n brazii ce cu mîndrie
Malul tău încorunez;

Fie-n zefirul ce suflă, ce tremură în verdeață,
În sunetele din vale ce văile le răspund,
În steaua d-argint în frunte, ce albește a ta față
Cu raze ce-abia pătrund;

Și vîntul ce tare geme, și trestia ce suspină,
Miroasele răsfirate din aeru-mbălsămit,
Tot ce se vede, s-aude, toate ele ce n-au vină,
Tot zică: ei s-au iubit!

[1830]

A. de Lamartine

TOAMNA

Salutare, lemne triste, ce verzi, galbene-nnegriți,
Frunzi ce, căzînd risipite pe livezi, vă veșteziți!
Salutare, voi frumoase zile ce ați mai rămas!
În voi tînguirea firii urmează c-un slab, trist pas.
Ea se cuvine durerii, mie-mi place s-o privesc;
Singuratica cărare, uitat pășind, o citesc.

A! să mai văz înc-o dată soarele îngălbenind,
A cărui lumină slabă abia pătrunde sclipind
La piciorul meu ce sună frunza, lemnul cel uscat,
Întunerecimea deasă în pădurea ce-am călcat.
În aste zile de toamnă, cînd natura-și dă sfîrșit,
Dar! aflu mai mult plăcere l-al ei ochi acoperit:
Este al unui prieten tristul *rămîi sănătos*,
Este zîmbirea din urmă genei ce, lăsată-n jos,
Moartea vine s-o închiză, mai mult a nu s-ardica.
Așa orizonul vieței gata fiind a lăsa,
A lungelor mele zile nădejdea slabă plîngînd,
Mă mai întorc înc-o dată și, nesățios cătînd,
Mă uit l-ale sale bunuri ce încă n-am întîlnit,
Bunuri de la care soarta pîn-acum m-a ocolit.
Frumoasă, dulce natură, soare, cer, crînguri,
pămînt,
Sînt dator; lacrăma pică pe margini l-al meu
mormînt.

Ce curată e lumina ! aerul plin de miros !
L-a murindului privire soarele cît de frumos !
Acum aş vrea şi cu drojdii să deşert acest pahar
Amestecat cînd de fiere, cînd de dulcele nectar.
În fundul acestei cupe unde viaţa sînt a-mi bea,
Vreun gust de miere-aicea e putinţ-a-mi rămînea ?
E putinţă viitorul pentru mine a păzi
O-ntoarcere-a fericirii ce n-am a nădăjdui ?
E putinţă în mulţime un suflet a fi ascuns
Să cunoască al meu suflet, la ce voi să am răspuns ?
Floarea, căzînd jos, îşi lasă la zefir al ei miros,
Şi e la soare, la viaţă al ei *rămîi sănătos.*
Eu mor însă, ş-al meu suflet în minutul ce l-am dat
Se revarsă ca un sunet melodios întristat.

[1830]

Lord Byron

ROMANŢĂ

I

A mea tînără taină afund rămîne-ascunsă
În tristu-mi, singuratic suflet prea obosit ;
Iar cînd inima-mi bate de sila ei împunsă
L-a ta ca să răspunză, atunci ea s-a vădit !
Şi singură-n tăcere o simţ iar tremurînd.

II

A mea flacără este vecinică, nevăzută
Ca şi slaba lumină candelii subt mormînt,
Ş-a deznădejdii rece întunecime mută
În veci nu o va stinge ; iar razele ei sînt
Întocmai de zadarnici ca şi cînd n-ar fi fost.

III

Aibi-mă-n pomenirea-ţi, la groapa mea nu trece
Făr-a-ţi arunca ochiul şi fără a gîndi
L-aceea ce cenuşa-i te simte, deşi rece ;
Singura chinuire şi iad ce-aş suferi
Este de a fi stinsă din pomenirea ta.

IV

Ascultă-mi ast din urmă glas singur pentru tine :
Virtutea nu oprește a plînge pe cei morți ;
În veci eu ți-am cerut-o, fă-mi singurul ast bine :
O lacrămă să-ntimpin l-a veciniciei porți,
Întîia ș-a din urmă răsplată de amor.

[1836]

Boileau

POEMA DIDACTICĂ
DUPĂ
BOILEAU ȘI HORAȚIU

Lasă-ncolo, nu mai credeți c-un autor fiecum,
Scîrțiind numai la versuri, spre Parnas să-și facă drum,
Daca din ceruri nu simte darul acela secret
Și la nașterea lui steaua nu l-a format de poet.

Voi ce de pericoloasa ardoare vă-nflăcărați,
Ce spinoasa carieră mîndri vreți să alergați,
Nu vă-ncercați pentru versuri surda a vă consuma,
Nici a crede că e geniu un amor d-a tot rima.
D-ambițiuni nențelepte cît puteți vă depărtați,
Cu puterea, mintea voastră nencetat vă consultați.

Singură natura poate mințile mari a crea,
Ea-ntre autori talente știe-a repărți și da :
Unul flacără-amoroasă poate-n versuri a descri,
Altul prin trăsuri plăcute epigrama-a ascuți ;
Unul faptele eroici trîmbițînd a celebra,
Altul pe fluier, la umbră, păstorele a cînta.
Sînt însă și oameni carii nu cunosc cît prețuiesc,
Cred că sînt un geniu mare și pe sine s-amăgesc.

Oricare sujet se scrie, fie simplu or sublim,
Bunul simț s-aibă cu rima acordul cel mai intim.
În van pare că-unul d-alta nu se pot apropia :

Rima e sclavă și știe-a se supune ș-asculta ;
Cînd știm să avem voință și-nadins s-o căutăm,
Mintea fără greutate se deprinde, ș-o aflăm.
Rima la cuvînt se pleacă greutăți făr-a-arăta
Și-l dezvoaltă ajutîndu-l, în loc de a-l strîmtora.
Dar nengrijind-o, se scoală rebelă, n-o poți ținea,
Și-n loc s-o reții, urmează înțelesul după ea.
Urmați, țineți după minte, și oricîte laborați,
Lustru, preț tot de la dînsa nencetat
vă-mprumutați.

Mulți, împunși d-un neastîmpăr, în fuga lor
avîntați,
Vor să-și scrie-ale lor versuri d-ale minții
depărtați.
În monstruoasele versuri ei cred că s-ar micșora
Cînd ca lumea al lor cuget ar voi a-și exprima ;
Spuneți cugetarea voastră galant, nalt, glumeț,
ușor,
Dar spuneți-o cum se spune, pe-nțelesul tutulor,
După vorbe îngîmfate nicidecum nu alergați,
Cu termeni ce nu-și au locul frazile nu le-nnecați.
Tot spre bunul simț să cate ; dar aci ca s-ajungem
Calea e alunecoasă și-anevoie s-o ținem ;
Puțin de ne vom abate, îndată ne rătăcim ;
Drumul rației e unul, dintr-însul să nu ieșim.

Un autor cîteodată, plin d-un plan ce și-a
făcut,
Pînă cînd nu și-l deșartă, nu mai tace un minut.
De e palat ce-ntîlnește, începe a ți-l descri
Și te poartă pretutindeni, pînă cînd te-o ameți :
Ici, aproape, e o scară, o sală mai depărtat ;
Să vezi un balcon pe urmă ! numai aur e lucrat.
Loc pe undeva nu lasă, pe jos, pe sus, peste tot,
Unghiuri, ferestre, plafonduri a scăpa de el nu pot.

Întorc la foi, întorc iară, doar d-oi da d-un căpătîi,
Ș-abia mă scap în grădină, asudat pînă-n călcîi.

Fugiți de stearpa-abondanță d-un asemeni
autor,
Nu vă-ncărcați niciodată d-amănunt obositor ;
Orice prea mult se va zice e sățios, neplăcut,
Mintea, sație de dînsul, îl aruncă în minut.
Cine nu știe măsura, nici a scrie poate ști ;
Peste alt rău dăm, mai mare, vrînd d-un rău
a ne feri ;
Un vers nu avea putere, și ajunge noduros ;
Eu mă tem d-a zice multe, și devin întunecos ;
Unul n-are-atîtea dresuri, dar e gol, fără-ajutor ;
Altul, să nu se tîrască, se pierde de tot în nor.

Voiți publica favoare după drept a merita ?
Nencetat frazile voastre cătați a le varia.
Un stil ce ține tot una și nencetat uniform,
Surda la ochi ne lucește, de el caută s-adorm.
Puțin se cată-autorii născuți a ne-ngreuia,
Carii p-un ton totdauna pare c-ar psalmodia.

Ferice care în versuri e dotat d-acel mister
Să treacă din grav în dulce, din plăcut în mai
sever ;
Cartea sa la cer aleasă, plăcută la cititori,
La librari e ocolită foarte des de amatori.

Orice scrieți, vedeți bine prea jos a nu vă
lăsa :
Stilul cel mai puțin nobil și-are cuviința sa.
Cînd glumiți, vorbele voastre nencetat le
măsurați ;
Cînd atingeți, fiți cu minte, singuri nu vă
degradați ;

Nu-mi place de loc bufonul ce mă face, surîzînd,
Cu dispreț să cat la dînsul, chiar talentul admirînd.
Respectați pe cititorul. Simpli și cu artă fiți,
Stați sublimi și fără morgă, plăcuți și nedresuiți.

Auzul celor ce-ascultă a mulțumi daca vreți,
O ureche ce nu iartă de cadență să aveți;
Înțelesul totdauna vorbele-n versuri curmînd.
Să-nsemneze un repaos, semistihul arătînd;
Îngrijiți ca o vocală, răpede într-al său drum
Alergînd, p-altă vocală să nu-mpingă nicidecum.
Fericiți cînd orice termin l-alegeți armonios;
Fugiți d-al asprelor sonuri întîmpin prea urîcios.
Un cuget oricît de nobil, versul cel mai bun făcut
Minții nu mai pot să placă cînd urechii-a desplăcut.

Dați-vă ideea clară, fiți în versuri lămuriți.
Cum să vă priceapă lumea, daca vreți a fi citiți.
Sînt oameni confuzi cu mintea, și cugetările lor
Sînt nencetat încurcate într-o desime de nor;
Lumina minții pe dînșii nu e-n stare-a-i lumina.
Cată să știți, mai nainte pîn-a scri, a cugeta.
După ideile noastre toate cîte exprimăm
Or le lămurim mai bine, or mai mult le-ntunecăm;
Ceea ce cunoaștem bine se enunță lămurit,
Vorbele prin care-o zicem vin pe loc și nemerit.

În orice scriere-a voastră pe sine vă respectați
Și-n orice exces de sacră limba s-o considerați.
Surda sînt pus în mirare d-un sunet melodios
Daca nu e la loc vorba, daca zisu-e vițios.
Nu se miră a mea minte de un pompos barbarism,
Nici d-a unui vers mîndrie și-ngîmfatul solicism.

Într-un cuvînt: fără limbă, cel mai faimos autor,
Zică cine orice-a zice, e cel mai prost scriitor.

Orice comandă e dată, voi în pace laborați,
Judecată, minte puneți, răpede să n-o luați.
Un stil răpede și iute, care curge tot rimînd,
Minte nu prea manifestă, judecată neavînd.
Fără-a pierde stăruirea, cu încetul naintați,
De mii de ori fapta voastră revedeți și cercetați;
Neteziți fără-ncetare și iar o mai neteziți,
Ștergeți, lăsați cîteodată, uneori adăogiți.

Puțin este într-o faptă unde-erorile domnesc,
Cînd schinteie și de spirit ici și colo cam lucesc.
Toate să cuvin să fie, să se puie l-al lor loc;
Începutul cu finitul răspunză cu-al lor mijloc.
Arta stă-n perfecțiunea amănuntelor deplin
Și-n proporția cerută părților ce se combin.
Și cuvîntul niciodată nu meargă-a se depărta
De cîte vrea ca să spuie, vorbe cu zvon a căta.

Pentru versurile voastre voi de public vă sfiiți?
Critic aspru ce nu iartă voi înșivă să vă fiți.
Innoranța e făcută singură a s-admira;
Amici buni v-alegeți vouă voioși a vă cenzura,
Căror să-ncredințați toate ei sinceri depozitari,
La orice defect al vostru să vă fie adversari.
Înaintea lor nu mergeți cu-aroganță d-autor,
Vă-nvățați îns-a distinge din amic p-adulător,
Căci acesta, ca să-și rîză, s-arată-a te admira.
Vreți mai bine un consiliu decît a vă lăuda.

Adulatorul ți-ncepe de la a te-aplaudi,
La tot versul ce aude se face a tresări.
Pe el vorbă nu-l înghimpă, tot e admirabil, sînt,

De bucurie,-l vezi saltă, de tinereţe plîngînd ;
El de laude-n tot locul te încarcă bucuros :
Nicidecum n-are-adevărul ast aer impetuos.

Dar amicul de credinţă, riguros, nenduplecat,
La defecte niciodată nu te lasă împăcat ;
Uşurinţa nu ţi-o iartă, făr-a fi şi mustrător,
Versuri rău coordonate le pune la locul lor.
Vorbele ţi le mai strînge, ambiţioasele-emfazi,
Înţelesul ici nu-i place, colo — viţioase frazi.
Construcţia ta îi pare puţin a se-ntuneca :
Ast termen nu se-nţelege, cată a-l mai lumina.
Astfel vede şi corige amicul însufleţit ;
Dar un autor adesea, d-a sa operă uimit,
Crede c-are şi el dreptul, cuvîntul de apărat,
Ca oricare ce se simte-ntr-ale sale ofensat.
Tu-i zici : „Versul asta-mi pare nu prea bine exprimat."
El : „Domnule, cu iertare ! că e versul minunat."
— „Termenul acesta-mi pare cam rece şi cam pompos ;
Eu l-aş şterge." — „Cu iertare ! asta-e locul mai frumos."
— „Astă fraze nu prea-mi place." — „E minune ! Ce-ai să zici ?"
Astfel e-nţestat la toate să nu-l dregi, ca să nu-l strici.
Daca-n scrisul său vro vorbă ţi-a părut a te-nghimpa,
El de asta, d-asta numai nicidecum n-o va schimba.
Însă cînd vine, ţi-arată că-i place-a fi criticat,
Că eşti domn p-ale lui versuri şi el ţie închinat
Ş-unde-ţi place poţi a şterge, poţi s-adaogi unde vrei,
Poţi corige orişiunde, voie n-ai ca să-i mai cei.
Dar aste vorbe frumoase ce veni a-ţi înşira
Sînt o cursă să te prinză să-l asculţi a-ţi recita.
Pe-ndată-apoi şi te lasă şi, voios de muza sa,
Se duce să-şi cate secul simţitor a-l lăuda ;
Şi mi-ţi află numa-ndată ; căci şi-n seci admiratori
E fertil al nostru secul, tot ca-n secii autori.

[1836]

Lord Byron

CÎNTAREA DRACILOR ÎN PREZIUA POTOPULUI

Să ne bucurăm ! să ne bucurăm !
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din ţipăt, din joc, din zbor ce sărbăm.
Om nu va mai fi, jărtfa va lipsi.
Al nostru tiran fără de prinos
Va cere-n zadar scrumul cu miros.
Cine-i va jertfi ? cine-i va jertfi ?
Şiroiul căzînd, valul alergînd
Lumea va-nghiţi ; şi vîntul turbat,
Peste ocean zburînd dezlănţat,
Alţi munţi va nălţa, unda volborînd.
Blan, bluc, colcăind, flis, vluc, lung plesnind,
Luciul lung întins va fi un mormînt,
Mormînt de triumf, mormînt tot pămînt.
Ha, ha, ha, ha, ha, ce luciu sclipind !

Să ne bucurăm ! să ne bucurăm !
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din ţipăt, din joc, din zbor ce sărbăm.

Vom vedea pierind, murind şi murind
Neamul omenesc atît îngîmfat
D-al lui ticălos lut de defăimat.

A ! ha ! neam trufaş, te-am văzut pierind ;
Oasele-ţi albind, spălate sclipind,
Prin peşteri, prin văi, prin munţi s-or opri ;
Apa nencetat tot le va goni,
Şi moartea cu noi va privi rînjind :
Totul vedem rupt, susul peste subt.
Leul vierşunat, tigrul furios
Loc îşi vor căta cu mielul fricos,
Pare c-ar fi fraţi ş-un lapte au supt.
Izvor cu şiroi spumegînd vîjoi,
De sus şiroind, de jos volborînd,
Totul dezlegînd, totul mestecînd, —
Ce haos frumos ! umed moşoroi !

Să ne bucurăm ! să ne bucurăm !
Glasul omenesc nu va tulbura,
Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din ţipăt, din joc, din zbor ce sărbăm.

Moartea-apoi va sta, puţin va-nceta.
Pe dărîmături alţi oameni mai noi,
Mai spurcaţi, mai răi, mai vrednici de noi
Se vor înmulţi, — ea-i va secera.
Aste risipiri vor naşte pieiri,
Alte fiinţi noi, veacuri, ani mai noi,
Alte boale noi, alte dureri noi,
Păcate mai noi, noi nelegiuiri.
Acei muritori — ce mai muritori ! —
Vor fi însoţiţi de chin, de dureri,
Ură şi război, muncă,-mperecheri.
Ce mai muritori ! ce mai muritori !

Să ne bucurăm ! să ne bucurăm !
Glasul omenesc nu va tulbura,

Cu ale lui rugi nu ne va curma
Din ţipăt, din joc, din zbor ce sărbăm.

Aceşti omuleţi — ce mai omuleţi ! —
Vor fi însoţiţi de chin, de dureri,
Ură şi război, muncă,-mperecheri.
Ce mai omuleţi ! ce mai drăguleţi !
Ce mai omuleţi ! ce mai drăculeţi !

[1837]

Paolo Rolli

DEPĂRTAREA

Singurică şi umbroasă
Dumbrăvioară,-n tine viu
Trista-mi inimă noptoasă
În repaos să mi-o ţiu.

Orice-objet ce altui place
Eu îl văz posomorît ;
Am pierdut dulcea mea pace
Şi eu însumi m-am urît.

Nina mea, frumosu-mi focul,
E aci ! Dorul mi-a spus.
Vai ! o caut în tot locul
Şi ştiu singur că s-a dus !

Cîte ori, frunze iubite,
Umbra voastr-o coperi !
Curs de ceasuri fericite
Cît de repede fugi !

Spuneţi, spuneţi, drage unde,
Voi vedea-o eu sau nu ?
Vai ! dar eco îmi răspunde
Şi îmi par' că zice : nu !

Simţ o dulce murmurare,
Un suspin poate va fi ;
Poate-a zîne-mi e ohtare
Ce îmi zice : va veni.

Vai ! e rîul ce se frînge
Pîntre stînci lăcrămător,
Şi nu murmură, ci plînge,
Că-i e milă d-al meu dor.

[1838]

P. Viennet

FOILE ŞI CĂRBUNELE

Lîng-o lemnărie, unde sta grămadă
Una peste alta, rău amestecate,
Surcele şi aşchii, a securei pradă,
Ţăndări şi găteje, doage răsturnate,
Multe cioplituri
Şi sfărîmături
D-orice fel de lemne, mobile stricate, —
Un groscior cărbune, cît nuca de mare,
Dar viu, arzînd bine, căzu d-întîmplare
Din hîrbul cu spuză, sau chiar din lulea
Unui sătean care se ducea acasă
Sau să-şi facă focul, să-şi cate de masă,
Sau cine mai ştie ce treabă avea.
Aci prea aproape, după drum, nevoi,
Era nişte foi,
Al căror stăpîn
Era un jupîn
Meşter spoitor,
Care spre repaos capu-şi rezemase
Chiar pe lemnărie, şi somnu-l furase.
„Ce soartă te-aşteaptă, sărmane cărbune !
Curînd te vei stinge şi, negru tăciune
În zece minute, bun n-a să mai fii
Decît pe părete să scrie cu tine
Şi să mînjărească care cum îi vine,

Să facă la pozne dracii de copii.
Dar ce mai renume cînd m-ai ascultà !
Eu să suflu-n tine, și tu-n lemnărie
Să te oprești țintă și să-ncepi a da
Colea un foc țeapăn ! Ce mai bărbăție !
Ce nume ți-ai face chiar în istorie !
Gazetele toate tare-ar bucina !"
Foile ca naiba astfel îi vorbea,
Și bietul cărbune ce nu se gîndea ?
Licurea acuma mereu de trufie
Și de bucurie ;
N-apucă să zică fatalul său *da*,
Și-ncepu să sară subt iutea suflare,
Ce în șuierare
Drept între surcele flacăra-l mîna.
S-aprinser-acestea, ș-apoi lemnăria
Luă foc întreagă, vîlvoarea se-ncinde,
În aer se nalță, volvură se-ntinde,
Satul e-n pericol, și megieșia
Toată se deșteaptă,
Soarta-ntreag-a Troiei în spaimă așteaptă.
Hei ! acum veți zice
Că-al nostru cărbune a cătat să fie
Foarte mulțumit ?
Săracul pîrlice !
Plesnit în schinteie l-acea grozăvie,
De tot împărțit,
Cine-l mai cunoaște în focul cel mare,
Care și mai tare
Îl făcu cenușă în vreo-nghesuire ?
Pieri fără nume, fără pomenire !...
Și foile iară, coprinse de foc,
Lăsate în loc
D-al lor jupîn meșter, care, spăimîntat,
A fost și tulit-o din somn deșteptat,
Arseră și ele

Cu lemn și cu piele,
Devenind cenușă fără de suflare.

Iată-vă exemplu, și dați ascultare
Voi, carii suflați certele civili,
Foi să nu mai fiți.
Și voi, june inimi, organe ducili
Care drept cărbune la suflări serviți,
După scelerați
Nu vă mai luați.

[1840]

P. Viennet

COADA MOMIȚELOR

În Simium, a momițelor capitală,
Printr-o moarte răpede și fatală,
Bufonii curții cinci muriră dodată.
Bufon între momițe, în neamul somifier,
Era un post prea mare, sarcină însemnată,
    Un fel de minister,
Pe care trei partituri briga care de care
    Să-l poată însuși.
Căci era post c-acelea ! Poporul în mișcare
Sta chestia să vază cum, ce fel va ieși.
Pagonii și loricii, maroții și gibonii
    Pe capăt se-ntrecea,
    Cinci candidați scotea,
De care să se mire din lume toți bufonii ;
    Și-și da mai dinainte
    Păreri și mari cuvinte
    Că au și isteciune,
    Și mare-nțelepciune,
Și darurile toate, un soi tot de la noadă.
Și știți pentru ce oare ? Pentru că n-avea coadă.
Și limbuțea prea tare că-aceast-adăogire
De păr, de zgîrci, de nerve, această prelungire
Absurdă a spinării e proba cea mai mare
D-o minte mărginită, d-o scurtă cugetare ;

    Și da cuvînt prea tare
    Că mintea se tocește
    Cu cît coada mai crește.
Ieșir-atunci la lume genonii, sapajucii,
    Talapii și malbrucii,
Momițe lungi în coadă, și susținea mai tare
Că minte ca să aibă și gust, talent, știință,
Prestigiu cu diplome ca cei din seminariu,
    E foarte necesariu
La o momiță coada. Și spre încredințare,
    Zicea că de spinare
Și cap, și coad-atîrnă ; și unul la o parte,
Și alta-n jos de alta, după firești cuvinte,
Măduva de la coadă spre cap în sus se-mparte
    Ș-aduce multă minte.
Iar cinci machii, pe cari codata adunare
Îi susținea să intre la rege în favoare,
    Spărgîndu-se striga :
Că fără de această regală codătură
Ce-ar fi de o momiță ? și ce-ar mai semăna ?
Un monstru spăimîntabil, un OM ! o pocitură !
(Căci omu-ntre momițe e proastă creatură.)
Partitul de a treia pe brînci se opintea
Să-mpingă înainte, să poată încăpea
    Aleasa lor culoare
    La rege în favoare.
Aceștia, firește, era d-ăi moderați,
    Mutoi mai ideați,
    Un soi de popioni,
    De babuini, mamoni.
Ei nu condamna coada, zicea că-e lucru bun ;
Dar ei avea codiță ! și-n public toți propun
Că bună este coada, dar nu așa prea mare,
Și căci excesu-n toate aduce încurcare ;
Nici ciont nu este bine, nici nătărău codos,
Ci colea, cum se cade, de mijloc e frumos.

Şi cît pentru aceasta, madrilii-s numai buni.
Iar regele, cu totul uimit şi asurzit,
D-atîtea mari cuvinte şi intrigi, rugăciuni
Cu totul ameţit,
Rînd unul cîte unul se puse a-i numi
În posturile nalte, să vază ce-a ieşi.
Şi el, şi ţara-ntreagă văzură-nvederat,
Ca lucru luminat,
Că, cum intra în funcţii, momiţa tot momiţă ;
Şi coadă, şi codiţă,
Şi ciontul, tot un drac :
De smorfuri nu se lasă, ce ştiu aceea fac.

Momiţa, biet, cu coada şi omul cu sistema
Se crede că e-n stare a dezlega problema ;
La una vedem smorfuri, la altul declamaţii :
Una uimeşte bestii, şi altul stinge naţii.

[1840]

Sappho

LA AMANTĂ

Ca zeii de ferice acela mi se pare
Ce-mpins de soarta-i bună nainte-ţi va veni
Şi dulcele-ţi accente, divina ta cîntare
D-aproape va-auzi.

Iar faţa ta ridentă asupra lui cînd cată !...
Ca un columb se bate în piept inima mea,
Şi vocea mi se stinge, rămîi extaziată
Pe loc cît te-oi vedea.

Se leagă a mea limbă şi răpede, subţire
Un foc prin vine-mi curge, se varsă ca fiori ;
Mi-e negură vederea, auzul vîjîire,
Şi reci mă trec sudori.

Ca varga toată tremur, îmi simţ a mea pieire,
Sînt palidă ca spicul cînd cade la pămînt,
Rămîi fără suflare, rămîi fără simţire
Şi moartă toată sînt.

Ci totul să cuteze se iartă la sărac . . . . .
. . . .
. . . .

[1844]

A. Dumas

MARGHERITA

„Rămîi sănătoasă !“
Mi-a zis, și s-a dus.
Pieptul mă apasă,
Pacea-mi s-a răpus,

Am pierdut vedere,
Lacrămele-mi tac
Și simțirea-mi piere,
Nu știu ce să fac !

Fruntea n-o poci ține !
Capul îmi e greu ;
Sînul de suspine
Îmi arde mereu.

Căci n-am ziuă bună !...
Bunul m-a lăsat ;
Parcă sînt nebună,
Doamne ! ce păcat !

Mintea stă să-mi fugă,
Unde sînt nu știu ;
Sînt gheață în rugă
Și arz în foc viu.

Aveam și credință
Cînd eram cu el ;
Nu știu d-am ființă
Cînd sînt fără el !

Cît eram de bine !
Stella-mi strălucea ;
Cînd era cu mine
Toate-mi surîdea.

Mi-era scumpă casa,
Căci cu el trăiam ;
Mi-era dulce masa,
Căci cu el ședeam.

Îmi plăcea lumina,
Că-l puteam vedea ;
Îmi plăcea grădina,
Că-n ea mă-ntîlnea.

Noaptea răcoroasă
Ardeam s-o aștept ;
Luna amoroasă
Mi-l vedea pe piept.

Fericiri nespuse
Speram pe pămînt ;
De cînd el se duse
Lumea mi-e mormînt.

Ah ! vin', vin' odată,
Vino, scumpul meu !
Căci am lumea toată,
Am și Dumnezeu.

Fața ta blondină
S-o poci contempla,
Tu — a mea lumină,
Și eu — umbra ta!

[1847]

A. de Lamartine

POETUL MURIND

A vieței mele cupă se sparse încă plină,
În lungi suspine viața-mi se duce și declină:
Nici lacrămi, nici suspinuri n-o pot întîrzia!
În bronzul ce mă plînge în sonuri precurmate
A morții mînă rece ultima-mi oră bate.
Să gem oar'? sau mai bine să caut a cînta?

Să cînt, căci al meu suflet e încă p-a mea liră;
Să cînt, căci mie moartea ca lebedei inspiră
Pe țărmuri d-o-altă lume un grid melodios.
Semn bun acesta este, și geniul mi-l face.
De este-al nostru suflet amor, cerească pace,
Un cînt divin dar fie adio d-aci jos.

În spargerea sa lira răsună mai sublimă,
În stingerea sa lampa dodată se ranimă
Și d-o lumină vie străluce, și s-a stins;
Lebăda vede cerul la ultima sa oară;
Și omul, singur omul, el numai se coboară
Să-și numere trecutul, de doruri reîmpins!

Și ce sînt aste zile ce omul le imploră?
Un soare și alt soare, o oră ș-altă oră,
Și cea venită-asemeni cu ceea ce s-a dus,

Şi ce ne-aduce una cu ceealaltă piere,
Travaliu şi repaos, dureri şi iar durere,
Şi noaptea peste lume, cînd ziua a apus.

Să plîngă cîţi s-acaţă cu mîinile-ncleştate,
Ca iedera-n ruine, de zile dărîmate,
Cîţi văd că mai nainte nu au ce mai spera ;
Iar eu, ce n-am d-amestec nimica cu pămîntul,
Mă duc foarte uşure, ca frunza ce-o ia vîntul ;
N-am rădăcini aicea să poată m-arresta.

Poetul e c-acele străine svolătoare
Ce nu-şi caută cuibul pe ţărmuri stătătoare,
Nici ramura, nici unda drept loc legănător,
Ce nu se pun pe arburi, nici stînce, nici cîmpie,
Ce trec într-o cîntare pe sus în melodie
Şi lumea nu cunoaşte decît din vocea lor.

Novicia mea mînă pe coarda sunătoare
Nu s-a condus vrodată d-o mînă instructoare :
Nu poate să dea omul ce-nsuflă Dumnezeu.
Nici rîu-nvaţă-a curge pe clina sa la vale,
Nici acvila să-nnoate în aer p-a sa cale,
Nici cum s-adune-albina din flori nectarul său.

Arama răsunîndă din locuinţa-i sîntă,
Cu mistica sa limbă azi plînge, mîine cîntă,
Cînd naşterea, cînd moartea, cînd nunta celebrînd ;
Şi eu fui ca arama prin flacări lămurită,
Bătură-ntr-al meu suflet şi patimi, şi ursită,
Şi scoaseră-mpreună acordul cel mai sînt.

Astfel în cursul nopţii o arp-eoliană
Şi-amestică cu unda plînsoarea-aeriană,

Şi singură răsună cînd suflă un zefir.
Uimit stă călătorul, şi stă ca să devine,
S-admire, să priceapă cereştile suspine
Ce nouă simtimente şi cugete inspir.

Adesea a mea arpă de lacrămi fu stropită ;
Plînsoarea însă este o rouă fericită,
Şi inima e jună sub cerul seninos.
Flaconul cînd se sparge miros mai mult răsfiră ;
Să nu calci în picioare balsamul, că respiră
Şi împregiur răspînde profum mai copios.

. . . .
. . . .

Dar timpul ? Nu mai este. Dar gloria ? Ce-mi pasă
D-ast eho d-un van sunet ce secolii străpasă
Şi jucărie lumii întotdaun-a stat ?
Voi carii îi promiteţi trofee şi domnie,
Simţiţi a lirei mele acord şi armonie ?
Uitaţi-vă că vîntul deja le-a şi luat.

Nu vă jucaţi cu omul, cînd îi vorbiţi de moarte !
Cu-asemenea speranţe de viitor, de soarte,
Ce-i mai vorbiţi de glorii, d-un sunet svolător ?
Ce ! darea unui suflet ! aceasta este glorie ?
O, voi carii promiteţi toţi timpii la memorie,
Aveţi d-unde promite ? aveţi vrun viitor ?

Atest, ş-am martur cerul, că eu în astă lume
Cu rîsul p-a mea buză am pronunţat ast nume.
Invenţie fatală delirului uman.
Am stors mult astă vorbă, ş-aflatu-o-am tot vidă,
Ş-am azvîrlit-o-ncolo ca pe o scoarţă-aridă,
Ce buzele umane o tot resug în van.

În stearpa sa speranță d-o glorie ce pasă,
În cursul vieței sale în urmă-i omul lasă
Un nume ce tot scade, din zi în zi proscris ;
Și timpul p-a lui valuri înalță și coboară
Această căzătură, și-n fine o doboară
În al uitării negru și destructor abis.

Arunc și eu un nume mai mult p-astă tempestă
În voia întîmplării ferice or funestă.
Și-n ce-aș fi oar' mai mare ? în ce mai glorios ?
Cînd lebăda s-avîntă spre ceruri p-a ei cale,
Mai știe ea de umbra a aripelor sale
Ce-nnoată or pe undă, or pe cîmpie jos ?

Dar ce cîntai, veți zice, atît p-această lume ?
— Întreabă filomela : aspiră la renume
Cînd noaptea-ntreagă cîntă l-al apelor susur ?
Tot astfel cîntai și eu, precum omul respiră,
Cum pasărea ciripe, cum sună-o biată liră,
Cum vîntul suflă, geme, cum apele murmur.

Amor, cîntare, rugă, atît fu a mea viață ;
Din toate cîte omul dorește și învață,
Amici, la ora morții nimic nu regret eu ;
Nimic, decît suspinul spre bolta înstelată,
Extazea lirei mele, tăcerea-namorată
A unei inemi pure bătînd la pieptul meu.

. . . .
. . . .

Ca pasărea ce vede prin umbrele funebre,
Credința mea pătrunse ca ochi pîntre tenebre ;
Instinctul ei profetic destinu-mi revelă.
Adesea al meu suflet în visele-auree,
Pe aripe de flacări svolînd spre empiree,
Văzu divine cîmpuri, și moartea devanță.

Să nu-nscriți al meu nume pe pietre cumpărate :
Un monument pe suflet e mare greutate !
Puțin nisip, ș-atîta, peste țărîna mea.
Lăsați abia un spațiu d-o bătătură rece,
Ca, daca pe la groapa-mi vrun svînturat va trece,
Să poată sta acolo, să poată-ngenuchea.

Adesea în secretul al umbrei ș-al tăcerii
Se nalță cîte-o rugă în arderea vegherii
Și află o speranță aproape d-un mormînt.
D-aci mult vede omul, și alma-n neputință
Ia aripi și s-avîntă spre cer cu ușurință.
Cînd ai picioru-n groapă, puțin ești pe pămînt.

Sfărmați și dați la flacări, la vînturi și la unde
Ast luth ce n-are sunet la suflet a răspunde ;
În ceruri mă așteaptă alt luth, de serafimi.
Peste curînd ca dînșii trăi-voi a viață
În verva imortală ș-eterna dimineață
Divinelor concerte, în hor de cherubimi.

Peste curînd... dar moartea c-o mînă grea detună
Ș-atinge a mea liră. Se sparge și răsună
Și plînge ca o surdă în aerul deșert.
A și-nghețat, și tace... Amici ! cîntarea naltă
Ca sufletu-mi să treacă în lumea ceealaltă
Prin sunetul cel sacru al vostrului concert.

[1866]

F. Schiller

CAVALERUL TOGGENBURG

„Ritter ! inima ţi-ofere
    Tinereţe de suror ;
Altă dragoste nu-mi cere,
    Căci îmi face mare dor.
Vino placid, că îmi place,
    Du-te-n pace, mă dileg ;
Plînsul ochilor ce tace
    Nicidecum nu-l înţeleg."

El pricepe, mut cu dorul ;
    Sîngeră determinat,
Arde,-o strînge-n piept cu-amorul,
    Şi pe cal e avîntat.
Toţi vasalii îşi adună,
    Toţi elveţii săi din drept ;
La mormîntul sînt detună
    Toţi cu crucea p-al lor piept.

Fapte-acolo valoroase
    Dezvoaltă eroi creştini,
Coifuri, pene onduloase
    Înspăimîntă saracini.
Toggenburg poartă omorul,
    Teroarea la musulman.

Dar în inima lui dorul
    E mai mare dup-un an.

L-a suferit, dar l-apasă ;
    Nu-l mai poate suporta ;
Arme, cîmp, glorie lasă
    Spre-ale sale-a se-nturna.
Şi p-a mării und-amară
    Vede-un vas vele-ntinzînd ;
Se-mbarcă spre scumpa ţară
    Unde-e viaţa ş-al lui gînd.

Ajungînd la castel, bate
    Înfocatul pelegrin...
Vai ! ca fulger îl străbate
    Răspunsul d-amaruri plin :
„Este-a cerului mireasă
    Aceea ce cauţi tu ;
Ieri fu ziua cea aleasă
    Nunta ei cînd se făcu."

. . . .
. . . .

Abandonă, nu-şi mai vede
    Al părinţilor focar ;
Armele nu-şi mai revede,
    Nici fedelul armăsar.
De la Toggenburg apune
    Jos spre văi, necunoscut ;
Peste membrii nobili pune
    Vestmînt aspru, răsţesut.

O colibă izolată
    Îşi clădi-mpregiurul ei,
D-unde closterul s-arată
    Pîntre frunzele de tei.

Aştepta de dimineaţă
Pîn' l-al soarelui apus,
Cu speranţa mută-n faţă
Şi cu sufletul său dus.

Către closter sus din vale
Ore-ntrege-n sus căta
Spre fereastra scumpei sale
Pîn' fereastr-a răsuna,
Pînă cînd el s-o mai vază,
Pînă ce chipu-i venea
Ca d-un angel dulce rază
Jos spre vale-a se pleca.

Şi-n dulcea lui reverie
Adormea prea consolat,
Aşteptînd cu bucurie
Al ziorilor revărsat.
Stete astfel zile multe,
Ani întregi tot aştepta
Attentiv ca să asculte
Or fereastr-a răsuna,

Or dilecta să-şi mai vază,
Or chipu-i a s-arăta,
Ca d-un angel dulce rază
Jos spre vale-a se pleca.
Astfel, într-o dimineaţă
Era mort tot aşteptînd,
Cu paloarea morţii-n faţă,
Spre fereastră căutînd.

[1868]

Lord Byron

ARPA LUI DAVID

Spartu-s-au coardele arpei potente
Marelui David, poetului-rege!
Nu mai există a psalmilor arpă!

Cîţi i-asculta inspiratele-acorduri
De melodie, cu inima-nfrîntă
Vărsînd vărsau lacrăme calde, dolente,
De repentire, de rugă, d-extaze.

Acele lacrăme varii şi multe
O consacrară Domnului sîntă.
Lamente-se ale Sionului vergini,
Căci iată, spartu-s-au ale ei coarde.

Ea străbătea prin dulcele-i accente
Inimi de piatră, ca gerul de ageri,
Fiilor aspri ai fărdelegii,

Da-n ei viaţa şi le nălţa suflet:
Strîmbii cu inima, strîmbii în cuget
Drept se-ndrepta la potenta ei voce.

Arpa lui David era mult mai forte
Şi decît tronu-i. Poetul trecuse
Sus, mai presus decît rege la nalte:
Spiritul Domnului sta peste dînsul

Ea celebra a Domnului mărire,
Spunea ale lui Israel mari fapte,
Ea răspîndea peste văi bucuria :
Tresărea munții, se pleca cedrii.

Aspirat-au și s-au suit la ceruri
P-aripe d-angeli ale ei acorduri,
Și ca tămîia rămaseră-acolo.

D-atunci nu se mai aude-a ei voce,
Ci numai amorul și pietatea
Ne răpesc sufletul prin niște sonuri
Ce ies din porțile cerului sacre,
Și-l leagănă-n visuri nalte, divine,
Ce-a zilei lumină nu le-ntrerumpe.

[1868]

Ossian

FINGAL

CÎNTUL III

Bardul Carril își continuă cîntările ; spune acțiunile lui Fingal din țara Loclinului și moartea Agandecchei, surorii lui Swaran. — Calmar, fiul lui Matha, care primul invitase spre rezbel revine vulnerat din cîmpul bătăliei și anunță că Swaran se prepară de atac ; se oferă d-a reținea în respect singur pe scandinavi într-o strîmtoare, spre a da timp irlanzilor d-a se raduna. — Cuchullin va să stea cu dînsul împreună, și ordonă bardului Carril de a conduce mai departe resturile armatei sale. — Aurora apare. — Calmar moare de plagele sale. — Flota lui Fingal se arată la coaste, și Swaran își abandonă projetul de a-și opune toate forțele la desbarcul caledonienilor. — Cuchullin, rușinos de a sa disfată, se duce a-și plînge soldații în cavernele muntelui Cromla. — Lupta. — Fingal admiră curagiul lui Oscar, fiul lui Ossian, ce s-a arătat în bătaie d-alăturea lui. — Dă, după victorie, junelui erou laude și consiliuri. — Episod despre Fainas-Ollide.

„ Îmi place peste toate a barzilor cîntare ! —
Suspină Cuchullin.
Îmi place s-auz cele din timpii de demult ;
Acestea-s pentru mine ca pacea dimineței,
Ca roua răcoroasă ce umedă colina
Cînd soarele-și aruncă pre clina ei cea verde
A lui langhidă rază, și cînd limpede-albastru
Lin lacul dormitează în văile ridenti.
Carril, mai altă vocea și mai repeți o dată
Din cînturile Turei, acele vivaci cînturi
Ce-mplea de bucurie palaturile mele,

Sonantele lor stanţe, cînd la sărbări regale
Şi splendide ospeţe Fingal era de faţă
Şi ochii lui ca stele lucea la suvenirea
Virtuţilor străbune."
Carril îşi sună arpa şi cîntă : „Salutare !
Fii lăudat, Fingale ! cap glorios, mărire !
Eroicele-ţi fapte ţi-au semnalat juneţea ;
Adolescente încă, focul mîniei tale
A consumat Loclinul, pe cînd a ta belleţe
Se disputa în fraged cu-a junelor copile,
Cînd verginile noastre îşi arăta omagiul
Prin candida ardoare la graţiele toate
Ce-mbobocea pe faţa bellatorului june.
Atunci el, copilandru, în mîini era cu moartea,
Era teribil tare, ca undele lui Lora.
Amicii din pruncie veniră după dînsul
Şi-nvinseră-npreună p-orgoliosul Starno,
Pe regele Loclinului. Sînt generoşi eroii,
Şi-i deteră regatu-napoi şi libertatea.
Ci inima lui Starno era gonflată, plină
D-invidie ş-orgoliu, şi medita în fundul
Sinistrului său suflet să piardă p-al său june
Şi vingător protector ; căci nimeni nu putuse
Vrodată pîn-atuncea a împila trufia
Intrepidului Starno, afară de Fingal.
Cum se întoarse Starno în statele silvestre,
În sala mare intră şi cheamă pe Snivan :
Om vechi, cărunt cu totul şi care foarte-adesea
Cu laude cîntase şi circondase cercul
Celebru de la Loda. La sonul vocii sale
Sălta piatra puterii, şi-ndată schimba soarta
Pe cîmpul de bătaie.
«Bătrîne, — zise Starno, — te du l-acele stînce,
La stîncele Avernului de mare-ncongiurate,
La regele deşertelor, la bellul din bellatori,
Şi du aceste vorbe la regele Fingal :

Că voi să-i dau pe fia mea, că fia mea e bellă,
Din vergini mai aleasă. Albeţea ei întrece
Şi albul din ninsoare, a sînului blîndeţe
Îi e cu mult mai fină decît a mării spumă ;
Curat e al ei suflet şi generos şi candid.
Să vie, dar, aicea, luînd să-l însoţească
Toţi junii mai iluştri din ţara lui fecundă ;
Să vie-n voia bună a-i da pe Agandecca,
De soare nevăzută, de vînturi neatinsă,
Crescută sub veghere în stanţele secrete
Palaturilor mele.»
Snivan plecă, ş-ajunge la munţii Albionei.
Fingal plecă cu dînsul ; amorul îl conduce,
Şi inima şi sufletul i-apucă înainte
Şi-ntrec şi svolul rapid velocilor lui nave ;
Străbate marea, ajunge la curţile Loclinului.
«Bine-ai venit, — îi zise întunecosul Starno, —
Al stîncelor Morvenului, o, rege maiestoase,
Binevenit să fii ! Şi vouă salutare,
Eroilor soţi d-arme, copii ai bătăliei
Ş-ai insolei retrase ! Veţi celebra trei zile
Serbarea şi ospăţul în stanţele regale
Palatului meu splendid. Veţi urmări trei zile
Mistreţul de prin selbe, ca renumirea voastră
S-ajungă să străbată pînă-n secreta stanţă,
Azilul fetei mele, frumoasei Agandecca.»
Ci regele ninsorilor precugeta la moarte
Cînd oferea serbarea, ospăţul amiciei.
Fingal n-avea credinţă în faţa şi în vorba
Nemicului său Starno ; şi apăru-n serbare
Armat ca de bătaie.
În spaimă, asasinii pierdură tot curagiul
Şi nu se mai putură susţine, nici sta faţă
La căutarea francă eroului şi oaspe.
Fugiră dinainte-i.

În cestea începură accentele voioase,
Şi arpele sonore se-nfiora sub mîna
Atîtor barzi maeştri. Cînta la rînd cu toţii
Şi gloria în lupte, ş-ai verginilor carmeni.
Ullin, bardul Erinei, amicul lui Fingal
Şi cantorul celebru colinelor din Coma,
Cîntă şi el la rîndu-i belleţea şi candoarea
Înaltei fetişoare a regelui de nive
Şi gloria eroului eroilor Morvenului.
Bellissima-Agandecca l-aceste dulci accente
Ieşi din al său talam, din stanţa de suspine,
Şi radioasă-apare d-o splendidă belleţe,
Ca luna cînd răsare la orient din nori.
Splendoarea nedescrisă vestmintelor şi carmeni
În tot giurul o-ncinge ca cerc de o lumină,
Augustă aureolă.
Nu atingea pămîntul uşoarele ei pasuri,
Al lor susur exotic ca-armonie cerească
Uimea simţirea toată.
Cum vede ea, şi amă p-eroul ei şi mire,
De dor inima-i bate, pudoarea o reţine ;
Iar ochii ei cerulii, cătîndu-l, se repoză
Cu mare tinereţe pe-ntreaga lui fiinţă.
Şi sufletul ei face urări spre fericirea
Şi prosperarea-ntreagă eroului şi mire,
Eroului Morvenului.
Cu totul radioasă a treia zi răsare
Şi-n selbele mistreţilor străbat ale ei raze ;
Iar perfidul de Starno, în cugete ascunse,
Ieşi la vînătoare, şi-nvită după dînsul
Pe oaspele Fingal.
Vînară împreună şi, pe la miezul zilei
Era plină de sînge pătrunzătoarea lance
Eroului şi oaspe de sîngele mistreţilor
Gormanului silvestru.
Atunci veni şi fia lui Starno ca să-l afle ;

Cu totul lăcrămoasă d-amor, de disperare
I-adresă-aceste vorbe :
«Fingal, ilustre june, să nu te-nerezi în Starno,
În inima-i superbă, căci în această selbă
Întinsă-ţi stă o cursă ; sînt puşi să te omoare,
Fereşte-te d-aceste funeste cotiture,
În care stă la pîndă şi te aşteaptă moartea ;
Ai însă pietate d-acerba mea durere,
O, rege al Morvenului, şi salvă p-Agandecca
D-a tatălui furoare.»
Fingal, făr-a se teme şi sigur d-al său gladiu,
S-avanţă,-avînd cu sine amicii de credinţă.
Ieşiră de la pîndă ladronii ş-atacară.
Ci cad ca toţi codarzii ce nu ştiu da în faţă,
Cad morţi unii, iar alţii o iau pe loc d-a fuga ;
Şi selba în tot lungul răsună d-al lor ţipăt,
De spaima de vendictă.
S-adună vînătorii în curţile lui Starno.
Acesta, sub tufoase sprîncene neguroase,
Rota-ntărîtaţi ochi, siniştri de turbare.
«Să mi s-aducă-aicea a unică de fată,
Aci însuşi de faţă cu-alesu-inimei sale,
Cu-ăl rege al belleţei ce vine din Morven.
Căci blîndele-i cuvinte şi-au şi făcut efectul
Şi nu-i fură deşarte ; căci mulţumită dînsei
Fingal îşi are mîna-nmuiată pînă-n coate
În sîngele Loclinului, amatului meu popol.»
Ea vine tremurîndă, cu ochii plini de lacrămi,
Cu părul în desplete, simbol durerii sale ;
Gol sînul ei şi candid i se gonfla-n suspinuri.
Nici mai aşteaptă Starno ; ardică al său gladiu
Ş-o-njunghie cu-a lui mînă. Ea cade precum cade
O spumă de ninsoare ce-alunecînd se rumpe
Din stîncele Ronanului în mijlocul tăcerii
A unei zi de iarnă.

Fingal în disperare își cheamă bellatorii,
Și armele răsună ca însuși glasul morții.
Se-ncaieră greu lupta ; cad morți cei din Loclin,
Și alții scap cu fuga. Fingal ia p-ai săi umeri
Pe bella Agandecca, și moartă o depune
În propria sa navă...
Mormîntul ei stă astăzi pe culmele Arvenului,
Se naltă solitariu ; și marea împregiuru-i
Cînd geme, cînd suspină."
„Profundă fie pacea cu dulcele ei suflet,
Și bardului ce știe cu cînturile sale
Să miște și să-ncînte, — suspină Cuchullin.
Fingal fu redutabil în prima sa junețe
Și redutabil încă e-n anii căruntețiî ;
Din nou Loclin cădea-va sub regele Morvenului.
Arată-te, o, lună, pe margine-argintie
Rețelei ce circundă vestmîntul tău de gazuri !
Vestmîntul ce te-nmantă în norii diafani
Lumină peste valuri albuiele lui vele ;
Și daca vreun spirit predomnitor a nopții
Și conductor de vînturi descinde pe pămînt,
Binevoiește,-o, lună, și-i apără de specoli
Și nave, și vasele amenințate-atîta
D-al nopții întunerec."
Acest fel de urare se revărsa din sînul
Lui Cuchullin, fierbinte lîngă torent pe margini,
Cînd filiul lui Matha apare pe colină,
Venind de pe cîmpie. Era vulnerat tare,
Era-nmuiat în sînge, se susținea pe lance ;
I se-nmuiase brațul, ci sufletul său încă
Își conserva puterea.
„Bine-ai venit, Calmare, — îi zise-atunci Connal, —
Amicii te așteaptă. Ma care e suspinul
Ce înnecat se scapă din sînul ce vrodată
N-a cunoscut de frică ?"

„Și nici că va cunoaște, — adaose Calmar, —
Căci sufletul meu crește cînd este în pericol,
Tresare-n bucurie la uietul bătăiei.
Cunoști tu a mea stirpe : Calmar a fost tulpina
Din care casa noastră își are începutul ;
Calmar sfida tempesta și se juca cu dînsa,
În luntrea lui cea neagră sălta asupra mării
În contra vijăliei.
Un spirit, într-o noapte, se puse să-ntărîte
Și vînturi, ș-elemente ; și valurile se îmflă
Și stîncele se zbucină ; vin răpede și norii
Plini, încărcați de fulger. Calmar, coprins de frică,
Revine sus pe țărmuri ; ci-ndată-i e rușine
D-a sa împuținare și răpede s-aruncă
Pe valuri furioase, și bravă audace
Al vînturilor spirit. Pe cari cîrmuia luntrea
Trei juni cu brațul tare, el sta drept în picioare
Cu gladiul în mînă ; ș-un nor ce se lăsase,
Cînd răpede în cale-i trecu pe lîngă dînsul,
El nu mai pierde timpul, ca fulgerul răpede
Și-nfige fieru-ntr-însul, în bruma-i tenebroasă ;
Iar spiritul tempestei se sperie și lasă
În pace firmamentul, și iarăși lună, stele
P-a cerului cîmpie apar mai radioase.
Din astfel de părinte se trage a mea stirpe :
Străbunii îmi lăsară aceeași nepăsare
Și intrepiditate. De bravi răul s-ascunde ;
Fortuna p-audace ajută și protege.
Ci voi, fii ai Erinei, ai verzilor ei cîmpuri,
Trăgeți-vă din valea lugubră a lui Lena,
E plină-ncă de sînge. Cu toții împreună,
Cîți sînt încă de luptă, să pase la Fingal ;
Loclin văz că s-avanță, l-am auzit cum vine
Cu pașii în cadență. Eu rămînea-voi singur
Și singur voi combate ; și vocea mea în aer
Va răsuna ca tunet, ca răcnete confuze

A mii de bellatori.
Ci să-ţi aduci aminte de mine, Cuchulline,
Să faci ca după datini onorile din urmă
La corpul lui Calmar.
Îndată ce Morvenul va devasta cu totul
Oştirea lui Loclin, mă pune subt o piatră
Drept monument nălţată, să spuie d-al meu nume
La timpul care vine, cum mama mea bărbată
Să-şi şteargă a ei lacrămi văzînd această tombă
Care va sta de martur d-a fiului valoare."
„Nu, fiule lui Matha, — răspunse
Cuchullin, —
Eu nu mă mişc d-aicea, şi sta-voi lîngă tine,
Că bucuria-mi este să lupt cu forţe-egale ;
Tot înaintea morţii, tot unde e pericol,
Acolo ş-al meu suflet îl simt că se-ndoieşte.
Connal şi tu, Carrile, al meu bard venerabil,
Conduceţi voi oştirea ; şi cînd luptînd veţi vinge,
Veniţi d-aflaţi căzute în luptă-a noastre corpuri.
Moran, aleargă-ndată şi spune lui Fingal
Că-Erina e căzută pe mîinile străine
Şi-nvită-l, fă-l cît poate să vie mai curînd."
Începe dimineaţa cu-ncetul să albească
Sus creştetul lui Cromla, şi fiii mării suie
Pe coaste peste ţărmuri. Calmar îi şi aşteaptă,
Determinat cu totul, înfipt şi firm cu pasul ;
Curagiul i s-aprinde în iritatul suflet.
Ci iată c-a lui faţă e palidă. Ce are ?
Se-nmoaie, se mai ţine în lancea lui paternă,
În lancea ce-a fost smuls-o din domele lui Lara,
Fiind acolo faţă şi lăcrămoasa-i mater.
Aşa se ţinea omul, şi-ncet, încet eroul,
Pierzîndu-şi al lui sînge, de tot puterea pierde
Şi cade ca un arbor pe cîmpul Connei mort.
Iar Cuchullin rămîne silenţios şi singur
Şi nemişcat ca stînca în mijlocul arenei.

Să vie marea-n unde, spumeze peste capu-i,
Că stă pe locu-i stînca, şi coastele-i resping
Asaltul d-orice valuri.
În fine, la-orizonte, din sînul griv al brumelor
Apar albele vele a flotei lui Fingal ;
Şi se părea că este o selbă mişcătoare
Plutind tot deodată cu locul inundat.
Swaran de pe colină le vede ş-abandonă
Şi castrele, şi lupta, şi răpede se duce
Să iasă înaintea nemicului ce vine.
Precum oceanul Nordului de sine se retrage
Prin sutele de insole sporade-ale-Inistorei,
Asemeni batalioanele Loclinului vin repezi
Iar înapoi să bată oştirea lui Fingal.
Iar Cuchullin, pe gînduri, cu ochii-ntunecaţi
De lacrăme cocente, şi înclinat cu capul,
Cu pasul rar se mişcă, tîrînd greu după sine
Îndelungata-i lance. S-afundă în pădurea
Umbroasă a lui Cromla şi plînge despre moartea
Amicilor săi d-arme. I-e şi ruşine încă
Să dea faţă cu faţă naintea lui Fingal,
Ce nu-l văzuse altfel decît în luptă tare
Şi splendid de victorii.
„Şi cîţi din eroi, — zise, — din capii-Inisfailei
A căror voie bună făcea şi bucuria,
Şi marea-cuviinţă ospeţelor regale,
Cîţi astăzi pe cîmpie zac morţi, fără-ngropare !
N-am să mai văz acuma ai lor paşi pe verdeaţă,
În urma căprioarei e stinsă a lor voce.
Muţi, palizi, fără viaţă în propriul lor sînge
Zac fraţii mei de arme !
O, spirite eroici ce m-aţi amat atîta,
Veniţi în solitute la Cuchullin al vostru ;
Veniţi de vînt purtate, s-auz înfioratul
Al frunzăturei gemăt din grotele de Tura,
Şi-n trista-acea murmură să-mi paie c-auz vocea

Şi vizitele voastre, să-mi paie că mă aflu
În convorbirea voastră. Acolo-n depărtare
De lume, de umane, voi să-mi termin în pace
Şi zilele din urmă. Nici bard, nici monumente
Nu va aduce-aminte c-am existat vrodată ;
Nimic să nu ateste nici însuşi d-al meu nume.
Plîngi singură, Bragela, o, văduvă consoarte,
Căci Cuchullin s-ascunde, de viu între morţi este
Şi căci al lui nume e stins, pieri cu totul !"
Aşa capul Erinei gemea rătăcind singur
Prin selbele deşerte pădurilor lui Cromla.
Fingal sta drept pe navă-i, şi lancea-i oţeloasă
Vibra în a lui mînă, şi armatura-i toată
Lucea pe el teribil, ca focurile stranie
Din meteorul morţii ce sperie călătorii
În ora cînd s-eclipsă şi luna de pe ceruri.
„Al bătăliei spirit pe cîmp seamănă moartea, —
Strigă Fingal, — şi sînge d-amici văz pretutindeni !
S-au coperit de doliu cîmpiile lui Lena ;
Domneşte solitutea în selbele lui Cromla,
Pierit-au vînătorii în plină fortitute
Şi ele fură marturi la marea lor cădere.
Şi filiul lui Semo... ce s-a făcut cu dînsul ?
Copiii mei, voi, Ryno, Fillan,... să sune cornul,
Vă duceţi pe colină, suiţi-vă pe piatra.
Mormîntul lui Lamdarg.
Swaran, cît despre dînsul, eu mi-l aştept aicea ;
Să vie, odiosul, cu clanurile-i toate.
Vedea-vor, svînturaţii, cît d-aspri la vendictă
Şi răpezi sînt consîngii, amicii celor morţi !"
Svoală ca fulger Ryno, Fillan l-urmează gravid,

Cu paşi mai puţin răpezi ; căutătura-i este
Ca negura de toamna. Le-a şi răsunat vocea
Prin văile lui Lena. Cu toţii loclinenii
Sămînţa oceanului, recunoscură-ndată
Şi cornul, şi bucina, semnalul lui Fingal.
Valul bătut de vînturi cu mai puţină fugă
Descinde peste pruntul regatului de nive,
Decît fiii Loclinului în jos de pe colină
Se răpezea la vale în bellicul impetuu.
În fruntea lor avanţă ferocele Swaran
Cu-ameninţarea-n gură şi-n pieptu-i cu turbarea ;
Vărsa schinteie ochii, şi răpezea săgete,
D-omorîtor săgete.
Fingal şi recunoaşte pe filiul lui Starno
Şi îşi aduce-aminte de scumpa Agandecca.
Swaran, ca june încă, şi-a fost deplîns surora.
Fingal trimite-ndată pe bardul său Ullin
Spre-a-l învita să vie la un ospăţ de guerră :
Era mişcat în suflet Fingal şi foarte-ndolorat
Cînd îşi aduse-aminte de primele-i amoruri.
Ullin, cu tîrzii pasuri, ca vechi de zile multe
La filiul lui Starno veni şi-i zise astfel :
„O, tu, ce-ai ale tale de noi foarte departe,
P-alte tărîmuri, colo în ţara de Loclin,
Vino la sărbătoarea a regelui Morvenei ;
Treci ziua d-azi cu pace, petrece-o în repaos,
Şi mîine ne vom bate, vom sparge d-ale scuturi."
„Nu mîine, ci-nsuşi astăzi să spargem d-ale scuturi, —
Swaran prorupse-ndată. Te du curînd d-aicea
Şi domnului tău spune că mîine sărbătoarea-mi
Va fi pe bătătura mormîntului său propriu."
Ullin tăcut se-ntoarse de unde şi plecase.
„Hei, bine ! — atunci îi zice Fingal cu un surîs ; —

Să dea, dar, Swaran mîine faimoasa-i sărbătoare,
Şi azi să-i facem voia : să sfărîmăm la scuturi.
Stăi, Ossian, cu mine ; ascute-ţi, Galle,
brandul ;
Întinde-ţi arcul, Fergus ; Fillan, prepară-ţi lancea ;
Toţi ardicaţi cu toţii în sus largele scuturi,
Şi crestele la coifuri... coamele morţii fie !
Nainte noi ! şi-n urmă şi gloria urmeze.
Să nu ne-apuce noaptea. Iar dac-ale ei umbre
Ne-or supraprinde-n faptă, lucenta-mi armatură
Va fi stindardul vostru, stindard de radunare."
Turbarea vijăliei peste Morven destinsă
Sau valurile-oceanului ce vin înfuriate
Şi-nneacă-ale lui ţărmuri sînt mai puţin teribili
Decît marele-amestic al amînduror popoli
Încăieraţi în luptă pe vastul cîmp de Lena.
D-o parte şi de alta mor bellatori dînd moartea.
Şi ţipetele-n gemăt a celor carii mor
Resbumbă în departe c-al fulgerului urlet
Cînd în puterea nopţii sînt sparţi, sfîşiaţi norii
Pe creştetul lui Cona şi se aud teribili
Strigările-ascuţite fantasmelor în vortici
De vînturi răsucite.
Fingal ca fulger intră oriunde sînt mai dese
Grămadele-inemice. Stejarii gem cu trosnet
Şi stîncele se surpă sub paşii grei şi răpezi
Atîtor batalioane.
Ca apa din fîntîne curgea sînge şiroaie
Pe unde trecea tată-meu, şi se forma pîraie.
Îşi aducea aminte de luptele juneţei
Şi-n răpedea lui cursă nainte şi în urmă
Redevora distanţa, întreg cîmpul bătăiei.
S-avanţă Ryno-n urmă-i, pară de foc
s-avanţă,
Dau Gal, Fillan şi Fergus, dau lovituri de moarte.
Eu însumi stam d-a dreapta tatălui meu Fingal

Şi braţul meu asemenea da lovituri de moarte
Că n-apuca să scapere al brandului meu fulger,
Şi jos era, al morţii, oricare-mi sta nainte.
Eram atuncea june şi nu-mi albise părul,
Şi nu-mi tremura mîna d-atîtea bătrîneţe,
Şi nu-mi era vederea, ca azi, acoperită
De negura eternă. Eram iute la gesturi
Şi ager în picioare.
Cine putea să numere or morţii, or eroii
În astă zi celebră, cînd forţa lui Swaran
Fu toată împilată d-a lui Fingal valoare ?
Dintr-o colină-ntr-alta un gemet la alt gemet,
Un ţipet la alt ţipet îşi devenea răsunet
Şi-nfiora auzul. Şi astfel veni noaptea
Să copere tot cîmpul în desele ei umbre.
Iar cei din Loclin repezi se retrăgea să scape,
Înfioraţi şi palizi ca turmi de căprioare
Ce tremură ca frunza.
Se trag şi vingătorii, se duc să se aşeze
S-auză sonul arpelor lîngă Lubar pe margini.
Fingal ascultă barzii cum cîntă şi celebră
Victoria-i purtată. A vîntului suflare
Prin albu-i păr se joacă, şi-n unde i-l răsfiră,
Iar cugetele sale se-ntoarnă melancolic
Spre zilele trecute. Aproape lîngă dînsul
Sta junele şi scumpul, dilectul meu Oscar.
Se repoza în lancea-i şi admira-n uimire
Pe bunul său şi rege. Se exalta în suflet
L-a barzilor cîntare ce lăuda trecutul
Spre-a face viitorul mai splendid, mai ferice.
„Al fiului meu filiu, — îi zise Magnu-rege, —
A junilor onoare, Oscar, ţi-am văzut braţul
Şi gladiul teribil în calea glorioasă.
Te-ai semnalat, copile ! Vei urmări exemplul
Străbunilor bellonii ; vei imita pe Trenmor,
Pe primul dintre oameni, şi pe Trathal celebru.

Şi-au onorat junețea în lupte amîndoi,
Şi amîndoi cu glorie fură de barzi cîntați.
Deprinde-te ca dînşii a-nfrînge inemicul
Ce bate şi reziste ; dar, fătul meu, scuteşte
Pe cel ce nu e tare : într-însul să nu dai ;
Înjunghie inemicul cu armele în mînă,
Pe dezarmat protege ; după victorii iartă
Pe toți carii s-adresă şi-mploră-a ta clemență.
Trenmor aşa trăit-a, aşa a fost Trathal
Şi astfel e Fingal
Am susținut cu brațul pe cel subt împilare
Şi cel fără putere scăpare a aflat
Sub scutul meu protector.
Eram june ca tine, Oscar, cînd înainte-mi
Veni acea frumoasă, încîntătoare fată,
Fainas-Ollis, fia a regelui de Craca.
Eu descindeam pe țărmuri din culmele lui Cona,
Avînd pe lîngă mine cîțiva d-ai mei bellatori.
Un fraged schif s-arată la orizon pe mare,
Era ca un nor negru ce tot l-întoarce vîntul
Cînd vine vijălia. Peste puțin s-apropie,
Şi iată o copilă în toată disperarea,
Palidă, speriată ; pe fața-i răpitoare,
Pe sînu-i d-alabastru curgea lacrămi şiroaie
«O, filia bellețeі, — i-am zis din plinul suflet, —
Ce plîngi, o, copiliță ? Pot eu a te protege ?
Putea-voi să te apăr, o, vergine a mării ?
Să ştii că al meu gladiu se poate frînge, sparge
Pe scutul unui prode, în mii bucăți să svoale,
Dar inima-mi nu poate să sufere rival.»
«Sînt, iată-mă, în mîna-ți, — îmi zise ea-n suspine, —
Erou al eroilor, eşti generos, mă scapă.
Sînt singura copilă a regelui de Craca,
Şi tatăl meu cu mine se stimă de ferice :

Eu sînt din cele scumpe objectul cel mai scump,
Dilect inimei sale, familiei orgoliu.
Suspine amoroase, fierbinte adresate
La mine, svînturata, au repetat adesea
Răsunetele văilor şi selbelor lui Cromla.
Borbar, rege de Sora, a pus ochii pe mine.
Ast rege e celebru de multa lui bravură ;
Ci ochiul lui se-nflamă d-un foc foarte sinistru,
Şi vijălii d-orgoliu în sînul lui se-ncuibă.
De dînsul, svînturata, fug astfel peste valuri,
Căci el mă urmăreşte.»
«N-ai teamă, te alină, — i-am zis ca s-o rassigur, —
Să nu-ți mai fie frică de cruntul ş-odiosul
Despotul de la Sora. Îl vei vedea cum fuge,
De-mi va răspunde brațul l-ardoarea ce mă-nsuflă.
O, filie a mării, bellissimă-ntre vergini,
Te-aş fi putut ascunde ca pe un scump tezaur
În vro secretă grotă. Fingal, însă, nu ştie
Să fugă de oriunde l-ar aştepta pericol.
Te-ncrede sub scutirea potentului meu gladiu,
Repoză-te la umbra întrege-mi armăture.»
Văzui atuncea lacrămi pe fața-i virginală
Şi deveni mai bellă, lucea cum luce ploaia
Într-un senin de soare ; şi sufletu-mi cu totul
Rămase în uimire.
Nu trece mult, şi iată că ochiul meu în flacări
Şi vede de departe vaselul lui Borbar ;
Venea în pline vele. Albea, se sfărma unda
Sub coastele carenei ; venea ca vîntul nava.
«Bine-ai venit, o, rege, — i-am zis cu voie bună, —
Vei fi stătut de cale ; desbarcă-n siguranță
Şi vino să iei parte ca oaspe la ospățul
Din stanțele-mi regale : palatul meu s-ofere

D-azil la toţi străinii.»
Fainas-Ollis, tristă, sta palidă, tremîndă,
Şi se lipea de mine. El zbîrnîie-o săgeată,
Ea cade jos şi moare.
«Dai bine, dar eşti perfid, Borbar, căci biata fată
Era neofensivă.»
Ieşirăm la bătaie în luptă singulară,
În luptă furioasă, şi s-a luptat da prode.
Cu toată-a lui valoare, cătă să cază,-n fine,
Şi-şi dete răsuflarea sub colpurile mele.
În două mari morminte de piatră-am zis să puie
Într-unul pe copila Fainas-Ollis, bella,
Şi-ntr-altul pe barbarul, ferocele amant.
Astfel am fost în anii fugoşi din tinereţe;
Ci tu, Oscar, imită pe maturul Fingal.
Să nu ceri niciodată, să nu-mbli după luptă;
Ci cînd ea se prezentă, să nu doseşti de dînsa.
Fillan, Oscar, la veghii! svolaţi ca vîntul răpezi
La vale, pe cîmpie; vedeţi ce fac nemicii.
Auz o-ncurcătură, un scomult ce provine
Din spaima-n care s-află. Duceţi-vă şi faceţi
Ca nu cumva s-o plece puindu-se pe mare,
Să scape de vendicta voracelui meu gladiu.
Sînt mulţi bravii Erinei ce zac peste cîmpie;
Ei cer o răzbunare precum cer îngroparea."
Ambii eroi svolară ca două fantasmi răpezi.
Premergători ai morţii,
Atunci fiul lui Morni, Gal, vine cu-a sa lance
În sus ş-o atitude intrepidă şi demnă.
„Fingal! — strigă eroul, — zi barzilor să cînte, —
Să cheme somnul dulce peste stătuta geană
A bravilor bellatori; şi tu repune-n teacă
Ucizătorul gladiu, pe mîine lasă lupta.
Vedea-vei cum s-or bate da bravi a noastre clanuri;
Noi steterăm aicea molatici şi obscuri,
Şi numai campoduxul se luptă şi triumfă.
Repoză-te; şi mîine, în alba dimineţei,
Observă de departe şi vei vedea ce-om face;
Să vie bellatorii Loclinului, măsoare
Şi fierul meu ce doarme. Fă cum să aibe barzii
Să cînte şi-al meu nume. Precum făcură-odată
Străbunii tăi cei nobili, aşa fă şi tu astăzi,
Nenvinsule Fingal!"
„O, fiul al lui Morni, — răspunse şi eroul, —
Îmi place-a ta bravură. Vrei să te lupţi? îmi place;
Ci lancea-mi pretutindeni te va urma d-aproape,
Să-ţi apăr pretutindeni curagiul temerariu.
Uniţi vocile voastre, cîntaţi, barzi, împreună,
Prin vocile-nspirate aduceţi peste mine
Repaos, somnul placid. Fingal va şi el somnul
Şi va dormi aicea la freamătul prin frunze
Al vîntului de noaptea. Şi tu, o, Agandecca!
De oarecum p-aicea prea blîndul al tău suflet
Se află printre fiii dilecţi patriei tale,
Sau daca plani în svolu-ţi, în giur, şi peste flota
Şi velele Loclinului, atunci vin' şi la mine,
Fantasmă graţioasă, mă vizită în somnu-mi
Şi fii cu-a mele visuri, o, vergine amată,
Ce-mi fuşi atît de scumpă, încîntă-mi suvenirea
Prin splendida belleţe."
Mii d-arpe-n armonie şi voci melodioase
S-uniră şi cîntară victoriele multe

Eroului și rege, și gloria străbună
A stirpei lui întrege.
    În imnul lor adesea se auzea asemeni
Ș-al lui Ossian nume...
    Ci vai, Ossian astăzi e cufundat în doliu !

[1870]

PROZĂ

PROLOG LA SERBAREA NUMELUI PREAÎNĂLȚATULUI NOSTRU DOMN ALEXANDRU D. GHICA 1835 AUG. 30

Persoane :

Timpul
Istoria
Poezia
Pacea }
Libertatea } persoane tăcute
Comerciul }

TIMPUL

Mai vechi și decît lumea, am fost de față la zidirea ei ; am văzut pe rînd neamurile în zgomotul slavei și al bucuriei, în vîrful strălucirei lor, și m-am uitat pe urmă și la a lor țărînă zăcînd în tăcerea morții, și mușchiul veacurilor înverzea dasupra faptelor mîinelor lor.

Preste monumente și generații am trecut, și am văzut în urmă-mi grămădindu-se a lor cenușă și vijăliile veacurilor spulberîndu-o în văile uitării.

În zborul meu cel repede las în urmele mele veacuri, vă aduc timpii anului, icoana vîrstei voastre, fac să răsaie soarele și să apuie întru a sa slavă ; și m-am uitat înapoi și am văzut veacurile de la zidirea lumei ca ziua de ieri !!! Universul

întreg, pămînt, stele și toți planeții se văd supuse la a mea dărăpănare, și însuși lumina acestui soare se va stinge înaintea trecerei mele. Numele numai și slava făcătorilor de bine ai omenirei sînt neatinse de mîna-mi atotdărăpănătoare; în sînul meu le port, și vecinice ca mine vor rămînea în toate veacurile. În reghistrul veacurilor și al meu sînt trecute pînă la una faptele tutulor muritorilor, de la monarh și pînă la rob, și îl voi deschide odată de față a toată lumea și a stăpînului ei. Sînt un geniu trimis să zbor asupra universului, spre a se folosi de mine numai pînă sînt de față; am trecut odată — trecut sînt pentru toate veacurile.

Unde știu să se folosească de mine, zilele cele fericite ce vin după aceasta mă fac neschimbat, și această neschimbare pare că ar zăbovi cursul meu.

Oarecînd în Italia m-am zăbovit între strămoșii voștri; am trăit între dînșii și le-am adus veacul de aur. La voi am venit acum și v-am adus ziua de astăzi, zi de sărbătoare vouă. Ferice de prinții aceia ce și-n viitorime își lasă al lor nume, un nume de mărime și-n veci de sărbătoare.

ISTORIA

Preste veacuri privighează al meu ochi; monarșii și neamurile ce au fost asupra pămîntului eu le înfățișez viitorimei asfel precum au fost: adevărul este d-alăturea mea. Eghiptul, Grecia, Roma au strălucit odată; și mi-am întors ochii înapoi, și pare că n-am mai stat! Străşnicia legilor și paza lor le-au înălțat întru slavă; nesocotința și abaterea de la dînsele au dărîmat din temelie aceste colose de mare cuviință și de libertate.

Marcu Aurelie, cu a sa blîndă și înțeleaptă oblăduire, Titu și alții împodobesc foile mele, și mi-e fală a-i arăta stăpînitorilor pămîntului; Neron mă îngrozește, și cu sîngele noroadelor lui și al mucenicilor am scris a lui viață, și va fi spre vecinica ocară a puterii.

Pe ruinele împărățiilor m-am așăzat, unde sila nu poate strîmtora a mea pană și unde adevărul împărățește în toată strălucirea lui și, avînd înainte-mi umbrele celor ce au folosit și au îngrozit omenirea, cu faptele lor am dat învățăturile cele mai grozave și mîntuitoare prinților și noroadelor universului. Pe cît mi-a fost de drage numele monarșilor ce au întrebuințat bine a lor putere, pe cît am binecuvîntat a lor dragoste părintească și închinare pentru binele supușilor lor, pe atît mi-a fost de scumpe și noroadele care, supuse legilor, au știut a prețui dorul și ostenelile oblăduitorilor lor, a-i iubi și a-și încredința în mîinile lor a lor soartă; pentru care le-am recomandat în veci celor ce doresc a-și vecinici a lor slavă și fericire.

Strămoșii voștri, rumânilor, din marea și vestita Romă vă sînt pildă la orice mișcare a voastră. Analele patriei voastre de acum, de la descălicare și pînă astăzi, sînt pline de neodihnă și arareori de păcate. Toată palma de pămînt de care voi vă bucurați și asupra căruia voi socotiți nobilitatea voastră a fost stropită, ca de o rouă cerească, de sîngele moșilor și părinților voștri, ce au știut să apere și să vă lase drept moștenire drepturile voastre. Draga mea Pace *(ia pe Pacea de mînă și o înfățișază înainte)* vă zîmbește și se statornicește în pămîntul vostru. Comerciul *(îl arată cum îl ține Libertatea de mînă)*, încă prunc, va crește și se va împuternici la sînul Libertății și va îndestula casele voastre.

Provedința a îngrijit de viitorimea voastră : dintre voi *a ales pe bărbatul*, și numele lui este ALEXANDRU ! iubiți și cinstiți într-însul pe a voastră patrie, supuneți-vă legilor al cărora el este îngrijitor ; uniți întru dragoste și ascultare, faceți dimpreună cu dînsul ca fiii voștri să simță facerile de bine ale așăzămînturilor ce ați dobîndit ; și eu voi scri epoha aceasta ca cea mai fericită a pămîntului vostru, și numele lui, pe care îl sărbați astăzi, va fi atunci nume de cinste și de sărbătoare la urmașii voștri.

POEZIA

În zborul meu cel slobod, în sfînta mea-nfocare,
Mi-i drag a cînta prinții și stăpînirea lor ;
Înger trimis din ceruri fac buna guvernare,
Pe cea rea o fac spaimă, Satan pustietor.

Lira-mi dulce suspină plăcuta pomenire,
Zefirii p-a lor aripi o duc în veselii ;
Fiori sînt a ei coarde la fapte de-ngrozire,
Și sunetul ce scoate e vifor, vijălii !

Virtutei eu dau viață, o fac sfîntă ființă,
Templu-i ardic, altare, și o-ndumnezeiesc ;
Iar răutatea, groază din neagra lăcuință,
O naște însuși iadul, e biciul pămîntesc.

Istoria prin mine ia chip, se-nființează ;
Pe Libertatea mumă Comerciului eu fac ;
Eu Timpului dau aripi, prin mine el viază
Și-n veselă fecioară eu Pacea o prefac.

La umbră, la izvoară, în noapte și în rază,
În temniți, pe ruine eu pe vitejii cînt ;
Păstrez ale lor fapte, fac veacuri să le vază,
Fac vie-a lor țărînă, dau suflet în mormînt.

Cununa ce-am în mînă în veci e înverzită,
Cînd vreun prinț o poartă, el s-a-ndumnezeit :
E preț al vredniciei, ea nu e moștenită ;
Ferice de acela ce eu am vrednicit !

La voi eu viu acuma, și lira-mi se-ncordează
Să cînt vitejii voștri și lumei să-i vestesc ;
A lor sfîntă țărînă la glasu-mi înviază,
Și faptele lor toate p-urmași însuflețesc.

Tîrgoviștea e templu l-a mea călătorie
Și p-ale ei ruine în pace mă așăz,
Și lupte fără număr pă-ntinsa ei cîmpie
Și biruințe-atîtea în fața mea le văz.

În tainica-mi privire, în dulcea mea visare
Eu și asupra voastră deșteaptă privighez,
Și citera-mi preludă o altfel de cîntare,
Șoptind faptele voastre ce eu le cercetez.

Prințul ce aveți astăzi e de al vostru sînge,
Subt el uniți la bine puteți multe lucra ;
Și el prin noduri sfinte pe toți poate vă strînge
Ș-în inimile voastre stăpîn a guverna.

În veci nesiluită, sloboda a mea liră
În veci n-am atîrnat-o la ușă de-mpărați ;
Cînd ins-ale lor fapte pe ea o-nsufletiră,
Din veac pînă la altul în veci au fost cîntați.

Dar mi-a plăcut adesea cu glasul veseliei
Ca să unesc și glasu-mi în sărbători obștești,
Ș-atunci am fost eu însumi îndemnul bucuriei
În templuri, în teatre, palate-mpărătești.

Ziua de astăzi fie o zi de sărbătoare ;
Muzic-acum răsune ! Rumânilor, cîntați !
Trăiască prințul vostru ș-în veacuri viitoare !
Muzic-acum răsune ! Rumânilor, cîntați !

[1836]

DISPOZIȚIILE ȘI ÎNCERCĂRILE MELE DE POEZIE

Învățam grecește, cum se învăța pe atunci, octoih și psaltire : nu înțelegeam nimic. Într-o duminică am văzut la poarta bisericii Crețulescului lume multă adunată ; am stat și eu să văz ce este. Un fecior sau vizitiu citea în gura mare *Alexandria*, și cîți trecea pe drum se oprea și asculta. Cînd m-am oprit eu, citirea venise dimpreună cu Alexandru pînă la Ivantie împărat, unde zice : „Mira tebe brate“ [1] ș.c.l. Nu mă putui dezlipi de acolo ascultînd descrierea acelui loc plin de răcoare, de verdeață și adăpat de fîntîni cu apă vie. A trebuit să tacă acel om minunat pentru mine (vizitiul, zic) ca să fug și eu d-acolo. Am venit acasă și am cerut foarte rebel, plîngînd, să-mi dea doi lei să cumpăr o carte. Eram rău cînd plîngeam : sculam vecinii în picioare. A trebuit să mi se dea banii, și alergai îndată și-mi cumpărai cartea prețuită și plină de minuni. Dar ce să fac cu dînsa ? că în mîinile mele era mută. Vrui să citesc ; cîteva slove se potrivea cu cele grecești, dar mă împiedica

[1] „Pace ție, frate !“ (Slav.) *(n. ed.)*.

o grămadă de alte încurcături ce semăna, unele, turnuri, Д; altele, caracatițe sau scorpii, Ж; altele, țesturi și ciuperci, Ѫ, Ѧ. Tata nu era în București să-mi spuie, mama știa carte numai grecească. În via grădinei lucra cîțiva olteni ; vreo doi dintr-înșii era cu călimările la brîu și știa carte. Mă rugai de unul, care mi se păru mie mai procopsit și pe care îl recomanda către mine și numele lui (îl chema Alisandru). El îmi spuse, pe picior lîngă un dud favorit al meu, ce-l găurisem de mai nainte și prin care petrecusem o funie cu mare meșteșug ca să învăț să săr pe funie ca comedianții ce văzusem că juca la dulap la Cișmigiu. Acolo, lîngă acel dud, începui a slovni rumânește : „Împărățea la răsărit" ș.c.l. Într-o jumătate de ceas nu mai aveam trebuință de dascăl, începuia citi : și în patru zile isprăvii *Alexandria* din scoarță pînă-n scoarță. Se înțelege însă că în acele patru zile dascălul de grecește nu m-a văzut prin școala lui. Plecam dimineața să merg la școală, dar mă întorceam pe altă uliță, intram prin grădină și, pe după case, pîndind să nu mă vază nimeni, mă urcam în pod ; mă băgam subt un coș și acolo citeam vitejiile lui Alexandru cel Mare, cum s-a bătut cu racii, cu furnicile și cu Por împăratul ș.c.l. Tot subt acel coș am învățat să scriu și numerile arabice pînă la 100, cum și să scriu slovele rumânești ca de tipar. Îmi făcusem niște foițe pe care scriam și prescriam ; dar vream ca cu dînsele să-mi rămîie și numele nemuritor. Așa, făcui altele, cărora le didei formă de carte, cu titlul ei după orînduială. Mă luai după titlul *Alexandriei* și făcui și la compoziția mea un titlu foarte iscusit și însemnător, după cum urmează :

ACEASTĂ CARTE
Făcută de mine
Niță sau Ion
Rădulescu [1]
În zilele
Polcovnicului Ilie (Tata)
Și cu blagoslovenia
Sfinției-sale Frusina (Mama).
1811

Asfel, în patru zile învățai a citi rumânește, scriam numere și mă făcui și autor al vestitei compuneri : *Această carte*. Mă gîndeam eu că daca fac la cărți cînd sînt de nouă ani, dar cînd m-oi face mare ! Eram încredințat în mine c-o să mă fac un mare cărturar, dar nu mă credea nimeni.

Procopseala, însă, și autorlîcul mi-a dat prin piele ; că o drăcoaică de slujnică s-a suit a patra zi în pod să dărăcească la in, fiind vremea cam ploioasă. Eu a trebuit să ies odată din coș, dar mă primejduiam să mă vază și să mi se dea pe față îndărătnicirea mea de a merge la dascăl ; îmi luai inima în dinți, ieșii din cabinetul meu de lectură (din coș) și făcui să țipe biata Ilinca, cît alergară toți din casă. Mă deteră binișor din pod, mă puseră în cîrcă lui moș Mîinea și mă trimiseră la școală. Dascălul mă priimi în bătăi și mă puse iar la psaltirea grecească. Eu uram cartea grecească, dar din ziua aceea o urîi și mai mult, ș-a trebuit s-o sufer pînă cînd dete Dumnezeu ciuma de la Caragea, din 1812. Toată lumea era tristă atunci ; numai eu eram vesel, c-am scăpat de dascălul Alexe și de

[1] Pînă atunci nu intrasem în școalele elenice, ca să mă numească *Eliade*.

psalteria lui, pentru că fugeam la moșie, afară. Mai un an am fost slobod, și nu-mi petreceam vremea decît la o stînă de oi, unde păstorii avea felurimi de cărți. Acești oameni venea sărbătoarea în sat și căta la zodii fetelor și flăcăilor, la un călindar ce era tipărit nu știu unde, că semăna slova rusească. Li se duse vestea în sat, și fură chemați și la curtea boierească (cum am zice, la noi acasă). De aci mă cunoscui cu dînșii și nu mă mai putu ținea în frică nici cîinii de la stînă, ce era să mă rupă o dată. Într-o vară citii cu ei împreună *Poarta pocăinței, Epistolia ce a căzut din cer, Viața sfîntului Alexe, omul lui Dumnezeu,* scrisă de mînă, *Viața părintelui Macarie, Avestița, fata Satanei, Pogorîrea Maicei Domnului la iad,* și alte vieți ale sfinților.

Mai pe urmă veni din Brașov acestor păstori și *Istoria lui Arghir*. Eu pînă atunci, din cîte citisem, știam pe dinafară numai *Epistolia ce căzuse din cer la Palestina;* îmi plăcea unde zice că să jură Hristos pe brațul său cel drept, și cînd declamam pe dinafară, ardicam și eu brațul.

Cînd văzui însă pe Arghir, eram în ceruri de bucurie : învățai mai într-o săptămînă cîntarea întîi. Mă încurca însă că nu știa nimeni să-mi spuie ce este *muză;* într-un cuvînt, eram de minune în casă cînd mă auzea fetile spuindu-le pe dinafară, în stihuri, *Istoria frumosului Arghir și a preafrumoasei Elene.* Cînd ziceam : „Hip ! hop ! la a mea iubită", aveam și biciul în mînă ; plesneam cu dînsul și săream în sus, dar mi-era necaz de ce n-are și biciul meu puterea aceea de fermec (să mă facă să zbor).

Pe toamnă dete un guturai mare în toată casa și eu, deprins din versificația lui *Arghir,* făcui versuri guturaiului, care începea asfel :

O, guturai, guturai !
Mulțumește-te încai
Că te odihnești prin nasuri
Și prin gîturi faci taifasuri...

În vremea ciumei învățasem multă carte, că eu țineam citirea în biserica satului ; alde țîrcovnicul ajunsese nimic pe lîngă mine (o spunea toți sătenii).

Întorcîndu-ne la București, după încetarea boalei, auzii că se plîngea părinții că trebuie să fi uitat eu tot ce învățasem mai dinnainte ; și cu adevărat uitasem, căci pe *Macarios anir* [1] citeam tot atît de încet ca și pe psalmul cel din urmă, *Micros imin...* [2].

Bietul dascălul Alexe murise, și pe atunci se dusese vestea unui dascăl, călugăr la Sfîntul Niculae, părintele Naum. Era cam departe pînă la Sf. Niculae, dar hotărîră părinții să mă dea acolo.

Începui la bietul Naum : acesta știa clinică, dar era rumân, și zise părinților să-mi ia cartea lui Papazoe ori Polizoe [3]. Mă puse la *Istoria sfîntă prin întrebări și răspunsuri ;* din grecește îmi tălmăcea românește. Din ziua aceea nu-mi mai fu urîtă cartea. În scurtă vreme mă puse la Grămatică, la Hrisorora [4], la Esop, și ajunsei în doi ani și pînă la tom. Chipul, mergeam bine, că înțelegeam ce învățam, pentru că bietul Naum tălmăcea băieților săi din elinește în grecește, și din grecește în rumânește.

---

[1] „Fericit bărbatul..." (gr.) *(n. ed.)*.
[2] „Mic eram..." (gr.) *(n. ed.)*.
[3] Aluzie la abecedarul grecesc al lui Polizois Kendos, tipărit la Viena în 1803 *(n. ed.)*.
[4] Manuil Chrysoloras, autorul operei *Chestiuni gramaticale,* tipărită în 1488 și apoi retipărită de mai multe ori *(n. ed.)*.

Trecui de aci la școala grecească de la Măgureanul ; eram de vro 13 ani atunci, ș-am învățat acolo pînă a venit G. Lazăr, în anul 1818.

La deschiderea școalei rumânești am vrut să fac versuri, care n-au plăcut conșcolarilor mei ; eu însă credeam că de pizmă nu le place. Începeam asfel :

Muzele la Olimp cîntă,
Săltînd, cununi împletesc ;
Dup-a lor, dar, pildă sfîntă
Veniți să mă veselesc...

Cînd n-are cineva ce să spuie, cînd capul îi e sec și inima rece, atunci poate alerga la dușii de pe lume, să vorbească de muze, de Olimp, de Apolon, de Cerber, de Pluton, să grămădească vorbe d-alde astea cîte voiește, că potrivește și versul și seamănă și a poet. Bieții conșcolarii mei rîdea de poeziile mele, dar eu, după cum zisei, credeam că rîd de pizmă ; și paguba era a mea, că mă necăjam să nu mă atingă nimeni de liră.

La moartea mamei am vrut să fac o tragedie, pe care, luîndu-mă dupe titlul grecesc Ἀίας Μασυγοφόρος[1], ce învățam atunci, o întitulai și eu : *Ion țelzalnic ;* pentru că eram peltic pe lîngă celelalte. Pelticia nu știu de era firească, sau cîștigată din limba grecească. Cu intrarea în școala rumânească, slavă Domnului că m-am dres, pentru că eram prea fricos de rîsul dracilor de băieți. P-atunci să mă fi pus cineva din cîți zic ca să scrie românul cum pronunță, p-atunci, zic, să mă fi pus să fac o ortografie românească, că s-ar fi dus pomina de dînsa, de le-ar fi rămas și dumnealor numele nemuritor, și mie ; n-aș fi rămas un om așa neînsemnat ca acum.

---

[1] Aiax purtătorul de bici, erou din *Iliadà (n. ed.)*.

Făceam, cum zic, versuri pe moarte, zece d-o para, dar eu nu le-aș fi dat nici pe zece parale unul, pentru că le aveam dimpreună cu mine la mare ipolipsis (după cum se vorbea p-atunci). Mi se părea că pe mine m-a orînduit Dumnezeu să luminez neamul, dar cînd îmi intră în mînă *Liricele* lui Atanasie Hristopol, mi se tăie tot cheful de a mai face versuri din capul meu. Le învățasem pe dinafară, și într-o vară mi-aduc aminte că le-am tradus toate.

Le-am dat d-lui Carcalechi, ca să le tipărească la Buda, cînd venise aci d-lui în anul 1820 ; dar pesemne c-au rămas netipărite, căci eu gîndeam că cum le vor vedea la tipografie, făcute mai vîrtos de mine, și apoi și cu litere latinești, numaidecît or să le tipărească, fără parale, — pentru că eu nu dedesem nici o para d-lui Carcalechi. Din mila lui Dumnezeu s-au pierdut acele traducții, și începutul mai totdauna îl ține cineva minte pe dinafară. Iată cum era poema dîntîi :

I

Intr-o zi primăvăroasă,
Cîntînd prea de dimineață,
Se coboar-o drăgostoasă
Muză, dulce cîntăreață,
Ce Erato o numesc.

„Iată,-mi zice,-ți poruncește
Marea Vineri, blînda zînă
(Care unde-orice voiește,
De cer, de pămînt stăpînă,
Poruncile-i se păzesc),

Să fii d-acuma nainte
Întru dulcea a ta viață
Cîntărețu-i plin de minte,
Care cîntă cu dulceață
P-al său fiu, dulcele-Amor.

Și de ast-a ta cîntare
Prin mine-ți făgăduiește,
Și tu-n stare de mirare
Goală-n forma ei zînește
S-o vezi c-al Idei păstor."

Astea toate-atunci zicîndu-mi,
Mă ia-n brațe blînda muză
Și prea veselă rîzîndu-mi
Mă sărută drept în buză;
Zboară, mă lasă; s-a dus!

Și îndată cum s-atinse
Gura mea de sărutare,
Ca prin fermecă s-aprinse
Spre-a Amorului cîntare,
Încît arz în foc nespus.

Și d-atunci de voi vrodată
Să încep orice cîntare,
Cel dintîi cuvînt mi-arată
Că ton glasul meu nu are
Ce *Amor* n-ar răsuna.

Acum făr-a mea voință
Gura singură urmează
Dup-a Vinerii silință;
Nicidecum nu încetează
P-Amor, pe dîns'a cînta.

II

Amor, prea înfloritule,
Blînd, dulce, mult iubitule,
Ce cîrmuiești pe lume!
Pieptul, gura, mințile,
Puterile, voințele
Slave-ți nalță sume.

. . . .

(Ș. c. l., c-am uitat.)

[1837]

GHEORGHE LAZĂR

Tot era degenerație și amorțeală în ceea ce se atinge de numele de *român* și *patrie*, pînă să nu vie răposatul întru fericire Gheorghe Lazăr în țara noastră. Limba începuse a se corci și a se strica de tot : în sfintele biserici preoții și cîntăreții avea drept fală a face sfînta slujbă într-o limbă necunoscută de dînșii, și prin urmare schimonosită în gura lor nedeprinsă cu dînsa ; cîntările de slujba sfintei liturghii se tipărea într-o bucoavnă cu literile slavone în limba grecească ; preoții de la mahalale, cum și chiar cei de prin sate, ca să imite pe cei de prin tîrg, îi vedeai îngîmfîndu-se cîntînd : *Aghios ofteos*[1], *Acsion estin*[2], *Os aliftos*[3] ș.c.l. ; părinții se bucura cînd auzea pe fiii lor zicînd *paterimon*[4] și *pistevo*[5] ; era de jale sfînta religie a auzi cineva domneasca rugăciune, care se zice în auzul tutulor ce se află înaintea Domnului, cerînd ca să fie voia lui, precum se face în cer așa să se facă și pre pămînt ; cerînd pîinea cea spre ființă. adică să nu ajungă, dupe cum a ajuns fiul omului,

[1] „Sfinte Dumnezeule !" (Gr.) *(n. ed.)*.
[2] „Vrednic este" (gr.) *(n. ed.)*.
[3] „Care cu adevărat" (gr.) *(n. ed.)*.
[4] „Tatăl nostru" (gr.) *(n. ed.)*.
[5] „Crezul" (gr.) *(n. ed.)*.

mai jos decît fiarele pădurei și pasările cerului, neavînd unde să-și plece capul ; cerînd ca să le ierte greșalele întocmai dupe acea măsură, cum pot să ierte și ei greșalele celor greșiți (mare legătură ! mare vorbă ! mare osîndă chemată !) ; cerînd să-i scape de ceea ce e mai greu din toate — de a nu fi duși în ispită. Cîtă jale, zic, era să auză norodul aceste neprețuite și dumnezeiești cuvinte într-o limbă ce nu o înțelegea ; și în vreme ce bietul copil îngîna aceste vorbe cerești, și părinții lui se îngîmfa de bucurie de pelticirea acestei ființe nevinovate, norodul din lăcașul Domnului poate că își da coate și își răsucea mustățile ! Cîtă jale era să auză cineva simbolul credinței, semnul dupe care se cunoaște creștinul în ceea ce crede, cele douăsprezece articole ale acelui sfințit contract ce facem cu Hristos și cu biserica cînd priimim sfîntul botez, ale acelui jurămînt, ca să zic așa, ce încheiem că vom păzi în credința noastră și vom crede pînă la mormînt aceste douăsprezece articole întărite cu pecetia darului duhului sfînt ! Oamenii vin în biserică ca să asculte cuvîntul Domnului și să-și aducă aminte mai des de ceea ce s-a făgăduit lui Dumnezeu contractînd cu biserica.

Cîtă, dar, degenerație era și în religie, și în naționalitate cînd românul ajunsese a avea drept fală a batjocori așa religia, nevrînd să înțeleagă ceea ce îl povățuiește ea, astupîndu-și auzul la glasul ei cel mîntuitor, puind într-adins a le vorbi într-o limbă ce nu era a părinților lor și pe care nu o înțelegea ! Cînd altădată ar fi putut mai bine a se protivi acel verset al proorocului și împăratului : „Urechi au și nu aud" ? Tot era degenerație, amorțeală ! Ieșind din biserică, vedeai pe jăluitor a se sili să-și dea jalba către stăpînire în limba grecească, a se ruga de alcătuitor ca s-o facă ceva mai

ielinică ; cine era boier, îi era rușine să zică că e rumân ; cel cu părinți necunoscuți, daca știa două-trei grecești, nu mai vrea să treacă de rumân, zicea că e grec. Numele de *tată* și *mamă* era nume mojicești ; p-aci era să se facă și Dumnezeu *băbacă* al oamenilor nobili. Aceasta era starea rumânului întru aceea ce se atinge de inima și de sufletul lui, cînd a venit Gheorghe Lazăr. Tot era degenerație și amorțeală.

Gheorghe Lazăr s-a născut într-un sat, Avrig, lîngă Sibii, pe moșia lui Brucăntal. Luat de mic în casa acestui magnat al Ungariei, s-a crescut cu îngrijire de către acest nobil, care a știut în multe chipuri a întrebuința bine averile sale. Mai pe urmă, prin ajutorul patronului său intrînd în universitatea de la Viena, și-a făcut cu mare spor cursul învățăturilor. În vreme mai de douăzeci de ani avînd înlesnire a cultiva științele în mai multe spețialități, s-a dat mai pe urmă cu dinadinsul spre învățătura teologiei, fiind hotărît unul dintre candidații de episcop al Ardealului, de credința grecească neunită.

La numirea episcopului, fiind ales preasfinția-sa cel în ființă episcop, părintele Moga, Lazăr s-a hirotonisit arhidiacon al episcopiei și s-a orînduit învățător al tinerilor ce se gătesc pentru darul preoției.

Întîmplîndu-se oarecare neînțelegeri între răposatul și între preasfinția-sa păr. episcopul, Lazăr a trecut în Brașov, de unde, ca un învățător al copiilor răposatei logofetesei Bărcăneaschei, a trecut cu această cocoană în Țara Rumânească, la noi. Aci, în vreme mai mult de un an, se apucase de profesia ingineriei. Printr-aceasta s-a făcut cunoscut răposatului banului C. Bălăceanul, atunci logofăt de Țara de sus.

Acest boier avea o judicată sănătoasă, firească ; era un tip de vechiul boierism al țării, unul din aceia ce nu-l stricase încă moda acelui veac, adică moda de a nu fi rumân. Vorbele cele dese ale lui Lazăr asupra rumânismului aflară în răposatul Bălăceanul un protector înrîvnat. Din norocire, acest boier se afla, dimpreună cu ginerele său, efor al școalelor (grecești atunci). Lazăr insuflă în inima acestui rumân încredințarea că se pot învăța științele în limba patriei. Eforia făcu anafora către fostul domn Caragea, cerînd a se statornici o școală rumânească în Sfîntul Sava, spre învățătură științelor în limba națională. Cuvintele acestea de „științi în limba națională“ se părură prințului cu totul nouă și neputincioase de a se înființa ; cu toate acestea, pentru curiozitatea lucrului, porunci a se aduna divan spre a se chibzui daca este limba capabilă de a esprima, desluși și dezvolta foloasele științelor. În divan a fost chemat și răposatul Veniamin, ce se afla atunci întîiul profesor în școala grecească de la Măgureanul, de matematică și de filosofie ; dimpreună a fost chemat și Gheorghe Lazăr.

În zadar bietul rumân se silea să arate că temenii științelor și meșteșugurilor sînt necunoscuți fiecăruia om și fiecăria nații pînă ce nu cultivă științile și meșteșugurile ; în zadar spunea că limba grecească a norodului din izvorul de unde a păstrat a zice φίλος și σόφος de acolo poate cu tot dreptul să zică și φιλοσοφία[1] ș.c.l., și asemenea și rumânul, de unde a păstrat a zice *lucire*, de acolo poate a se întrebuința a zice și *perlucid*, și de unde i-a rămas vorba *opăcit*, de acolo poate zice și *opac ;* în

[1] Cele trei cuvinte grecești se traduc, respectiv, prin „prieten“, „înțelept“ și „filozofie“ *(n. ed.)*.

zadar asuda rumânul să arate că omul în general este priimitor de idei și că ideile, prin învoire sau prin împrumutare, pot a-și dobîndi un nume oarecare și printr-însul se fac cunoscute omului, sau acest nume se face cunoscut prin dobîndirea ideii ce înfățișază ; în zadar, căci la toate, din cînd în cînd, răposatul Veniamin ca un oracol repeta refrenul : δὲν γίνεται[1]. S-a spart divanul, dar Lazăr nu s-a deznădăjduit : a făcut pe răposatul Bălăceanul să ceară de la stăpînire a se deschide o școală rumânească subt numire de a scoate meșteri ingineri, și de a învăța pe circovnicii ce venea a se preoți slujba și datoriile preotului. Veniturile școalelor pe atunci era, o puțină parte, ale moșiilor mănăstirei Glavaciocului (pînă la 10 000 lei cel mult), iar cea mai mare parte — din contribuția preoților. Argumentul acesta, de a se împărtăși și preoția din foloasele banilor cu care ea sprijinea școalele, era cam tare, și dreptatea striga pentru acești birnici bisericești.

În sfîrșit se puse la cale a se întocmi școala în ruinele Sf. Sava ; se scoaseră făurăriile din zidirea unde se află acum Muzeul Național și Biblioteca, și se numi Lazăr *dascăl* de bogoslovie și de inginerie (așa îi zicea). Începu la anul 1818, luna lui august. Avea vreo cîțiva grămătici sau țîrcovnici, ce se gătea a se preoți și pe care îi învăța catihisul și slujba bisericească ; îi dideseră și vreo cîțiva panachideri sau ucinici din școalele din Colțea și Sfîntul Gheorghe. Aceștia abia știa să slovnească, și Lazăr trebuia negreșit să iasă cu dînșii la cîmp, cu masa de inginer și cu astrolabul, ca să ardice harte din triunghi în triunghi ; trebuia să le spuie că tustrele unghiurile unui triunghi sînt dopotrivă

[1] „Nu se poate" (gr.) (*n. ed.*).

unui jumătate de cerc, că unghiurile alterne și întivitoare la vîrf sînt dopotrivă ; să fi-ndrăznit numai a nu-i învăța deodată d-alde astea și a nu-i pune să caute cu un ochi închis prin crăpătura dioptrii, arătînd că trebuiesc copiii pregătiți spre aceasta cu alte învățături, că numaidecît l-ar fi botezat, după cum îl și botezaseră, de cearlatan ce nu știe să învețe ingineria. „Inginerie vrem noi, dascăle, să ne măsoare băieții moșiile, și de inginerie apucă-te să-i înveți, că socoteală învață ei în toate băcăniile." Se bătea omul cu pumnii în piept și ardica mîinile la cer strigînd : „Doamne ! pînă cînd anii blestemului ?" Acestea era curate vorbele lui în ceasurile mîhnirei.

Mai în toamnă, în același an, părăsi Caragea scaunul domniei ; Veniamin, prin hotărîrea guvernului vremelnic sau a căimăcăniei pămîntești, se exilă pentru un cuvînt ce făcuse cu un an mai nainte la slujba de îngropare a răposatului banului C. Filipescul. Clasele grecești de filosofie și matematecă se sparseră ; școlarii începură a deosebi că alta este limba elenică și alta sînt științele, care se pot învăța în orice limbă. La Veniamin trecuseră aritmetica, o parte din geometrie și cîteva capete din filosofie. Lipsa unui profesor de a-i conduce pînă în sfîrșit cu lucrul început, curiozitatea de a vedea practica la cîteva principe de matematică teoretică ce luaseră, acea practică cu care se căznea bietul Lazăr să facă din niște bucheri ingineri din cap pînă-n picioare de porunceală, *telios telefteon*[1], traseră în Sfîntul Sava pe toți școlarii din clasele dintîi ale școalei grecești, în capul cărora era I. Pandeli (ce a murit la Paris), Nănești, Cernovodeni, Orești, Darvari, Merișești, Ștefanopoli,

[1] „Ultima (cea mai înaltă) perfecțiune" (gr.) (*n. ed.*).

Tomeşti, Crăsnari, Mălineşti, Paladi, Măineşti şi alţii, şi eu în urma lor, împlură băncile clasului de inginerie. Se bucura Lazăr cînd văzu pe Pandeli cu creta în mînă făcînd pe tablă espoziţii matematice. Tocănea creta pe tablă, mîna mergea iute făcînd deosebite formule, dar gura se îngîna, pentru că în momentul acela se căznea să-şi facă nişte frase dibuite rumâneşti ; încurca din întîmplare nişte vorbe cîte pot veni în gura unui şcolar ce abia a început ştiinţa şi va să se esprime în altă limbă, iar nu în ceea ce a învăţat.

Îndată Lazăr începu a traduce cursul de matematecă a lui Wolf şi de filosofie a lui Kant. În vreme de un an, şcolarii ajunseră departe. Pe moşiile Ţării Rumâneşti începură a flutura steagurile noilor ingineri ; începură a se trage de mîna rumânilor triunghiuri înţelese. Era o bucurie să vază cineva copiii, unii îndreptînd linia cu momîi, scoţînd pălăria şi făcînd semn strigînd : „la dreapta, la stînga" ; alţii îndreptînd şi scuturînd lanţul ce şărpuia prin iarbă ; alţii aşăzînd şi nivilind masa. Se trăgea linii, se făcea triunghiuri, din triunghi în triunghi se încheia planul, compasul începea a păşi pe hartă şi spunea stînjenii de la o momîie pînă la alta ; lanţul făcea încercarea, şi sătenii, ce era spre slujbă, începea a-şi da coate şi a şopti că dracul din sticluliţă îi face să ghicească (aşa li se părea lor acul magnetic sau busola, ce-l vedea jucînd). Bietul Lazăr aprindea pipa şi, petrecîndu-şi mîna asupra pieptului, i se înunda obrajii de lacrămi.

N-a trecut mult, şi la moşiile de măsurătoare nu mai era trebuinţă de fiinţa de faţă a profesorului. Cîte un şcolar, doi împlinea slujba cu cea mai mare scumpătate. Epitropii de la mănăstiri, egumenii venea cu mulţumire la şcolarii din Sfîntul Sava ca să le scoaţă copii după hartele moşiilor mănăstireşti, pentru că aceşti şcolari lucra ieftin, pentru două pricini : întîi pentru că era băieţi, şi a doilea pentru că era rumâni, şi ştii, lucrul rumânesc nu e aşa scump. Mă tot miram într-o zi de duhul meu, cînd epitropului din Colţea i-am făcut trei copii de harte, pentru care am putut să-i iau şase rubiele. Mi se părea că l-am înşălat ; mi se părea că de mi-ar încăpea pă mînă cîţiva oameni aşa de simpli, care să nu ştie de cîte parale văpsele pot să meargă la o hartă, eu m-aş face în scurtă vreme un om cu căpitălaşul meu, care să treacă şi peste o sută de lei.

Şcolarii deteră învederate prube de capacitatea şi rîvna profesorului. Eforia şcoalelor începu a se gîndi ca să înmulţească catedrele rumâneşti, şi spre aceasta să trimiţă cîţiva tineri în Europa spre învăţătură. Se aleseră : păr. Ef. Poteca, L. Pandeli, S. Marcovici şi C. Moroi. Eu, după cum venisem în urmă, rămăsei şi acum pe dinafară, tocmai la vremea mesii. Dar mai mi se mulţumi ambiţia cînd văzui că mă aleseră de tare şi mare profesor ajutor lui Lazăr de aritmetică şi geometrie, cu plată de 100 lei pe lună, şi cînd văzui că pe fiecare lună o să am cîte un capital ce îmi închipuiam să mi-l fac înşălînd la epitropi, făcîndu-le harte.

Pre lîngă acestea, Eforia a mai aşăzat două catedre în şcoala rumânească : una de limbă latină şi alta de cea franţozească ; pentru amîndouă a numit profesor pe răposatul Erdeli. Acesta îşi începu învăţăturile sale şi traduse întîiaşi dată în limba rumânească pe *Zgîrcitul* de la Molier şi pe *Pompei* de la Corneil, pentru tinerii ce se întrecea să facă şi ei teatru rumânesc, în vreme ce grecii făcea pe al lor.

Lazăr trecu cu filosofia în metafizică, şi fiindcă avea şi alt clas, de trigonometrie, clasul de logică

rămase vacant. Ca să îndestuleze și pe alți tineri ce era pregătiți a asculta logica, fu însărcinat și cu clasul acesta tot Erdeli, și începu logica lui Condiliac[1].

Aceasta fu o ispită lui Lazăr : îl supără să nu vază o sistemă urmată ; simțea și cunoștea amestecul ce ar fi urmat în învățătură ; se vede silit sau el a schimba pe Kant, sau Erdeli pe Condiliac ; cu toate că, ce este drept, vrea mai bine să rămîie jos Condiliac pe lîngă Kant. Lazăr, cu toate că cunoștea bine limba franțozească, cu toate că trăise între franțezi în vremea armiei lui Napoleon, pe care îl iubea dimpreună cu franțezii lui și vorbea adesea de dînșii, însă filosofia franțozească zicea că trebuie să-și scoață căciula înaintea celii nemțești, și prin urmare pe Condiliac, cu toate descoperirile sale, nu-l avea de mare lucru în filosofia veacului.

Copiii cei noi n-au făcut mare treabă cu acea logică ; ea însă și-a dat foloasele sale școlarilor celor vechi ce mergea să o asculte de curiozitate ca auditori ; că, pe de o parte, aceștia începură a compara în duhul lor aceste două sisteme și, trăgînd oarecare adevăruri din alăturarea ideilor, alergară numaidecît ca auditori și în clasele grecești, ce se restatorniciseră atunci subt răposatul Vardalah.

Acesta, pe lîngă lectura și analisul poeților greci, a făcut un curs de retorică a sa și cursul de ideologie al lui Trasi[2].

Iatropul, mai dinainte încă, făcuse acest curs de ideologie și de matematică al lui Lacroa[3].

---

[1] Abbé de Condillac (1714—1780), filozof francez *(n. ed.)*.
[2] Destutt de Tracy (1751—1836), filozof francez care a publicat, printre altele, *Eléments d'idéologie (n. ed.)*.
[3] Silvèstre-François Lacroix (1765—1843), matematician francez *(n. ed.)*.

Canela începuse matematica lui Francheor[1] și o istorie naturală, culegere a sa.

Ghenadie, pe lîngă analisul oratorilor greci, a făcut și un curs de istoria universală.

Îndrăznesc a zice că niciodată, de cînd este Țara Rumânească, școlile n-au împrăștiat atîtea cunoștințe ca atunci. Trei filosofi se auzea pe catedrele capitalei : Kant, Condiliac și Trasi, și trei matematici : Wolf, Lacroa și Francheor.

Clasul de retorică și literatură avea peste 50 școlari filosofi. Școalele cu adevărat nu era patriotice, dar prin dreapta judecată a profesorilor greci de atunci ajunseseră cosmopolite. Filosofia înfrățise pe școlarii greci cu rumâni, pierzînd grecii rugina pedantismului vechi și cunoscînd prin filosofie folosul științelor învățate în orice nație în limba sa. Farmecul frumuseții limbii grecești vechi și fanatismul ce putea ea să insufle celor ce se naștea numai într-însa didese loc adevărului filosofic. Profesorii spunea în clas că școlarii greci trebuie să fie recunoscători țării că cu a sa cheltuială ține învățători spre cultivirea lor, și rumânii trebuie să fie blînzi și vrednici de acel simtement care mișca a se face niște asemenea așăzăminte, adică vrednici de simtimentul ospitalității și al generozității. Școalele atunci abia avea un venit peste tot de vreo 60 mii lei. Ce lipsea din venitul școalelor se adăoga la rîvna profesorilor, și se potrivea lucrul.

Lazăr a fost profesor la Sfîntul Sava patru ani cu mare rîvnă. El slujba sa niciodată nu și-a socotit-o drept o profesie, ci o chemare, o misioană. Avea vreo douăzeci de școlari regulați ; dar cînd

---

[1] Louis-Benjamin Francoeur (1773—1849), matematician francez *(n. ed.)*.

făcea leție de filosofie, sala gemea de auditori, în capul cărora era răposatul Alexandru, tatăl ofițerilor Tel. Toată destoinicia avea acest învățător atît de făcător de bine rumânilor. Pare că era într-adins preursit pentru a deschide un drum de regenerație. El își simțea vocația sa. Cînd se afla în clas, el vorbea însuflat. Catedra lui semăna un amvon ; vedea cineva cum i se bate pieptul. Cu mîini pline în orice ocazie, arunca semințile rumânismului și naționalității.

Poate cineva să vază energia și hotărîrea lui din cuvîntul următor [1], ce l-a compus la înscăunarea de mitropolit al Țării Rumânești a răposatului Dionisie. Pînă atunci pe scaunul mitropoliei stătuseră mitropoliți greci. În vremea răposatului domn Suțu s-a restatornicit mitropolia rumânească. Poate oricine socoti cîtă era hotărîrea acestui bărbat cînd, în vreme de domnie streină și subt un guvern ca cel de atunci, a avut curagiul a rosti un asfel de cuvînt. Nu era așa lesne a haracteriza cineva pe acele vremi ce va să zică *fanariot ;* el însă, vorbind de rumâni, în acest cuvînt zice : „bine gătiți spre slujba vrăjmașului omenirei, răpitorul casei părintești".

Cum putea altul mai bine subt două nume atît de însemnătoare și de îndrăznețe să arate acel machiavelism infernal ce a stat biciul și ticăloșia a două nații întregi, rumânilor și grecilor ?

Cuvîntul acesta, ca să-l rostească în adunarea boierilor la Mitropolie, s-a dat să-l învețe părintele David, cel acuma în ființă econom al sfintei Mitropolii. Se pierduse acest Cuvînt, dar mulțumită

[1] La sfîrșitul articolului e dat *Cuvînt al lui G. Lazăr la înscăunarea mitropolitului Dionisie,* pe care nu-l mai reproducem *(n. ed.).*

părintelui economului David că a știut să-l păstreze.

La 1822 Lazăr s-a bolnăvit în Sfîntul Sava, apăsat de multe mîhniri și nenorociri. A scris fraților săi la Avrig să vie să-l vază. Aceștia, sosind în București, l-au găsit într-o cășcioară la Tîrgu d-afară, în prejmă unde îmi am casele și tipografia. L-au ardicat bolnav și l-au dus în locul nașterii sale. Acolo peste curînd și-a și dat obștescul sfîrșit.

Călătorule rumân, cînd treci de la Brașov la Sibii, în satul Avrig, în mîna dreaptă d-alăturea drumului este o bisericuță. Acolo e mormîntul lui Gheorghe Lazăr. O cruce albă de marmură este frumosul lui monument, monument vrednic de un om ce a știut răbda în viața sa. Sărută acea cruce și vei citi pe dînsa următorul epitaf :

CITITORULE, CE EȘTI AM FOST ;
CE SÎNT VEI FI ;
GĂTEȘTE-TE DAR.

GHEORGHE LAZĂR

Frumos epitaf și frumos adevăr, vrednic de acela pe care oamenii îl pregătea de episcop, și Dumnezeu, cînd toate ajunseseră degenerație și amorțeală, îl hotărîse pentru regenerația rumânilor.

[1839]

„BATĂ-TE DUMNEZEU !“
[COCONIȚA DRĂGANA]

Coconița Drăgana[1] s-a crescut cu bună ducațioane la părinții dumneaei. Ninecuță-sa, pe lîngă celelalte, a învățat-o și meșteșugul zugrăviei : știe de minune a-și incondeia și îmbina sprîncenele și, cînd voiește, se face albă ca peretele și roșie ca racul (și nu știu cum se întîmplă, că dumneaei mai totdauna este asfel), și e frumoasă de minune.

Acum nu mai este fată mare, e cu casa dumneaei, cu boierul dumneaei. Cînd a ieșit din brațele părinților, băbăcuță-său i-a dat o zestre bunicică, între care se coprinde și cîteva suflete de țigani (pentru că băbăcuță-său e creștin bun și i-a dat Dumnezeu putere și peste sufletele țiganilor : cînd va le vinde, le dă de zestre, le dăruiește, le face danie pentru iertarea sufletului său, ba încă, cînd va voi, le poate da și dracului). Ninecuță-sa iară i-a dichisit bisahteaua și i-a pus înnăuntru, cu toată rînduiala și cu toată dragostea părintească, felurimi de sculișoare : sticlulița cu *stricat*, pe care dumneaei îl numește *dres*, pămătuful, alune arse îndestule, făcălețe mitutele de paie de mătură alese, firele de ibrișim, hîrtiuțele cu stiubeci, pudră, făioară, rumeneală ș.c.l., strînse, rînduite foarte binișor ; o, ce dragoste părintească ! nostimă și tinerică o să mai fie coconița Drăgana !

[1] Fiindcă în unul din numerile următoare se va face cunoscut cititorilor și coconul Drăgan, redacția socoti de cuviință să mai reproducă acest articol, cu toate că s-a publicat o dată în anul 1839, no. 143. Mulți din cititori nu-l cunosc, și apoi cu o persoană ca coconița Drăgana nu i se urașțe cuiva a petrece mai des.

Boierul dumneaei, nu știu cum îl cheamă, dar e om al trebei, scoate lapte din piatră. Oamenii îi zic *neiculiță*, iar cocoana dumnealui îi zice : *frățico*. E un bărbat bun frățica, nu știe ce să mai facă soțioarei dumnealui ; se miră și de ducațioanea, și de frumusețile coconiței dumisale.

Coconița Drăgana am zis că are de zestre și suflete de țigani, și fiecare are cîte un nume, două, deosebite, peste acelea ce i le-a dat alde cumătrul. Pe biata baba Stanca o cheamă *cioroaica a bătrînă ;* pe Ioniță băiatul îl cheamă *diavolul de buzat ;* pe Mariuța fata, *împelițata ;* pe Călin bucătarul, *baraonul de rîtan* ș.c.l.

Coconița Drăgana știe bine să vază de casă, este și econoamă bună. Pe scară mai nu e niciodată măturat, ca să nu se tocească treptele ; în pridvor, în sală lipsesc cîteva cărămizi de cînd trăia răposatul socrul coconiței. Casele dumneaei sînt o pereche de case, cum am zice o odaie în dreapta și alta în stînga, sau două d-o parte și două de alta, sau mai știu și eu cum ; destul că v-am spus că sînt o pereche de case. Nu cereți și dumneavoastră socoteala de toate pînă într-una. Cînd era copilă, dumneaei pomenise la părinți masă rătundă pusă în pat ; de la o vreme însă încoaci masa e la modă să fie în mijlocul casei, sau rătundă, sau în patru colțuri. La masă, pentru economie, acoperișul și șervetele nu prea sînt curate, ca nu cumva cu deasa spălătură și frichinire să

se rupă curînd ; tacîmurile mesei nu prea seamănă unul cu altul, și furculițele, de la patru și trei dinți, ajung cu adevărat furculițe cu cîte doi dinți, și care rămîn numai cu unul, acelea se pun în coada mesei ; și multe economii de acestea, ce ne aduc aminte de veacul de aur în toată pulberea și murdălicul lui cel primitiv, amestecat și cu argint-viu.

Dumneaei, pentru dragostea ce are către frățica și către toți prietenii, mîncînd ciorba și bucatele, ia tot de la un loc ; cum am zice : scoate lingura din gură, o bagă iar în castronul cu ciorbă, iar o bagă în gură, iar o bagă în castron, și așa mai încolo. De multe ori, cînd mănîncă lapte, rumeneala de pe buze începe a-i da culoarea roșatică. Ioniță băiatul e un sufragiu dibaci : cînd schimbă talerele are un talîm minunat, aruncă tot după ușă, unde așteaptă pisica și cățelul, învîrtește otrepul o dată pe taler, ți-l face de sticlește și pe urmă iar ți-l pune pe masă, ca să-ți facă poftă de mîncare. Ce e drept nu e păcat, coconița Drăgana are o regulă minunată și în casă, și la masă. Să vedeți însă de ce : să lăsăm că dumneaei, după cum văzurăm, este o femeie rară și vrednicuță, apoi nu știu de unde pînă unde, că a căpătat și un drept mare să-și facă vătaf de curte pe însuși Dumnezeu. Eu nu crez una ca aceasta, însă dumneaei pe tot ceasul ne-o spune ; căci, cînd n-are dumneaei chef de bătaie, atunci pe toate slugile, pe toți oamenii din casă îi trimite să-i bată Dumnezeu.

Ia să vedeți cum se fac trebile în casa dumneaei. Să luăm, spre ezemplu, vremea cînd se întoarce frățica de la curte ; pentru că, să le spuie cineva toate, unde mai are vreme ? Cu toate acestea n-ar fi rău să mai adaoge cîte ceva cum

își mînă trebile cînd se gătește să meargă la nuntă, la bal sau și la biserică, — pentru că dumneaei merge și la biserică, mai vîrtos cînd are să arate lumii că nu cutează nici o marțafoaică să-i meargă înainte la mir. Odată s-a întîmplat una ca aceasta și s-a făcut lucrul dracului în toată mahalaua ; dar mai spuie și alții cîte mai știu !

Aci să luăm vremea cînd se întoarce frățica de la curte cu călimările la brîu sau (de e îmbrăcat nemțește) cu crevata răsticnită pe piept — pentru că și dumnealui se ține de modă.

La scară, în pridvor, sînt cîțiva hamali ce se țin după un jupîn ce strigă : „Marfă ! marfă !“, cărînd teancurile în spinare. Jupînii sînt înnăuntru vreo patru, și coconița, grecește sau turcește în pat, făcută foc :

— Dar bată-te Dumnezeu, jidane ! cînd ți-am mai luat cu marfă și nu ți-am plătit ? Auzi, bată-l Dumnezeu, frățico ! mi-am luat cîteva fleculețe, și acum nu va să le lase ; zice să i le plătesc ! bată-i Dumnezeu să-i bată de ovrei ! n-au lege, afurisiții ! Ce e, mă jidane ? cine o să-ți mănînce banii ? Lasă marfa aci ș'ei veni altădată, Iudo !

Bieții jupîni încep a da din cap, încep a lega marfa și se duc să vie altădată după parale, și altădată, și altădată...

Acum coconița își aduce aminte că trebuie să gătească de masă, pentru că am spus că dumneaei este foarte îngrijitoare. Călin în vremea aceasta șade pe vatră la cuhnie, cu nasul pe tăciuni, cu ciubucul ăl scurt între dinți, la o parte ; tocmai cînd da cu unghia degetului celui mare în cenușa lulelei, coconița bate în palme în pridvor :

— Bre ! n-auziți voi, cioroilor ? bată-vă Dumnezeu ! Dracu o să vă ia !

Mariuța, fata, abia azi scăpase din fiare și din coarnele de fier, pentru că, cu cîteva zile mai nainte, avusese păcatele să spargă o sticluță cînd se gătea coconița Drăgana să meargă la bal. Ce va fi fost în sticluță, nu se știe; biata Mariuța însă crede că va fi fost ceva scump, pentru că apa ce s-a vărsat pe jos albise scîndurile întocmai ca obrazul coconiței.

Așa zisei că coconița bate în palme și slugile aleargă grămadă, și Mariuța cu ei, Călin cu părul vîlvoi, pentru că căciula (de va fi avut căciulă) căzuse jos, izbindu-se cu capul de corlată, cu poturii fără copci pe picioarele goale și cu un fel de fotă dinainte.

— Rîtane, gata sînt bucatele? c-a venit coconul!

— Piper și oțet nu e, coconiță, să fac perișoarele.

— Dar bată-te Dumnezeu, baraoane! afurisitule! acuma îmi spui?

— Vezi că aveai treabă cu jîdanii ăia.

— Și mai răspunzi, bala dracului? unde e diavolu de Ioniță?

— Aci sînt, coconiță.

— Uite, pînă nu s-o usca scuipatul să fii aci, diavole, că vai de pielea ta! Du-te curînd, ia vin, oțet, untdelemn și piper; și vino de pune masa.

— Dă-i să ia și sare, coconiță, că n-am ce pune în solnițe.

— Na, și nu mai căsca gura... Uite, bată-l Dumnezeu, că mai șade! ce stai, buzatule, și te uiți la mine? Fa, împelițato! ce? îți vine rău fără coarne? Dar lasă, Avestițo, că nu te las fără dînsele... Nu vezi c-a venit coconul? Mergi în casă, teșmenito!

— Soro, dar ce nemăturat e în casă!

— Apoi s-o bată Dumnezeu pe cioroaica a bătrînă! D-o sută de ori i-am tot zis astăzi, și nu-ș' ce face!

— Vezi că cu jîdanii ăia mai putea cineva să stropească ori să ia mătura în mînă!

— Auzi! auzi? baraonoaica dracului! și încă mai răspunzi, bătute-ar Dumnezeu de afurisită? Lasă că ți-oi scutura eu praful de pe tine!

E cîțiva ani acum de cînd s-a măritat coconița Drăgana și are și copii, cărora țiganii le zic „coconașii"; dumneaei însă le zice: diavolul de Iancu, diavolul de Alecu. Copiii iau casa în cap și coconița Drăgana strigă:

— Tăceți, stîmpărați-vă, diavolilor, bată-vă Dumnezeu! viu la voi! Oh, frățico, mi s-a mîncat de carne cu satanele astea de copii!

Hei! ce gîndiți? cum să nu meargă bine unei asfel de case, unde coconița Drăgana pe Dumnezeu și-l făcuse singură, încă de cînd era la ninecuță-sa, vătaf de curte, sau armaș, sau zapciu! Dumnezeu nu mai are acum decît să stea cu gîrbaciul în mînă, să tot dea cînd în unul, cînd în altul, unde va porunci coconița: patt, plici, chiutt, puf!

— În cine să mai dau, coconiță? să dau și în frățica?

— Dar să-i bată Dumnezeu pe toți, că s-au pus să-mi mănînce zilele!

— Auzi?!... ia-l de păr, ceauș arhanghele, că coconița a zis să tîrnuim nițel și pe frățica.

Iar bună casă! Trebile merg ca găitanul: vătaf de curte are bun coconița, — și n-are de ce nu avea, căci e și creștină bună, după cum am zis, fiindcă vinerea nu lucrează, duminica merge la

biserică (mai vîrtos cînd frăţica i-a făcut şi ceva nou), gătiţică, înţepată,-ntindicheată.

Ce zici, dragul meu cititor ? cînd s-ar uita Dumnezeu la noi, pe cine ar bate ? pe bieţii ţigani, sau pe noi ăştia, ce fără ruşine ni l-am făcut întocmai ca pe un armăşel ? Eu însă isprăvesc : milui-v-ar Dumnezeu, coconilor şi coconiţelor, să cunoaşteţi ce ziceţi şi ce faceţi !

[1839]

DOMNUL SARSAILĂ AUTORUL

Domnului Sarsailă i-a intrat în cap să-şi facă numele nemuritor, cum am zice să zboare la nemurire. Ce-i mai trebuie acum decît să se numească autor, şi apoi să se facă privigătoare ; dumnealui aşa zice, dar hronica scandaloasă vorbeşte altele.

Stă acum şi se gîndeşte, se gîndeşte şi iar se mai gîndeşte. Apoi zice : „Ca să mă fac autor, trebuie să dau cărţi la lumină, şi fiindcă autor nu e fitecine, eu dară trebuie să fiu deosebit din ceilalţi pe cari în alţi timpi dascălii mei îi numea hidei, dar confraţii mei de autori îi numesc *viulgheri* [1]. Aşa, mai întîi de toate trebuie să fiu fără căpătîi, ca să zică că sînt slobod ; în casa care voi lăcui trebuie să am cîteva cărţi, cît se va putea în limbi mai streine ; în cămara mea cu cît va fi mai nemăturat, cu atîta o să dau un ton că prea puţin mă gîndesc la lucrurile acestea trecătoare, ce n-au a face cu nemurirea ; daca am mustăţi, trebuie să le raz ; daca nu am, trebuie să le las să crească dimpreună cu bărbioara. Cînd ies afară, ca să mă cunoască de departe, trebuie să-mi pui ochelari la nas ; hainele să-mi fie deosebite, părul

[1] Toţi Sarsailii au jargonul galic.

să-mi fie... ceva mai deosebit; fracul, o față... cam așa; mantaua... aruncată într-un chip clasic — ba romantic; crevata — mare, dezmățată, sau nicidecum; pe pantaloni să am cîteva picături de cerneală; cînd voi vorbi cu oamenii, să mă rățoiesc, să-mi mușc buzele, să pui ochii în grindă, ca să seamăn inspirat; să bănănăiesc din mîini cînd vorbesc, cînd îmblu; vorbele să-mi fie alese, adică cînd oi da bună dimineața să n-o dau ca toți oamenii, ci să zic: «Să-ți zîmbească aurora, amice, pîntre buze rumeni cu dinții albi». Cînd oi scrie, să mă bag prin fundături: să mă sui pe locuri cocoțate. Daca mă zic rumân, să scriu cît voi putea mai nerumânește, ca să seamăn înalt; daca mă zic franțez, să scriu rumânește, ca să seamăn mai mult a autor, pentru că nu-mi bagă oamenii de seamă greșalele; limba rumânească nu e hotărîtă, și o s-o hotărăsc eu. Hei!... ce să mai fac? Hei! să port totdauna portofoliu, ca să însemnez orice idee îmi va veni. Am mai uitat un lucru: să-mi las unghiile mari; într-un cuvînt, să fiu deosebit."

Așa se gîndește d. Sarsailă, sau mai bine asfel de înțeles au gîndirile dumnealui, deși cu alte vorbe și alte frazi d-ale dumnealui, mai alese și întortocheate; pentru că, cînd și-ar esprima ideile ca lumea și ar numi lucrurile pe numele lor, atunci bine vezi dumneata, cititorule, că s-ar păcăli singur.

Să punem acum că d. Sarsailă este rumân. Daca voiește să-și mai mobileze capul cu ceva idei străine (pentru că la asfel de autori toate lucrurile le sînt străine), aleargă atunci năvală la limba franțozească, ș-apoi îl vezi că începe să ne arate că în franțozește *e* înainte de *m* și *n* se pronunță ca *a*, *i* ca *e* și *u* ca *iu*; apoi îl auzi: *enteres, labirent, semplu, amblemă, ochiuparisesc, Neptiun*, și alte asemenea. Cu asfel de idei, cu asfel de gîndiri, cu astfel de podoabe și dichise, acum d. Sarsailă este autor întreg-întreguleț, din cap pînă-n picioare; nu-i mai rămîne decît să treacă la sînta nemurire și să ne lase pe noi ăștia volgarii, pe care dumnealui îi numește *viulgheri*, în pace și în repaos.

Pe cînd Țara Rumânească era de tot necivilizată (căci acum s-a civilizat, Doamne păzește!) se vedea prin București cîte un Manea ce striga pe ulițe: „Toți boierii să moară, numai Manea să trăiască!"; cîte un Dumitrică, care n-avea altă idee decît una și bună, crezînd că toate muierile sînt înamorate de el, pentru care își tot cînta singur cîntecul *„Dumitrică, vin' la leica!"*, și alți asemenea autori și poeți ai acelei epohe. Acum s-a mai subțiat gustul rumânilor; nu prea le place să petreacă cu asfel de oameni; băieții pe drum nu se mai țin după asfel de inspirați. Acum sînt la modă d-alde d. Sarsailă, Zgîndărilă... autorii regenerației rumânești. Aceștia sînt apărătorii liber-

tății rumânești, pentru că și daca nu vor fi rumâni, dar sînt liberali dumnealor, ca aceia. Așa, îmblînd prin toate casele, încep a cînta și pe coconița Drăgana, și pe coconița Dobrița; le spun că sînt niște dumnezeoaie mai păgîne decît Venus și decît Diana. Ochii dumnealor sînt mai vioi și mai focoși decît ai pricoliciului; poetul spune că

sînt niște luceafări, dar e minciune goală. Sprîncenile le sînt două curcubeie, obrazul — mai mare decît luna (ce iezme!). Se înfățișază la dumnealor, și ele, pline de o simțire, îi priimesc cu mare grație.

Să vedem acum și firea sau boala d-lui Sarsailă sau Zgîndărilă. I-a intrat în cap odată că este autor? nu-l mai poate tămădui nici un leac de această boală. Nu se mai poate nimeni apropia de dumnealui, întocmai ca de bietul țigan ce făcuse schimb cu rumânul, dîndu-și calul ca să ia un dovleac ce îi spusese că e ou de bidiviu. Nu-i mai trebuia bietului Borcea decît să-și clocească oul cu toată grija, întocmai ca o păsăruică (negreșit

că nu privigătoare); s-a pus pe dînsul ca să-și dea căldura și duhoarea, să dea, în sfîrșit, viață

oului de bididiu. De venea nevasta la dînsul, el bolboroșa ochii, se îmfla, se sporovea din trup, pare că ar fi avut pene și făcea: cîșșșș! De venea copiii la el, el făcea: cîșșșș! Nimeni nu putea să se mai apropie de inspirata dihanie. Îl cam tîrnuise rumânul odată! dar acum el o să aibă un bidiviu și o să învețe minte pe rumânică! Asfel și de d. Sarsailă nimeni nu se mai poate apropia,

nici părinţii, nici rudele, nici prietenii, că el îşi cloceşte mîrţoaga de Pegas cu aripile de balaur, pe care are de gînd să zboare la nemurire cu dibla la spinare şi cu părul vîlvoi, asfel :

Sau şi asfel :

Să venim acum la scrierile d-lui Sarsailă ; dumnealui în vorbă, în scris nu mai pomeneşte decît de Amon, de Apolon, pentru că şi autorul *Alexandriei* tot de dînşii vorbeşte; vezi în versurile d-lui, cu loc, fără loc : „Aură, balaură, Procnă, Pliuton, Serber, Rumân" (şi Rumân este om în parenteze). Aduce pe uscat pe toţi duşii de pe lume, fel de fel de jupînese sau leliţe, pe care dumnealui le numeşte muze, şi noi vulgarii nu le brodim bine numele şi le numim *muşte.* Cîteodată domnului Sarsailă îi plesneşte în cap să scrie şi literatură, şi tot proştii de vulgari, făcîndu-se că greşesc, o numesc *lătrătură.*

Daca vreun biet om, necunoscător încă de lume şi de asfel de boale epidimice, necunoscute pînă acum pe aste tărîmuri, ca şi *cholera morbus,* şi care iau d-a rîndul, fără a alege, şi pămîntean şi străin, daca, zic, un om mai simplu, văzîndu-i, se amăgeşte, socoteşte că va fi vreun geniu într-înşii şi începe a le da cîte o povaţă, d. Sarsailă se face foc. :

— Hei, mă rog, pînă aci, şi mai mult nu te întinde ; zi că sînt înşălător, derbedeu, necinstit, păgubitor soţietăţii, atinge-te cît vrei de părinţii mei, de rudele mele, de lege, de patrie, de mine însuşi în sfîrşit, că îţi dau voie, ştiu de glumă ; dar... de dibla mea să nu care cumva să te atingi, că mă fac drac, te chem la duel, şi răzbunarea-mi este neadormită, nici în mormînt nu se împacă !

Oamenii îl află, băieţii sînt băieţii dracului, îl pun la mijloc : unul îl laudă, altul îl întreabă ce-a dat pe ochelari, altul îi spune că îi şade bine cu dînşii ; altul îi spune că pesemne i-a pierit văzul de cînd s-a făcut poet ; altul îl întreabă ce are de gînd să mai dea la lumină. Dar altul pe la spate face semn altuia şi zice :

— Ia înjură-l de liră, să vezi că să face foc.

Asfel e lumea, să n-afle că ne e scump vreun lucru, că tot de acela să leagă.

— Ia lăsaţi gluma, băieţi ! ce-aveţi, zău, cu lira domnului Sarsailă ? Atîta lucru aţi văzut şi la dumnealui, ş-aţi pus pizmă pe dînsul.

D. Sarsailă se duce acasă plin de necaz ; mai face cîteva versuri, se primblă necăjit foc, declamîndu-şi versurile de răzbunare. Şi hotărăşte duelul, a se bate cu oricine va mai îndrăzni a-i supăra sau a-i drege vreun vers ; pentru că dumnealui este sau proza, sau poezia întreagă-împelițată.

Să vezi acum şi operele d-lui Sarsailă.

Dumnealui şi-a făcut în cap un *ideal*, după cum zice dumnealui, iar noi proştii îi zicem o *idoloaică*. Aceea e drăguța dumnealui, după cum zice, un fel de Dulcinee, un fel de leliță, care nici nu se gîndeşte la dumnealui, nici nu ştie de se află vreun Sarsailă sau Zgîndărilă pe lume. Acum mai toate scrierile d-lui Sarsailă se îndreptează către lelița ideală, sau, de nu sînt unele d-a dreptul către dumneaei, cu un sul subţire însă tot dă să priceapă că e înamorat foc şi tot la dumneaei gîndeşte cînd scrie. Dar poţi să întrebi, cititorule, ca ce fel de înţeles au aceste opere. Citindu-le mai nimic nu înţelegi, dar după ce le citeşti toate (de vei avea răbdare sau de nu vei adormi), atunci scoţi înţelesul următor : „Eu te iubesc de un an, şi tu habar n-ai“ (ce nedreptate !).

De se va întîmpla, însă, ca să-şi facă năluc poetul şi să-i căşuneze pe vreo biată femeie, închipuindu-şi, ca un fel de *tronc, Marico,* că biata creştină este Dulcineea dumnealui, atunci să te mai ţii, să asculţi la versuri. Se pune Păcala şi o numeşte, han-tătar ştie, şi mi-ţi începe cînd cu *barce*, cînd cu *candele* [1], cînd la ziua numelui, cînd o poartă prin căruţă, cînd pe subt scară, cînd pe

[1] Aluzie la Grigore Alexandrescu, autorul poeziilor *Barca* şi *Candela (n. ed.).*

unde nu pute a nas de om, — face pe biata femeie de ocară, o dă tîrgului.

Apoi de este să descrie natura în simplitatea ei (cu toate că d-lui niciodată nu-i plac lucrurile simple și se nebunește dupe pestriț) vreun cîmp vesel, un cer senin, vreo apă limpede, vreun crîng, vreo dumbravă, un deluleț, un munte, d. Sarsailă, ca să fie înalt, îl vezi că e numai trăsnete și plesnete, numai urlete, și vaiete ; apșoara i se pare o mare în talazuri, cîmpul păstorilor — o tabără sîngeroasă, fluierul — o trîmbiță d-ale mari : e numai grozăvii și potoape d. Sarsailă. Cînd e dumnealui trist sau melanholic, e numai foc și inimă albastră, — cu toate că mai niciodată nu e trist, dar zice așa, că e al dracului : știe să se prefacă, hoțul, ca să arză inima bietei creștine. E viclean, uite-te, de n-are margini.

Pieptul dumnealui zice că este ocnă de dureri. Apoi d-alde iad, Satan, Cornea, dracul, lacul, cîte vei, găsește cineva mulțime, ce le vezi presărate prin tot locul, fără știrea chiar și a dracului ; căci el, este adevărat că de multe ori sparge multe opinci pînă să facă cîte un om să fie cu totul al lui și care să nu facă nici un lucru fără știrea lui ; însă drac cum e, dar are și el o mîndrie : pe oamenii săi nu-i lasă așa de batjocură ; numele lor insuflă groază și frică în lume, iar nu despreț. Un om care are a face cu dracul nu trece în lume așa, nici de fleac, nici de dovleac.

Să vezi acum ce fel d-lui Sarsailă îi vine cîteodată toanele să intre și în literatură. Te pomenești că-i plesnește în cap să se facă literator mare în niște limbe ce nu le cunoaște și nici sînt nici ale lui, nici ale băbăcuții-său, nici ale ninecuții-sei. Face la gramatice, face la dicționare, și ne spune

că pardoseala pe rumânește se cheamă *caldarîm*, tabăra — *lagăr*, lancea — *mazdrac ; arbure*, care este așa de vechi rumânesc, care se vede prin Biblie, prin Apocalipse, dumnealui strigă în gura mare că nu e rumânesc, pentru că, întrebînd pe scumpa sa jumătate, pe d. Zgîndărilă, i-a spus că se zice *copaci*. Pe *june* ți-l face *tînăr* și pe *tînăr*, *fraged ;* fapta *răsplătirei*, adică *răsplata*, dumnealui zice că e tot *răsplătire*, adică zice că precum Sarsailă, Zgîndărilă și ceilalți sînt totuna, fără a fi totuna, așa și *răsplata* și *răsplătirea* este totuna.

Apoi de l-o duce păcatele pe bietul d. Sarsailă să învețe vreo trei-patru figure (nu tocmai anevoie) din geometrie, fără să cunoască nici o limbă, nici o gramatică din lume, atunci începe a striga și cheamă să iasă cu dînsul la luptă dreaptă pe toți matematicii englezi și franțezi, și din orice parte, ca să vază ce geniu a scos Țara Rumânească.

Și-a făcut odată d. Sarsailă operele ? acum îi trebuie prenumăranți, și începe a strînge așa :

Sau aşa (pentru că este patriot dumnealui) :

Sau cum să pricepe.

Însă pe unde merge, asfel de răspunsuri priimeşte :

Pînă cînd la bătrîneţe, cu gîndul tot la nemurire şi la Dulcineea, îi pridideşte o simţire foarte clasică, încît se apucă cu mîna de inimă, de multul simtiment ; pînă cînd, din simtiment în simtiment,

din libertate în libertate, din prieteşug în prieteşug, ajung cu adevărat la nemurire ; căci făcîndu-se de greutatea lumii şi chiar rudelor, trec în ochii oamenilor că sînt fără moarte, nu mai au sfîrşit, ca să scape odată creştinii de dînşii.

Copii, cîţi învăţaţi carte, feriţi-vă ca de altă aia să nu cădeţi în boala autorlîcului. Învăţaţi carte, cultivaţi artele şi meşteşugurile, scrieţi cît puteţi — eu nu vă zic să nu scrieţi —, dar scrieţi ca să vă deprindeţi, ca să vă folosiţi voi, ca să folosiţi pe alţii, dar nu ca să zburaţi aşa de juni şi de timpuriu la nemurire ; că, zău, nu ştiţi ce va fi pe acolo. E păcat de voi să vă piarză părinţii aşa de vii-viuleţi şi să aveţi a face cu duşii de pe lume.

Cînd scrieți și dați ceva afară, nu vă supărați, nu vă sporoviți auzind lumea că vorbește de scrierile voastre; pentru că așa e lumea: unuia îi place una și altuia alta; la toți nu o să plăceți. Însă să punem că nu veți plăcea la nimeni; nu vă faceți atunci inimă rea, căci poate să n-aveți talentul scrisului, și să întîmplă să aveți povețe de la oameni ce vă voiesc binele, pe cari trebuie să-i ascultați; și să ascultați de multe ori și cele ce auziți că zic aceia ce vi se par vrăjmași: de multe ori ei ne văd mai bine greșalele decît prietenii.

Pe urmă să vedeți și alta: a fi cineva autor în secolul nostru nu e o meserie cu care să se hrănească. A defăima cineva pe un cizmar că nu face cizme bune, pricep că are cuvînt să se supere, să fie mîhnit, pentru că cu aceasta îl vatămă, îl păgubește la meseria lui, face să fugă mușteriii de dînsul și, prin urmare, îi ardică mijloacele traiului, îi ia bucătura din gura lui și a copiilor; însă a zice că „d. Sarsailă nu scrie bine, nu e autor", ce are d-a face aceasta cu mijloacele traiului lui? Cînd a mîncat cineva vreodată pîine cu autorlîcul unde se vorbește limba rumânească, afară numai daca nu va fi hotărît a se face și cerșător?

Scrisul este și el un talent cultivat cu educația, ca și toate celelalte talente; și daca natura nu m-a făcut muzicant, dănțuitor, zugraf ș.c.l., nu mai este alt mijloc de a trăi și a fi om onest? Asemenea și daca nu m-a făcut poet sau autor, să mă strîng de gît? Să mă arunc în gîrlă? Să mă leg de oameni, pentru ce să-mi zică că nu scriu bine, adică că nu sînt poet sau autor? Nu se va afla și pentru mine vreo altă meserie ca să-mi duc viața și să poci dobîndi socotința și stima oamenilor? Am cercat să scriu; n-am plăcut oamenilor, m-au luat să mă îndrepteze și au întrebuințat sau rîsul, sau povața; mi-au arătat greșalele sau din bunăvoință și prieteșug, sau din răutate și pizmă, ca să zboare numai ei la nemurire; vor să rîză, zic, sau să mă povățuiască: ce am eu să-mi fac atîta inimă rea, pare că mi-ar fi tăiat orice mijloc de trai? A-mi zice cineva că nu scriu bine este întocmai ca și cînd mi-ar zice că nu cînt bine, nu danț bine, nu zugrăvesc bine (mai vîrtos cînd nu sînt dascăl nici de muzică, nici de danț, nici de zugrăvie, ca să mă hrănesc cu aceste arte).

Însă vezi, domnului Sarsailă nu i se pare așa; dumnealui, după cum ai văzut, e mai mulțumit să-i zici orice: priimește mai cu răceală orice insultă, orice ponos, dar de dibla dumnealui să nu te atingi, că ai văzut că se face foc. Eu nu vorbesc glume; să te dai numai la o parte și să asculți, că atît se supără unii, încît, și fără să-i cheme Sarsailă, pe loc, cum vor vedea acest articol, își gătesc materie de scris, și să te ții! Se fac numai fiere și venin, zic că de lira dumnealor te-ai atins. Apoi numai vezi cîte o parascovenie pe care o numesc satiră și pe care, neștiind cum s-o mîne, se păcălesc iar pe sine.

Să nu gîndiți, copii, că eu cu d. Sarsailă sau Zgîndărilă voi să înțeleg pe cineva anume, -ferească Dumnezeu! Adun însă, după cum am zis și altădată, adun toate rîsurile și secăturele vătămătoare ce le văz la unul, la altul, și însuși în mine (pentru că fiecine își are pe ale sale), și le personific, după cum se împelițează toate în domnul Sarsailă. Sarsailă este un nume închipuit, ce are în sine aceste lucruri foarte de rîs ale autorlîcului și altele, mai multe ca frunza și ca iarba și ca nisipul mării. Pe lîngă care se adaog și acelea de a critica fără critică și a judica fără judicată, de a învăța pe oameni cum să scrie și să facă tra-

gedii fără a ști să scrie, de a îndrepta versurile băieților fără a fi știut vreodată ce este un vers, și, jucînd rolul *măgarul cu privigătoarea* [1], să-și cînte singuri cîntecul și să ne puie înainte însuși acea fabulă, zicînd că nu e cîntată cum ar fi cîntat-o dumnealui, ș.c.l., ș.c.l., ș.c.l.

Ferească-se fiecare să nu semene cu d. Sarsailă ; și cîți au apucat acest drum, nu e timpul trecut, încă sînt juni ; lase secăturile acestea, apuce-se de vreo treabă, de vreo slujbă, de vreun meșteșug, sau însuși de scris, dar apuce-se cum trebuie. Învețe bine limba în care voiesc să scrie, citească mult, cerceteze și filosofească în materia în care voiește să scrie. Asfel puși pe cale și duși la biserică, vor putea să-și bucure pe bieții părinți, ce acum își blestemă ceasul cînd le-a venit în gînd să-și învețe copiii carte.

Dar nu așa, părinți, nu așa, cartea nu strică nimic : alta e cartea și alta e creșterea și îngrijirea părintească, și una fără alta nu plătește mai nimic, cu toate că din amîndouă prețuiește de mii de ori mai mult creșterea și îngrijirea părintească. Poate să nu știe cineva carte și să fie omul cel mai bun, cel mai blînd, cel mai onest, cel mai cu frica lui Dumnezeu, cel mai nesupărător, luîndu-se după exemplul părinților și după povața ce i-au dat ei la îngrijirea lor. Pe cînd altul, cu toate cărțile din lume, fără îngrijire, fără obiceiuri, plin de duh și fără inimă, să ajungă cel mai supărător oamenilor, sieși și, prin urmare, nenorocit și de rîs, ca d. Sarsailă.

Așadar, părinți, pe lîngă nenumăratele datorii ce aveți la îngrijirea și creșterea fiilor, însoțiți-vă

[1] Din nou aluzie la Grigore Alexandrescu, care atacase pe Hliade în fabula sa *Privighetoarea și măgarul* (n. ed.).

cu învățătorii și feriți-vă copiii ca de foc să nu cază în năbădăile autorlîcului, că vai de voi și de ei ! Lăsați-i să scrie, dar nu le dați nas, nu-i înlesniți să-și tipărească încercările copilărești, că i-ați pierdut. Aceasta v-o spui din încercare ; v-o mărturisesc ca un păcat, cel mai mare ce am făcut în viața mea. Din neștiință, din neîncercare, din dragoste poate, am înlesnit tipăririle a vreo cîțiva juni, i-am lăudat, socotind să-i încuragez, și i-am făcut să ia fum în cap ; s-au pierdut, au ajuns nenorociți, și sînt încredințat că am să dau seama înaintea lui Dumnezeu.

Așadar, părinți, învățători, voitori de bine, luați seama cu copiii cu care vă încărcați. Oameni ai lui Dumnezeu îndeobște, pe cîți băiețoi vedeți că vă vin prin case cu cataloage de prenumăranți ca să-și tipărească încercările copilărești, goniți-i, goniți-i cît puteți ; că le faceți bine, îi dezbărați de viața leneșă a nu se supune la greutățile unei cariere, unei meserii ; îi depărtați de ispita de a lua bani, a-i cheltui la nebunii copilărești și a nu avea apoi cu ce să-și tipărească cartea și, prin urmare, a debuta de la întîia oară cu înșălătoriile în lume. Să nu gîndiți că e vreun geniu unde vedeți vreun catalog. Geniul e mîndru, nu se umilește, nu cerșaște : el găsește mijloace să se facă cunoscut (mai vîrtos în secolul nostru) fără a se tîrî ca să-și cerșască meseria, nebunia și un viitor plin de rîsurile d-lui Sarsailă. Prin refuz și goană la asemenea băiețoi faceți aceea ce n-au făcut părinții și învățătorii lor.

[1840]

O PREÎMBLARE PE DEALUL MITROPOLIEI

Bătuseră două ceasuri după prînz, și stam cu pana într-o mînă și cu fruntea într-alta, fără să poci scrie nici două rînduri. „Ce Dumnezeu! — strigai plin de mînie; cum se vede treaba eu n-oi să fac nimic astăzi!“ Și aruncai din mînă pana, începui a strînge hîrtiile de pe masă, vreun batalion de alte pene ce sta în trîndăvie și încă nu-și înmuiaseră botul în catranul infernal al călimărilor, de unde, ca niște iezme, ies felurimi de fantasme ale cugetului, de nu lasă oamenii să se bucure de nelegiuirile lor; închisei briceagul, ce numai el, săracul, se ostenise ascuțind la baionetele acestui batalion în nelucrare; și, în amestec, pe toate le aruncai în cutia scriitorului, mă dusei la fereastră, o deschisei, pusei coatele pe dînsa și scosei capul afară, — care îmi aduse aminte de cîntărețul franțez și, gîndindu-mă la cîte se făcea și se vorbea prin lume, îmi veni să rîz și începui a cînta:

Que le diable m'emporte
Si je suis de la cohorte.

Pe urmă iar mă apucară gîndurile, autorlîcul iar se înfățișă înainte-mi ca o fantasmă, pentru că de cîtăva vreme nu știu ce am că să cam leagă de mine și nu mă lasă să-mi caut de treabă. De aș fi mai avut puțină răbdare, îmi zisei, poate că îmi venea inspirația și cine mai știe ce cap-d-operă eram să dau lumei, mai vîrtos rumânilor, căror le plac să citească, cari iubesc mult capetele-d-operă și se innebunesc după manuscrise autografe, după care își cheltuiesc starea, și care i-ar costa mai ieftin cînd ar citi acest *Curier* ermafrodit, *„de ambe sexe“*. Ba nimica tot; pesemne că așa a fost scris colo sus ca să nu fac eu nimic astăzi; în zadar va cineva să oprească vîntul cu degetul și să se lupte cu soarta. Locul meu se vede treaba că a fost astăzi hotărît să mă aflu între cei ce se preîmblă fără rost, insuflați de frumusețea acestei ziulițe de primăvară.

Așa, mă îmbrăcai în grabă și, lăsînd lucrul pe a doua zi, după cum mi se întîmplă cam des, mă pomenii afară și apucai drumul către dealul Mitropoliei.

În graba cu care ieșii din casă, nu vrui să mai dau nici o audiință conștiinței mele despre piroteala ce, după cum zisei, mai totdauna mă face să las lucrul de azi pe mîine. Pe drum însă, știi că vine omului felurimi de gînduri, și acum parcă era toate brodite să-mi impute despre treierarea și vînturarea mea vagabondă, încît în două-trei rînduri p-aci fu să mă întorc înapoi acasă.

Într-acestea însă zării dealul Mitropoliei, aleea și oamenii mergînd și venind. Aerul de primăvară, soarele cel dorit de atîtea luni de umezeală, de ger și iar de umezeală, fură atîtea cuvinte tari cu care ne slujirăm — adică eu și lenea mea — a ne lupta cu conștiința, cu acest protivnic impungător, pe care îl și invinsărăm, căci mă pomenii drept pe deal sus.

„Zău ! — îmi zisei după ce mă văzui între atîția oameni — pentru ce să fie cineva atît de straşnic ? numai un chip de lucrare e în lume ? Leneş va să zică că e cineva cînd bagă de seamă ? Ba zău, nu ?“

Şi spre a-mi începe cum se cade rolul meu de observator, făcui vreo cinci-şase gire prin alee, după care mă aşezai pe o bancă, drept în centrul preîmblării, privind cînd oraşul, ce mi s-arăta ca într-o panoramă, cînd vesela şi frumoasa juneţe, ce ochii mei o trecea în revistă şi care îmi aducea aminte de versurile poetului :

Oh primavera, gioventù dell'anno !
Oh, gioventù, primavera della vita !

(Acum îmi voi începe istoria, însă, iubitul meu cititor, eu cam ghicesc ca ce te gîndeşti şi ce aştepţi de la mine să-ţi povestesc ; ma nu e aceea, căci eu voi să-ţi spui o novelă ce s-a întîmplat airea şi, cu o licenţă poetică, o strămut în Bucureşti ; pentru ceea ce te gîndeai şi aşteptai, ţi-o voi spune altădată, pentru că, de va vrea Dumnezeu, o să ne mai preîmblăm de multe ori pe dealul Mitropoliei.)

Aşa, în vreme ce mintea mea îşi luase clina (povîrnişul) visărei sale, privirile mi se puseseră asupra unuia ce se preîmbla şi care îmi dominase toată atenţia, pentru că oricine din dumneavoastră l-ar fi văzut ar fi făcut ca şi mine.

Era un june ca de douăzeci de ani, nalt, palid la faţă, cu o căutătură adîncită, cu un surîs amar ; pare că ai fi văzut pe Antoni în fiinţă.

Era dus cu totul, întocmai ca un om ce în singurătate vorbeşte cu cugetarea sa, nu vedea pe nimeni în mijlocul mulţimei, nici că mai băga de seamă de se uită cineva la el, nici că mai simţea

de trece pe lîngă el vreo figură frumoasă, nimic n-ar fi putut să-l smulgă pentru un minut încai din tristele idei ce tîra după sine... cînd, deodată, şi ca obosit de gînduri şi de sine însuşi, se lăsă pe o altă bancă, ce era alăturea cu a mea ; cu o neagră mîhnire scoase din sîn un portofoliu, trase o scrisoare dintr-însul şi începu să o citească — cine mai ştie, poate pentru a suta oară — cu toate semnele unei afunde dureri. Umilit de întristarea junelui meu vecin şi închipuindu-mi asupra lui toate întîmplările celui mai jalnic romanţ, îmi ziceam întru sine-mi : „N-o duce mult omul ăsta ; să-l ferească Dumnezeu să nu-i vie în cap nebunia acelora cari s-au gîndit vreodată că, atentînd asupra vieţei lor cu sinucidul, vor mişca mila oamenilor sau vor dobîndi drept răzbunare căinţa sau cugetul vreunui viclean objet al amorului trădat sau rău cunoscut“.

Ideea aduce idee, şi acum începui şi eu a mă rătăci în felurimi de gînduri, ce mi le aduse starea acestui necunoscut ; parcă îl şi vedeam mort şi mă întrebam ca ce fel de moarte îl aşteaptă... cînd îl vedeam plutind în josul Dîmboviţei, cînd mi se părea că şi auz izbucnirea unei arme ce îi zboară creierii... o, Doamne, cîte mă mai gîndeam ! Şi nervele-mi toate era atacate, începuse a-mi bate inima şi mă stăpînise o frică superstiţioasă.

— O ! sluga frate ! ce bine-mi pare că te văz ! — auzii odată la spate, şi o mînă mă izbi peste umere. Dar ce stai aşa pe gînduri ?

Mă întorsei şi văzui pe N., vesel şi plin de sănătate şi de negrijă. Se puse lîngă mine şi, fără a-mi mai da timp să-i răspunz şi să-l întreb ceva de sănătate, — care, după cum vă spusei, era foarte înfloritoare —, începu să-mi povestească fără răsuflare că e înamorat de mult timp, că de

vreo lună simte răspunsuri la dragostea sa și că îndată după Paște se însoară și se va face bărbatul celei mai frumoase femei din București, carea, după atîtea și lungi împrotiviri, hotărî în sfîrșit a-i priimi inima, mîna, numele și a se face stăpînă peste averea lui, ce îi dă un venit de vreo 40 mii lei.

Beat de bucurie și mîndru de triumful său, prietenul meu vorbea tare, fără a mai băga de seamă că-l mai aud și alții ; însă, sau poate că vorbele de fericire și de însurătoare nu se lipea de urechile și inima junelui cu scrisoarea, sau că ceasul unei după urmă întîlniri sună pentru dînsul, că deodată se sculă, puse în portofoliu scrisoarea ce tot o ținea în mînă și se depărtă foarte grabnic.

Cine mai știe unde ajunsese, cînd, vrînd a mă mai trage ca să fac loc mai bun prietenului, văzui la picioarele mele scrisoarea, care căzuse din mîinele fugacelui, ce, în graba sa, crezuse că o va fi pus în portofoliu. Grăbindu-mă a o lua de jos și aruncînd o repede căutătură asupra adresei, o strînsei și o pusei în buzunar, fără a înceta d-a asculta pe prietenul, care, fără a băga de seamă la această întîmplare, își urma vorba despre amorul său cu atîta entuziasm și cu tot focul unei junii care demult îl lăsase.

Niciodată nu-l văzusem atît de limbut ; și încît pentru proverbul ce zice că amorul face a slăbi, mințea, zău, de colo pînă dincolo în persoana lui : că, să vedeți, el era acum și mai gras decît înainte, și mai fresc, și mai vesel, și mai zvelt. Într-un cuvînt, era un contrast împelițat de ceea ce era vecinul meu d-adineaoarea.

— În sfîrșit, — îi zisei și eu cînd îmi dete pas să-l întreb —, pe cînd nunta ?

— După Paști, îți spusei, afară numai de vreo împregiurare neprevăzută, și care crez că nu se va întîmpla, căci — trebuie să ți-o spui — cea mai mică întîrziere m-ar omorî, și dovada e, uite, că astăzi, fiind silit a nu o vedea, abia trăiesc pe jumătate ; zău, nu știu ce să mă fac și unde să mă duc. Ba știi ce ? vrei să-mi faci un bine ? aide să prînzim împreună la Cazin sau unde îți place. Crede-mă că parcă-mi mai trece cînd vorbesc de dînsa, n-am nici un mijloc ca să mai prescurtez ziua aceasta, ce mi se pare așa de lungă.

N-aveam ce să mai zic la o propoziție așa de respectabilă pe la patru după prînz și după ce ascultasem mai vreo două ceasuri cele mai mici amănunte de atîtea frumuseți și de atîtea și atîtea virtuți cu care înzestrase cerul pe scumpa și iubita amorează și fiitoare soțioară a prietenului meu. Mă socotii că pe acea vreme tot e mai bine să asculte cineva mîncînd. Ne sculărăm și apucarăm drumul țintă la Cazin, cu băgare de seamă însă, ca doar voi zări pe junele cu scrisoarea, ca să-i dau înapoi averea și binele său. Ma în zadar, că nu-l mai văzui.

Prînzul ce avurăm era vrednic în toate chipurile de al meu amfitrion, care la masă începu iar să-mi povestească că iubita sa abia este de douăzeci și cinci de ani și că, prin urmare, cei mai frumoși, cei mai bogați și cei mai plăcuți juni au curtenit-o, și ea l-a preferit pe el. La aceasta socotii drept datorie a-i face cîteva băgări de seamă, să vază bine, adică, să nu care cumva să-l fi ales pentru starea și averea sa.

— Ei, frate ! n-o cunoști, — răspunse N. supărat —, și d-aceea vorbești așa, și d-aceea și eu te iert ; numai, ca să-ți îndreptezi greșala, trebuie să bei în sănătatea scumpei mele Zamfire.

Neavînd nici un cuvînt spre a nu-i da satisfacție, mai vîrtos că și dopul șampaniei sărise și vinul se vărsa în spume, întinsei paharul și băui în sănătatea Zamfirei, fiitoarei mele prietene, pe care n-o cunoșteam.

— Închipuiește-ți, *mon cher*, — zise el —, că Zamfira s-a fost măritat cînd era de 14 ani, — biata copilă! *măritat* zisei oare? ce are d-a face, trebuia să zic *jărtfit*, — cu un june cu adevărat, însă (și să sculă în picioare cu un aer triumfător) însă un om fără tornură, fără chip, fără duh, fără obiceiuri, într-un cuvînt cu toate patimele lui, cu toate risipele cu muieri blestemate, cu toată dobitoceasca lui gelozie fără nici un cuvînt, după cum firește se înțelege; ea, mitutica, a fost un înger pentru el, un înger de răbdare, de bunătate, de suferințe, însă nu poți socoti cît de nenorocită o făcuse... (Și aci prietenul meu scoase un adînc suspin.) Așa se hotărîse, după ce a rămas văduvă, să-și păstreze libertatea; și în această dispoziție am cunoscut-o.

— Dar, în sfîrșit, dumneata i-ai întors capul? — îi zisei eu.

— Abia, frățioare, și să vezi, cum; mulțumită lui Dumnezeu că nu sînt așa june. (N. e de 50 de ani bunicei.) Nu știi în ce ură a luat pe juni și ce antipatie are cu dînșii: cînd își aduce aminte de cîte a suferit, nu poate să-i mai vază în ochi, încît pentru nimic în lume — mi-a zis-o mai mult de vreo sută de ori — ea n-ar fi putut să priimească curtea și mofturile nici unuia din cîți au cerut-o cu atîta stăruire.

Încredințat acum că prietenul se însoară cum se cuvine și că fericirea lui nu e supusă la nici o primejdie, îmi veni rîndul mie să propui un toast în sănătatea Zamfirei.

— Daca e așa, zău, trăiască însurătoarea! — strigai eu; vezi, aci e toată fericirea, și amorul fără dînsa e curat o nebunie, o nechibzuire care ne tîrăște în mii de nerozii.

N. se înțelege că s-a rînduit în hor și repetă dimpreună cu mine:

— Să trăiască însurătoarea!

— Și cînd mă socotésc la bietul băiat acela de adinioară — urmai eu pătruns de starea lui —, așa de june și tîrînd după sine, sînt prea sigur, ideea sinuciderei! și pentru ce? pentru cine? pentru o vicleană, pentru o trădătoare, pentru o sperjură, pentru o...

— Hei! dar ce gîndești? — mă întrerupse N., — toate femeile nu sînt Zamfire.

— Săracul, așa de frumos! așa de bine făcut! voinic în toată floarea! zău, n-au suflet femeile! Eu aș fi înnebunit de aș fi fost femeie și să mă fi știut pricina unei asemenea nenorociri.

— Ce are d-a face! de ai fi fost înțeleaptă, cuminte, virtuoasă, întocmai ca Zamfirica, ai fi făcut întocmai ca dînsa și ai fi zis, cînd vreun june frumos ți-ar fi făcut curte, întocmai după cum i-a zis ea unuia. Să vezi ce i-a zis: „Vezi, eu sînt o femeie cinstită, mă mărit cu un om cinstit, pe care îl iubesc și îl ador; nu mai veni la mine, pentru că văz că nu poți a te stăpîni de a-mi vorbi niște lucruri ce eu nu poci și nu trebuie să le auz. După ce mă voi mărita și voi spune toate soțului meu, atunci se vor schimba trebile, căci d. N. mă va stima, se va încrede în mine și va putea a te priimi în casă, căci crez că și dumneata te vei sili a te face vrednic de această stimă, respectîndu-i soția, ce nu poate să-ți fie mai mult decît prietenă." Vezi acum ce va să zică o femeie virtuoasă și cu duh, cît de bine știe a depărta bărbații, fără

a-ì îndrăci ; şi astfel, domnişorul meu, coconu Iancu, şi-a luat pasaportul.

— Iancu ! — strigai eu, rămîind pe gînduri şi ca un om ce va să-şi aducă aminte ceva.

— Ce ! nu cumva îl cunoşti ?

— Nu. Ci ia aşteaptă ! — şi îndată scosei scrisoarea ce o găsisem şi care avea pe dasupra adresa : „La domnul D. Iancu" etc.

N., uimit, luă scrisoarea şi, fără să se mai îndoiască, strigă :

— Asta e ! „La D. Iancu", chiar cu mîna Zamfirei ; ce va să zică ! Aş cunoaşte-o dintr-o mie.

Eu acum văzui ce făcui ; vream, biet, să ascunz scrisoarea, pentru că de unde ştiam ce pocinog poci să fac ! dracul n-are de lucru, şi cine ştie ce va fi scris într-însa. Însă prietenul o ţinea în mînă şi se gătea s-o citească.

— Nu trebuie să-şi ispitească cineva soarta, — îi zisei eu cu un ton serios —, nu trebuie să se joace cu focul.

— Aşa ! o iei pe tonul acesta ? — îmi răspunse N. cam supărat. Dacă e aşa, îţi voi da o dovadă, — şi deschise hotărît scrisoarea ; pe urmă, întinzîndu-mi-o, îmi zise :

— Ţine, citeşte-o dumneata, ca să nu mai ai nici o îndoială ; vei vedea acum ce damă este Zamfira ; aci negreşit este vreo nouă dovadă de dragostea ei către mine.

Luai scrisoarea şi mă supusei a citi :

„Angelul vieţii mele !

Pentru ce să te întristezi astfel ? Dumnezeule ! să vrei să mori, şi cu aceeaşi lovitură să-mi ardici şi viaţa ta, şi singura mîngîiere ce poate să-mi mai rămîie în nenorocirea mea, şi

singura nădejde ce îmi mai surîde în viitorul meu !

Ţi-am spus-o odată, trebuie să răbdăm, să ne supunem soartei ; averea ştii foarte bine că este neapărată la fericire ; lasă-mă dar, să întrebuinţez singurul mijloc de a ne face starea. Nu ştii că pentru tine răsuflu şi că, slobodă într-o zi, numai ţie îmi voi închina toată viaţa şi fiinţa mea ?"

— Dar asta e infam ! — strigă N., care se făcuse roşu ; şi abia răsufla ţiindu-se cît putu pînă aci. Ma să vedem ce mai e înainte, — adăogă făcîndu-şi o mare siluire a se stăpîni. „Crede-mă dar, scumpul meu Iancu, nu poţi să-ţi închipuieşti chinurile vieţii mele ce pentru tine am hotărît să o iau ca o sarcină povăroasă, să intru într-o neroadă însoţire nepotrivită şi să mă fac de rîs măritîndu-mă cu un om aşa de bătrîn ; aceasta numai poate să te asigure despre simtimentele mele şi să-ţi ardice oricare gelozie, ce crez că n-ai putea să aibi pentru un astfel de om."

(Aci N. se înfioră şi sări în sus.)

„Are el ceva din ale tale ? din juneţea ta plină de credinţă ? din amorul tău atît de adevărat ? din duhul tău atît de fin ? din surîsul tău atît de drăgălaş ? din căutătura ta atît de pătrunzătoare ?"

(Auzind acestea, prietenul îşi puse coatele pe masă şi capul în mîini, făcîndu-mi semn să urmez.)

„Lasă-mă dar să împlinesc această jertfă dureroasă, ma folositoare. Păstrează scrisorile

mele, alătură pe lîngă dînsele și pe aceasta, ca o nouă probă de credința și amorul meu.

Cît mă voi mărita, ne vom revedea, însă fii înțelept atunci, că foarte puțin vom avea atunci a ne strîmtora. Doctorul meu, ce niciodată nu m-a mințit, m-a încredințat că chipul meu de bărbat, cu lăcomia lui ca un gastronom în covîrșire, n-o duce mult : din zi în zi va pierde sănătatea și în scurt timp va cădea subt o izbitură de apoplesie, care mă va face văduvă încă o dată și îmi va ierta, scumpul meu Iancu, a mă numi a ta credincioasă

Zamfira."

La cele din urmă rînduri ce citii, N. ardică capul, aprins întocmai ca un taur rănit.

— Ce te gîndești de o asemenea muiere ? — mă întrebă el căutînd țintă la mine.

— Apoi, — răspunsei și eu nemaiștiind ce să zic —, se vede treaba că asta e o luminare de la Dumnezeu ; pentru că mă socotesc acum că, firește, pricina dumitale cu Zamfira s-a rupt și îți vei căta treaba.

— Apoi cum ? — strigă el sărind —, ce mai vrei ? ce mai trebuia ca să nu o rup ?

Și atunci ceru și luă lîngă sine cele trebuincioase pentru scris.

— N-ar fi mai bine — îi zisei eu — să aștepți pînă mîine ? nu ți-e teamă în necaz să nu-ți vie ceva ?

— Te gîndești, oare, unde băui puțin ? crede-mă că mi-a trecut ș-o beție, și alta. Scrisoarea ta a fost un leac : parcă mi-a luat cu mîna.

Zicînd acestea, se apucă și scrise cele următoare și le implicui dimpreună cu scrisoarea găsită, pe care provedința, poate, o aruncă înaintea mea :

„Doctorul dumitale a mințit, doamnă ; el e un cearlatan, un tont, un neprocopsit. Procletul, în ce era să te bage ! să te măriți cu un om tare, țeapăn, care, după cîte se simte el și după cîte i-a spus doctorul său, — ce e un bărbat foarte învățat și cu încercare —, să te măriți, zic, cu un om care e ursit de sus să trăiască mult și să îngroape și părinți, și nevastă, și copii și pe toți Antonii din lume. Erai să faci o mare nerozie ca să aștepți nădăjduind. Eu am fost totdauna om cinstit și, prin urmare, și acum îmi socotesc de datorie a îți da de știre să faci bine a nu te încurca cu mine. Știu toate, poftim și scrisoarea dumitale și mulțumește că ai scăpat de temnița ce ți se gătea, de *acea viață*, de *acea sarcină povăroasă*. Adio, și altădată, rogu-te, nu te mai culca pe astfel de ureche."

[1842]

JUPÎN ION

În vara trecută un preot cuvios din mahalaua Popii Rusu își făcea o reparație totală a unor case ce își cumpărase de curînd. Între țiganii salahori se afla și jupîn Ion, care lucra cu bărbăție. Toți meșterii își priimeau, după obicei, plata sîmbătă seara ; jupîn Ion, de la cea dintîi seară a zilei ce a intrat în lucru, veni la părintele să-și ceară pe a sa. Preotul, ocupat, gîndi că nu mai vine pe a doua zi la lucru, și îi dete al său. A doua zi, jupîn Ion iar era în lucru ; seara, iar veni să-și ceară plata; preotul îi dete iar dreptul ce i se cuvenea. A treia seară, cam supărat, părintele îl întrebă :

— Măi țigane, toată lumea își ia paralele sîmbăta seara ; tu ce mă tot superi în toate serele ?

— Să trăiești, cinstite părinte ! nu te supăra : de vreun bine nu m-aș face eu mai urîcios decît un țigan de laie. Eu sînt țigan de vatră și m-am învățat cu omenia.

— Na, iți dau astă-seară — zise preotul —, dar de aci înainte să nu mă mai tot superi.

— Să dea Dumnezeu, cinstite părinte ! — și se duse muncitorul ohtînd.

A patra seară jupîn Ion iar era cu căciula în mînă înaintea părintelui și înălța din umeri, plecîndu-și capul la o parte.

— Măi, nu ți-am zis să nu mă mai tot superi ? — zise preotul. N-am schimbat astă-seară ; așteaptă pînă sîmbătă.

Bietul muncitor începu a se scărpina în cap :

— Vezi că... cinstite părinte, sfinția-ta știi una și eu știu două.

— Care sînt două ale tale ? — întrebă preotul cu ironie.

— Că șapte guri nu pot s-aștepte pînă sîmbătă. Eu sînt rob la o casă boierească din copilărie încă, de la tatăl cocoanei pe care am crescut-o pe brațele mele și, cînd s-a măritat, m-a luat de zestre în casă. Boierul, stăpînul meu cel nou, a murit de cîțiva ani ; în vara asta muri și cocoana, Dumnezeu s-o ierte ! și i-au rămas doi copilași. Mai am și eu doi, și cu nevasta mea, și cu o femeie bătrînă din casă, facem șapte inși. Copiii, stăpînașii mei, n-au pe nimini ; de m-oi duce eu seara cu mîinile goale, ce fac pe a doua zi șapte guri ? Asta e pricina, cinstite părinte, de sînt așa de țigănos.

Preotul rămase pe gînduri ; se uită la jupîn Ion, clătind din cap, și zise :

— Cu adevărat, fătul meu, că dumneata ai știut două și eu numai una. Să mă ierți, și ține rubla aceasta...

Cine are inimă încai de om, daca nu și de creștin, nu crez să nu fie mișcat pînă și la lacrăme văzînd inima cea frumoasă și nobilă a acestui rob ce știu a-și crea o libertate cu mult mai frumoasă însuși în sînul robiei sale. Jupîn Ion a despăgubit pe Dumnezeu de toate răutățile oamenilor ce l-au mîhnit de la creația lumii pînă acum. A fi cineva liber, cu atîta virtute, nu e mirare. Rob însă ! Hei ! nu știți, liberilor, ce va să zică sclavul ! El n-are

mumă, n-are tată, n-are frați, n-are copii, căci totdauna e în pericol de a fi vîndut la un capriciu, la o poftă a domnului și a fi despărțit de dînșii. Cine îl învață pe el fapta cea bună? cine îi dă exemplu de generozitate? cine îi insuflă milă, cînd exemplele pe pielea lui sînt foarte aspre? În el sufletul e sălbatec, simtimentele înghețate și sterpe, inima împietrită și tare ca picioarele-i goale împiedicate în fiare; mintea îi e mărginită și strînsă ca și fruntea ce i-o încinge infame și grele coarne; el n-aude numele de om, își uită și numele de botez pe lîngă *cioară* cel din tot minutul, cu care e mai mult familiarizat. Apoi de l-ar și învăța cineva toată morala *Evangheliei*, care ar fi o carte profană fără dumnezeiasca înfrățire a oamenilor, de l-ar ținea cu toată abondanța, de l-ar pune domnul său alăturea cu dînsul, e de ajuns că a avut cineva basețea și necreștinătatea de a-l ține sclav, și el e în tot dreptul de a nu fi recunoscător, e în tot dreptul de a crede că vede niște pui de șerpi în copiii stăpînului său, a căror cea dîntîi treabă cînd se vor mări, cum sînt săraci, nu va fi alta decît să-i vînză la mezat, cu suflete cu tot, copilașii. Puneți-vă în starea sclavului toți virtuoșii din lume, și atunci să vă văz virtutea. De cugeta la unele ca acestea jupîn Ion, și mai avea putere de a munci și a nutri pe micii săi stăpîni, socotiți-vă cîtă generozitate! iar daca, ca om al lui Dumnezeu, nu cugeta la nimic și făcea binele fără să-l știe că-l face, nici cui îl face, — făcea binele din instinct, fără să facă răul din instinct, — judecați-vă cîtă inocență, și însuși beatitudine! Locurile cele mai frumoase în rai cată să fie conservate pentru îmbunătățiți ca jupîn Ion.

Domnilor poeți cu ideile secolului, fapta lui jupîn Ion vă poate inspira cît o muză; e demnă de timpii cei dintîi ai creștinătății, ce spărgea prin spălarea botezului fiarăle sclavului; o puteți considera ca o lovitură sacră ce rumpe legămintele blestemului, ca o pavăză adamantină a sclavului, înaintea căria se sfărîmă toiagul de fier al crudului stăpîn, ca o virtute radioasă și regină a sclavului, înaintea căreia, rușinată, își înclină fruntea trufia precupețului de oameni, ca un apel către cer, ca o auroră, în fine, a zilei celei mari și creștine ce va răsări și peste pămîntul românesc.[1]

[1844]

[1] Aceasta se scria cu trei ani înainte de anul 1838. De atunci n-a rămas decît ruinele din casele unde s-au scris aceste rînduri și de unde s-a tipărit proclamația liberării sclavilor. [...]

COCONUL DRĂGAN

Frățica, scumpul jumătățoi al coconiței Drăgane, s-a fost chemat și dumnealui coconul Drăgan, și noi nici nu știam. E mult de cînd se împărtășise publicului portretul acestei coconițe și lumea nu știa nimica despre boierul dumneaei, pentru că nu era așa ieșit la obraze. Trebuie însă să vorbim ceva și de dumnealui, căci acum e între oameni.

Coconul Drăgan e un fel de bădăran boierit, care se ține mereu de moda veacului. În vremea de mai nainte, după cum am zis, era un neiculiță de minune, om al trebei, scotea lapte din piatră, pupa pe rumân în bot și-i lua din pungă tot; sau, daca nu vrea hoțul de rumân să-i dea, atunci... atunci tîrnuit, scuturat, cu părul vîlvoi ți-l băga (după limba dumnealui) la obedeală, îi da fum de ardei, și lasă-l în pace apoi... De cînd am scăpat de acele vremi afurisite, după care suspină toți Drăganii din țară, coconul Drăgan se făcu un patriot grozav, nărădăios, numai foc și inimă albastră pentru patrie (însă numai cînd nu e în slujbă, ca să se știe).

Acum, slavă Domnului că e în slujbă; și a fost mare bucurie în casa dumnealui, căci slujbulița i-a fost cam bunicică, de mult era aprins de pa-

triotism ca să o dobîndească. Lumea zice că, cînd s-a pus în această pîinișoară și s-a dus acasă, ar fi intrat cu un aer foarte greu și îngîmfat și semăna, povestea ăluia, că ar fi zis: „Bucură-te poartă, bucură-te scară, bucură-te ușă!“ ș.c.l.; noi însă nu credem. Coconița dumisale acum a luat un aer cumsecade, dar de vestitul „bată-te Dumnezeu!“ încă nu s-a dezbărat.

Coconul Drăgan e în slujbă acum și e numai foc, plin de activitate, un diplomat iscusit; aleargă în sus, în jos; cînd îl cauți, îl vezi cu gazete în mînă; cînd îl cauți, se face că e zăpăcit, capul îi e cît o baniță, tot cu dușii după lume are d-a face. Va fi făcînd vreo treabă? Dumnezeu știe, că noi nu vedem nimic, și nici dumnealui nu vede mai nimic, mai vîrtos din ale trebei. Are cîțiva subalterni ce și-au pierdut cumpătul de cînd a venit pe capul lor, pentru că coconul Drăgan e mîndru, bădăranul: ca Satan, țanțoș, mojîcos, nu-i ajunge nimeni nici cu strămurarea la nas; mai vîrtos cînd se gîndește la evghenia dumisale, îl apucă capul. Înfruntă, strigă, ba încă (după limba dumnealui) și *ocărește*, cînd nu e vremea nici de înfruntat, nici de strigat și cînd bieții oameni nu s-ar lăsa una cu capul (cu iertăciune) să-i *ocărască*. Coconul Drăgan zice că știe și carte: nemțește, franțozește, păsărește, afară de rumânește, pentru că, cînd era copil, cartea rumânească era cartea mojicilor, și dumnealui bine vedeți dumneavoastră că este evghenis ca aceia. Cînd te duci la dumnealui, sau acasă, sau la slujbă, de se va întîmpla să fii ceva mai ipochimen, sau cel puțin fecior de boier, îl vezi mai dezlegat la limbă; cînd îl cauți e vorbă multă, adică sărăcia omului; iar de vei fi d-alde terchea-berchea, e posac ulubeasnea. Subalternilor săi le

măsoară vrednicia cu un cot al său deosebit de genealogie și de evghenie. Cînd a intrat în slujbă, și-a făcut o listă de toți impiegații săi, ca să vază cîte nume se sfîrșesc în *an* și în *esc* și cîte nu ; și iar cele în *an* și *esc* cîte au reputație istorică și cîte nu ; și apoi cele cu reputație istorică, cîte sînt ciocoiești și cîte boierești, și iar din cele boierești cîte se pot apropia oarecum de dumnealui și cîte nu, și felurimi de asemenea băgări de seamă genealogice și științifice, pentru că este și vărsat mult în științe ; într-o zi spunea unui prieten că știe și teologia, căci la carte curat este zis că „nu este robul mai mare decît stăpînul său".

Să-l vedeți acum cum caută treaba :

Vine cîte un scriitor, îi înfățișază vreo hîrtie mai bine sau mai rău scrisă, cum a dat Dumnezeu în zilele noastre ; coconul Drăgan stă posomorît, îngîmfat ca un curcan ; să uită la dînsul să vază fecior de boier este, sau nu ; să zicem că nu este, — atunci :

— Ce sînt hîrtiile alea ?

— ...O hîrtie la...

— N-am vreme acum ; nu vedeți voi că nu-mi mai văz capul de treburi [1] ? Ce sînt mojicii aștia ! Ei gîndesc că noi, boierii, sîntem hamali ca dînșii !

Scriitorul iese pufnind de rîs.

Vine altul.

— Dar tu, ce ai acolo ?

— ...Hîrtia... știți dumneavoastră, către...

— Ad-o-ncoa ! — și i-o smulge din mînă cam necăjit, cam cu o demnitate dregătorială.

— Ce scrisoare e asta ? v-ați luat și voi după băiețoii ăia ce ies din școală ? Na, citește ! (Coconul Drăgan se știe că de cînd era copil nu prea știa bine să citească de mînă, cu toată pricopseala dumnealui.)

[1] Lumea zice *trebi ;* noi punem însă aci limba dumnealui.

Scriitorul citește.

— Nu-ți e sintesis bun, logofete ! Mergi de mai învață buchile ! Ce vorbe sînt alea : *va veni ? !* Ce *va veni ? — o să vie,* mă ! Mergi de-ți îndreptează hîrtia, ticălosule, și prescri-o bine ; vezi de pune stigmes d-alea mai multe, ca să se înțeleagă mai bine.

Într-o zi coconul Drăgan sta la vorbă, adică la taifas, cu un favorit al său foarte pricopsit — pentru că se înnebunește după pricopsiți, mai vîrtos cînd dumnealor îi spun că coconul Drăgan este cel mai mare patriot. Pricopsitul acesta e un fel de găgăuță de bonton, care îmblă bănănăind și vorbește mușcîndu-și buzele, un domnișor care știe de toate : e și politic, și diplomatic, și patriot, și liberal, după vremi, și om al trebii (de l-ei căta), și literat, un dezmetic ce se înțeapă de a trece totdauna cu duh. La acest taifas dregătorial mai veni și un străin de aceia ce n-au nici o patrie, ce se interesează de toate patriile și mai vîrtos de Țara Rumânească, unde găsește toate d-a gata, un domnișor ce s-amesticat în toate, vorbește de toate : de politică, de comerciu, de arte, de științe, de literatură, și mai vîrtos e foarte amator de limba rumânească : cînd o vede împestrițată și curcită, îi place de minune și urăște pe toți cîți se ocupă să o curățe și să o reguleze. Cîte-trei se făcură o treime ca aceea.

Iată și un scriitor din cei juni, smerit și plin de geniu — pentru că geniul cel adevărat e totdauna smerit.

— Nu vezi c-avem treabă ? ce mi-ai venit cu hîrtia aia ? — se răsti coconul Drăgan.

— E grabnică ; e răspuns la...

— Hei, ad-o-ncoa — citește !

Junele citește. Între alte vorbe, nu știu ce se vorbea despre Regulamentul *organic*, sau drept *politic*. Coconul Drăgan, ce asculta ca un cotoi în cenușă, ardică capul și zice junelui să îndrepteze vorbele *organic* și *politic* și să puie *organicesc, politicesc.*

— Ce ziceți, domnilor, n-am dreptate ?

— Ai dreptate, — ziseră deodată amîndoi dalcaucii.

Atîta aștepta s-auză și coconul Drăgan, căci dumnealui are și bunătatea asta de a nu prea se încrede pe părerea dumisale ; atît, zic, aștepta, și unde se scoală odată năbădăios :

— Hai ! auzit-ai ? *organicesc*, mă ! *politicesc !* pe rumânește ; ce vorbe sînt astea ? V-ați luat toți după Eliad ăla. Du-te și schimbă vorbele, că vă ia dracu pe toți ! Hai ! *organic ! organicesc*, mă ! *organicesc*, învață rumânește !

— *Orgánic* și *politic* e mai rumânește, domnilor, — zise junele cu smerenie.

— De unde pînă unde rumânește ? — ziseră cîte-trei deodată ; care e cuvîntul ?

— Cuvîntul este că dumitale, domnule literat, oamenii îți zic *dezmetic*, iar nu *dezmeticesc*, iar dumitale, care ești străin, venit de ieri, d-alaltaieri p-aici, îți zic *venetic*, iar nu *veneticesc ;* și dumitale, cocoane Drăgane, de cînd ești în slujbă, zău, toată lumea îți zice *lunatic ;* crede-mă, să te crează Dumnezeu, că pe nici un rumân n-am auzit să-ți zică *lunaticesc.*

Domnii cei doi, iscusiți și literați, rămaseră cu gurile căscate ; coconul Drăgan, la asfel de jucării de vorbe e totdauna om al lui Dumnezeu : nu înțelege mai nimic. Pe urmă, după ce va lua seama bine vorbei, atunci să-l vedeți. Acum atît i se păru, că scriitorul e cam limbut, și-l dete afară zicîndu-i să-și prescrie hîrtia.

Îi rămaseră însă în ureche vorbele *lunatic* și *lunaticesc* și întrebă cam pe departe pe favoriții săi ; ei, după cîteva deslușiri, îl făcură să înțeleagă obrăznicia bietului băiat de a cuteza să spuie coconului, de față, ce zice lumea de dumnealui. O asfel de impertinență, de a spune dregătorilor ce se vorbește și se face p-afară, nu se poate suferi ; și nu știm acum ce soarte așteaptă pe bietul copil neîncercat cu slujba.

Multe istorii de astea mai are coconul Drăgan. Colecția anecdotelor și năbădăilor sale ar forma cîteva volume foarte nostime, întocmai ca dumnealui ; pentru că și dumnealui e nostim. În numerile viitoare vom da cîteva anecdote ; și sîntem gata a priimi orice anecdot de felul acesta, care va îmbogăți colecția noastră, atît în proză cît și în versuri. Asemenea anecdote sînt foarte folositoare pentru formarea junilor după niște modele și tipi așa de progresivi ca coconul Drăgan, care cu adevărat e Drăgan și în nume, și în fapte. Nu rîdeți însă, căci *Drăgan* pe limba dumnealui va să zică *Agapie*, și mă rog să-l iubiți.

[1844]

FATA LUI CHIRIAC

Aveam o rudă, și acea rudă avea un vecin, pe care îl chema Chiriac. Acel Chiriac avea o fată tînără și cam frumușică, ca toate fetele tinere ce nu sînt urîte. Ruda mea iară avea soție, ca toți oamenii însurați, și soția lui avea un văr. Vărul acesta era neînsurat, era un flăcău ungurese care se prefăcea înamorat și atunci cînd nu era, ca să-și dea un aer de om simțitor și plin de pasiune. Cînd însă îi și cădea cineva tronc la inimă, atunci era numai foc și inimă albastră.

Într-o zi văzu pe fata lui Chiriac ; flăcăul își răsuci mustața și se uită șoimește la dînsa ; îi căzu, cum ziserăm, tronc la inimă ; biata fată însă n-a știut nimic pînă în ziua de astăzi. Flăcăul nostru acum nu era ziuliță să nu vorbească tot de fata lui Chiriac : orice vorbă se deschidea, el mîna conversația pe departe cu dibăcie, și de ici, de colo aducea vorba tot de fata lui Chiriac. Începea laudele și disputele de biata fetișoară.

Fetele frumoase adeseaori sînt criminale în ochii femeilor de ce să fie frumoase, și de aceea începea și dispute ; se forma numaidecît două partituri. O dată, de două, de trei ori, de zece ori, de o sută de ori fură aceleași laude și aceleași dispute. Ruda mea, stăpînul casei, venea de la trebile sale, aflà partiturile formate, disputa fierbinte, asculta

în mijlocul casei pînă să se orienteze și, scoțîndu-și giubeaua, începea să ofteze : „Ce ! iar de fata lui Chiriac e vorba ? !"

Asfel rămase ca un fel de proverb pînă acum, cînd e vorba tot de unul și același lucru, tot de una și aceeași chestiune, să auzi pe cîte unul să esclame : „Hei, vai de noi, iar de fata lui Chiriac este vorba ?!"

Tot omul, toată împerecherea, tot partidul își are cîte o fată a lui Chiriac a sa : mai slută, mai frumoasă, mai isteață, mai toantă, cum a dat Dumnezeu ! Spre ezemplu, fata lui Chiriac a mea este limba românească : unora li se pare urîtă foc, mie mi se pare frumoasă, și sîntem cvit. Fac ce fac și tot de fata lui Chiriac aduc vorba. La mulți iară fata lui Chiriac este Eliade cu limba lui cu tot, și oriunde se adună, orice vorbesc, nu se poate pînă să nu vorbească tot de fata lui Chiriac. La unii fata lui Chiriac sînt grijele străine, la alții — punerea la cale a patriei ; la unii — căciula beșleagei, la alții — căciula vlădicei, la alții — căciula lui vodă. La unii fata lui Chiriac este popa, la alții — preoteasa, și la alții, carii sînt mai moderați, fata preotesei. Cît pentru mine, eu sînt din cei moderați.

Fac ce fac bieții oameni și tot de fata lui Chiriac aduc vorba. Fiecare cu fata lui Chiriac a sa ; a unuia e mai tindicheată, a altuia mai snovoasă ; a unuia mai naltă, a altuia mai ghindoacă ; a unuia blondă, a altuia brună, a altuia castanie ; a unuia nasoasă, — bat-o cîrnia, — a altuia cîrnă ; a unuia cu ochii puși ca cu fusul, și a altuia cu ochii mari ; fel de fel de fete ale lui Chiriac și fel de fel de gîlceve. Să vă văz, copii : nu vă lăsați, luați-vă de păr, că e vorba de fata lui Chiriac !

[1846]

[CĂLĂTORIE ÎN MALTA]

Cînd ieşii pe punte, vaselul ieşise din port.

Dimineaţa era noroasă, ca şi noaptea. Cîte o rază lungă a soarelui, ce străbătea norii negri şi crunţi, semăna un comet infaust pe un cer în doliu şi turbare.

Marea fierbea şi era mînioasă ; vîntul echinopţial lua putere cu cît intram în pasagiul dintre Sardinia şi Corsica şi ne apropiam de bucele lui Bonifaciu.

O catastrofă semăna în natură. Ca munţii se înălţa valurile ; feţele matelotilor nu mai era ridente ca în golful Lyonului.

Sufla mereu şi ascuţit fluierul comandei. Căpitanul era la veghe cu pilotul. Fiecare matelot era concentrat în lucrul său, sau luptîndu-se cu vîntul, sau alergînd, sau certînd pe camaradul său.

Vasul mugea, pare că era în durerile unei naşteri ; îi trosnea coastele şi părea că îi vor plesni pîntecele.

Valurile unul după altul înneca, puntea, cînd nava nu le putea apuca spinarea, şi trecea. Ne suiam şi ne cufundam şi, în mijlocul abisului, plesnea valul şi se vărsa să ne înghiţă.

Comandele, strigările, ţipetele, alergările se înmulţea. Tremura aburii navali, se paraliza roatele, una se-nvîrtea în undă şi alta în aer.

Pasagerii era toţi în fundul navei ; vrui a descinde şi eu. Mi se păru că sînt în fundul Tartarului.

Mugetul şi plesnetul valurilor, trosnetul vaselului, urletul vîntului, vîjîitul roatelor, tremuratul bastimentului întreg, tropotul matelotilor pocnea în inima omului cu mai mare spaimă decît pocnetul în inima condamnatului ce cu ochii legaţi îşi dă pieptul înaintea puştelor ce se descarcă şi nu-l ating încă.

Mi se părea că sînt legat la ochi, fugii răpede în sus pe punte să văz aspectul morţii, să o văz cum vine cu tempesta. Uietul se spărgea în spaţiu, şi vîntul îmi făcea bine. Spectacolul mă încînta, pot zice.

Eram drept în bucele lui Bonifaciu. Îmi arătară promuntoriul. Aruncai ochii la stînga. Izbea razele soarelui pe fruntea lui. Era un fel de lumină sinistră pe orizontul noros. Cît pentru căldură, era aceea ce se numeşte soare cu dinţi.

Bonifaciu mi se părea că rînjeşte, ca cîinele ce mîrîie în lanţ.

„Ce fel de Bonifaciu, atît de malicios ! Oamenii, de frică, se temură de a-l numi *Malifaciu*, făcător de rele.

Astfel anticii numea furiile Eumenide, astfel românii numesc ciuma — mama-bună."

Trecurăm toată ziua pintre Corsica şi Sardinia. Noaptea venea, şi acelaşi vînt, aceleaşi valuri, tot în bucele lui Bonifaciu.

Unde să te aventurezi noaptea, cînd nu mai vede pilotul, cînd căpitanul era aşa de orb ca şi cerul ? !

Se comandă spre dreapta, spre coastele Sardiniei. Cotește nava un promuntoriu. Știu marinii că acolo este un adăpost.

Într-un fel de golf sau port deșert și sălbatic, acolo se lasă ancora, și vaselul se mîntuie de zbucinare. Începu numai a se legăna ca un elefante.

Acolo adormiră mateloții faticați și pasagerii turmentați de spaimă și de nerepaos. Adormiră, și mai curînd eu ca dînșii.

Cu ziua se ardică ancora. Peste cîteva ore eram departe în marea largă.

Ziua fu senină și blîndă, zi meridională. Marea era numai creață ; fețele toate — voioase.

Pînă seara tot omul fu pe punte. Noaptea fu asemenea de lină ca și ziua.

Eram deștept pe punte la primele albori. Niște măgure conice negrea solitarii în departe, într-un aer brumăriu.

Era insolele vecine de Trapani. Coastele Siciliei se desemna înaintea luminei alborilor.

Marea începea a fi plină de stînce ipocrite, ascunse ca și iezuiții regatului de Neapole.

Căpitanul era deștept și comanda la dreapta și la stînga. Vaselul aluneca încet, ca orbul ce pipăie.

Barce de pescari apărură și un barcaiol sicilian fu invitat pe batel a servi de pilot, de călăuză.

Își lăsă omul voios lucrul, pescuitul unde plecase, și alergă a ne servi.

Ce contrast a vedea acea vorbă ticăită, acele gesturi, acel îmblet — toate de sclavi —, și apoi o bonetă frigiană pe cap ! Așa mi s-a părut și libertatea Franței.

Domnul unei barce, invitatul a face un bine, a fi călăuză, a comanda un vasel n-avea nici o demnitate de om, nici un simtiment că face bine.

Semăna un condamnat căruia alții îi fac bine, pentru că se îndură a-i vorbi și a-i ordona să serve.

Iuți ca țiganii despuieți cînd se dau peste cap, ca țiganii nalță din umere, își stîrcesc capul, ca dînșii își strîmbă buzele, ce le micșorează ochiul ; Ca dînșii gesticulă, se pleacă, își scot bonetul frigian și își descoperă părul vîlvoi.

Cînd soarele aurea creștetele și culmele munților, eram în portul de Trapani.

Pe turnurile întărite ale coastelor Siciliei, pe cetățui flutura baniera tricoloră a libertății siciliane.

Soldații era pămînteni, streini, volintiri ai revoluției, ai independinței. Costumul, atitudinea îmi rechemară o scenă din *Ernani* [1].

Îmi rechemară cleftii Greciei, guerilai Spaniei, pandurii Vladimirescului pe murii Brîncovencei.

Sicilia și Neapoli se tem mult de holeră, de ciumă, și mai vîrtos regele Bomba de libertate mai mult decît de ciumă și de holeră.

Ori de unde vii, cată să te purifici de tot cugetul, de toată ideea de om. Era carantină riguroasă. Veneam din Franța, și ne amenința cu tunul să nu ne apropiem.

Ofițerii sănătății veniră să vază cine eram, de unde veneam și ce vream.

Înțeleseră cu mare greutate și deteră în fine puțină voie a-și procura batelul nostru merindele.

Apoi plecarăm ; toată ziua ținurăm d-a lungul coastele apusene ale Siciliei, și noaptea plutirăm întreagă.

Dimineața, în revărsatul ziorilor, se vedea coastele Maltei ; pe la nouă ore eram în port.

---

[1] Drama *Hernani* de Victor Hugo, al cărei protagonist este căpitanul, cu același nume, al unei bande de briganzi *(n. ed.)*.

*

Salutare, Melete! cu răsăritul soarelui, salutare! Mierea florilor tale ți-a dat numele în antichitate.

Cît sînt de frumoase turnurile și palatele tale ! ca un sîn călduros e portul tău. Ancora s-afundă și bărcele tale ne încongiură.

Pînă după-amiezi îți putem vizita edificiurile și răsufla aerul de primăvară.

Din Marsilia nu mai pusesem piciorul pe uscat. Uietele mării și legănatul ei ametiseră creierii mei.

Agitația golfului de Lyon, tempesta bucelor lui Bonifaciu, marea și iar marea, de mai mult de cinci zile, îmi asaltaseră imaginația.

Aspectul cetății întărite, izolamentul insolei în mijlocul unei mări ce se săruta cu cerul de toate părțile, murii și casele, ce semăna a fi tăiate în piatra stîncei, făcea un bine ochilor mei și îmi deștepta sufletul.

Porțile misterioase, căile primare simbolice vederii mele, stradele scărate, suitoarele strade ale clinei ;

Grădinele ce în dreapta și în stînga își ezală profumul portocalilor și lămîilor înfloriți și cu fructele auree ;

Aerul îmbălsămat și dulce într-o stagiune aspră în locurile noastre, ziua splendidă și solemnelă ;

Arhitectura maură, răsăriteană, ajutată de piatra ducilă și blîndă, și adornată de mînele grațioase ale artei și gustului ;

Fața aurie a caselor, palatelor, monumentelor, a murilor, a pavimentului însuși, mai aurită de razele soarelui ;

Costumele varii de toate gintele, fizionomiile străine, limba abramiană, înțeleasă și neînțeleasă

totdodată, ca sunetele ce le auzi în vis și nu le poți reține ;

Mantelete negre, lucii, de mătase, ce acoperea și capul, și mijlocul matroanelor și verginelor, pasul lor undoios, ușure și mistic, ce îți reprezenta atîte madone ce se strecura ca umbrele ;

Depărtarea, apoi, de lumea continentală, de familia mea, cării nu-i cunoșteam soartea, — toate făcea a mă crede dincolo de confinii vieței acesteia.

Daca omul are o a șasea simțire, eu simțeam numai cu aceea.

Era în joia mare, a ajunului patimilor. Mă apropiam de catedrală ; un torent de armonia canticelor sacre înunda auzul meu și îmi răpea sufletul. Mi se părea un cor angelic.

Cu instinctul intrai înăuntru. Voință nu mai aveam. Nu știu cînd m-am prosternat înaintea supliciului Christului meu.

Înaintea crucii mă prosternai. Cu cîtă determinație o am ardicat în Islaz, spre a o purta în durere pînă la ultimul suspin !

Acolo îmi pusei capul spre repaos și văzui de a doua oară cetatea prin prisma situației mele. Mi se părea că văd cetatea ce odinioară evangelistul o văzu măsurîndu-se de un angel cu un stînjîn de aur.

Și pare că-mi dam răspunsul de faptele bune și rele, răspunsul în ziua cinei cei mistice. N-aveam nici temere, nici voie bună.

Ochii-mi nu lăcrăma, fața-mi însă era imaginea durerii. Daca sufletele plîng, al meu plîngea ca dînsele.

Am văzut, am simțit cum poate fi dincolo de porțile lumii materiale, de unde pasul nu se mai poate înturna.

Amar e damnatului, și chiar celui în beatitudine, a se vedea singur, fără nici unul din ai săi, fără nici unul din câți a amat în lume.

Copiii mei, capitolul acesta este al vostru. N-am cum să vă esprim amorul meu, dorul inimii mele. Dorul ce simții în templul Baptistului, la picioarele crucii lui Christ, e dorul același ce nu-mi devoară, ci îmi vivifică inima pentru voi.

Eufrosina, Virgilia, Sofia, Maria, copilele mele, fiul meu cel mai mic, Ionache, și tu, Maria, mama lor, unde erați voi în momentele acelea ?

În captivitate cîntați laudele Domnului și pă-leați fața barbarului.

Tînără mamă, lionă te arătași, Maria, înaintea păgînului fără de lege și cu neștiința a binelui.

Sanctificatu-s-au buzele tale prin adevărurile cu care ai fulgerat numele și memoria țarului și ai luminat pe sateliții lui.

Captivitatea voastră înfieratu-i-au fruntea cugetătoare la rele. Infamia nevoiașului în putere și-a pus sigiliul pe stema-i antihristiană.

Niciodată amorul vostru n-a fost mai tare către mine ; atuncea m-ați amat în adevăr cînd v-ați arătat demne de patria voastră.

Voi m-ați amat mult și prin ura legii și tiranului cozacilor. Și daca v-aș < fi > amat și eu pe jumătate pe cît m-am consacrat unei patrii ce nu mai e pentru mine ;

Daca mi-aș fi pus sufletul pentru voi cum mi l-am pus pentru viața și averea astor români ce pășea pe marginea derîpei ;

Daca aș fi vegheat pentru voi douăzeci și opt de ani cum mi-<am> desecat junețele și mi-am pierdut repaosul a da o limbă, un nume, o ființă acestei naționalități uitate și de dînsa însuși ;

Voi ați fi avut un tată, un viitor, o patrie.

Copiii altora avut-au învățăturile și consiliurile mele. Douăzeci și opt de ani am învățat și pruncii, și junii, și bătrînii. Scrierile mele vor mărturisi de vegherile mele. [...]

Copiii altora avut-au consiliul și ajutorul meu, și voi creșteți errante cu mama voastră, fără consiliu, fără lumina cuvîntului.

Puțin v-am amat, uitatu-v-am în amorul meu pentru patria voastră. Aceasta v-a dezmoștenit. O, abnegație totală ! nu cumva ești cea mai ascunsă și cea mai eosforică ambiție ?

Vai sufletului meu atunci !

Prosternat la picioarele crucii, nici o lacrămă nu vărsară ochii mei spre a-mi ușura inima plină de durere.

Sufletul meu însă, înnoit în scăldătoarea luminii fără apus unde a fost svolat, ager și lin se înturnă în sînu-mi și-l îmbărbătă spre nouă suferințe.

Muzica sacră suna încă ; eu am fost încetat de a o mai auzi. Atît nu știam ce se petrecea împregiurul meu.

Mă deșteptai, și auzii și văzui împregiuru-mi. Nimic mai pietos ca sutele de fecioare și mame îngenucheate ; cu mînile pe piept, cu ochii răpiți la cer în estaz, cu manteletele pe cap.

Cine n-a văzut costumele Italiei, nu poate depinge sîntele femei ale paradisului, martirele, cuvioasele în horurile cerești. Rafael le-a văzut și le-a depins în operele-i imortale.

Cînd ieșii din biserica Sfîntului Ioan, intrai din nou în lumea materială.

*

Vizitai fosta rezidință a cavalerilor Sîntului Ioan de Ierusalem.

Și mintea-mi se sui pînă la originea acestui ordin, și se renturnă pînă la decadența și degenerarea lui.

S-a degenerat divinul hristianism în mînile papilor, — zisei —, și era să rămîie intact și în adevărul său un ordin atît <de> omenesc.

Cu denumirile lui din epohă în epohă se simte și scăderea lui.

La început aude cineva : *cavalerii spitalului Sîntului Ioan de Ierusalem*, cu un superior. Ordin mai mult religios și făcător de bine.

Trec anii și, cu dînșii, și spiritul ce însuflă pe fondator ; și ordinul își schimbă numele în *cavaleri de Rodos*, cu un mare maestru, *alteța eminentissimă*. Amestec necurat de cuvioase și necuvioase.

Apoi trec ani, și cavalerii de Rodos devin *cavaleri de Malta*, mai tot una cu cavaleri de industrie, rafinați, purificați prin opt generații de nobilitate din tată în fiu...

Trecuți, adică, prin opt generații de imoralitate și de crime.

În cele după urmă ajunse ordinul St. Ioan a avea de mare maestru pe un țar al Rusiei ! pe Pavel, fiul bastard al Ecaterinei, tatăl lui Alexandru, demn cap de astfel de cavaleri.

Așa hristianismul deveni catolicism și, în cele din urmă, degeneră în iezuitism ; credința cea mai divin egalitară se parodie în sistema cea mai infernal absolutistă.

Așa Christ, ce spăla picioarele discepolilor săi și le lăsa de moștenire micsorimea între cei mai mici, ajunse în ritul răsăritean a fi reprezentat de sclavi, ce n-au rușine a se numi *despoți*.

Văzui imaginea sîntului Ioan Baptistul învestit în costum de cavaler de Malta ! și-mi adusei aminte

de grecul ce voia imaginea lui Christ cu cizme roșii.

Mă preîmblai prin sale ; văzui armături de multe epohe și de varii ginte, ruine ale forței trecute.

*

Luai cetatea d-a lungul, din capătul de răsărit, despre mare, pînă în celălalt. Multe grădine văzui și răsuflai.

În cea din urmă unde mă duseră, tot mi se păru exotic : și stilu-i, și forma, și arburii, și florile era în armonie cu locul și cu impresiile mele.

Religia făcuse loc poeziei, și mi se părea că mă aflu în cetatea și grădinile Armidei. Casele, palatele îmi rechema locuințele cavalerilor cîntați de muza lui Tasso.

*

Antica Melete, numită apoi Malta, fu locuită și dominată, unii după alții, de fenicieni, ionieni, cartagenezi, romani, arabi.

Apoi de contele Rugier, de Carol V, de cavalerii de Rodos, numiți de aci cavaleri de Malta, subt Ioan Valetta, primul mare maestru.

Apoi de francezi, sub Napoleon, și în urmă de englezi, la 1814.

Primul mare maestru, Valetta, dete și numele cetății de unde ieșirăm spre a ne îmbărca din nou.

Era după-amiezi, două ore, cînd *Ramses* porni din portul Maltei. Timpul era senin și propițiu.

Plutirăm ziua și noaptea întreagă într-o cale monotonă și lină. A doua zi după-amiezi începură a se vedea în departe insulele ioniene, munții și coastele Greciei.

[1849 ?]

[POLCOVNICUL]

Toată lumea știe că răposatul marele ban Grigorie Brîncoveanul era unul din cei mai eminenți elevi ai faimosului Lazăr, era un boier plin de erudiție, elinist și latinist profund. Grecii sînt datori *Filosofia* lui Ainactiu tradusă din latinește în limba elenică antică de acest boier.

În curtea sa afla azil și protecție toți loghiotații greci. Pe lîngă sine avea și pe un condiscepol al său, Niculae, ce avea onoarea de a mînca cu coconul la masă și care, pentru toată favoarea și protecția ce i se oferea, ca un cărturar ce era și ca unul ce știa și psaltichie, se stima ferice de a cînta la paraclisa, la capela din curte, numai însă cînd venea coconul la biserică.

În domnia lui Caragea, banul Brîncovean, fiind numit spătar, zise să cheme pe logofătul Niculae. Acesta înfățișîndu-se :

— Logofete Niculae, — îi zise d-lui marele spătar —, m.s. vodă m-a cinstit cu spătăria, și fiindcă ești om al curții noastre din copilărie, am hotărît să te fac cirac. Te orînduiesc polcovnic de poteră în cutare județ și iată și pitacul de orînduire, arhon polcovnice !

D-lui arhon polcovnicul Niculae mulțumi, strîngîndu-și giubeaua cu respect la piept, și sărută

cinstita și stăpîneasca mînă a d-lui marelui spătar.

Trăgîndu-se în odaia sa, fostul polcovnic, ce se afla deja în București și în toate zilele, de dimineața pînă seara, jos în capul scării spătăriei, veni la succesorul său Niculae.

Acesta polcovnicise sub marele spătar Arghiropol, cinstitul și credinciosul boier și ginere al m.s. lui Caragea-vodă.

— D-ta, arhon polcovnice Niculae, — îi zise felul acesta de bulucbașa polcovnicit —, ești un om procopsit, îți plac cărțile și viața tienită și fără bătaie de cap ; vinde-mi mie polcovnicia și scapă-te de un trai în care nu te așteaptă decît călăria zi și noapte pe cal, ploile, vînturile și, cînd ești acasă, nu stai decît a judeca pe hoții de români. Eu îți dau 50 de mii de lei pe an. N-ai decît să îi iei și să șezi acasă să te odihnești.

Logofătul Niculae, ce acum începuse a lua un aer cam marțial devenind polcovnic, rămase pe gînduri.

— Bine, — îi zise —, ne vom mai socoti și vom trimite să te cheme.

Fostul polcovnic se retrase. Niculae, rămîind singur, începu a-și zice :

— 50 de mii de lei ! aceasta e treabă ! Eu nu știam că coconul mi-a avut pînă acolo purtarea de grijă. Cînd dă el 50 000 de lei, cată să mai scoată cel puțin 20 000 de lei. Nu dau polcovnicia. O dată îi vine omului norocul ; ce treabă am ? s-o caut singur și să rămîi bun cît oi trăi.

A doua zi, fostul polcovnic pînă în ziuă era la ușa logofătului Niculae și cerea voie a se întruduce la arhon polcovnicul.

— Nu dau polcovnicia, — îi zise acesta cum îl văzu intrînd în casă pe ușă —, am s-o caut singur.

— Bine, arhon polcovnice, eu adică vream să-ți zic că, pentru binele d-tale, vream să te scap de nevoi.

— Pentru binele mieu, dar eu m-am gîndit și mai bine.

Expedie pe bulucbașa, și noul polcovnic începu a se prepara pentru județ, a se duce la postul său sau, ca să mă exprim mai bine, după langagiul de atunci, la tactul său.

Plecă, în fine, și ajunse la tactul său, unde toți ceaușii cu poterașii lor îl primiră cu steagurile întinse și dînd la pistoale.

Se instală noul polcovnic în postul său; trecu o zi, două, o săptămînă, două, trei săptămîni: ceaușii și poterașii aștepta ordinile boierului dormind pe prispă și pe subt umbrare, și boala căscatului și a urîtului se întinse în toată tabăra polcovnicească. După vreo șase săptămîni de zile, polcovnicul Niculae, văzînd că stă pe cheltuială fără a-i intra nimic în pungă, începu a se socoti:

— Ce dracului! pe ce îmi da omul ăsta 50 de mii de lei pe an? de unde era să-i scoată el? aci trebuie să fie ceva, cată să mă dumeresc.

Bătu în palme, porunci unui ceauș să-i prepare calul și cîțiva poterași.

Zise și se făcu. Polcovnicul încălecă pe cal și plecă drept la București. Cum ajunse, trimise și chemă pe bulucbașa, fostul polcovnic.

— Știi ce? — zise Niculae acestuia; eu m-am socotit una: d-ta mi-ai dat 50 de mii de lei pe an pe polcovnicie, eu îți cer numai 25 de mii de lei, partea d-tale, și să fim tovarăși, să cătăm împreună polcovnicia.

— Îți mulțumesc și de aceasta, arhon polcovnice, și nu voi uita facerea de bine cît voi trăi,

căci stam pe cheltuială și fără nici o chivernisează.

Se învoiră, făcură înscrisul și plecară amîndoi la județ, la tact.

Cum ajunseră, o activitate și o bucurie se răspîndi în toți poterașii.

— Bine ai venit sănătos, boierule! — strigară cu toți; Dumnezeu să te ție, că plesnea fierea în noi de urît.

— Aștia sînt copiii mei — zise bulucbașa către polcovnicul Niculae. Am trăit bine cu dînșii, cu toate că cîteodată puneam de tîrnuia și de scărpina pe cîte unul. Nu-i așa, mă, Ioane, Marine, Stane?

— D-ta să fii sănătos, boierule: biciul stăpînului îngrașă pe slugă.

— Ei, acum pe lucru, copii! Aveți caii, armele în bună stare? Desearä să fiți cu toții gata!

— Cu toții, cu toții, boierule, flăcăii sînt aci.

Boierii se puseră la masă; după masă, dormiră ca boierii; după somn, luară dulceață și cafea. Apropiindu-se seara, bulucbașa chemă pe toți ceaușii în casă.

— Gata sînteți, copii?

— Gata, boierule!

— Pe vînat acum! Tu, ceauș Stane, ia-ți poterașii, pleacă în plasa cutare și împrăștie-i prin sate, după cum știi tu — ce să te mai învăț? Tu, ceauș Vasile, ia pe ai tăi și pleacă! Tu, ceauș Dimitrie, ce mai caști gura la mine? fă asemenea, știi tu locurile și cotiturile tale. Și voi toți, haide, să vă văd: arătați-vă spatele, pe cai — și cu Dumnezeu înainte!

Logofătul Niculae, cu ochii zgîiți să vadă ce va ieși din ordinile și dispozițiile acestea, i se părea halima, după limba de atunci. După ce ieșiră

ceaușii și plecară cu poterașii lor, întrebă logofătul Niculae.

— Ce o să facă ei acuma ?

— Vei vedea mîine, poimîine, ailaltă poimîine, după depărtarea unde se duc.

— Bine, vom vedea ! — zise logofătul Niculae cu flegma sa de loghiotat.

Înaintînd noaptea, boierii polcovnici se culcară. A doua zi de dimineața începură a veni din ceauși și a da raport.

Unul spunea că băieții lui din cutare și cutare sat s-au întors cu atîtea capete de vite, boi, vaci, viței, cai etc. Altul asemenea ; celălalt, pe seamă.

Bulucbașa le porunci ca fiecare să-și ducă vitele sale în alte sate cu totul opuse de acelea de unde le-a luat.

A doua zi, a treia zi se urmă tot asemenea. În intervalul acesta, sătenii păgubași începură a veni la tactul polcovniciei, ca cu genunchi plecați și cu lacrăme fierbinți să se roage a li se da ajutorul poterașilor spre a da goană hoților ce le-au furat vitele.

Bulucbașa nu lipsea la fiecare plîngere de a lua semnele și cantitatea vitelor fiecăruia și de a expedia poterașii necesarii spre căutarea lor.

Satul tactului acum era plin de sute de păgubași ; la cîrciumă și la băcănie se făcea alișveriș. Băcanul și cîrciumarul începură a lăuda pe Dumnezeu că a mai înviat satul. În fine, poterașii expediați după căutarea hoților și a vitelor începură a veni, care cu cîte o pereche de boi, care cu vaci și cu viței, care cu cîte un cal, doi, încît bătătura polcovniciei începu a lua un aspect de obor.

Păgubașii, fiecare își cunoștea vitele sale ; poterașii, fiecare își nara aventurele : cum au alungat pe hoți, cum s-a bătut cu dînșii, cum au pus

mîna pe vite și cum, în fine, tîlharii de hoți le-a scăpat din mînă.

Polcovnicul bulucbașa striga să le tacă gura la toți, că au făcut curtea polcovniciei să nu mai semene decît un han și un obor.

După ce restabili tăcerea, începu a despărți vitele. fiecare cu stăpînul său, și a le prețui.

— Ai tăi sînt boii aștia, mă ? — întrebă pe unul.

— Ai miei, boierului.

— Îi cunoști bine ?

— Cum să nu-i cunosc, că numai atîta aveam.

— Ei, să-ți trăiască ! iată, flăcăii i-a găsit. Da ce mai boi ! Aștia ca o para fac 500 de lei ; cincizeci de lei e zeciuiala — caută-te în pungă, și vezi de dă ceva și băieților, că nu sînt slugile tale.

— Aoleo, săracul de mine, boierule ! eu n-am dat pe boi decît numai 200 de lei și acum, să voi să-i vînd, nu-mi dă nimini nici 150 lei pe dînșii.

— Minți, rumâne ! Uite românul dracului, da șiret mai e ! Asta e, 50 de lei, daca vrei să-ți iei boii ; daca nu, pui de scutură praful după tine.

Venea rîndul apoi la vaca altuia, la caii celuilalt ; toate vitele se prețuia îndoit și întreit de ceea ce făcea : zeciuielele făcea grămadă de bani pe masa polcovniciei, păgubașii apoi intra pe mîna poterașilor, ce le lua mai pe cît le-a luat și polcovnicul. Multe din vite iară — cum se întîmplă, firește, la toate furtișagurile din lume — nu se mai găsea, cu toată strășnicia ce punea d-lui, boierul polcovnic. Boii, mai vîrtos cei mai țepeni, și caii cei mai frumoși, parcă era un făcut că nu se mai găsea. Toți apuca drumul Focșanilor și trecea în Moldavia.

Asfel se urmă vreo două săptămîni. Pe de o parte, seara, unii din poteraşi era expediaţi după vite, şi pe de alta, dimineaţa pînă în ziuă, alţi poteraşi, expediaţi mai dinainte, venea, pe cum am zis, cu vitele destinate de a fi aflate de straşnicul zabitlic al polcovnicului. Zi ca alta, zeciuielele aducea în casa polcovniciei peste o mie de lei pe zi.

La toate acestea logofătul Niculae se uita ca un loghiotat şi suspina adesea.

În cele după urmă plecă la Bucureşti şi trase drept la coconul.

— Hei, bine ai venit, arhon polcovnice! — îi zise d-lui, marele spătar. Cum îţi merg trebile? cum o duci cu polcovnicia?

— Rău, cinstite cocoane!

— De ce?

— Apoi iată de ce.

Şi începu a-i spune istoria: cum a venit bulucbaşa şi i-a oferit 50 de mii de lei, cum n-a vrut s-o dea şi s-a dus s-o caute singur, cum a şezut pe cheltuială vreo şase săptămîni, cum s-a hotărît a se întovărăşi cu bulucbaşa şi, în fine, cum a văzut că se caută polcovnicia la ţară.

— Sărac sînt — zise el —, cinstite cocoane, buni sînt 50 de mii de lei ce mi-a dat, şi mai buni sînt ceia ce vedeam cu ochii mei seara pe masa polcovniciei; dar ceea ce văd că este, e blestemul, urgia lui Dumnezeu. Nu-mi trebuie, — adaose el scuturîndu-şi giubeaua —, mai bine sărac şi curat, cu cărticelele mele, cu bisericuţa mea; şi pentru o gură şi îmbrăcămintea unui trup, să trăieşti d-ta: mulţi săraci mănîncă din curtea d-tale, — oi trăi şi eu.

— Ha! ha! ha! nu spui că eşti prost?! Adica pînă acolo tot nu te socoteam. Măi, prostule, eu cînd te-am chemat şi ţi-am zis că voi să te fac cirac, ştiam eu ceva; fiteşcare polcovnicie are preţul hotărît după listă şi se vînd cu 50 de mii de lei, cu 60, 70, pînă la 100 de mii de lei pe an, afară de ceea ce se mai dă logofătului spătăresc şi oamenilor casei; eu ţi-am dat una din cele mai bune polcovnicii, şi tu te lepezi de noroc; prostule, da' astea sînt canonisite după legi. Dreptul spătarului este de a vinde polcovniciile, al vistierului — de a vinde isprăvniciile şi sămeşiile, al ispravnicului — de a vinde zapcilîcurile, al vornicilor — de a vinde vătăşiile de plai, — şi apoi polcovnicii, ispravnicii, sameşii, zapciii, vătaşii de plai cum or să scoată banii daca fiecare nu-şi va căuta de meseria sa după chipurile ce sînt în obicei? eu ţi-am dat una din cele mai bune polcovnicii şi, ca la un om al casei, ţi-am dăruit-o, unde alţii dă pînă la 80 de mii de lei pe dînsa, — şi tu îi dai cu piciorul.

— Nu dau cu piciorul, cinstite cocoane, dar să mă ierţi d-ta: îţi spui că nu-mi trebuie, nu pot băga asfel de bani în punga mea.

— Măi, da' eu sînt banul Brîncoveanul, cu moşii, cu ţigani ca nici un boier, şi tot nu mă poci lepăda cînd îmi dă m.s. vodă o chiverniseală; vezi, tu eşti ala, după vorba turcească: em chel, em fudul. Lucrul ce e canonisit odată este iertat de toate pravilile. E destul ca în spătăria unui boier ca mine să nu se facă spătarul, ca hoţii aştia de fanarioţi, tovaroş cu hoţii şi cu tîlharii, să îi trimită în bande a despoia şi a ucide lumea şi să împartă prăzile cu dînşii, căci limongiii aştia nu se mulţumesc numai cu ceea ce e canonisit.

— Mie, boierule, nu-mi trebuie nici canonisit; un trup am şi n-oi muri de foame, un suflet am şi

mi-e destul, păcatele mele — ce să mă mai încarc şi cu cîte am văzut ? !

— Prost ai fost de cînd erai în şcoală cu mine şi prost o să mori ; haide, du-te, voi porunci cele de cuviinţă logofătului spătăresc.

[1856]

APROPOSITO DE D. SARSAILĂ

Cititorii noştri şi-aduc aminte de vechea lor cunoştinţă de pe la 1838 ; de domnul Sarsailă autorul, voi să zic, cu ochelarii lui pe nas, cu Dulcineea dumnealui, cu sabia şi cu pistoalele sale sfidînd oamenii la duel, să le verse sîngele, daca avea păcatele să nu le placă producţiunile geniului dumisale.

Şi-aduc aminte de d. Sarsailă cînd călare pe cîte un scaun de lemn zburînd ca de pe Pegas, cu părul vîlvoi, la nemurire, cînd descinzînd din înălţimea Eliconului păgîn spre a îngenuchea şi a-şi depune versurile la picioarele Dulcineei sale, cînd clocind pe vîrful caselor şi movilelor cîte un ou din care avea să ciocnească vreun bidiviu — atunci să-l fi văzut cineva, că nimeni nu se mai putea apropia de el. Apoi cînd mendicînd, ca însuşi Omer, prenumeraţie la operele sale, cînd cerînd or punga, or viaţa, cu pistolul în pieptul profanilor de neprocopsiţi ce nu avea gust de operele d-lui.

Şi-aduc aminte de d. Sarsailă cititorii noştri ; însă cine era acel domn Sarsailă ? Petru ? Pavel ? Stan ? Coman ? Ferească Dumnezeu ! Nimeni anume şi întreg, şi toţi iar, noi românii împreună,

contribuiam, care mai mult, care mai puţin, spre a forma acest personagiu ideal şi colectiv.

Domnul Sarsailă e un tip, o figură, ca Don Chiciotte al lui Cervantes, ca Tartuf, ca Arpagon ai lui Molière, ca Demos al lui Aristofane. D. Sarsailă este incarnaţia tutulor calităţilor ce disting pe dd. autori şi politici ai noştri. De face dramă, e unul ; de face elegie or satiră, e asemenea altul , fiecare îşi are partea sa, fiecare, uitîndu-se ca într-un specol (oglindă) în d. Sarsailă, îşi vede chipul, îşi aduce aminte de nebuniile şi de vanităţile şi de păcatele juneţei sale.

Însă de la 1838 pînă la 1860 sînt vreo 22 de ani. Cîte evenimente de atunci pînă acum ! cîte n-a mai învăţat d. Sarsailă ? ! cîte roluri n-a mai jucat ? ! El e revoluţia împeliţată, el — România în carne şi în oase, el — martir viu-viuleţ, el — politic mare, el — furul şi pocitorul baladelor populare, el — senior cu dominiuri şi servi pe domeniurile sale senioriale, el — liberator ai servilor de pe dominiurile siniorie sale, nici mai mult nici mai puţin, tîrtanul, decît sinior feodal. El e democraţia, el — socialismul incarnat, el — geniul cu ochii de broscoi ; el — arheologul secolului ; de el se tem monarhiele şi îi ard sau îi spînzură portretul în efigie ; el — cavalerul errant, şi-şi caută în toate părţile un scutier. Domnul Sarsailă colectiv nu se mai astîmpără pînă nu va ajunge la putere. Dealul Mitropoliei, ciomagul, pistolul, stiletul, veninul, calomnia, cabala, comedia mahinei, comedia faimosului..., jurnalistica cînd cea mai incendiară, cînd cea mai turbată, cînd cea mai sordidă şi îngălată. El e totul, el are patentă de zavergiu de la curţi mari şi potente, şi însuşi de la societăţi ce nu sînt nici mai mult nici mai puţin decît *medicale*. El e armat cu baiere şi carmeni de

la iezuiţi. În lipsa lui din ţară, cîte n-a mai suferit, cîte roluri n-a mai jucat, pe la cîte închisori n-a mai fost ! şi tot pentru patrie, tot pentru libertate ; azi se face Figaro, mîine — Don Pascale, poimîine — Dulcamara [1], cavaler de industrie, scamator : foc scoate pe ochi, ace şi cordele pe nas. Tîrgoviştea tremură de el, să nu i se dea foc. Piteştii se crucesc, Craiova credulă crede şi e în pericolul d-a-l alege de *meimandar* şi preparator al unui viitor cum nu s-a mai auzit.

Domnului Sarsailă azi îi e urîtă tirania, mîine are trebuinţă de un împărat ; azi e cu democraţii, mîine cu poleacii ce vor să anexe România la Polonia ; azi agent al unei puteri, mîine al alteia.

Cîţi oameni n-au mai murit de la 1838 încoa ? ! cîţi nu vor mai muri ? ! generaţiunile se vor succede, şi d. Sarsailă rămîne etern ca Don Chiciotte, ca Tartuf, ca toate figurele poetice şi fictive, şi tot înaintează (că e progresist) şi în vanitate, şi în astuţie, şi în cabale, şi în trădări, şi însuşi în crime, şi tot om onest este dumnealui, tot cu dinţii de onoare se ţine ; tot patriot şi naţionalist mare, tot poet şi autor ; el e ziarul, el e luminarul, el e luceafărul României. Între d. Sarsailă colectiv şi ceilalţi români este un haos, pentru că el poartă pe cap aureola candoarei verginelor cereşti, şi în mînă ţine stîlparea martirilor. Nimeni nu e d-lui asemenea decît cumetrii şi complicii d-lui ; el este toţi şi toţi sînt el întreg-întreguleţ.

D. Sarsailă vine în ţară ca Peneş împărat, mai mult decît Figaro pe scenă în triumful său de mulţumire.

---

[1] Personaje din operele ***Bărbierul din Sevilla*** de Rossini şi, respectiv, *Don Pasquale* şi ***Elixirul dragostei*** de Donizetti, personificînd aici pe unii dintre adversarii lui Heliade, în primul rînd pe Cezar Bolliac *(n. ed.)*.

Reproducem versurile lui Figaro publicate în *Curierul român*, anul 1837, ceva însă mai implinite, pentru că și d. Sarsailă s-a mai împlinit, a ajuns autor, a înălțat proza, a ajuns om mare.

FIGARO ȘI DON PASCALE

Loc la martirul,
Loc la eroul
Și la poetul !
A ! ce mai viață !
Ce mai plăcere
Pentru un geniu
Ca ale noastre !
Bravo și mie !
Bravo și ție !
Bravo, bravissimo,
Fortunatissimo
În adevăr !

Loc la martirul
Și la poetul,
Autor mare
Al României ;
Politic mare,
Arhipolitic,
Arheologic,
Mineralogic,
Diamantissim !
Arhiistoric,
Arhifilosof !
Ontologia,
Ortografia,
Cosmologia

Și poezia,
Zoologia,
Democrația
Și monarhia,
Toată botanica,
Toată himia,
Toată retorica,
Astronomia,
Le am pe degit
Ca nimeni altul.

Alții învață,
Se pun cu pieptul
Și își bat capul ;
Noi procopseala
Avem din fire,
Cu ea ne naștem.
Scrisul, citirea
Ne cam încurcă ;
Iar minte, geniu ?...
Noi sîntem mintea,
Noi sîntem geniu !
Ducă-se naibii
Clasuri, examen,
Naibii diplome
Și atestate !
Trăiască-amicii,
Frăția-ntreagă,
Că te înaltă
Pînă la ceruri.
Eu și ai noștri
Sîntem ce sîntem ;
Noi — România,
Noi — libertatea,
Noi — poezia,
Umanitatea !

Bați cu piciorul,
Și legioane
De draci, de îngeri
Ies înainte-ți;
Și scîrța, scîrța!
Broșuri, volume,
Foi zburătoare —
Știința lumii —
Împlu cetatea
Și țara-ntreagă,
De la colibă
Pîn' la palat.
A! bravo mie!
Bravo și ție,
Buni frați de cruce!
Orest, Pilade
Se duc la naiba
Pe lîng-a noastră
Frăție strînsă.

A! ce mai viață,
Ce mai plăcere
Pentr-un politic
De calitate!
Loc la martirul,
Tunet și fulger,
Fulger și trăsnet,
Că vă ia dracul
Pînă la unul!
Țara mi-e-n mînă
Și cască gura
La a mea voce
Și l-al meu geniu
Cu ochi de Argus,
Ochi de arhangel,
Cu ochelarii
Călări pe nas

Ca poezia
Peste Pegas.
Loc la poetul
Creat de sine,
Loc la martirul,
L-arhipoetul
Și poetissim,
L-arhimartirul
Și martirissim
Viu-viuleț!

Sune trombeta,
Tromba marină,
Fulger și trăsnet!
S-auză țara,
S-auză viii,
S-auză morții,
Să-și plece capul.
Omer, Virgiliu,
Pindar și Dante,
Tasso or Schiller,
Milton, Byron,
Și Machiavelli
Și Taleirande
Jos la pămînt!
A! bravo mie,
Bravo și ție,
Frate de cruce!
Și eu sînt mare,
Și tu ești tare;
Bravo, bravissimo,
Fortunatissimo!
În adevăr!
Că țara toată
Mă recunoaște
D-al său politic,
Angel custode,

Zeu tutelar :
Marele martir
Și poetissim,
Marele martir
Și martirissim
Viu-viuleț !
Bravo, bravissimo,
Fino, finissimo,
În adevăr !
Satira astăzi,
Mîine ciomagul,
Poimîine spada !
Palme la dreapta,
Palme la stînga,
Paf la o parte,
Plici d-astălaltă !
Martiru-n sus,
Martiru-n jos :
Unde mi-l cauți
Mi-l și găsești :
Azi cu-mpărații,
Mîine cu gloata ;
Azi democratic,
Mîine monarhic,
Cu demagogii
Or cu tiranii
La noi e una :
Unul cu altul
Se-nțeleg foarte,
Fac la minuni.

Și-apoi ?... Ș-apoi ?...
A ! Bravo mie !
Bravo și ție !
Și eu sînt mare,
Și tu ești tare !

Noi, noi la toate,
Unde ne cauți
Ne și găsești :
Noi facem totul.
Bravo, bravissimo !
Fino, finissimo !
Saarsaaailissimo !!!
În adevăr !

Acesta este d. Sarsailă, o dată pentru totdauna, ca să știe toți că nu e vreo aluzie anume la persoana cuiva în parte și că este un specol în care oricine se va putea vedea, cît va ajunge de a nu-și mai cunoaște lungul nasului [1]. D. Sarsailă era odată numai autor ; acum e de toate, și prin toate ajunge la toate. Prin autorlîc ajunge la chiverniseală, prin chiverniseală la autorlîc, și *înalță proza* românească (după mărturia unui călindărel istoric) ; și apoi, ca autor, poate deveni legiuitor, reformator, cum să joace pe degit și să turbure țări întregi cu anii, mai vîrtos daca țările vor fi locuite de oameni creduli (ca să nu zicem de cască-gură). Publicist, deputat, jurnalist nebotezat sau fără nume ; și din înălțător de proză ajunge la coborîtor de poezie ; de la jurnalist nebotezat, din diblar odorogitor, din plagiar rîmător ajunge și pînă la putere ; și atunci vai de lume, de îi va zice cineva că nu știe să scrie bietul logofețel, se supără, vezi bine ; și de nu credeți, auziți versurile unuia din vechii noștri poeți :

[1] Vezi *Critica (n.a.)*. Este vorba de articolul lui Heliade *Critica literară*, publicat în *Curier de ambe sexe*, I, p. 238—252 și ed. II a aceluiași volum al revistei, p. 237—251 *(n. ed.)*.

Chelului cînd îi zici chel,
Biet, se supără și el ;
Dar ție, om de nimic,
Cînd ți-or zice cum îți zic,
Adică logofețel,
Nu te superi ca un chel ?

Pe la 1838, *Curierul de ambe sexe,* acel *Curier* ermafrodit după expresia altora, — deși cam pișcătoare, însă foarte ingenioasă și candidă (căci pe atunci avea scriitorii rușine sau candoare), — *Curierul de ambe sexe* între altele descria și caracterul d-lui Sarsailă, plăcerile lui, umorile lui, harțagurile lui, generozitățile lui ; și iată cum îl descria :

„Domnul Sarsailă, după cum ați văzut, e mai mulțumit să-i zici orice, priimește cu răceală și cu generozitate orice *ocară*, orice ponos ; de dibla[1] dumnealui, însă, să nu cumva să te atingi, că se face foc.

— Hei, mă rog ! — strigă înfuriat d. Sarsailă : pînă aci, și mai mult nu te întinde : zi că sînt înșelător, cearlatan, derbedeu, malonest, păgubitor societății ; atinge-te de rudele mele, de părinții mei, de lege, de patrie, de mine însuși în cele după urmă, că îți dau voie, știu de glumă ; dar... de dibla mea să nu te atingi, că mă fac drac și răzbunarea-mi este neadormită : nici în mormînt nu se mai împacă !..."

Nu credea, poate, nimeni pe atunci pe bietul *Curier ;* vedeți însă, cititorii mei, că în fine, deși cam tîrziu, însă i-a ieșit dreptatea și însuși după 22 de ani ?

[1] Dumnealui zice *lyră*, scrisă, însă, ca nicăiri pe pămînt, *liră*.

Facă-se cineva de dinadins Sarsailă și zică d-lui Sarsailă cîte duce Dîmbovița și Dunărea și marea : că e jidan, că pe tată-său l-au spînzurat pentru calpazanlîc, că pe tată-său l-au pus în fiare pentru că tundea galbenii vistieriei ; spuie-i curat în ochi că e cocoșat sau chel, spuie-i curat în ochi că e Mefistofeles, puie-l în spînzurătoare cu frate-său de cruce împreună, că nu se supără. De dibla lui însă să nu se atingă nimeni, căci se face mai rău decît dracul.

Cît îi va zice cineva că nu știe să scrie, o, pînă aci ! Epoca noastră, zilele noastre sînt de acelea de care dau toate pe față, și adevărul, și minciunea. Văzurăți că a ieșit dreptatea *Curierului de ambe sexe ?* Toate a suferit d. Sarsailă, numai de logofeția dumnealui, numai de limba d-lui cît a cutezat a se atinge cineva, a arătat cît este de capabil să facă în plină constituție. De vă mai cere inima, mai atingeți-vă, bunii mei români, de dibla d-lui Sarsailă.

Eu unul m-am învățat minte, și îl las în rîsul copiilor de prin școale.

[1860]

[FILOSOFUL ŞI TEOLOGUL ABSOLUT]

Vorbind de profesori, cu durere am văzut şi văz încă că cei mai vechi şi încercaţi, cei mai instruiţi şi competenţi, cei mai zelatori, unii au fost depărtaţi, alţii şicanaţi şi paralizaţi astfel cum să-i aducă la nevoie spre a-şi da demisia şi cum să le ia locul nişte venetici necunoscuţi — între cari din sistemă e preferit oricine va fi popă unit de peste Carpaţi, străvestit în surtuc[1] — şi cum despre religie să se propage uniaţia ; şi despre instrucţie sau ştiinţă vom scoate pe un filosof şi teolog *absolut* de mostră, ca să ştim ce fel de marfă ni se importă cu atîtea spese şi din toptan, fără concurs.

Din aceşti profesori numiţi din toptan sau fără concurs fu trimis, la unul din institutele publice, unul ca profesor de geografie şi de geometrie. (De va fi necesitate, vom spune şi la care institut.)

În primul său debut, sau în prima sa lecţie, profesorul numit *ex abrupto*, în loc de a da, spre exemplu, definiţia geografiei, în loc de a orienta pe copii pe hartele geografice sau alte asemenea, cum se aşază pe catedră şi după o meditaţie oarecare, rupse tăcerea întrebînd pe şcolari şi arătînd cu degetul la hartele ce era pe părete :

— No, ia să-mi spuneţi, unde e Marea Roşie ?

— Nu ştim — răspunseră în fine şcolarii, după ce se uitară mult şi la harte, şi la profesor, şi între sine.

— No, ci cătaţi-o — adaose profesorul cam serios.

— Nu ştim unde s-o căutăm.

— No, dar asta ! ci acolo pe harte s-o cătaţi.

— Nu ştim pe care. Arată-ne-o domnia-ta, domnule profesor.

— Căz eu nu m-am preparatu-m-am pînă acum.

Şcolarii era cam mari şi deprinşi de cîţiva ani tot cu profesori cari s-au fost preparat de cînd au fost copii. Şcolarii, dar, începură a rîde. Anecdota şi rîsul acesta se auzi pînă la d. directorul acelui institut, care se văzu nevoit a întreba pe profesorul nepreparat :

— Adevărat este, domnule, că d-ta astfel ţi-ai început lecţia de geografie ?

— Da' că ce să ascunz, domnule direptore, căz aşa este. Eu n-am învăţat geografia. Eu am ieşit din şcoale numai filosof şi teolog *absolut*.

— Daca eşti numai filosof şi teolog *absolut*, se înţelege că nici geometria n-o ştii ?

— Căz nici aia.

— Cum a să faci dar cu geometria ?

— Căz aia le-oi da-o s-o înveţe pe dinafară...

D. directorul rămase pe gînduri şi nu ştia ce să presupuie despre numirea unui astfel de om necercetat : „Ce calităţi ascunse va fi avînd ? — îşi zicea în sine directorul ; ce recomandaţiuni are ? cine îl protege ?... Nu cumva va fi unit... Să-l întrebăm pe departe."

[1] În cele următoare ne vom exprima mai clar, ca să nu trecem de ceea ce nu am fost nici sîntem.

— Rîd tare de d-ta copiii, domnule filosof și teolog *absolut.*
— Căz nu-ș' ce au de tot rîd așa ca proștii.
— Vor fi aflat poate că ești unit.
— Nu știu de unde vor fi aflat, că eu nu le-am spusu-le-am.
„Am înțeles acum protecțiunile de unde vin", își zise directorul în sine.
Mai tîrziu voi a se încredința cît este de absolut în filosofie și teologie geograful și geometrul nepreparat. La prînz, într-o zi, d. directorul avea un oaspe care este deja cunoscut de glumele sale, mai vîrtos cînd prin sarea sa satirică lovește jargoanele și manierele prețioșilor și prețioaselor ridicole.
— Domnule filosof și teolog — zise directorul —, am onoare a-ți recomanda pe d. I., care, deși este militar, însă e tare și profund în filosofie.
— Îmi pare bine, onorate doamne, și am și eu a mă *recomandălui.* Dar unde a studiat domnul filosofia ?
— Aci, — răspunse recomandatul —, în București, și apoi m-am dus și prin Franța și Englitera. Filosofia este știința mea de predilecție. Știe domnul englezește ?
— Ba aia nu știu, zău, onorate doamne.
— Îmi pare rău, căci ți-aș fi comunicat cîte am scris despre filosofie în limba englezească. Aș vrea să știu, daca nu-ți este cu supărare, cum cugeți și cum explici domnia-ta *simțirea ?* Ai bunătate să-mi spui ; și apoi îți voi spune și cu părerile mele, care poate să ți se pară stranie, căci eu am refundat cu totul filosofia.
Filosoful absolut începu a raționa zicînd :
— Simțirea, dragă domnule, se împarte în cinci *simțiri...*

— Foarte bine, de minune ! ai vrut însă să zici simțuri ?
— Căz aia e totuna.
— Foarte bine, foarte bine ; mă bucur că am dat de un bărbat liber în expresiunile sale, ce nu se ține de școala veche.
— Hei, că aia e ca și cînd s-ar ținea orbul de gard !
— Foarte bine, foarte bine ; asemănarea e de minune !
Mai vorbi filosoful absolut tot în felul și în stilul acesta din ce în ce mai deșănțat ; și oaspele, diletant în filosofie, îi aproba toate, cu oarecare observațiuni, pînă, în fine, după ce se insinuă în afecția și stima filosofului, începu și el a vorbi :
— Domnule, să spui și eu cum cuget despre simțire și cum am definit-o și formulat-o.
— Căz eu aia voi prea mult, onorate doamne.
— Eu, domnule filosof, iată cum cuget despre simțire și cum o definesc : Simțirea este un fluid individual care, redus la cea mai simplă expresie, printr-o impulsie comunicativă și făcînd prin ipotenuză o tangentă prin fibrele simțitive, străbate prin toate liniele paralele ce se unesc din natura lor într-un punt și prin simțibilitate produce toate sensațiunile, toate simtimentele simtimentalismului celor cinci simțuri ce simțualemente foncționă prin cele cinci simțioruri etc., etc.
Bietul filosof absolut, ce zicea că va da să învețe școlarii geometria pe dinafară și care, firește, nu pricepea nimic nici de tangentă, nici de ipotenuză, nici de liniele paralele, ca să simță că-l ia în rîs, rămase uimit de marea erudiție a cunoștinței sale celei nouă ; și ca să nu arate că n-a priceput nimic, își exprimă în termenii cei mai curtezi și

onorifici, de „onorate și mărite doamne“, admirația și mulțumirea sa, și termină :

— Căz asta voi și eu, mărite doamne, să am a face cu bărbați cari mă înțeleg și pe cari îi pot înțelege. Cu dracii aia de băieți nu mă înțeleg nicidecum. D. direptorele se ia după minciunile lor ; și apoi să nu fie cu supărare, căz domnul direptorele nu e filosof !

Acest fel sînt profesorii ce se numesc astăzi fără concurs, și încă și mai răi ; căci cel despre care vorbirăm se vede cel puțin că e un om simplu, unde alții au toate virtuțile iezuiților, și cu de aceștia s-au împlut țara.

[1860]

CHIR IONIȚĂ

Aveam odată un vecin, pe cînd aveam și eu casă ; i-am uitat numele, pentru că este cam mult de atunci ; să zicem că îl chema chir Ioniță. Locul curții mi-era strîmb ; aș zice că era trapez, după jargonul geometric, daca nu ne-ar fi teamă de autorii români ce sînt astăzi la modă și cari știu de toate, afară de științele exacte. Locul era strîmb, ca toți oamenii și ca toate lucrurile ce caută într-o parte ; nu mă puteam deprinde cu această strîmbătură de cîte ori intram pe poartă.

Într-o zi mă duc la vecinul meu și îi zic :

— Știi de ce-am venit, chir Ioniță ?

— Știu daca mi-ei spune — îmi zice el.

— Iacă că îți spui. Am venit să-ți propui, daca voiești, să-ți dau doi stînjeni din curtea mea, în față, și dumneata să-mi lași alți doi, în dos.

Se gîndi puțin chir Ioniță și după ce, firește își făcu calculul că în față, la stradă sau în piață, e totdauna mai bine să aibă cineva loc cît se va putea mai mult, și că poate cineva cu folos schimba doi stînjeni din dos, din fundătură, pe doi stînjeni din față :

— Prea bine, domnule — îmi zise —, pentru hatîrul dumitale o fac și aceasta.

— Nu-ncape hatîr, chir Ioniță, ci învoire. Priimești doi stînjeni în față pe alți doi din dos ?

— Priimesc.

— Vrei să facem vrun înscris ?

— Vai de mine ! o iau cu afront ; nu fac cabul ; vorba omului e mai mult decît înscrisul.

— Foarte bine ! — zisei eu, și ne despărțirăm.

Peste cîteva zile începui a zidi niște dependențe și mă trăsei cu doi stînjini, în față, în locul meu, cedîndu-i lui chir Ioniță. După ce se terminară acele clădiri, după trei-patru luni de zile vrui a continua de la dînsele cu un zid de despărțire al curții și linia, după învoire, în capătul cel din fund intra, firește, cu doi stînjini în locul lui chir Ioniță. Var, cărămidă, nisip, tot era preparat ; zidari și salahori era tocmiți de duminică ca luni de dimineață să vie la lucru.

Luni, cînd zidarii intinseseră funia spre a face temelia, veniră să-mi spuie că chir Ioniță nu-i lasă să se apuce de lucru.

Ieșii la fața locului, și văzînd pe vecin furios către lucrători :

— Bine, chir Ioniță, ce ai ? — îi zisei foarte lin ; pentru ce nu lași oamenii să s-apuce de lucru ?

— Pentru ce ? pentru că, uite, intră cu șanțul în locul meu.

— Ce ! intră mai mult de doi stînjini ?

— Nu voi să știu cît intră, n-am măsurat. Vorba e că eu nu îngădui să intre nimeni în locul meu nici d-o palmă.

— Ai uitat însă că ne-am învoit ca eu să-ți dau doi stînjini în față și dumneata să-mi dai alți doi în dos ? Și daca ai uitat, uite, vino încoa : pe aci era ulucele ; uite că se cunoaște locul taracilor și proptelelor ; uite că stau încă căpățînele lor putrede în pămînt. Nu ți-am lăsat aci în față doi stînjeni ?

— Bine, zise chir Ioniță : aci văz și eu că e cu frica lui Dumnezeu ; dar dincoaci, în fund, să intri dumneata cu doi stînjeni în locul meu, hai ? Asta nu se poate suferi ! a pierit dreptatea de pe pămînt !

Nu știam ce să mai zic ; mă uitai la dînsul să văz de este în starea normală : era foarte treaz, foarte vivace, foarte elocuent ; decît așa-i venea bine lui chir Ioniță : cînd lua de la altul, vedea și el că e cu frica lui Dumnezeu, după gergul și credințele și învățăturile sale ; cînd era vorba, însă, să întoarcă înapoi sau să dea și el ceea ce altul i-a dat, atunci lipsea dreptatea de pe pămînt, atunci felul, speția aceasta de oameni se apără prin toate mijloace : iese la judicată, face mofluzlîc, ia parul în mînă și nu voiește să dea înapoi nici mort.

[1860]

GLOSAR

A

a adj. dem. f. = aceea.

abhorri vb. tr. = a urî.

abramian adj.: *limba abramiană* = limba ebraică (?).

aburos adj. = vaporos, diafan.

acioaie s. f. = oțel.

acoperiș s. n. = față de masă.

acvileu adj. = de vultur, vulturesc.

adamant s. n. = diamant.

adamantin adj. = 1. diamantin; 2. dur și rezistent (ca diamantul).

adamian adj. = privitor la Adam (primul om, după *Biblie*).

adorn adj. = împodobit.

adorna vb. tr. = a împodobi.

adornament s. n. = podoabă.

adulător adj. = lingușitor.

adveni vb. intr. = a se întîmpla; a surveni.

aerin adj. = aerian, vaporos.

afară adv.: *a da afară* = a publica.

afemeia vb. tr. = a moleși, a efemina.

afire s. f. = fire, ființă.

agapă s. f. = iubire, dragoste.

agă s. m. = prefect de poliție.

albă s. f.: *alba dimineței* = zorii zilei.

alberga vb. refl. = a se adăposti.

alboare s. f. (și pl. *albori*) = zorii zilei.

alerga vb. tr. = a căuta, a umbla după ceva.

alin adj. = lin.
alişveriş s. n. = afacere.
almă s. f. = suflet.
alteță s. f. = noblețe, demnitate.
altissim adj. = semeț, trufaș.
alța vb. tr. = a ridica, a înălța.
ama vb. tr. = a iubi.
amarantă s. f. = știr.
amat adj. = iubit, drag.
amestec s. n. = confuzie, încurcătură ; loc. adv. *în amestec* = în dezordine, claie peste grămadă.
amorează s. f. = iubită.
anafora s. f. = raport scris adresat domnitorului de către un mare dregător.
analis s. n. = analiză.
anangă s. f. = nevoie, lipsă, ananghie.
angárie s. f. = corvoadă, angara.
angel s. m. = înger.
angeliza vb. refl. = a deveni înger.
anglu s. m. = englez.
angular adj. = unghiular.
antihristian adj. = diabolic, diavolesc.
appendut adj. = atîrnat.
appinde vb. intr. = a atîrna.
aproposito prep. = apropo de..., privitor la..., în legătură cu...
aramă s. f. = clopot.
arbure s. m. = 1. arbore, copac ; 2. (~ *naval*) catarg.
arcan adj. = ascuns, tainic, secret.
ardente adj. = arzător, înfocat, înflăcărat, ardent.
ardinte adj., v. *ardente*.
arenă s. f. = nisip.
areopagiu s. n. = tribunal suprem (*fig.*).
argea s. f. = război de țesut.
argil s. n. = argilă.
arhetip adj. = originar, primar.
arhicentru adj. = central (?), lăuntric (?).
arhitectona vb. tr. = a edifica.
arhon s. m. = titlu de adresare către un boier.
aripa vb. tr. = a însufleți, a înaripa.
armaș s. m. = om înarmat, însărcinat cu paza ordinii și a averii domnului și a boierilor.
armatură s. f. = armură.
armășel s. m. = subaltern al armașului.

armătură s. f., v. *armatură*.
aromire s. f. = dormitare, somnolare.
arpă s. f. = harpă.
arresta vb. refl. = a se opri.
ascinde vb. intr. = a se ridica, a se înălța.
asigurat adv. = cu siguranță, cu hotărîre.
asmă s. f. = astmă.
aspira vb. intr. = a muri.
assorbi vb. tr. și intr. = a (se) absorbi.
astrolab s. n. = vechi instrument pentru măsurarea înălțimii astrelor deasupra orizontului.
astuție s. f. = viclenie, perfidie.
ateíe s. f. = ateism.
attentiv adj. = atent.
attrista vb. refl. = a se întrista.
ațința vb. = 1. (tr.) a privi țintă ; 2. (intr.) a aspira, a năzui, a ținti.
ațintat adj., adv. = 1. fix ; 2. drept, direct.
audace adj., adv. = îndrăzneț, curajos.
aură s. f. = 1. adiere ; 2. nimb, aureolă.
aùreu adj. = de aur ; auriu.
autodafede s. f. = ardere pe rug (a unui eretic), autodafe.
autorlîc s. n. = calitatea (sau ambiția) de scriitor.
avanța vb. intr. = a înainta, a avansa.
Avestița n. pr. = (în superstiții) diavoloaică care pricinuiește rele lăuzelor și noilor născuți.

B

babuin s. m. = o specie de maimuță.
baciu s. n. = sărut.
baier s. n. = amuletă.
bande s. f. pl. = cătușe.
bală s. f. = dihanie, monstru.
ban s. m. = primul boier în rang din Țara Românească.
banieră s. f. = drapel, steag (militar).
baraon s. m. = țigan.
baraonoaică s. f. = țigancă.
barcaiol s. m. = barcagiu.
baronal adj. = referitor la baron, de conte.
baseță s. f. = josnicie.
basn s. n. = născocire, scornitură.

batel s. n. = vapor.
băbăcuță s.m. = tată, tătic.
bălsămi vb. tr. = a alina.
bănănăi vb. intr. = a se bălăbăni.
băneasă s. f. = soția banului.
bărbioară s. f. = bărbuță, barbișon.
beatitute s. f. = fericire, beatitudine.
bei s. m. = guvernator al unei provincii turcești sau supuse turcilor.
belicos adj. = 1. războinic ; 2. militar.
bellátor s. m. = luptător, războinic.
bellă adj. f. = frumoasă.
bellețe s. f. = frumusețe.
bellic adj. = de război, războinic.
bellissim adj. = foarte frumos, preafrumos.
bendă s. f. = panglică (de legat părul).
bende s. f. pl., v. *bande.*
beșleagă s. m. = căpitan de beșlii (soldați care aveau misiunea de a menține ordinea publică).
belloniu s. m. = luptător.
bete s. f. pl. : *a da pe bete* = 1. a da de gol ; 2. a rîde de cineva (sau de ceva).
bididiu s. m., v. *bidiviu.*
bidiviu s. m. = cal tînăr și ager.
birnic s. m. = persoană care plătea bir.
bisahtea s. f. = casetă.
bogoslovie s. f. = teologie.
bolboroși vb. tr. = a holba, a boldi (ochii).
borobotă s. n. = poznă, boroboață.
brand s. n. = spadă.
briga vb. tr. = a umbla după ceva, a căuta să obțină ceva (prin intrigi).
brillant s. n. = briliant.
brillante s. n., v. *brillant.*
brîncă s. f. = labă (a unui animal).
bronz s. n. = 1. clopot ; 2. tun.
brumă s. f. = ceață, pîclă.
brumăriu adj. = ceței.
buce s. f. pl. = gurile unui fluviu.
bucefal s. m. = calul lui Alexandru Macedon ; (*fig.*) cal (de paradă).
buche s. f. = literă, slovă.
bucher s. m. = începător la învățătură.
bucina vb. tr. = a face cunoscut (un lucru) în mod zgomotos, a trîmbița.

bucină s. f. = trompetă, trîmbiță.
bucoavnă s. f. = 1. abecedar ; 2. carte scrisă sau tipărită cu litere chirilice.
bufă s. f. = bufniță.
bulucbașă s. m. = comandantul unei cete de oameni înarmați.

C

cabală s. f. = intrigă, uneltire.
cabul s. n. : *a face cabul* = a accepta.
cadiu s. m. = judecător (la turci).
caduceu s. n. = ramură de laur sau de măslin pe care sînt încolăciți doi șerpi și avînd în vîrf două aripi (constituind principalul atribut al zeului Mercur și simbolul păcii, hărniciei și comerțului).
caimacam s. m. = locțiitor al domnitorului în absența acestuia sau pînă la instalarea unuia nou.
calpazanlîc s. n. = falsificare de bani.
calpuzan s. m. = falsificator de bani.
calúmnie s. f. = calomnie.
cambană s. f. = clopot.
campodux s. m. = comandant militar (?).
canonisit adj. = legiuit, legiferat.
cantic s. n. = cîntare, cîntec.
cantor s. m. = cîntăreț.
cap s. n. (pl. *capete*) = capitol.
capellură s. f. = păr (de pe cap).
carmen s. m. = 1. farmec, vrajă ; 2. (la pl.) farmece, grații.
carne s. f. : *a i se mînca de carne* (cu cineva) = a se sătura, a se lehămeti (de cineva).
carnéfice s. m. = călău.
carnéfix s. m., v. *carnéfice.*
catenă s. f. = lanț.
catihis s. n. = catehism.
caval s. m. = cal.
cavală s. f. = iapă.
căimăcănie s. f. = locotenență domnească.
călimară s. f. : *cu călimările la brîu* = învățat, instruit, cultivat.
cămară s.f. = cameră, odaie.
căpătîi s. n. = capăt, sfîrșit.

cătcăune s. m. = (în mitologia populară) ființă închipuită ca un mîncător de oameni, căpcăun.
căta vb. intr. = a trebui, a fi necesar.
căuzaș s. m. = partizan al unei cauze (secrete); revoluționar.
căz adv. = că zău.... doar...
cearlatan s. m. = șarlatan.
ceauș s. m. = aprod.
cede vb. tr. = a ceda.
cefalalgie s. f. = durere de cap.
cepi s. m. pl. = cătușe; fiare.
cerúliu adj. = albastru ca cerul, azuriu.
chepeneag s. n. = haină boierească de paradă, strînsă pe corp.
chiar adj. = limpede, clar.
chipul adv. = chipurile, pasămite.
chirațiță s. f. = cucoană.
chiriarh s. m. = episcop, arhiereu.
cicană s. f. = controversă, ceartă.
cilibiu adj. = elegant; nobil.
cimbală s. f. = vechi instrument muzical de percuție compus din două discuri de aramă care se loveau unul de celălalt.
ciont adj. = ciuntit, retezat.
circonda vb. tr. = a înconjura.
circonferi vb. tr. = a înconjura.
circovnic s. m. = v. *țîrcovnic*.
circunda vb. tr., v. *circonda*.
cîmpean s. m. = țăran.
cîmpenesc adj. = de la țară, sătesc.
cîrmîziu adj. = roșu-închis, carmin.
cîrnie s. f. = însușirea de a avea nas cîrn.
clas s. n. = clasă.
clătit adj. = clătinat; șovăitor.
cleft s. m. = haiduc grec din munții Pind și Olimp.
clină s. f. = pantă, povîrniș.
closter s. n. = castel.
clunț adj. = strident.
coamă s. f. = părul de pe cap (la om).
coardă[1] s. f. = șnur, cordon.
coardă[2] s. f. = sabie.
coarne s. n. pl. = instrument de tortură în formă de furcă cu doi dinți.

cobe s. f. = (în superstiții) pasăre care, prin strigătul ei, prevestește o nenorocire.
cobor s. n. = coborîre.
coborămînt s. n. = coborîre.
cocent adj. = usturător.
coconeață s. f. = cucoană.
codard adj. = mișel, ticălos.
codătură s. f. = coadă mare.
codos adj. = cu coadă mare.
codroi s. n. = bucată mare.
coifat adj. = care poartă coif.
colană s. f. = colan.
colp s. n. = lovitură.
columb s. m. = porumbel.
columbă s. f. = porumbiță.
columbel s. m. = porumbel.
comandir s. m. = comandant.
combate vb. intr. = a (se) lupta.
comet s. n. = cometă.
conci s. n. = coc.
condiscepol s. m. = coleg de școală.
confine s. m. = margine, limită.
congregație s. f. = adunare, reuniune.
consînge s. m. = confrate; consîngean.
consoarte s. f. = soție.
conșcolar s. m. = coleg de școală.
conteș s. m. = manta lungă și îmblănită, purtată odinioară de domn și de boieri.
contimpla vb. tr. = a contempla.
conubiu s. n. = căsătorie.
copilin adj. = copilăresc.
coraliu s. m. = coral.
cordelă s. f. = panglică îngustă.
corige vb. tr. = a corecta.
corlată s. f. = poliță în jurul cuptorului, pe care se țin vase și alte lucruri de bucătărie.
corona vb. tr. și refl. = a (se) încorona; a (se) încununa.
cortină s. f. = draperie (care acoperă o intrare).
coruna vb. tr., v. *corona*.
cosmopolit adj. = care aparține sau este atașat mai multor țări sau culturi.

costeliv adj. = slab, uscățiv.
costum s. n. = obicei, datină.
coșemar s. n. = coșmar.
coti vb. refl. = a umbla de-colo-colo, a hoinări.
cotitură s. f. = cotlon, ascunziș.
coturn s. m. = (în antichitate) încălțăminte înaltă purtată de actorii de tragedie (ca să pară mai înalți); *fig.* încălțăminte.
covîrșire s. f.: *în covîrșire* = în ultimul grad, excesiv.
cozac s. m. = cazac.
crevată s. f. = cravată.
cristian s. m. = creștin.
cuhnie s. f. = bucătărie.
cuiba vb. refl. = a se încuiba.
culma vb. tr. = a covîrși.
culmătură s. f. = culme (de deal, de munte).
culpabil adj. = vinovat.
cultivire s. f. = cultivare, instruire.
curcit adj. = corcit.
cure vb. intr. = a curge.
curteni vb. tr. = a face (cuiva) curte.
curtez adj. = politicos, curtenitor.
curtezie s. f. = politețe, gentilețe.
curuică s. f. = femela coroiului (o specie de uliu).
custod s. m. = păzitor, paznic.
custode s. m., v. *custod.*
custodi vb. tr. = a păzi, a veghea.
cuvînt s. n. = 1. rațiune, motiv, cauză; 2. justificare.
cvit s. n.: *a fi cvit (cu cineva)* = a fi de acord; a fi chit.

D

da prode loc. adv. = cu curaj, bărbătește, vitejește.
dalcauc s. m. = lingău.
dar adv. = da.
dăcime s. f. = poporul dac.
dărăpăna vb. tr. = a distruge.
dd. = domnii.
decindea adv. = de partea cealaltă, dincolo.
declina vb. intr. = a se stinge, a muri.
deiface vb. tr. = a zeifica.
deitate s. f. = 1. zeitate; 2. dumnezeire.
deliriu s. n. = delir.

de loc adv. = imediat, numaidecît, pe loc.
Demiluna s. f. = semiluna (semn simbolic al islamului); *fig.* turcii.
depărtat adv. = departe.
depinge vb. tr. = 1. a picta; 2. a descrie.
derăza vb. intr. = a împrăștia raze.
derîpă s. f. = prăpastie.
desbarc s. n. = debarcare.
desbarca vb. intr. = a debarca.
descinde vb. intr. = a coborî.
descindut adj. = coborît.
deseca vb. tr. și refl. = a seca.
desforma vb. tr. = a deforma.
desplete s. f. pl.: *în desplete* = despletit.
despuiere s. f.: *lutoasa despuiere* = rămășițele pămîntești.
destructor adj. = distrugător, nimicitor.
determinat adj. = hotărît, decis, ferm.
determinație s. f. = hotărîre, fermitate.
detuna vb. tr. = a zdrobi, a nimici.
devanța vb. tr. = a întrece, a i-o lua înainte, a devansa.
devina vb. tr. = a ghici.
dezbărbăta vb. tr. = a descuraja.
dezlănțat adj. = dezlănțuit.
dezmădula vb. tr. = a dezmembra.
dezmăsurat adj. = nemăsurat, nelimitat.
dezmetic s. m. = om fără căpătîi, bezmetic.
dezvolt adj. = amplu, dezvoltat.
diblàr s. m. = lăutar.
diblă s. f. = vioară.
dilect adj. = iubit, drag.
dilecta vb. refl. = a se delecta; a se bucura.
dilectă s. f. = iubită.
dilege vb. refl. = a se bucura.
dioptră s. f. = instrument folosit la măsurarea pe teren a parcelelor cadastrale.
discolor adj. = palid; livid.
discord adj. = nearmonios, discordant, strident.
disfată s. f. = înfrîngere.
disipi vb. refl. = a se împrăștia.

distat adj. = care se găsește departe.
divan s. n. = consiliu alcătuit din sfetnicii domnitorului.
divinamente adv. = dumnezeiește.
dol. s. n. = înșelăciune; viclenie.
dolent adj. = îndurerat.
dolman s. m. = dolmen (monument funerar format dintr-o lespede de piatră așezată orizontal peste altele verticale).
doma vb tr. = a domestici.
domă s. f. = cupolă; boltă.
dominiu s. n. = domeniu.
domnial adj. = de domnitor, princiar.
dopotrivă = 1. (adv.) deopotrivă; 2. (adj.) egal.
dor s. n. = 1. rîvnă, năzuință; 2. durere, suferință.
dorobanț, -ă adj. = de dorobanț, al dorobanților (soldați din vechea infanterie).
dosi vb. intr. = a o lua la fugă, a da dosul.
dregătorial adj. = de dregător, dregătoresc.
ducaționană, ducaționane s. f. = educație.
ducă s. m. = 1. duce; 2. domnitor, domn, prinț.
ducil adj. = supus, ascultător, docil.
dulap s. n. = scrînciob.
dumnezeoaie s. f. = zeiță.
duplu adj. = dublu.
dus s. m.: *dușii de pe lume* = morții.

E

ebanos s. n. = abanos.
ebenin adj. = negru ca abanosul.
eclezie s. f. = biserică.
econom s. m. = administrator al unei instituții.
efor s. m. = membru al unei eforii.
eforie s. f. = consiliul de conducere al unei instituții culturale, de învățămînt etc.
eho s. n. = ecou.
electric adj. = care electrizează *(fig.)*.
elefante s. m. = elefant.
Elicon n. pr. = munte în Grecia, considerat sălaș al muzelor.
elinică s. f. = limba greacă.
elocință s. f. = expresivitate.
elocvent adj. = expresiv.

Eloim n. pr. = Dumnezeu.
elvet s. m. = elvețian.
em... em... conj. = și... și...
empireu s. n. = (în antichitatea greco-romană) partea cea mai de sus a cerului, locuită de zei; *(fig.)* cerul.
êmpiu adj., v. *impiu.*
eolian adj.: *arpă eoliană* = harpă ale cărei coarde vîntul le face să vibreze *(fig.)*.
eosforic = diabolic.
epidimic adj. = contagios, epidemic.
epitimv s. n. = epitaf.
epitrop s. m. = administrator al averii unei biserici sau unei mănăstiri.
eritagiu s. n. = moștenire.
errant adj. = rătăcitor, pribeag.
eter s. n. = văzduh; cer.
eterie s. f. = organizație politică secretă.
etériu adj. = ceresc, eteric.
evangeliu s. n. = Evanghelie.
evghenie s. f. = noblețe (moștenită prin ereditate).
evghenis s. m. = nobil (prin ereditate).
exala vb. refl. = a se degaja, a se răspîndi.
exauzi vb. tr. = a asculta, a îndeplini (o rugăminte).
exmulge vb. refl. = a se smulge.
expande vb. tr. = a întinde.
extaze s. f. = extaz.
ezala vb. tr. = a exala.

F

famă s. f. = faimă, renume.
fame s. f. = foame.
faste s. f. pl. = calendar (la romani).
faticat adj. = obosit.
fatică s. f. = oboseală.
față s. f.: *a fi față* = a fi prezent.
făioară s. f. = pudră.
făt s. m. = copil, fiu.
făurărie s. f. = fierărie.
fecior s. m.: *fecior din casă* = servitor la o casă boierească.
fedel adj. = credincios, fidel.
fémine s. f. = 1. femeie; 2. femelă.
fenice s. m. = palmier.
ferentar s. m. = soldat din vechea pedestrime ușoară.

fermec s. n. = farmec, vrajă.
fermecă s. f., v. *fermec*.
feston s. n. = ghirlandă.
fier s. n. = sabie.
fieros adj. = fioros, crud (ca o fiară).
fiinţă s. f.: *fiinţă de faţă* = prezenţă; *în fiinţă* = în prezent.
fiitor adj. = viitor.
filie s. f. = fiică.
filiu s. m. = fiu.
filomelă s. f. = privighetoare.
finit s. n. = sfîrşit.
fiorare s. f. = înfiorare.
fiorat adj. = înfiorat.
fioros adj. = înfiorat.
firm adj. = neclintit, ferm.
firman s. n. = ordin emis de sultan prin care era numit sau mazilit un domnitor.
flăcăra vb. intr. = a arunca flăcări.
flăcărat adj. = înflăcărat, avîntat.
flegmă s. f. = calm, sînge rece.
flisv s. n. = vîjîit, vuiet.
florat adj. = înflorat.
focar s. n. = vatră.
foi s. n. pl. = foale (de fierărie).
forte adj = puternic.
fortitute s. f. = putere, vigoare.
fortună s. f. = noroc.
fotă s. f. = şorţ (purtat de meseriaşi, cîrciumari etc.).
fraticid s. m. = fratricid.
fratucid s. n. = fratricid.
fraţică s. m. = frate, frăţior *(termen de adresare către soţ)*.
fresc adj. = proaspăt.
frichinire s. f. = frecare.
fructidor adj. = fructifer.
frunteş adj. = falnic.
frunzătură s. f. = frunziş.
fugace adj., s. m. = om grăbit; fugar.
fugător adj. = trecător, efemer.
fugos adj. = năvalnic, impetuos.
fulgerante adj. = strălucitor, fulgerător.
fulgur s. n. = strălucire, fulgerare.
furoare s. f. = furie.

G

gal s. m. = francez.
găitan s. n. = şnur din lînă, mătase sau fir întrebuinţat ca ornament la îmbrăcăminte; *a merge ca găitanul* = a merge bine, a merge strună.
găitănat adj. = împodobit cu găitane.
găligan s. m. = 1. uriaş; 2. dihanie.
genere s. n. = gen.
genitori s. m. pl. = părinţi.
genon s. m. = o specie de maimuţă.
ghindoc adj. = bondoc.
gibon s. m. = o specie de maimuţă.
gir s. n. = 1. învîrtire, rotire; 2. tur, raită.
giubea s. f. = haină largă de postav (adesea căptuşită cu blană), purtată de boieri.
gîmfare s. n. = îngîmfare.
gîtui vb. refl. = a-şi lungi gîtul în semn de îngîmfare.
gladiu s. n. = sabie; spadă.
glebă s. f. = iobăgie, şerbie.
gonfla vb. refl. = a se umfla.
gonflat adj. = umflat.
goticesc adj. = (în stil) gotic.
grávid adj. = grav.
grăfie s. f. = titlul de graf, de conte.
grămătic s. m. = dascăl (la biserică).
greu adj., adv = grav.
grid s n. = strigăt, ţipăt.
grinţa vb. tr. şi intr. = a scrîşni (din dinţi).
grinţi vb. tr., v. *grinţa*.
griv adj. = sur-vineţiu.
gros adj. = grosolan, bădăran.
grozăvos adj. = îngrozitor, înspăimîntător.
guerilai s. m. pl. = luptători de guerilă, partizani.
guerră s. f. = război.
gugiumană s. f. = căciulă din blană de zibelină, purtată de domn şi de marii boieri.
gvardie s. f. = gardă.

H

halima s. f. = minunăţie.
han-tătar s. m. = tătar (din epoca migraţiilor).
harácter s. n. = caracter.
haritate s. f. = caritate.
heliu s. n. = soare.
hideu adj. = vulgar, ordinar.
hironomic adj.: *arta hironomică* = arta de a-şi potrivi gesturile în timpul rostirii unui discurs.
hîde adj. = slut, hîd.

hîrşie s. f. = blană de miel, cu lîna creaţă şi măruntă, din care se făceau căciuli, gulere etc. sau cu care se îmblăneau hainele.
hor s. n. = cor.
hórrend adj. = groaznic, îngrozitor.
hotarnic adj. = care stabileşte hotarele unui teritoriu, ale unei ţări.
hrăpit adj. = fermecat, vrăjit.
hurie s. f. = (în religia musulmană) fecioară promisă de Mahomed credincioşilor, în paradis.

I

iacint[1] s. n. = iacintă, zambilă.
iacint[2] s. n. = piatră semipreţioasă de culoare roşiatică, hiacint.
ianicear s. m. = ienicer (soldat din vechea infanterie turcească).
iazmă s. f. = monstru.
idalg s. m. = nobil (spaniol).
idiomă s. f. = limbă, grai.
ielinicà s. f., v. *elinicà*.
ideat adj. = iscusit.
imeneu s. n. = căsătorie; cununie.
Imeneu n. pr. = (la vechii greci) zeul căsătoriei.
imman adj. = foarte mare, enorm, uriaş.
imperator[1] s. m. = împărat.
imperator[2] adj. = împărătesc, imperial.
impetuu s. n. = năvală; atac.
impiu adj. = necurat; nelegiuit.
industrial s. m. = meşteşugar, meseriaş.
infaust adj. = nefavorabil, nefast.
innora vb. tr. = a ignora.
insect s. m. = insectă.
insolă s. f. = insulă.
intrătură s. f. = nişă.
ipochimen s. m. = om de vază; persoană distinsă.
ipogrif s. m. = monstru fabulos înaripat, jumătate cal şi jumătate grifon.
ipolipsis s. f. = consideraţie, trecere, vază.
irland s. m. = irlandez.
ispravnic s. m. = şeful administraţiei şi al poliţiei dintr-un judeţ.
Istru n. pr. = Dunărea.
izolament s. n. = izolare, singurătate.

Î

îmbrăcătură s. f. = îmbrăcăminte, veşmînt.
îmbrăţa vb. refl. = a se îmbrăţişa.
împaradisa vb. refl. = a fi în extaz, a se extazia.
împăvăzat adj. = care poartă scut.
împeliţat adj. = întrupat, încarnat.
împerechere s. f. = dezbinare, vrajbă; intrigă.
împlicui vb. tr. = a pune (o scrisoare) în plic.
împumna vb. tr. = 1. a strînge în pumn; 2. a apuca.
împumnat adj. = strîns în pumn.
împungător adj. = îmboldítor.
împunge vb. tr. = a îndemna, a îmboldi.
împuţinare s. f. = descurajare; frică.
încai adv. = cel puţin, măcar.
încatena vb. tr. = a pune în lanţuri, a înlănţui.
încela vb. tr. = a înşela.
încinde vb. tr., refl. = a (se) aprinde; a (se) încinge.
încîntec s. n. = încîntare, vrajă.
încoruna vb. tr. = a încununa.
încrede vb. tr. = a încredinţa.
încroire s. f. = facere, creaţie.
îndamascat adj. = împodobit, însmălţat.
îndelira vb. refl. = a fi cuprins de delir.
îndolat adj. = întristat, mîhnit.
îndolorat adj. = îndurerat.
îndulci vb. refl. = a prinde gust (de ceva), a se dedulci.
înfurios adj. = furios, înfuriat.
îngăla vb. tr. = a murdări.
îngălat adj. = neîngrijit, murdar.
înmanta vb. tr. = a înveşmînta (cu o mantie).
înmulţit adj. = cu multe aspecte, multiform.
înrîvnat adj. = plin de rîvnă, zelos.
înscris s. n. = act, document.
însemnător adj. = 1. însemnat, important; 2. semnificativ.

însinui vb. tr. = 1. a cuprinde; 2. a face să pătrundă adînc.
însinuit adj. = pătruns adînc, încuibat.
insmălta vb. tr. = a împodobit, a smălțui *(poetic)*.
însufla vb. refl. = a se însufleți.
înșirat adj. = deșirat.
întindicheat adj. = înfumurat, țanțoș, fudul.
întivitor adj. = alăturat.
întîmpin s. n. = 1. întîlnire; 2. convenție.
întîmplare s. f.: *după întîmplări* = la întîmplare.
întortoiat adj. = întortocheat.
întraripa vb. refl. = a prinde aripi, a-și lua avînt.
întrarma vb. refl. = a se înarma.
întreroși vb. tr. = a face să devină roșu, a înroși.
întruduce vb. tr., refl. = a (se) introduce.
întunerecime s. f. = întunecime.
înțepa vb. refl. = a se îngîmfa, a se fuduli.
înțestat adj. = încăpățînat, îndărătnic.
învesti vb. tr. = a îmbrăca.
învestit adj. = îmbrăcat.
înzgomotat adj. = plin de zgomot.

J

jăluitor s. m. = solicitant; reclamant.
jucărie s. f.: *jucărie de vorbe* = joc de cuvinte.
judice s. m. = judecător.
jumătățoi s. m. = soț *(ironic)*.
junice s. f. = junincă.
just adj. = drept, cinstit.
juvinie s. f. = jivină, fiară.

L

laboare s. f. = muncă.
labora vb. intr. = a munci; a lucra.
laborios adj. = muncitor, harnic.
ladron s. m. = hoț, pungaș.
lactemente adv. = cu (reculeasă) bucurie.
lament s. n. = plînset, tînguire, lamentație.
langágiu s. n. = vorbire, limbaj.
lánghid adj. = languros.
lăcrămător adj. = înlăcrimat; plîngător.

lăcrămos adj. = înlăcrimat.
lăcui vb. intr., tr. = a locui.
lătrător s. m. = cîine.
lăut adj. = spălat.
lea s. f. = lelea, țața.
leah s. m. = polonez.
legioană s. f. = legiune.
legion s. n. = legiune.
leică s. f. = lele, leliță.
leicuță s. f. = leliță.
lentă s. f. = friguri.
lesni vb. = 1. (tr.) a înlesni, a facilita; 2. (refl.) a deveni mai lesne, a se ușura.
leție s. f. = lecție.
limbuți vb. intr. = a flecări, a trăncăni.
limongiu s. m. = vînzător (ambulant) de limonadă; *(ironic)* grec.
lingariț s. m. = lingău.
lionă s. f. = leoaică.
lipitură s. f. = (în credințele populare) boală provocată de zburător și care se manifestă prin neliniște, fiori, slăbire, toropeală și vedenii.
literator s. m. = scriitor, literat.
livede s. f. = livadă.
lixir s. n. = elixir.
lînge vb. intr. = a lincezi: a boli.
lîngoare s. f. = febră tifoidă.
loază s. f. (și *loază îmbăierată*) = om de nimic, netrebnic, secătură.
locustă s. f. = lăcustă.
loghiotat s. m. = dascăl grec.
logofăt s. m. = 1. căpetenia feciorilor boierești din serviciul unei moșii; 2. scriitor de cancelarie, grămătic; secretar.
logofețeie s. f. = slujba logofețelului.
logofețel s. m. = scriitor de cancelarie, copist, grămătic tînăr sau de grad inferior.
loric s. m. = o specie de maimuță.
lovă s. f. = gușă (boală).
luce s. f. = lumină.
lucent adj. = strălucitor.
lúcid adj. = strălucitor.
luct s. n. = doliu.
lugi vb. tr. = a tîngui (pe cineva).
luminar s. m. = luminător.
lunguiat adj. = prelung.
lustrat adj. = lustruit.
lut s. n. = trup *(poetic)*.

luth s. n. = lăută (instrument muzical asemănător cu cobza).
lutos adj. = pămîntesc, muritor (*poetic*); *lutoasa despuiere* = rămășițele pămîntești.

M

ma conj. = dar, însă.
machină s. f. = mașină.
machiu s. m. = o specie de maimuță.
macula vb. tr. = a păta.
madril s. m. = o specie de maimuță, mandril.
maharch s. m. = mare prinț indian, maharadjah.
malbruc s. m. = o specie de maimuță.
maimuțar s. m. = persoană care umbla cu maimuța prin bîlciuri; (*fig.*) om caraghios.
malicios adj. = răutăcios, malițios.
malonest adj. = necinstit.
mamon s. m. = o specie de maimuță.
mantă s. f. = mantie.
manteletă s. f. = pelerină scurtă.
marghiolie s. f. = prefăcătorie, șiretenie, viclenie.
marin s. m. = marinar.
marot s. m. = o specie de maimuță.
martir s. n. = martiriu.
marțafoaică s. f. = femeie neserioasă, netrebnică.
matematic s. m. = matematician.
mater s. f. = mamă.
matesie s. f. = știință.
mazdrac s. n. = suliță, lance.
măciucheat adj. = ca o măciucă.
mărmurire s. f. = împietrire, înmărmurire.
megieșie s. f. = totalitatea megieșilor, vecinii.
mehenghi s. n. = piatră cu care se încerca puritatea metalelor prețioase.
meimandar s. m. = funcționar care servea drept ghid unui înalt demnitar străin.
mendica vb. tr., intr. = a cerși.
mestecat adj. = amestecat, învălmășit.
metod s. n. = metodă; *cu metod* = metodic, sistematic.

metoh s. n. = mănăstire mică dependentă de alta mai mare.
minciune s. f. = minciună.
ministru s. m. = slujitor.
minut s. n.: *în minut* = într-o clipă, imediat, numaidecît.
miriade s. f. pl. (și *mii de miriade*) = număr foarte mare, mulțime nenumărată.
miserere interj. = ai milă! fie-ți milă! îndurare!
misioană s. f. = misiune; chemare, vocație.
mistreț adj.: *dinți mistreți* = dinți lungi și puternici (ca ai porcului mistreț).
mișui vb. intr. = a mișuna.
mînjări vb. tr., intr. = a mînji, a mîzgăli.
mînzată s. f. = vițea de un an.
mofluzlîc s. n. = faliment.
moldav s. m. = moldovean.
momiță s. f. = maimuță.
morb s. n. = boală.
moribond s. m. = muribund.
moric adj. = maur.
morta vb. intr. = a agoniza.
mortifer adj. = aducător de moarte; ucigător.
moștean s. m. = moștenitor.
m. s. = măria-sa.
mueginiu adj. = al muezinului, de muezin (cleric musulman care anunță din minaret orele rugăciunii).
mundifer adj. = care creează lumea.
mur s. m. = zid.
murdalîc s. n. = murdărie.
murg s. n. = amurg.
murind s. m. = muribund.
murmui vb. intr. = a murmura.
muțoi s. m. = maimuțoi.

N

nacru s. n. = sidef.
năluc s. n. = nălucă, nălucire, închipuire.
neavere s. f. = sărăcie.
necercetat adj. = nepregătit, neinstruit, ignorant.
nedresuit adj. = simplu, fără podoabe, lipsit de artificii.
negrijă s. f. = lipsă de griji; liniște, seninătate.

neîncercare s. f. = lipsă de experiență ; naivitate.
neîncercat adj. = neexperimentat ; naiv.
nelăcuit adj. = nelocuit.
nelucrare s. f. = inactivitate, trîndăvie.
nemernic adj. = nenorocit, nefericit.
nemic s. m. = dușman, inamic.
nemutabil adj. = permanent, constant, imuabil.
neputincios adj. = imposibil.
nerepaos s. n. = activitate permanentă, fără odihnă.
nimului pron. = nimănui.
nincheza vb. intr. = a necheza.
ninchezat s. n. = nechezat.
ninecuță s. f. = mămică.
nive s. f. = zăpadă.
nivila vb. tr. = a nivela.
no interj. = ei !
noptos adj. = întunecat (ca noaptea).
nopturn adj. = nocturn.
notător s. m. = pește.
noviciu adj. = începător, neexperimentat, novice.
novelă s. f. = noutate ; întîmplare.
număra vb. tr. = a socoti, a evalua.
nuntál adj. = de nuntă, nupțial.
nutriment s. n. = hrană.

O

oamă s. f. = femeie.
obedeală s. f. : a *băga la obedeală* = a băga la pușcărie.
objet s. n. = lucru, obiect.
oblațiune s. f. = prinos, ofrandă.
obor s. n. = ocol pentru vite.
obraz s. n. : *ieșit la obraze* = boierit.
ocoli vb. tr. : *a fi ocolit* = a fi căutat, a avea căutare, trecere.
odorifer adj. = care răspîndește un miros plăcut, plăcut mirositor.
odorogitor adj. = care hodorogește, care vorbește sau cîntă zgomotos și strident.
ofițer s. m. : *ofițer al sănătății* = sanitar.
ohta vb. intr. = a ofta.
oliu s. n. = ulei, untdelemn.
olocaust s. n. = jertfă prin ardere ; *(fig.)* jertfă.

omuț s. m. = omuleț (*depreciativ*).
ondulos adj. = 1. ondulat ; 2. unduitor.
opăcit adj. = reținut, împiedicat.
or conj. = sau, ori.
oratoriu s. n. = loc sau locaș de rugăciune.
organ s. n. = orgă.
orizon s. n. = orizont.
orizonte s. n. = orizont.
osman s. m. = turc.
otrep s. n. = *cîrpă*, zdreanță.
oțelos adj. = oțel.

P

pacefic adj. = pașnic, liniștit.
pagon s. m. = o specie de maimuță.
pală s. f. = sabie lată cu două tăișuri, paloș.
palmifer s. m. = palmier.
pan s. m. = jupîn, domn.
panachider s. m. = cel care învață să scrie pe panachidă (tăbliță de scris).
pandemoniu s. n. = adunare de oameni răufăcători, rău intenționați.
pangosmiu adj. = universal.
paraclisă s. f. = capelă, paraclis.
parascovenie s. f. = ciudățenie ; năzbîtie.
pardos s. m. = leopard.
partit s. n. = 1. partid ; 2. partidă.
pas s. n. : *a da pas* = a da (cuiva) posibilitatea (să facă ceva).
pasa vb. intr. = a trece.
patentă s. f. = certificat.
pater s. m. = tată.
patre s. m., = v. *pater*.
pátriu adj. = părintesc ; strămoșesc.
patriciu s. m. = patrician.
pațiență s. f. = răbdare, paciință.
paviment s. n. = temelie.
păsărelă s. f. = păsărică
păstorelă s. f. = păstoriță, ciobăncuță.
pelag s. n. = întindere mare de apă ; mare.
pelliceu adj. = de blană, făcut din blană.
peplu s. n. = hlamidă.
perlucid adj. = transparent, străveziu.
picior s. n. : *pe picior* = stînd în picioare, de-a-n picioarelea.
pietos adj. = 1. pios ; 2. milos.

piroscaf s. n. = navă acționată cu aburi ; vapor.
pitac s. m. = 1. decret de ridicare la rangul de boier ; 2. poruncă scrisă, dispoziție ; decret.
pîn prep. = prin.
pintre prep. = printre.
pîrlice s. m. = ființă sau lucru prăpădit, netrebnic.
pîşî vb. intr. = a păşi ; a merge.
plácid adj., adv. = calm, lin, blînd.
plafond s. n. = plafon, tavan.
plagiar s. m. = plagiator.
plăpămaş s. m. = plăpumar.
pleop s. m. = plop.
plîngeros adj. = plîngător, tînguitor.
podalgă s. f. = podagră.
polcovnic s. m. = (în trecut) comandantul ordinii publice dintr-un județ ; *polcovnic de poteră* : căpetenie a unei potere.
polcovnici vb. intr. = a avea funcția de polcovnic.
poleaç s. m. = polonez.
politic s. m. = politician.
pontéfice s. m. = prelat, pontif.

popion s. m. = o specie de maimuță.
pópol s. m. = popor.
poponeață s. f. : *a se pune poponeață* = a se aşeza şi a sta nemişcat în fața sau în drumul cuiva.
potcă s. f. = neplăcere, încurcătură, belea.
potent adj. = puternic.
poturi s. m. pl. = un fel de pantaloni largi, iar de la genunchi în jos strînşi pe picior, care se încheiau cu copci.
povăros adj. = 1. împovărat ; 2. împovărător.
preatărie s. f. = cer, bolta cerească.
precugeta vb. intr. = a medita asupra unui lucru care urmează să se întîmple.
precurma vb. tr. = a întrerupe.
precurmat adj = întrerupt, întretăiat.
predomnitor adj. = 1. predominant ; 2. stăpînitor, stăpîn.
pregetător adj. = prudent, rezervat.
preîmbla vb. refl. = a se plimba.
preînsemnat adj. = prestabilit.

preluda vb. intr. = a începe să cînte (la un instrument muzical).
prenumărant s. m. = abonat.
prenumerație s. f. = abonare, abonament.
prepus s. n. = bănuială.
prescrie vb. tr. = a transcrie.
presemănat adj. = presărat.
preştiință s. f. = previziune ; prevedere.
preursire s. f. = predestinare.
preursit adj. = predestinat.
prevedere s. f. = providență.
preveste s. f. = prevestire.
price s. f. = ceartă, pricină.
pricolici s. m. = (în superstiții) om viu sau mort care se preface noaptea în animal, pricinuind rele celor pe care îi întîlneşte.
prididi vb. tr. = a năpădi, a copleşi.
primiție s. f. pl. = primele roade.
primogénit s. m. = întîinăscut.
princip s. n. = 1. principiu ; 2. început.
pristav s. m. = slujbaş pe moşia unui boier, vătaf.

proclet adj., s. m. = blestemat, afurisit, ticălos.
prode s. m. = viteaz.
prodige s. n. = minune, miracol.
profum s.n. = parfum.
profuma vb. tr. = a parfuma.
projet s. n. = proiect.
promuntoriu s. n. = promontoriu.
propasa vb. intr. = a înainta, a trece înainte.
propițiu adj. = prielnic, propice.
propoziție s. f. = propunere.
propus s. n. = presupunere.
prorumpe vb. intr. = a izbucni, a erupe.
protege vb. tr. = a proteja.
protie s. f. = prioritate, întîietate.
protostat s. m. = căpetenie, şef.
provăzător adj., adv. = prevăzător.
provăzut adj. = prevăzut, înzestrat (cu ceva).
provedință s. f. = providență.
prubă s. f. = probă, dovadă.
prumuta vb. tr. = a împrumuta, a conferi.

prunc adj. = care se găsește în perioada copilăriei sau (*fig.*) la începutul dezvoltării sale.
prunt s. n. = țărm.
psalterie s. f. = psaltire.
psaltichie s. f. = muzică vocală bisericească.
puchios adj. = puchinos, prăpădit.
pufulin adj. = moale ca puful.
pumna vb. intr. = a lupta.
punge vb. tr. = a jigni.
puntă s. f. = vîrf, ascuțiș (al sabiei).
puntură s. f. = punct.
purdalnic adj. = blestemat. afurisit.

Q

quietute s. f. = liniște, calm, tihnă.

R

radios adj. = strălucit, strălucitor.
raduna vb. tr., refl. = a (se) aduna din nou, a (se) regrupa.
rahit s. n. = rahitism.
rancură s. f. = supărare.
rangutan s. m. = orangutan.
ranima vb. refl. = a se însufleți, a se inviora.
rapace adj. = hrăpăreț.
rápid adj., adv. = repede, rapid.
rassigura vb. tr. = a liniști, a calma.
rație s. f. = rațiune.
răpi vb. tr. = a încînta, a vrăji.
răpind adj. = încîntător, fermecător.
răpit adj. = încîntat, vrăjit, fermecat.
răpune vb. refl. = 1. a se termina, a înceta ; 2. a se așeza, a se așterne.
rărunchi s. m. pl. = adîncul trupului omenesc (considerat ca centru al forței și al sensibilității).
răsări vb. intr. = a tresări.
răscăpăra vb. intr. = a scăpăra din nou.
răscredință s. f. = superstiție.
răstrăbate vb. tr. = a cutreiera.
răsțesut adj. = țesut rău.
răsțipa vb. intr. = a țipa mereu.
răsurla vb. intr. = a urla din nou, mereu.
răszeu s. m. = mare zeu.
rățoit adv. = lăbărțat.

realța vb. refl. = a se ridica din nou.
rechema vb. tr. = a aminti, a reaminti ; a evoca.
redevora vb. tr. = a înghiți, a devora mereu.
refletta vb. refl. = a se reflecta, a se răsfrînge.
régie s. f. = regat, împărăție.
regula vb. tr. = a reglementa.
rempinge vb. tr. = a respinge.
renumire s. f. = renume, faimă.
repărți vb. tr. = a împărți, a distribui.
repentire s. f. = căință.
repoza vb. refl. = 1. a se odihni, a sta în repaos ; 2. a se așeza, a se fixa.
repumna vb. intr. = a(-i) repugna.
repune vb. refl. = a se așeza ; a se odihni.
resălta vb. intr. = a sălta ; a tresălta.
resbumba vb. intr. = a răsuna.
restrăluci vb. intr. = a străluci mereu, puternic.
resuge vb. tr. = a suge mereu.
revestit adj. = înveșmîntat.
revia vb. refl. = a se reînsufleți ; a renaște.
revmă s. f. = reumatism.
rezemînt s. n. = rezemătoare, spătar (al unui scaun sau jeț).
rezidință s. f. = reședință.
rident adj. = surîzîtor, zîmbitor.
risorge vb. intr. = a se ridica, a se înălța.
ritrat s. n. = portret.
ritter s. m. = cavaler.
rîmător s. m. = (*ironic*) stihuitor, versificator.
rîncheza vb. intr. = a necheza.
rîndurelă s. f. = rîndunică.
rînză s. f. : *a avea pe rînză* = a avea necaz, pică (pe cineva).
rîtan s. m. = bădăran, mojic.
rodinian adj : *școala rodiniană* = societatea secretă înființată la Paris în 1837—1838 de Ion Ghica, cu ramificații la București (numită astfel după Rodin, eroul lui Eugène Sue, cu care este comparat Ghica).
romanț s. n. = roman.
romfee s. f. = sabie lungă.
roorat adj. = înrourat.

rota vb. intr. = a se roti.
rouare s. f. = înrourare, (*fig.*) lăcrimare.
rubia s. f. = veche monedă turcească de aur.
rubina vb. intr. = a se învăpăia, a se împurpura.
rubinos adj. = roșu-aprins, rubiniu, purpuriu.
rujoare s. f. = roșeață, rumeneală.
rumen s. n. = 1. rumeneală, roșeață ; 2. vopsea roșie.
rumpe vb. tr. = a rupe.
ruși vb. intr. = a se împurpura, a se învăpăia.
rușit adj. = împurpurat, învăpăiat.

S

sacrat adj. = sacru, sfînt ; sfințit.
sad s. n. = răsad ; lăstar (*fig.*).
safran s. m. = șofran.
salpetră s. f. = praf de pușcă.
salutariu adj. = salutar ; salvator.
salute s. f. = salvare, mîntuire.
sameș s. m. = 1. administrator de moșie ; 2. casier.
samureu adj. = de samur, de zibelină.
sapajuc s. m. = o specie de maimuță.
sapient s. m. = înțelept.
saracin s. m. = musulman ; arab.
sațiu adj. = sătul.
sămeșie s. f. = profesiunea de sameș.
sărba vb. tr., refl. = a (se sărbători.
sărutătură s. f. = sărut, sărutare.
sățios adj. = plictisitor, insuportabil.
scadron s. n. = escadron.
scălîmb adj. = strîmb, diform.
scălîmba vb. refl. = a se strîmba ; a se diforma.
scărat adj.: stradă scărată = stradă în trepte.
schif s. n. = barcă lungă și îngustă.
schilăvit adj. = schilodit, schilod.
scobitor s. n. = unealtă de scobit, de găurit, de săpat.
scomult s. n. = zgomot ; tumult.
scortă s. f. = escortă.

scriitor[1] s. m. = funcționar de cancelarie care redacta sau copia acte, scrisori oficiale etc.
scriitor[2] s. n. = trusă de scris.
scris s. n. = destin, ursită.
scumpătate s. f. = scrupulozitate.
scutire s. f. = apărare, scut, pavăză.
secătură s. f. = lucru de nimic, fleac.
selbă s. f. = pădure.
semăna vb. intr. = a părea.
semicol s. n. = emistih.
semistih s. n. = emistih.
semnala vb. refl. = a se remarca, a se distinge.
seraf s. m. = serafim.
serb s. m. = sîrb.
serva vb. tr. = a servi, a sluji.
servagiu s. n. = sclavie, robie.
servat adj. = păstrat.
servitute s. f. = robie.
sfață s. f. = nerușinare, impertinență.
sfățat adj. = nerușinat.
sfemeia vb. refl. = a se moleși, a se efemina.
sfemeiat adj. = moleșit, efeminat.
sfinți vb. intr. = a apune, a asfinți.
sfințit s. n. = apus, asfințit.
sicomor s. m. = arbore exotic gigantic, care face fructe asemănătoare cu smochinele.
silitră s. f. = praf de pușcă.
siluire s. f. = silință, efort.
silvestru adj. = păduros.
simțitivă s. f. = plantă exotică ale cărei frunze se strîng cînd sînt atinse, mimoză-senzitivă.
síntesis s. n. = talent de a compune, de a redacta ; compunere, redactare.
sinucid s. n. = sinucidere.
sîngeratic adj. = sîngeros.
sîngiuri s. n. pl. = omoruri, crime.
sînt adj., s. m. = sfînt.
slobozenie s. f. = libertate.
slobozire s. f. = eliberare.
slovni vb. intr. = a silabisi.
slugar s. m. = slugă.
smerald s. n. = smarald.
smorfuri s. n. pl. = strîmbături, mutre ; fițe.
snovos adj. = glumeț, mucalit.
socotință s. f. = considerație, respect.
sofiat s. n. = sofism.
solemnel adj. = solemn.

soli vb. tr. = a anunţa (printr-un sol).
solicism s. n. = greşeală de limbă.
solitariu adj. = singuratic, solitar.
solitute s. f. = 1. singurătate; 2. loc singuratic, pustiu.
somifier adj. = privitor la maimúţe, al maimuţelor.
somnie s. f. = somn.
son s. n. = sunet.
sonant adj. = 1. răsunător; 2. gălăgios, zgomotos.
sorbit adj. = absorbit.
sorginte s. f. = izvor.
soţie s. f. = soţ, pereche.
sovran s. m. = suveran.
spahiu s. m. = soldat din vechea cavalerie turcească.
spalle s. f. pl. = spate.
spăimîie s. f. = sperietoare.
spăimîntabil adj. = înspăimîntător, înfricoşător.
spătar s. m. = înalt demnitar la curtea domnească, avînd funcţia de şef al armatei şi al poliţiei.
spătărie s. f. = demnitatea de spătar.
specol s. n. = oglindă.
speţie s. f. = specie.
spiculant adj. = viclean.
spirt s. n. = spirit, duh.
spirtual adj. = spiritual.
spîrc s. m. = prichindel, puşti; mucos.
splende vb. intr. = a străluci.
spontáneu adv. = deodată, (în mod) spontan.
sporad adj. = sporadic.
sporire s. f. = progres.
sporovi vb. refl. = a se agita.
sprevedere s. f. = prudenţă, prevedere.
spumat adj. = înspumat.
spunta vb. intr. = a apărea, a se ivi, a răsări.
stagiune s. f. = anotimp.
stanţă s. f. = încăpere, cameră, sală.
stat s. n. = statură.
stătător adj. = stabil.
stătut adj. = istovit.
stea s. f.: *steaua serei* = luceafărul.
stellă s. f. = stea.
sterpa vb. tr. = a face să devină sterp.
stigmes s. n. pl. = puncte (în scriere).
stima vb. refl. = a se considera, a se socoti, a se simţi.
stipulaţie s. f.: *a veni la stipulaţii* = a cădea la învoială, a cădea de acord.
stiubeci s. n. = un fel de ceruză folosită la prepararea fardurilor.
stîrci vb. refl. = a se strînge, a se ghemui (de durere, de frig, de frică).
strălucente adj. = strălucitor.
strămáter s. f. = strămoaşă.
strămurare s. f.: *nu-i ajungi cu strămurarea la nas* = este foarte îngîmfat, se ţine cu nasul pe sus.
strămuta vb. refl. = a fi puternic stăpînit de o emoţie, de bucurie, de fericire.
străpasa vb. tr. = a străbate; a străpunge.
străvestit adj. = travestit.
subtascunde vb. tr. = a ascunde, a escamota.
suda vb. intr. = a asuda, a transpira.
suferit adj. = nesuferit, insuportabil.
sufla vb. tr. = a inspira, a stîrni.
sufragiu s. m. = slujitor care se îngrijea de masă şi de tacîmuri într-o casă boierească.
sujet s. n. = subiect.
sul s. n.: *cu un sul subţire* = cu isteţime, cu şiretenie.
supraprinde vb. tr. = a surprinde.
supraveni vb. intr. = a apărea, a sosi pe neaşteptate.
surda adv. = degeaba, fără rost, inutil.
suror, surоră = soră.
sventurat adj. = nenorocit, nefericit.
svînturat adj., = v. *sventurat*.
svol s. n. = 1. zbor; 2. avînt.
svola vb. intr. = a zbura.
svolătoare s. f. = zburătoare, pasăre.
svolător adj. = 1. zburător; 2. trecător, efemer.

Ş

ş.c.l. = şi celelalte, etcetera.
şiroia vb. intr. = a veni ca un şuvoi, ca un puhoi.
şoangher s. m. = persoană din altă ţară, străin.
şotîncat adj. = şchiop.
şovăit adj. = întortocheat, sinuos.

T

tabernacol s. n. = cort.
tact s. n. = reşedinţa unei administraţii locale.
talam s. n. = pat nupţial.
talap s. m. = o specie de maimuţă.
talîm s. n. = plecăciune.
tapet s. n. = covor.
Tartar n. pr. = iad, infern.
tavolă s. f. = masă.
tărie s. f. = cer, văzduh; bolta cerească.
teleleică s. f. = femeie bîrfitoare.
temei s. n. = temelie.
tempestă s. f. = furtună.
tenebre s. f. pl. = întuneric.
terră s. f. = pămînt.
teşmenit adj. = zăpăcit, prăpădit.
ticălos adj. = nenorocit, sărman.
tindicheat adj., = v. *întindicheat*.
tinerelă adj. f. = duioasă, tandră.
tinereţe s. f. = 1. gingăşie, delicateţe; 2. duioşie, tandreţe.
tins adj. = întins.
tiranidă s. f. = tiranie.
tistimel s. n. = basma mare şi înflorată.
titirit adj. = aranjat cu grijă, dichisit.
tiz s. m. = omonim.
tîmpina vb. tr. = a întîmpina.
tînăr adj. = 1. gingaş, delicat; 2. duios, tandru.
tîrnui vb. tr. = a bate.
tîrtan s. m. = nume injurios dat evreilor.
tohu-bohu s. n. = nume dat în Vechiul Testament (*Geneza*) haosului de dinaintea facerii lumii.
tombă s. f. = mormînt.
tonante s. f.: *pulberă tonante* = praf de puşcă.
tornură s. f. = comportament corect şi elegant în societate.
transdanubiu adj. = situat dincolo (la sud) de Dunăre.
transpărea vb. tr. = a reflecta.
transport s. n. = emoţie puternică.
travaliu s. n. = muncă.
trădămînt s. n. = trădare.
trăsură s. f. = trăsătură.
treierare s. f. = vagabondaj.
trei-fericit adj. = de trei ori fericit.
trei-sînt adj. = de trei ori sfînt.

trema vb. intr. = a tremura.
tremula vb. tr. = a face să tremure.
trepasa vb. intr. = a muri.
trepasat adj., s. m. = mort.
triboli s. m. pl. = spini, mărăcini.
trichelliu adj. = (sfeşnic) cu trei braţe.
trombă s. f. = 1. trompetă, trîmbiţă; *trombă marină* = sirenă (a unui vapor); 2. trompă (de elefant).
trombetă s. f. = trompetă.
tropoi vb. intr. = a tropăi.
tuci s. n. = clopot.
turbător adj. = care te umple de revoltă, de mînie.
turment s. n. = chin.
turmenta vb. tr. = a chinui.
turră s. f. = turn.

Ţ

ţest s. n. = carapace de broască-ţestoasă.
ţîrcovnic s. m. = paraclisier.
ţop s. m. = panglică pe care fetele şi-o împletesc în codiţe.
ţuţuiat adj. = ascuţit, ţuguiat.

U

uitat adj., adv. = distrat.
ulubeasnă, ulubeasne s. f. = pocitanie.
umeda vb. tr. = a umezi.
umoare s. f. = capriciu, toană.
undoia vb. intr. = a undula, a se undui.
uniaţie s. f. = confesiunea greco-catolică.
unime s. f. = unitate.
unit adj. = greco-catolic.
urbă s. f. = oraş.
uzură s. f. = camătă.

V

valoros adj. = brav.
vargă s. f.: *vargă domnială* = sceptru.
variu adj. = divers, felurit, variat.
vasel s. n. = vapor.
vasilisc s. m. = (în basme) şarpe care ucide cu privirea.
vate s. m. = profet.
văpăia vb. intr. = a se aprinde, a se învăpăia.
vătaf s. m.: *vătaf de curte* = supraveghetor al arga-

ților și feciorilor de la moșie boierească; *vătaf de plai* = șef al plăieșilor (locuitori de la graniță însărcinați cu paza frontierei în regiunile de munte).
vătășie s. f. = slujba vătafului.
vechi adj. = bătrîn, vîrstnic.
vecinelă s. f. = vecină.
vecinici vb. tr. = a eterniza.
vederat adj. = învederat, evident.
vedere s. f. = chip, aspect.
vedi vb. refl. = a ieși la iveală, a se vădi.
veloce adj. = iute.
vendictă s. f. = răzbunare.
ver adj. = adevărat, veritabil.
vérgin adj. = curat, pur.
vérgine s. f. = fecioară; fată.
veritate s. f. = adevăr.
via vb. = 1. (intr.) a trăi, viețui; 2. (tr.) a face să trăiască; a însufleți.
viitoare s. f. = timpul care va veni, viitor.
vijunie s. f. = vizuină, bîrlog.
Vineri n. pr. = zeița Venus.
vinețele s. f. pl. = vinișoare.
vingător adj. = învingător, victorios.
virágine s. f. = femeie bărbătoasă.
vistier s. m. = mare demnitar însărcinat cu administrația financiară a țării și cu păstrarea vistieriei statului.
viț, vițiu s. n. = viciu.
viulgher adj. = vulgar.
vizie s. f. = viziune.
vîjoi s. n. = torent.
vîlvoare s. f. = vîlvătaie.
vînos adj. = puternic, viguros.
vîrtute s. f. = bărbăție, curaj.
volant adj.: *stea volantă* = stea căzătoare.
volbora, volbura vb. intr. = a se învolbura.
volvoare s. f. = vîlvătaie.
volvură s. f. = vîrtej.
vornic s. m. = mare demnitar la curtea domnească, însărcinat cu supravegherea curții și cu conducerea treburilor interne, avînd și atribuții judecătorești.
vórtice s. m. = vîrtej.
vrednici vb. tr. = a găsi (pe cineva) demn de o favoare, a învrednici.

vulcanos adj. = (loc) unde se găsesc vulcani sau urme ale unor vechi vulcani.
vulnerat adj. = rănit.
vulpean adj. = viclean.
vulpenie s. f. = viclenie.

Z

zabitlic s. n. = guvernare; administrație.
zapciu s. m. = funcționar de plasă însărcinat cu strîngerea dărilor.
zapcilîc s. n. = funcția zapciului.
zaveră s. f. = răscoală, răzvrătire.
zavergiu s. m. = răsculat, răzvrătit.
zavisnic adj. = invidios; intrigant.
zbucina vb. refl. = a se cutremura.
zbucinare s. f. = cutremurare.
zburătoare adj. f.: *foaie zburătoare* = foaie volantă.
zburător s. m. = (în mitologia populară românească) spirit răufăcător care, sub chipul unui flăcău frumos, intră noaptea în casele oamenilor și chinuiește fetele și femeile, cauzîndu-le boala numită „lipitură".
zdreveni vb. tr. = a înzdrăveni.
zee s. f. = zeiță; muză.
zelator adj. = zelos.
zgomult s. n. = zgomot.
zgripsor, zgripțor s. n. = o specie de acvilă mare.
zicătură s. f. = vorbă, cuvînt.
ziori s. f. pl. = zori de zi.
zis s. n. = exprimare, expresie.
zînește adv. = ca o zînă.
zmeu s. m., v *zburător*.
zoofit s. n. = ființă intermediară (după Linné) între animal și plantă.
zornet s. n. = zornăit.
zugraf s. m. = pictor.
zugrăvi vb. tr. = a picta.
zugrăvie s. f. = pictură.
zvon s. n.: *vorbe cu zvon* = cuvinte răsunătoare, care urmăresc să impresioneze.

CUPRINSUL

Traduceri

Proză

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

AVENTURA

SCORPIONUL

EDITURA "ION CREANGĂ"

COLECȚIA SFINX

fondată în 1895 bpt serie nouă

COLECȚIA SFINX